Pădurea

Apa era stinsă. Nu treceau valuri mărunte peste ea. Soarele lumina pietrişul de pe fundul ei.

— Zbang! făoea piatra aruncată de Făniiţă.

Şi faţa lui se legăna în apă, se strâmba, dintâi începeau să se mişte şi urechile să se alungească. Apoi valurile ajungeau la margini şi nu se mai întorceau, parcă se topeau. Faţa se liniştea şi ochii rămâneau la locul lor, fără să tremure.

— Zbang! arunca Făniţă din nou o pietricică, direct în fruntea din apă şi-o arunca.

Stătea cu burta pe mal, apa începea jos, la aproape un metru. Era un crov făcut de oameni pe malul Căluiului, să poată pune vara cânepa la murat. Căluiul trecea repede, rupea ţăruşii, dacă puneai cânepa în el. Era un râu repede şi nu-i plăcea să-i pută apele a baltă.

— Zbang! se juca Făniţă, lovindu-şi umbra din apă cu pietre, să vadă cum nu mai seamănă cu el, Când tremura apa, semăna cu Opriţa, nărodul lui Bazu, ăl de avea capul cât baniţa, ochii puşi parcă în gură şi nasul în frunte, ca dracul.

— Hei, dommu’ cumsecade! Te culcaşi în potecă.

— Mă culcai, răspunse Făniţă, fără să se uite în sus.

— Ia dă-te, mă rog, mai acana!

— Ia lasă-mă, mă rog, în pace, zise Făniţă şi se uită în apă. Valurile se opriseră. Aproape lângă umerii lui, puţin mai la dreapta, se vedea, stând cineva în picioare, cu mâinile în şolduri şi cu. O târnă în cap.

— Dormi în drum, ca…

— Ia mai taci, fă, din gură, ce, e drumu’ tău?

— De n-oi călca peste tine, să vezi!

— Ei şi, mare scofală! Cald, şi gata. O să ţii şi tu minte c-ai călcat un om ca lumea

— Laudă,te, gură…

— Fă, a lu’ Cimpoacă, ce dracu5 nu treci odată, nu vezi că-mi faci umbră degeaba? Treci mai la deal, oiri te

priponişi aci de tot!

— Ho, că trec, zise ea şi îl călcă pe spate, râzând. Na, să te saturi!

— Când te-oi călca eu pe şale, vezi tu pe dracu'!

— Crezi că mor de frica ta? râse fata şi se opri.

Puse tâma jos, pe iarbă şi veni lângă Făniţă.

— E numa' gura de tine, bă, asta…;

— Te legi de om, aşa, ca musca, fără să-ţi facă omu' nimic.

— E-te „Nae! Parcă eu nu te văzui cum mă pân- dişi la grădină! râse ea.

— Îi fi având benoclu…

— Domnu' cumsecade mă pândi, şi când văzu că vin, fugi colea şi se lungi în potecă. Şi acum face pe nea Ghiţă în porumb!

— Bravo, fată, te pomeneşti că mă usuc de doru' tău.

— Ia lasă-te, mă rog, de prostii! zise ea şi se aşeză pe iarbă, lângă Făniţă. Că de ţi-oi da două, vezi stele verzi, auzi? mai zise ea şi-l apăsă cu palma, de două ori, pe ceafă, zgâlţâmdu-l.

— A dracului sămânţă de muiere eşti, fă, Liorico, Bagi omu' nevinovat în puşcărie…

— Hei – râse fata – îţi arde de glumit, drăcsane! Şi-l trase de păr, cum îl trăgea de mult, când erau mici şi nu chirăiau când se prindeau de păr.

Asta a fost într-o vară, acum câţiva ani. De atunci, el a ocolit-o, să nu creadă lumea că moare după ea. Tatăl lui Făniţă căzuse strâmb, mai demult, de pe o claie. Îşi scirântise gâtul şi murise aşa, parc-ar fi glumit. Dintr-o dată, Făniţă era cel mai mic dintre fraţi. A trecut vremea şi el a rămas singur în casă, cu maică-sa. Fraţii s-au însurat şi şi-au făcut casele lor. El nu voia să se însoare, avea el gândurile lui. Era băiat harnic şi se pricepea la de toate. Îngropase un salcâm cioplit în mijlocul curţii, să se poată întoarce căruţa în jurul lui. În vârful salcâmului pusese patru lăzi uşoare, pentru porumbei. Pe lângă casă pusese viţă de vie, viţa se urcase pe pereţi, până la streaşină. La

poartă, Făniţă avea un avion de lemn, c-o sfârlează în bot. Avionul se învârtea după vânt. Văruise curtea. Bătătura era lună. Casa lui se cunoştea de departe.

Într-o zi veni frate-său ăl mare, Colae, pe la el. Făniţă îi ieşi înainte, în curte. Se cam ferea de Colae, avea gură de muiere, te omora cu vorbele.

— Ce-i, mă naică, te-apucă doru' de mine?

— Ba, Făniţă, trecui pe-aci să mai bat un cui la privată!

— Aha, nu găsişi un gard, tot satu', să-l baţi... Venişi să mă-mbqgăţeşti pe mine, moirmăi el, dar Colae nu-l auzi. Intrase în grădină. Când se înapoie, scoase o ciutură de apă, bău şi începu să se spele pe mâini şi pe faţă.

— Aşa apă ca la noi, aici, nu afli în tot satu', zise Colae.

— Mă naică, ce-ai, mă, pe suflet?

— Ce să am?

— La ce venişi?

— Păi nu-ţi spusei?

— Lasă, n-oi fi eu atât de căzut în cap să n-aud nimic. Oi fi având şi eu urechi pe lumea asta!

— Uite, bre, şi eu nu ştiam că ai!

— Te trimeasără la mine, aşa-i? Bătuşi dramul de pomană! Nu mă înscriu!

— Unde să te înscrii, la pocăiţi?

— Te faci că eşti picat din dud, habar n-ai, aşa-i? Nu mă înscriu la colectiv! Gata! Poţi să le-o spui. Eu am treburile mele, voi pe-ale voastre. Ce, te dă afară din colectiv dacă nu mă înscriu şi eu?

— Hă, hă!

— De ce râzi?

— Că eşti prost, cum o să mă dea? Ce, stă lumea că sughiţe o fată mare? Bea apă şi-i trece!...

— Păi atunci...

— Păi atunci, păi atunci, muceo, să nu mă pun eu cu păleaţa pe tine!

— Vezi să nu osteneşti!

— Ce vrei tu, mă? Toată lumea hăis, numai tu, Făniţă, o ţii cea. Ai grijă să nu intri în şanţ, că eu nu te scot de-ac ol

o! Vrei să faci bogăţie, hai, avere vrei, mă prostule? Crezi că bogăţia se face aşa cum cirezi tu, aşa-i? Uite la tata, a avut de trei ori pământu' ce-l ai tu acuma, şi noi eram trei oameni de sapă, fără el, şi n-a făcut nimic.

— Alea au fost alte timpuri…

— Bine, mă, da' să nu te căieşti! zise Colae furios şi ieşi în drum, trântind poarta.

Din drum nu se putu stăpâni şi mai zise:

— Adică, mă frati-meu, deşteptule, eu sunt atât de prost să te bag pe tine cu capu' în spuză? Adică eu te chem să-mi bat joc de tine?

— Mă naică, ce să ne mai certăm, fiecare cu căciula lui!

— Aia s-o crezi tu, se înapoie Colae în curte şi puse mâna pe retevei. Chisăliţă te fac, auzi?

— Hă – râse Făniţă – frumos lămureşti oamenii!

— Ce, tu eşti om? Ce, mă, crezi că averea e bogăţie? Sau ce umblă prin capu' tău? Ce vrei să-ţi faci? Acolo nu-ţi poţi face, cinstit? Averea e ca prazu' timpuriu: seacă şi se ofileşte devreme. Averea cea mare e să fi om, să te bucuri de casa ta, să ai muiere ca lumea, să trăieşti bine, să nu-ţi scoţi negreaţa de sub unghie. Să te ai bine cu oamenii!…

— Bine, naică, bine, sunt lămurit, poţi să te culci liniştit.

Colae scuipă şi ieşi iarăşi în drum, fără să mai zică nimic. Adică asta înseamnă că n-are rost să mai stea de vorbă cu Făniţă.

— Ia uite la el – zise Făniţă, rămas singur – nu mai încape de bine acolo şi l-a apucat mila de mine… Şi tot el cu gura mare…

— Bă naică – strigă Făniţă după frate-său – eu sunt ca voi, mă, să mă mişc după cum bate vântu'? Ca Panait?

Panait era avionul de la poartă.

— Eu îmi văd de casa mea! mai zise el şi intră în grajd, să rânească la cai. Ho, Breazule! îl bătu el cu palma pe Breazu. Ce să caut eu în colectiv, nu sunteţi voi acolo, tu şi cu procopsitu' de Petrică? Mai e loc şi pentru mine? Vi-l dau vouă, şi lăsaţi-mă… Ho, calule! Treci la loc, Breazule! N-auzi, mă? Treci la loc! îl plesni el cu palma peste şale.

A doua zi se duse la carieră şi aduse şase căruţe cu piatră lui Dinică Şchiopu. Omul îşi făcea casă nouă şi n-avea căruţă. Dinică nu se înscrisese nici el în colectiv, aşa că Făniţă putu să fumeze cu el o ţigară liniştit. Nu se putu răbda să nu-i vorbească de frate-său, Colae. Trebuia să se descarce cuiva. Râse de Colae, râse şi Dinică.

— Lasă-mă, mă Făniţă, n-o să murim noi de foame, zise Dinică. Vino mâine şi cară-mi nişte paie, s-aibă ăştia, maistorii, cu ce frământa pământul.

Până nu şi-a văzut Dinică Şchiopu casa în picioare, nu l-a lăsat o zi pe Făniţă să se mai întindă la soare. Şi i-a plătit cum scrie la carte.

Zilele treceau, de parcă le-ar fi dus apa. Liorica îi bătu într-o seară la poartă, cam pe la chindie. O arsese soarele şi se întărise carnea pe ea, era numai bună de dus la popă. Făniţă ieşi în drum, cu nasul în pământ, gândindu-se la popă. Asta nu mai calcă pe la biserică, se gândi, da' nu e d-aia ce sare pârleazul prin grădini; nu se duoe la biserică de-a dracului, că e Cimpoacă cine e.

— Ce-i, fă? mormăi el.

— Venii să te văd.

— De ce nu venişi mai încolo, când iasă stelele? Vrei să te vadă lumea?

— Ce, eu de lume mor?

— Să nu zică… Oricum, n-am mai văzut fată mare să bată la poarta băiatului, aşa, în ochii lumii. N-am mai pomenit, zău!

— Ai pomenit acuma…

— Te pomeneşti că venişi cu vreo sarcină…

— Lasă, Făniţă, că nu trage nimeni de tine să intri în colectiv. Venii să te chem la şcoală.

— (Eu mi-am făcut datoria, ştiu să citesc…

— Mă zurliule, nu mai sta tot timpu' cu barda la brâu! Facem acolo un cor… o… echipă… Vino şi tu…

Făniţă începu să ridă. Şi râse, şi râse, până îl apucă durerea de burtă. Fata se uită la el o vreme uimită, apoi râse şi ea. Dar când văzu că Făniţă nu se mai opreşte şi că

lumea se adună să vadă de ce râde, plecă. De-abia când fu ea departe, se trezi Făniţă din râs. Lumea îl întreba, curioasă, ce se întâmplase. Nu era chiar un lucru de nimic să-ţi bată o fată mare la poartă şi tu să mori de râs. Lui Făniţă îi plăcea de fată şi-i păru rău că se strânsese lumea. Dar ca să nu creadă cineva ceva, zise:

— E năroadă, auzi de ce-i arde ei…

Şi intră în curte, lăsându-i în drum, proşti pe jumătate.

Se plăcuseră de mici. Într-o primăvară plecase pe dealuri, după cireşe timpurii. Era cu o ceată de băieţi. Terminaseră şcoala de un an, nu eirau, cum le zicea Colae, nici cai, nici măgari. Nici buni de trimis la şcoală, nici buni de luat la horă. Pe deal, pe lângă fântâna lui Flămându, erau vreo patru cireşi apropiaţi. Se suiră în primul, ca ciorile. Atârnau pe toate crengile. El, Făniţă, văzu la rădăcina altui cireş, la cel mai depărtat, văzu pitulate nişte fete. Şi cum băieţii nu-i mai ţineau socoteala, fugi într-acolo, să sperie fetele. Ştia asta de la frate-său, Colae. Fetele, care mai erau în cireş, săriră jos, să nu le prindă acolo şi să se uite în sus. Săriră şi-o luară la fugă. Cireşile căzuseră din coşuleţe, se împrăştiaseră pe jos. Dar nu prea erau coapte, şi Făniţă începu să le mănânce pe ales. Numai într-un târziu îi trecu prin minte să se urce în cireş şi să-şi culeagă el, de oare i-o plăcea. Se uită în sus şi, pe lângă tulpină, sus, chiar aproape de vârf, ascunsă de crengi şi de foi, văzu o fustă roşie.

— Ia uite, domnule, ce cuc mare, zise el.

— Ia uite, domnule, ce măgar mare, zise fata. Ia du-te, mă, de-acolo, ce rămăseşi aci legat? Ce, e iesle?

— Aoleu, mamă, ce cireşe văd… Uite, una s-a copt, s-a făcut neagră…

— Fire-ai tu al dracului, Făniţă!

— Las’ că mă urc eu la tine şi-am să te-arunc jos, să-nveţi să zbori, a zis el şi s-a prins de-o creangă şi până n-a ajuns lângă ea, n-a mai zis nimic.

Vântul bătea uşor şi legăna crengile. Liorica se ţinea bine, să nu cadă. Când îl văzu aproape de ea, îi zise:

— Te urcaşi, drace. Acuma stai locului, că-ţi dau cu coşul ăsta în cap!

Au stat în cireş până s-au săturat. Uitaseră cu cine veniseră pe deal. Seara au plecat împreună spre casă, şi aproape de sat, prin lăstărişul de lângă cimitir, el a luat-o de mână.

— Stai, mă, ce-ţi veni, a zis ea, dar nu şi-a tras mâna.

Când crescuseră, tot satul ştia că se iau. Dar timpul trecea şi Făniţă rărise de tot drumurile pe la poarta Liorichii. Cimpoacă fusese printre primii. Care se înscriseseră în colectiv. Asta îl acrise pe Făniţă.

„Dacă e căpiat, ce să-i faci? se gândise el la Cimpoacă. Au fată mare şi-o lasă pe drumuri. C'-o s-o ia ăl din negură, aşa goală

*i* Cimpoacă ajunsese în consiliul de conducere „ceea ce pe Făniţă îl zgândărise şi mai rău. Tot timpul se gândise:

„Nu-i nimic, a intrat Cimpoacă, ei, ce nu face omul! mai calcă şi pe de lături! Dar nu-i nimic, trece un an, se mai schimbă vremea, scapă şi el de deştepţi ca alde frate-meu, Colae, scapă… Şi iasă din gospodărie, frumuşel, şi-şi vede de treabă. Îşi mărită omu' fata, cu zestre, cum scrie la carte, şi pe urmă, treaba lui, poate să se bage iar la colectiv”.

Dar Cimpoacă ajunsese acolo om de răspundere şi nici nu-i trecea prin cap aşa ceva. Şi Făniţă îl înjura în fiecare seară când se culca, de toţi dumnezeii, fiindcă nu putea adormi fără să se gmdeaseăla Liorica.

— Mă, ăl mic – îi zise într-o zi, la moară, fratesău Petrică – mă, tu ce gânduri ai în capu' tău?

— Am şi eu gândurile mele. De ce, te-a pus naica să mă descoşi?

— Ba. Te-ntreb şi eu aşa, să mai stăm la o vorbă. Ori nu se mai poate sta cu tine de vorbă? Bă Dinică, ia vino şi tu încoa', strigă el la Dinică Şchiopu, ce terminase de cărat nişte saci. Mă, ăl mic, câte pogoane de pământ ai tu?

— Ce, tu nu ştii?

— Mi-am uitat… Şi tu nu mai dai pe la mine „parcă te-aş

mânca. Nici pe la naica Colae nu calci. Ce ţi-a făcut ăla, te-a bătut? Dinică, tu nu ştii câte pogoane are frate-meu?

Dinică dădu din umeri şi se aşeză pe căpriorii podului.

— Două am! Ei, şi ce vrei să spui cu asta? se bosumflă Făniţă.

— Două? Păi, mă, ăl mic, pe două pogoane n-ai nici loc să te… N-ai loc să-ntorci caru'! Şi tu vrei să devii cel mai grozav om din sat, cel mai frumos om din sat! Şi zici că n-are dreptate naica? Are, eşti hahaha de-o ureche…

— Bine că eu sunt hahaha şi sunteţi voi de-ăi botezaţi! Da' eu n-am nevoie de voi, n-am nevoie de nima în satu' ăsta!

— Ce zici, Dinică, ăl mic este tartorul dracilor! Bravo, mă Făniţă, felicitări!

Dinică începu să râdă. Se înscrisese şi el în colectiv, se înscrisese aproape tot satul. Camionul gospodăriei veni după saci, îl încărcară, şi Dinică plecă. Petrică îl luă de umeri pe frate-său şi intrară aşa în moară. Se aşezară amândoi pe un sac. Aveau feţele albite oleacă de făină. Stăteau tăcuţi.

— Mă, ăl mic – zise Petre – ia gândeşte-te tu…

— M-am gândit.

— Nu la tine, mă, la mine. Eu aveam două pogoane, cu casă cu tot, cu grădină cu tot. Acuma tu ce crezi, eu, Petre, sunt prost?

— Nu, eşti deştept!

— Ei, dacă zici aşa, aşa să fie! Va să zică puteam eu, cu muierea şi cu fie-mea Domnica, puteam noi trăi ca oamenii din două pogoane? Nu puteam, că era şi pământ de baltă, cu toane, acuma crăpa de secetă, acuma îl umpleau florile. Să fi muncit pe la unu şi pe la altu'. Păi de ce să fiu eu sluga lor, Făniţă? Ce-mi ieşea mie de aici? Spinarea îndoită.

— Da' oe, eu sunt slugă la cineva?

— Nu eşti, că nu mai ai la cine! Până şi Dinică s-a înscris în colectiv, toată mahalaua s-a înscris, şi să vrei nu prea mai ai la cine să fi slugă. O să te chmui eşti singur până o să-ti dai cu pumnii în cap. Mă, ăl mic, ţine minte ce-ţi spun

eu: nu poţi trăi singur pe lumea asta.

— Văd că te-a prelucrat naica Colae, şi-a făcut datoria cu tine.

— Şi bine a făcut, zău. Auzi, mă Făniţă, îţi mai spun una: ştii că mi-am băgat şi eu cerere de intrat în partid?

— Treaba ta, dacă te-ai băgat în colectiv, bagă-te peste tot. Ori eşti în horă, ori de loc!

— Bravo, mă, felicitările mele! Ai un cap bun de schimbat cu păsărici. Ai grijă cu aşa cap să nu te p... Noaptea în pat. E păcat de saltea. Putrezesc paiele.

Din ziua aceea Făniţă nu mai vorbise nici cu frate-său Petrică. Îl ocolea de departe, ca pe Colae. Şi când îi vedea că vin spre casa lui, o lua prin grădini. Nici cu maică-sa nu prea mai vorbea, prea le lua apărarea fraţilor. Făniţă vorbise cu un pădurar din Boleşti şi căra lemne, le scotea cu caii din pădure, până unde veneau camioanele. Şi câştiga bine. Auzise că se mărită Liorica şi, de necaz, în seara aceea se îmbătase. Apoi nu venise din pădure două săptămâni. Când venise acasă, în căruţă, lângă Sfat îl văzuse pe Colae între o grămadă de oameni. Era şi unul cu bască şi cu haină de piele, lângă Liorica.

— Bună seara, frati-meu, îi zise Colae şi puse mâna pe dârlogi. Ăsta el îi spuse celui cu bască, arătându-l pe Făniţă. Nu-l fotografiaţi? E băiat frumos, cred c-ar fi reuşit în fotografie...

— Dă, naică, drumu' la cai!

Colae se urcă în căruţă, lângă el, spunându-le oamenilor:

— Am un frate pe cinste! E cineva!

Oamenii râseră şi Făniţă dădu bice cailor supărat. Nu-i plăcuse că frate-său îşi bătuse joc de el faţă de Liorica şi de omul acela cu bască.

— Mă Făniţă, zău că eşti cineva. Numai tu ai mai rămas neînscris. Singurul om din sat, asta e ceva! Eu te-aş fi pozat, zău, aveai şi tu la bătrâneţe o fotografie de om prost! Asta e ceva!

Făniţă tăcea. Nu se putea pune ou Colae, fratesău era de două ori cât el şi avea mâna cât maiul de bătut cânepă. Şi

nici n-avea rost să se certe cu el, mai bine îl lăsa în apele lui, să râdă până s-o umfla. Lui îi părea rău că fusese acolo Liorica.

— Îţi baţi joc de mine, naică, faţă de oameni străini?

— Care străini, mă?

— Ei, lasă… O veni ea apa şi la moara mea.

— Vrei să-ţi faci moară, frati-meu?

— Ce te bagi, mă naică, în viaţa mea? Ce, eu nnam dreptul să trăiesc cum vreau? Ce, eu nu sunt major?

— Du-te, mă, la dracu', majorule! Râde lumea de tine, tu nu vezi? Te-ai băgat în pădure, să fugi de oameni. Tu nu vezi că şi ţie ţi-e ruşine de tine? Da' faci pe deşteptu', nu vrei să recunoşti. Auzi, e major! zise Colae ca şi cum ar fi vorbit cu altcineva, îţi calci pe inimă, laşi fata omului şi fugi în pădure. Te frige inima după ea, da' tu, nu, eşti major, fugi în pădure. Că nu vrei tu să-ţi pierzi averea şi să intri în colectiv şi să te însori cu ea! Nu te duci la tat-su s-o ceri chiar de rămâi dracului afară, necolectivist, nu te duci fiindcă, mă rog frumos, fata n-are zestre pogoane şi nu-i de nasul tău. Bă majorule, îţi baţi joc de tine, aia faci! Şi nu mai umbla cu nasul pe sus, că ştii tu ce faci, că dai din groapă în groapă! Dacă te duce gându' la fată, de ce fugi de ea? Nu meriţi nici să-ţi dau bună ziua. Bă deşteptule, lasă dracului averea, că nu te procopseşti cum, vrei tu! Mie nu-mi plac oamenii care nu sunt sinceri.

— Ei, na, o auzii şi pe asta: nu sunt sincer…

— Nu eşti, mă, şi ăla de un e sincer nu e bun de nimic. Dacă tu faţă de Liorica nu… Majoru'! Ptiut

— Păi ea nu s-a măritat cu ăla… cu ăl cu bască?

— Cum să se mărite? Ala e un neam de-al lui Forjam… Ce, credeai că e…

— Ba…

— Ori credeai că e de la raion? Ori de la ziar? Ei, n-ar fi stricat! zise Colae şi sări jos şi deschise poarta să intre căruţa. Bună seara, mamă, zise el apoi, închizând poarta.

Colae nu-i ajută să deshame caii. O rugă pe mamă-sa să vină cu el, oa gătit nevastă-sa găluşte cu prune. Şi-i mai

spuse să vină, c-a adus de la cooperativă şi nişte sticle cu bere.

— Da’ ce praznic aveţi de luarăţi bere? întrebă Făniţă din grajd.

— Niciun praznic.

— Atunci ce?…

— Nimic… Bem aşa, să ne mai simţim şi noi bine.

Făniţă râse şi începu să se spele pe mâini.

— Faci şi tu pe deşteptu’, eu berea ta! zise el.

— Ba nu fac de loc, că şi ieri am băut o sticlă, şi alaltăieri. Ce, dacă bei o bere faci pe deşteptu’?

— Făniţă, mamă, ce-ai, mă, tu cu Colae şi cu Petrică? Ascultă şi tu de ei, sunt mai mari.

— Să fie în bătătura lor, nu la mine!

— Mamă, gândeşte-te, n-a căzut ăsta în cap când a fost mic? întrebă Colae, fără să râdă.

Mama intră în casă, îi puse lui Făniţă să mănânce şi înainte de-a pleca îl întrebă pe Colae de ce nu-l cheamă şi pe frate-său pe la el.

— O să creadă că vreau să-l lămuresc să se înscrie în colectiv. Uite că de azi încolo îl las baltă.

Şi parc-a fost un făcut: din ziua aceea nimeni nu l-a mai rugat pe Făniţă să intre în colectiv. Înainte ocolea oamenii, dar acuma n-avea de ce să-i mai ocolească: oamenii nu se mai ţineau după el. Îşi vedeau de treburile lor. Aproape că nici nu-l mai băgau în seamă. Ba într-o zi unul din capătul satului l-a întrebat:

— Mă Făniţă, vii mâine la tăiat de vie?

Habar n-avea că nu intrase în colectiv. Asta l-a supărat rău pe Făniţă. Dar afară de câţiva, toţi ştiau că rămăsese afară, individual. Unii zâmbeau când îl vedeau, asta îl amăra şi mai tare pe Făniţă. De câştigat câştiga, se scula în fiecare zi dimineaţa, şi seara venea târziu, căra şi pietriş câteodată, pentru moara ce se dădea în satul vecin. Îi părea rău că oamenii nu prea mai vorbeau cu el, nu că n-ar fi vrut, dar nu prea aveau ce. Ei aveau treburile lor, şi el le avea pe ale lui. Şi nimeni nu-l mai chema să-i oare un car

de coceni, ori de fân, ori de lemne. Nu mai aveau nevoie de el. Dar lui nu-i păsa. Îşi vopsise casa pe dinafară, cu forme, cu păsări şi cu frunze. Dar nici asta nu-i făcu pe oameni să-l întrebe cum făcuse. Şi ei îşi vopseau casele pe dinafară. Ba unii îşi puseră în grădiniţa de lângă poartă lalele. Un camion de lalele au adus ăia de la oraş, numai pentru grădiniţele colectiviştilor. Înainte puseseră ceapă în de.

Într-o duminică se duse la horă, nu mai fusese de mult, se duse îmbrăcat bine. Colae şi cu Petrică stăteau într-o margine, cu nevestele. Nu-l chemară la ei, şi nici el nu se duse. Liorica trecu pe lângă el, să-şi ia o îngheţată, şi-l întrebă:

— Ce mai face tovarăşu' cumsecade?

Dar pancă-şi bătea joc de el. Aşa că nu-i răspunse. O privi însă eu coada ochiului cum joacă în horă. Ar fi vrut să le dea dracului toate, să meargă să se prindă lângă ea, dar îi era ruşine. Colae ar fi zis c-a ajuns la vorba lui. Şi la urma-urmei, n-avea de gând să se însoare. Întâi trebuia să-şi pună gospodăria lui pe roate, să le arate el lor de ce e în stare. O muiere găseşte el, n-o să rămână neînsurat. E plină ţara de muieri.

Plecă de la horă înainte de a se sparge. Nici un pusese piciorul în ea. Se culcă devreme, în fân,. Dar nu putu să doarmă. Se îmbrăcă şi o luă prin spatele grădinilor, la vale, spre casa lui Cimpoacă. Rămase în spatele unui salcâm, lipit de el, să nu-l vadă cineva. Rămase până târziu, pândind să vadă dacă nu vine cineva s-o fluiere pe Liorica. Nu veni nimeni. Auzi o dată glasul ei pe bătătură şi începu să bată nervos din piciorul 'drept.

„Ce dracu', mă – îşi zise – parc-aş fi Breazu. Vru s-o fluiere. Dar lampa de la fereastra lui Cimpoacă se stinse. Ce tâmpit sunt – îşi zise – n-am niciun pic de curaj." Şi începu să fluiere, aşa cum fluierase demult, acum câţiva ani. Se înspăimântă însă repede: dacă venea fata afară însemna să intre în vorbă cu ea. Şi cum s-o ia el de nevastă pe Liorica, aşa, cum era? O luă la fugă, să nu vină cumva fata la poartă.

Într-o vineri se nimeri să treacă prin faţa gospodăriei. Chiar atunci plecau oamenii în sat. Nu-i văzuse mai devreme, să se oprească, ori să-i ocolească. Ajunse în dreptul lor tocmai când păşeau în drum. Dădu bună seara şi trecu înainte. Şi nu-şi dădu seama decât mai târziu că mergea cu capul în pământ, parcă furişându-se, parcă ruşinat. Îl înjură pe frate-său Colae, fără să-şi dea seama de ce.

— Hei – zise o femeie – parcă el nu ştie că aici îi era locu'…

— Poate i-e ruşine omului să vină acuma şi să se înscrie, nu s-o simţi omu' în toate apele lui.

— Aşa calcă, parcă n-ar fi din satu' ăsta…

— A rămas şi el cu proprietatea privată… Să-şi facă privată din ea.

Ar fi vrut să se certe cu de, dar veneau oamenii în spate. Şi n-avea rost. Va să zică nu le mai păsa de el? Bine! O să le arate el de ce e în stare. Şi de-a doua zi plecă iarăşi în pădure, cu cai cu totT şi nu veni în sat două luni de zile. Îşi cumpără o motoretă, ca a pădurarului, „Simson". Plecă spire casă. De la cooperativă, împingând-o pe mijlocul drumului.

— Ce marcă luaşi, Făniţă? îl întrebă o femeie.

— Simson, zise el.

— A, aia e pârâitoare, mai mult scoate fum de~ oât merge. Şi pe drumurile noastre… Mai deştept fu Alecu, Groitoru, el îşi luă ieri motocicletă, Ijeu

Acasă băgă motoreta în grajd şi se culcă flămând. O visă toată noaptea pe Liorica.

După orice gând nereuşit se îndărătnicea şi mai amar şi nu se lăsa până nu se împlinea acel gând. Era ambiţios şi putea să muncească cât trei. Dar ce folos, nu-l băga nimeni în seamă, nimeni nu se uite la munca lui şi asta îl ustura mai rău decât orice. Puse meri altoiţi în grădină, umplu grădina cu ei „puse şi peri, şi cireşi. Nimeni nu mai avea în sat grădină tânără oa a lui şi se gândea cu mândrie la roadele ce le va da grădina peste câţiva ani şi parcă vedea

copiii vecinilor împânzind satul cu vorbe:

— Are nea Făniţă nişte mere, îţi lasă gura apă când le vezi!

Iată însă că nici după o săptămână colectiviştii plantară vreo opt hectare cu meri şi cu peri altoiţi. Lui Făniţă îi trecu prin cap în ziua aceea să pună mâna pe secure, să intre în grădina lui şi să nu mai lase niciun puiet în picioare. N-apuca să se bucure de ceva al lui, numai al lui. Parcă era un făcut, colectiviştii aveau mai multe idei ca el. Asta îl supăra. Fusese cel mai bun băiat din clasă şi învăţătorul întotdeauna îl lăudase astfel:

— Făniţă, tu ai idei pentru un sat întreg!

De aceea nu-l suferea el pe frate-său, Petrică. Era tolomac şi trăia la umbra lui Colae, ca iasca. Ce zicea Colae, era bine zis, el n-avea gândurile lui. Colae era „naica al mare”, şi el trebuia să ştie mai bine decât oricine tot ce se învârte pe lumea aceasta. Petrică vorbea şi cu vorbele lui Colae, de parcă el n-ar fi avut limba lui. Când îşi bătea joc de el, zicând: „Mă Făniţă”, aşa şi pe dincolo, Făniţă ştia că, de fapt, Colae îl vorbise iarăşi de rău. Fiindcă Petrică era tolomac, n-avea idei, şi dacă nravea, n-avea, şi gata! Când se înscrisese Colae în gospodărie, şi Petrică, a doua zi, cu cererea! Şi nenorocitul de el nu fusese în stare nici cerere să-şi facă, se dusese la Colae să-i dicteze el ce să scrie. Şi cum Colae n,avusese timp, îi dăduse cererea lui. Să se uite pe ea. Putea s-o scrie la fel, se gândisa Petrică, doar aveau aceeaşi avere şi erau fraţi. Şi Petrică o copiase exact. Şi cum e tolomac, copiase şi numele, scrisese Colae în loc de Petrică. Asta îl făcuse pe Făniţă să râdă să moară, nu alta. Petrică n-avea idei, asta era! Şi ce-l supăra mai rău în ultima vreme pe Făniţă era faptul că tolomacul de frate-său. Petrică, îşi cumpărase radio (dar radio ca radio, nu era mare scofală, mai aveau şi alţii) şi primise o diplomă pe regiune. Îngrijea porcii gospodăriei, şi ce făcuse, ce diresese, Făniţă nu ştia, ştia doar că luase premiul întâi. El, Petrică! Mamă-sa i-a spus, fără ca Făniţă s-o întrebe şi ea să creadă că-l interesează ce-a făcut Petrică, i-a spus doar

atât:

— A bătut recordul frati-tău, Petrică!

Şi mamă-sa s-a îmbujorat la faţă şi i-au lucit ochii de bucurie. Asta l-a întristat pe Făniţă mai rău decât o sută de premii luate de frate-său. Mamă-sa se mândrea cu Petrică, cu tolomacul care n-avusese în viaţa lui nicio idee. Ce făcuseră, domnule, ăştia de la gospodărie cu el?

— A bătut recordul, a repetat mamă-sa, vorbind parcă singură, fără să se uite la Făniţă. Îi plăcea să audă că Petrică a făcut ceva pentru oare i-a sţrâns mâna şi un „ştab” de la regiune, de aceea repeta într-una că a bătut recordul; şi lui Făniţă i-a stat dumicatul în gât toată seara.

— Cel mai mare număr de purcei! repeta mamăsa.

— E, acolo, un porcar, a zis Făniţă. Dacă alţii sunt mai proşti, o fi şi Petrică chior în ţara orbilor. Mare brânză a făcut, el ia premii nu pentru ideile lui, ia pentru că au fost scroafele mai harnice!

Mama l-a privit nu ştiu cum şi na zis decât:

— Ce ştii tu, Făniţă? Tu ai rămas aşa, cu ale tale!… Astăzi… Ei, dar lasă, mănâncă mai repede că se răceşte carnea…

Toată noaptea s-a gândit la vorbele mamei. Adică şi ea credea despre el ce credeau alţii? Adică să mănânce mai repede că se răceşte carnea, că tot n-o să înţeleagă nimic, asta vrusese să spună. Bine, o să le arate el la toţi de oe e în stare. Şi şi-a cumpărat trei scroafe şi a început să le dea mâncare de câte trei ori pe zi. Dar scroafele s-au îngrăşat, şi când au fătat, Făniţă a plecat iarăşi la pădure. Mai că-sa zâmbea pe bătătură şi nu zicea nimic.

21

Şi cu cât treceau zilele, Făniţă se simţea tot mai străin de ai săi, tot mai străin de sat. Ziua nu mai ieşea în drum să mai stea de vorbă cu oamenii. I se părea că toţi îşi bat joc de el. Până şi Dinică Şchiopu, ăl de se închina la poarta lui şi se ruga o jumătate de ceas să-i ducă o căruţă de piatră, până şi el prinsese *curaj şi nu mai treoea prin sat cu capul în pământ ca altădată. Bra, vezi, doamne, şi el colectivist

fruntaş, pus la gazeta de perete, şi se socotea om pe picioarele lui. Până şi Dinică îl oprise odată în drum, el oare nu oprea pe nimeni şi nu oprise în viaţa lui oameni pe drum, fiindcă n-avusese cum, nu se opreau oamenii cu el, îl oprise Dinică în drum şi-i zisese:

— Ei, ce mai faci, Făniţă? Am auzit că duci porumbeii la expoziţie.

— Îi duc la dracu'! Ce, sunt de expoziţie?

— Cum să nu fie? Sunt albi.

— Cine mânca făsui de-al galben despre ei?

— Ei, şi tu. Aşa zice lumea.

— Îţi baţi joc de obrazul meu, mă Dinică, mă dai cu sania…

Va să zică toţi se credeau cu moţ. Bine, se gândea Făniţă şi-i venea să plece din sat, să nu-i mai vadă. Seara venea acasă târziu şi dimineaţa pleca devreme, să nu se-ntâlnească pe drum cu nimeni.

— Mă, ăl mic – îi zise într-o zi Petrică – ce te-ai făcut, mă, aşa de urât? Parc-ai îmbătrânit, nu eşti bolnav? Mai rade-te şi tu, ori treci la călugări?

— Aşa m-am făcut eu, urât, îi răspunse Făniţă. Nu sunt ca alţii, frumos!

— Bravo, ăl mic, eşti spiritual. Felicitări.

— Ia du-te tu dracului cu felicitările tale cu tot! Unde-ai mai găsit vorbele astea de le-ai luat în gură? Ori ţi le-au dat ca premiu?

— Mă, ăl mic! se miră Petrică.

— S-au luat recordurile după tine, nu te mai slăbesc…

— Mă, ăl mic, tu eşti bolnav, mă, de-aia eşti urât, se închină Petrică. Du-te la dispensar, poate ai malarie.

Făniţă nu i-a răspuns. L-a lăsat în drum şi a plecat.

După două zile, spre seară, s-a pomenit că intră în bătătură Colae eu nevastă-sa, Petrică cu nevastă-sa, îmbrăcaţi ca de biserică, şi în mâini cu damigene i'şi cu coşuri.

— La ce venirăţi, mă? s-a încruntat Făniţă la ei.

— Venirăm de-a neamurile.

— Eu n-am timp de voi, am treabă.

— Păi doar nu venirăm la tine, zise Colae. Venirăm pe la mama, că e ziua ei.

Şi intrară toţi în casă, se aşezară la masă şi începură să-şi petreacă, fără să-l bage pe el în seamă, fără să-l cheme din grajd, unde rânaa la cai. A crezut că pleacă-pleacă, dar lor nici prin cap nu le-a trecut. Ba Petrică s-a dus într-o vreme acasă la el şi s-a întors cu aparatul de radio în braţe. „Nu suferea, deşteptu', fără muzică!" gândi Făniţă, înjurându-l.

Mamă-sa veni după el şi nu-l lăsă până nu-l duse în casă.

— Spală-te, mă, pe mâini şi stai cu noi la masă, îi zise Colae. Ce, eşti sălbatic? Ce te-ai rupt aşa de noi, parc-ai fi un chiaburan!

— Venirăţi să vă certaţi cu mine?

— Ei, parcă de tine nu mai putem acuma şi de ceartă, zise Petrică, turţnându-i apă, să se spele. Mai ţineaţi botu' acasă, că eşti ăl mai mic.

Toată seara ei au vorbit de-ale lor, nu prea l-au mai băgat în seamă pe Făniţă. Petrică s-a cam cherchelit şi a început să joace cu muiere-sa prin casă. Cânta o boierească la radio şi Petrică nu s-a lăsat până n-a jucat-o toată. Mamă-sa stătea în capul mesei şi se uita la el şi zâmbea. Apoi când ea s-a dus în beci cu nurorile s-aducă nişte zamă de varză, că i se făcuse dor lui Petrică de zamă, Colae l-a întrebat pe Făniţă de ce nu se însoară.

— Pot trăi şi singur, nu mă mănâncă nima.

— Parcă te cam trăgea aţa la Liorica. Dacă ţi-e drag de ea, ce-aştepţi. Mă, să-i albească păru'?

— Habar n-ai când se bate făsuiu', zise Petrică. Pune-te cu păru' pe el cât e verde, că de-l laşi necules se-ngălbeneşte, plesneşte teaca şi se scutură. Tu, ăl mic, te-ai prostit de tot, de tot! Nu ştii să lucrezi pământu' cum trebuie. Şi de-ţi baţi joc de pământ, de tine îţi baţi joc!

— Bă, da' mare filosof ai ajuns şi tu de când te-au premiat ăia... Vorbeşti numai cu înflorituri...

— Dacă tu ai ochii în vârful cozii, ce să-ţi fac? zise Petrică

şi mai bău un pahar. Unde nu-i minte, degeaba dă Dumnezeu ploaie!

— Bravo, mă! îi zise Făniţă, să râdă de el. Felicitări!

Colae vorbi domol, ameninţându-i oă-i bate de se mai ceartă.

— Parcă dacă n-o fluieră pe Liorica şi nu se-nsoară, mi-o face mie! se încăpăţână Petrică. Ba, mă. Mie tot apa aia îmi curge la vale, habar n-am! Ţie să nu-ţi fie mai încolo gura acră! Că văd că e cald în juru' tău, te topeşti după ea. Da' înghiţi ca nărodu' în sec, că nu vrei să-ţi pierzi prostia ce ţi-a intrat în cap…

— Ce prostie mi-a intrat în cap?

— Lasă că mai cunoaştem şi noi, zise Petrică, fără să spuie anume ce cunoaşte. Dar Colae ştia la oe se gândeşte, şi Făniţă ştia dar nu voia să se dea bătut.

— Ţi-e pe la nas, ăl mic, să recunoşti, ţi-e ruşine să recunoşti că eşti prost. Da' eşti.

— Bine că eşti tu cu stea în frunte!

— Ei, şi ce dacă faci bani, cu banii trăieşti? Cu oamenii trăieşti, nu cu hârtiile alea!

— Iar venirăţi la mine cu sorcova! Ho, că nu mor.. Şi nu mă înscriu.

— Mă Făniţă – zise Colae, răsucind în mână un pahar – nu-i vorba de înscris aicea. Aicea e vorba de altceva, e vorba de om. Omu' să nu-şi bată joc de el şi de viaţa lui, că pe urmă degeaba se gherăie 'pe ochi. Ap nu se mai întoarce. Adică, deşteptule, e vorba de tine, că umbli ca chioru'! Şi-ţi baţi joc de tinereţea ta.

— Egoistule! zise Petrică.

— Mă Petrică, vrei să te dau pe uşă afară? îl întrebă Colae. Făniţă, acuma să vorbim şi de fată. Despre om cred că-ţi intră în cap ce vrusei să spun. Ei, despre fată. Cât vrei să te-aştepte? Ţi-a răbdat toanele, nu sa măritat, că e mai deşteaptă decât tine şi te-a înţeles… A înţeles ce e în capu' tău acuma. Şi te-a lăsat să te limpezeşti. Acuma pământul/te-a ţinut tulbure, o fi vremea să te limpezeşti şi tu! Ea a înţeles, mă, că e mai deşteaptă ca tine…

Mama a intrat în odaie cu nurorile şi Colae n-a mai continuat. Dar ce auzise Făniţă fusese cu vârx şi îndesat pentru el. Va să zică şi fata era mai deşteaptă ca el. Auzi, l-a înţeles! Că minţile lui sunt tulburi, şi ea a înţeles. Lua-o-ar dracu' pe Liorica s-o ia, cu deşteiptăciunea ei cu tot! Adică cum, ea l-a ipăsuit, ea l-a aşteptat să se trezească? Dar ce-a crezut ea, că el e nebun? Ei, n; u el şi să fie sănătoasă, cu mintea ei a deşteaptă cu tot! El n-o ia de muiere, aşa că poate să aştepte până i-o cădea părul! Nu e nici el chiar atât de prost cum crede lumea. Şi o să le arate el, şi ei, Liorichii!

— O fi proastă Liorica de l-o aştepta, zise mama, fără să fi auzit ce vorbiseră.

Făniţă încremeni. Mamă-sa niciodată nu-i vorbise nimic despre fata lui Cimpoacă.

— Proprietatea privată, lua-o-ar dracu'! zise Petrică şi începu să joace, ţinând-o pe nevastă-sa de mână şi râzând.

— Ce să-l aştepte? zise Colae. Să îmbătrânească fata pe vatră? îi întrebă el pe toţi, afară de Făniţă. Apoi se uită la el. Ori vrei să vină la tine şi să se roage: Domnule Făniţă, nu binevoi eşti să mă iei de nevastă? apoi le zise celorlalţi: Ea o fi proasta lumii, şi el regele, Făniţă-voievod!

— Dacă-ţi place de ea ce aştepţi? sări Petrică. Îi fi vreun rege, să se roage lumea de tine! Pune. Mă, mâna pe fată!

— Nu mă-nscriu în colectiv! mârii Făniţă printre dinţi.

— Lasă asta, zise Colae.

— Ce, să zică lumea că merg după ea fiindcă e fata lui Cimpoacă, vicele?

— Da' ce, ăl mic, tu cu Cimpoacă te-nsori?

— Ştiţi de ce zice aşa? îi întrebă Colae. Ca să ne pună nouă coarne, de proşti. Că nu şe-nsoară, auzi, cu fata lui Cimpoacă. Da' el îşi bate joc de el, i-e frică să dea pământu', ori s-o ia pe aia fără pământ, el nu s-ar însura cu nicio fată din sat... Fiindcă, satu' e cum e...

— Parcă veniserăţi de-a neamurile, zise Făniţă, privindu-i din vârful geneloir. Şi ieşi afară şi nu semai întoarse. Plecă pe câmp.

A trecut toamna şi el n-a mai vorbit cu ei. A trecut şi iarna şi a venit primăvara. Dar frigul nu sedusese, mai cădea câteodată peste pământ şi-l îngheţa mai rău decât iarna. Începuse o săptămână de ger sec, să ardă grâuirile, nu alta. Zăpada trecuse, şi grâul, de-abia ieşit din pământ, ca o barbă verde, tremura îngheţat. Făniţă mergea aproape în fiecare zi la pădure, pe jos, să nu omoare caii pe alunecuşuiri, să cadă cumva şi să-şi rupă genunchii, acum, în primăvară. Mergea pe potecă, scurta drumul. Mergea dimineaţa cu securea la subsuoară şi cu săcuiul cu mâncare şi se înapoia seara, pe lună. Avea pădurarul nevoie de el, la stivuit lemne, se cunoşteau acum bine.

Într-o seară, Făniţă venea acasă fluieirând. Luase bani mulţi şi se gândea să-şi cumpere ceva de la oraş, să-i bage pe toţi în draci, să se ducă vorba peste nouă sate. Mai avea el ceva bani puşi deoparte, şi cu ăştia ce-i luase acum numai bine încherba câteva mii.

Noaptea era albastră, şi el fluiera. Pământul era: îngheţat şi cuiele bocancilor săi parcă păşeau pe ciiraent, aşa sunau: tronc-tronc! Departe, departe de-abia se zărea satul. Mai avea aproape vreo zece kilometri până acasă. Căluiul nu se mai vedea, îngheţase. Făniţă se dădu pe gheaţă; auzi ţintele de pe talpa bocancilor cum zgâorie gheaţa, ca nişte gheare. Carul mare îşi apleca oiştea, trosnind de ger.

„Afurisite babe —zise Făniţă – geroase mai sunt.” Şi se încheie bine la cojocuţă, îşi băgă mâinile pe mâneci şi plecă mai zorit spre sat. Parcă i se făcuse foame. Noaptea era albastră, albastră, şi stelele străluceau reci. Câmpia era liniştită. Se auzea doar în răstimpuri cum trosneşte pământul. Îngheţau mai amarnic apele, se încălecau gheţurile.

Cum mergea fluierând, cu ochii pe sus, Făniţă auzi de la o vreme un fel de murmur, ca şi cum nişte şopârle s-ar fi furişat prin ierburi, leneşe de soare. „E frig al dracului, gândi el, dac-am început s-aud şopârle. Îmi bâzâie urechile, o îngheţa şi de”, şi îşi îndesă căciula pe cap.

Dar murmurul acela moale nu înceta. Şi deodată Făniţă

auzi un fleoşcăit parcă spart. Şi se uită cu groază în jos, la bocanci. Văzu ca o părere subţire, sticlind îngheţat, apă. O pojghiţă de apă îi înconjura bocancii. Făniţă se uită mai bine înainte şi văzu o întindere mare, jucândalb, apa. „De unde dracu' vine?;' se întrebă. Apa aluneca repede peste pământul îngheţat, încreţindu-se de ger, ca spuma când fierbe laptele. Cerul părea de sticlă. Grâul verde bătea acum în albastru şi înspre negru. Şi apa trecea peste el uşor, ca peste o perie. Făniţă o luă la fugă spre cotul Căluiului, de unde părea că vine apa. Fugi aşa o vreme, trecând peste grâu. Dar la cotul Căluiului nu găsi nimic, nu acolo ieşea apa din albie. Făniţă îşi dădu seama mai târziu de unde venea apa. Atunci când ajunse la locul unde Popleanca se vărsa în Călui. Veniseră de cu ziuă gheţuri sparte şi, cum se ciocniseră acolo, se încălecaseră, se bătuseră cap în cap, unele se ridicaseră în picioare, altele ieşiseră pe mal jumătate, se înghesuiseră multe şi înecaseră vadul. Nu putuse Căluiul să ducă şi gheţurile Popleaneăi; noaptea venise şi mai rece şi în locul unde cele două ape se adunau într-una se făcuse. Un fel de claie de gheaţă. Îngheţase bocnă şi apa Popleancăi. Se umflase, ieşise pe maluri afară şi-o luase pe semănături. Parcă voia să meargă şi spre izvor, să-l înece.

Făniţă înjură iarăşi babele şi se scarpină în cap. Dacă apa ieşea până dimineaţa dintre maluri, îneca semănăturile, îngheţa şi reteza grâul, ca briciul, şi mânca şi rădăcina. Câteva hectare fuseseră inundate. Făniţă nu mai stătu pe gânduri. Îşi aruncă cojocuţa într-o salcă şi începu să taie cu securea gheaţa, acolo unde se încrucişau apele. Gerul muşca aprig, ca o căţea cu pui, învineţindu-l. Dar el se incintă repede şi nu mai simţi gerul. Şi cum mai avea în săcui câteva guri de ţuică, pe fundul sticlei, le ”bău cu sete şi tăie mai departe gheaţa. Securea sărea. Parcă ar fi tăiat sticlă.

— Dumnezeii voştri de babe! zise Făniţă. Că v-aţi găsit voi deştepte, lua-v-ar dracu' de ştirbe şi de surde! Că îmi stric securea din cauza voastră, Tâmpitelor!

Odată se gândi şi la Liorica. O văzu trecând prin grâu în vara aceea. Grâul era copt şi se legăna greu. Sub soare. Liorica avea ochi mari, şi pe cap ducea o târnă. Spicul galben se apleca, moţăia, parcă beat de soare, parcă l-ar fi durut capul.

— Că nu puteaţi să nu veniţi, afurisitelor, zise Făniţă. Venirăţi voi cu gerul, parcă de voi nu mai puteam eu acuma.

Tăia în bucăţi mari gheaţa, făcea loc apei. Spărgea mormanul de gheţuri îngrămădite. Apa îi şiroia pe frunte. Îl apucă necazul pe frate-său Petrică. El atâta ştie: mă, ăl mic, prostule! Parcă tot mic ar fi rămas, să se ţină de poala lui. „El doarme acuma, ori ascultă muzică, şi zice ăluia de la radio, dacă-i place cântecul îi zice: „Bravo, mă! Felicitări”. Vorbeşte eu ăia de la radio parcă ei de el nu mai pot. Şi ei nici nu-l aud şi nu le pasă de vorbele lui! Mama voastră de babe, că mă scoateţi din pepeni cu prostiile voastre, nu puteaţi să nu îngheţaţi apele? Ce, sunteţi nebune, să înecaţi griul şi să-l daţi dracului, să rămână oamenii să fluiere în buză? Că e grâu’ satului, deşteptelor, dacă curge apa asta până mâine, acopere o tarla întreagă, că şi apa e năroadă, ea nu se mai opreşte dacă o ia la vale. Voi vă jucaţi, şi ăştia să pătimească, să li se ducă grâu’ pe apa sâmbetei! Că deştepte babe sunteţi, zău! Brava vouă, felicitări!”

Securea se stricase de tot. Trecuseră câteva ore. El înjura babele mereu şi nu se lăsa. Strică mormanul de gheţuri, barajul, scoase pe mal o grămadă de sloiuri, bucăţi de gheaţă, şi apa până la urmă îşi regăsi malurile. Începu să se retragă de pe câmpuri uşor, în albie. Nu apucase să îngheţe toată pe semănături, şi unde îngheţase, pojghiţa era subţire, cât ar fi căzut o brumă uşoară.

Făniţă se aşeză lângă salcie, pe o buturǎ, luă cojcouţa pe el şi îşi aprinse o ţigară. De-abia atunci se înfurie de-a binelea: se gândi că o să se afle în. Gospodărie ce-a făcut şi toţi o să-l laude. Ba unii o să spună că de aceea a făcut ce-a făcut, ca să se împace cu ei, ori poate să intre la ei, ori

poate ca Liorica să creadă nu ştiu ce. Începu să înjure, apoi îşi dău seama că, de fapt, n-avea de unde să se afle. Era doar singur în câmp. Asta îl umplu de bucurie. Se ridică şi plecă spre casă. De fapt,. Nu e cine ştiece lucru, se gândi. A tăiat acolo două bucăţi de gheaţă, n-ar fi avut rost să meargă în sat, să scoale oamenii şi să-i trimită în câmp. Până ajungea, până îi trezea, până le spunea, până veneau, trecea timp. Şi s-ar fi făcut de râs, scula oamenii pentru o nimica toată, pentru nişte babe. Totul acuma era să nu ştie nimeni. Dacă se afla, se făcea de ruşine.

29

Ajunse acasă îngheţat. N-o sculă pe mamă-sa, să nu-l vadă ud. Se dezbrăcă şi se culcă nemâncat. Îi trecuse orice poftă de mâncare.

A doua zi îl duru capul şi simţi nişte junghiuri în spate. Se sculă totuşi, dădu la cai, dar mamă-sa îl văzu roşu la faţă; şi nu-l lăsă în pace până nu se culcă. Fruntea îi ardea. Răcise.

— Pe unde-ai umblat, mamă, că nici acuma nu ţi s-au dezgheţat pantalonii, aşa de uzi au fost. Şi bocancii…

— Mi-a căzut aseară ciutura plină pe pantaloni.

— Aha, vezi dacă ajungi noaptea acasă…

Dar el ştia că maică-sa nu-l crede. A doua zi veniră amândoi fraţii pe la el. Veni şi doctorul şi-i făcu injecţii cu penicilină. Îi spuse să stea în casă şi plecă. Frate-său Colae zise:

— Am auzit că pui varză la vară pe lotu’ de la Măligari. Te procopseşti pe zăcătoarea aia…

— E apă destulă în cer, poate pică.

— Acolo e pământu’ de lemn…

— O să ude ăl mic cu stropitoarea, că doar n-o să aibă o mie de căpăţâni. O să aibă şi el, acolo, câte să încapă într-o putină. Că mai lasă loc şi pentru ardei de-ăi iuţi, ăia sunt buni cu varză acră, cum să mănânce varza fără iuţeală?

Băteau câmpii, ca să nu-l neliniştească. Mai râdeau de el. Mai ales Petrică. El, dacă bătuse recordul, era om mare acuma.

Veniră şi a doua zi. Parcă arătau altfel. Petrică se tot foia

şi tot îşi mişca buzele în gol, ca, un -cal, parc-ar fi vrut şi parcă nu să zică ceva. „Aoleo, mamă, se gândi Făniţă, mă puse dracu’ să mă-mbolnăvesc! Mă prinseră ăştia şi-o să stea pa capul meu să mă-nscriu până o să le dau cu ceva la moacă.”

— Mă Făniţă! începu Colae, dar frate-său i-o reteză scurt:

— Nu mă înscriu! \

— Mă naică – zise Colae – mă, de ce te-ai supărat tu pe toată lumea? De ce?

— S-a supărat ca văcaru* pe sat, zise Petrică.

— De oe te-ai supărat pe toţi oamenii? îl întrebă Colae, fără să-l bage în seamă pe Petrică. Ce-ai, mă, tu cu oamenii, ce ţi-au făcut, de ce ai pică pe ei?

— Crezi că satu se ţine de coada ta, zise Petrică.

— Ce, nu mai am ioc în sat la voi? vorbi Făniţă.

— Ţie ţi se pare, zise Petrică. Tot mic şi prost ai rămas.

— Mă, de gura voastră nu poate omul nici să bolească liniştit! Păi de ce mi-a mai dat injecţiile alea dacă voi mi le scoateţi pe nas şi pe urechi?

— Făniţă – zise Colae – mă, de ce te-ai supărat tu pe tine?

— Adică cum? nu înţelese Făniţă.

— Adică de ce-ţi calci tu pe inimă şi de ce le faci toate pe dos? zise Petrică, uitându-se la Colae în ochi, să vadă dacă zice bine sau nu. Adică de ce ţi-e ţie ruşine de mutra ta?

— Da’ lasă-mă, oă-s sătul! Mamă, dă-i pe nebunii ăştia afară!

Dar mamă-sa plecase în sat, până la dispensar. Când se înapoie, intră în casă, o dată cu ea, şi Liorica. Dădu bună ziua şi se aşeză pe un scaun, lânge pat. Făniţă trecu o dată cu ochii peste ea, în fugă, şi apoi se uită în altă parte. „Ce caută năroada asta le mine?” se întrebă. Acuma tot satul o să urle c-a intrat Liorica în casa lui. Fată mare, să vină la băiai

— Asta nu s-a mai pomenit. Şi doar nu mai vorbise cu ea nici un mai ştie de când!

— Iar pentru cor ai venit? o întrebă, văzând că ea nu j

spune nimic.

— Nu, acuma avem destui oameni. Am venit: să te văd.

— Aha, eu credeam că pentru cor…

— Cum te simţi?

— Nu scăpăm noi de el, zise Petrică.

— Tu cum o duci… cu coru'? o întrebă Făniţă-

— Bine, sunt solistă… Da' numai la un cântec ardelenesc. Vrei să-l auzi?

— Lasă, lasă, se sperie Făniţă. Să nu zică cineva nu ştiu ce.

— Ce să zică? întrebă fata. Tu cirezi că lumea ascultă acuma pe la garduri snaudă ce vorbim noi aici?… N-ascultă, îşi vede de treabă, zău, zise Liorica şi râse.

Colae îi făcu cu ochiul, să cânte, să-i facă în ciudă lui Făniţă. Dar fata nu cântă. Se uită la Făniţă cum îşi fereşte ochii de ea, cum schimbă feţe-feţe, ca un copil. Şi Liorica se bucură văzându-l aşa de încurcat. Era sigură că ţine la ea. Venise să-l vadă fiindcă nu credea că e vreo ruşine să vii să vezi pe cineva la care te gândeşti, nu era nicio ruşine. Lumea n-avea să vorbească. Şi n-avea ce. De măritat, cu el voia să se mărite, aşa că chiar de-ar fi vorbit, vorbele s-ar fi potolit odată şi odată. Şi el, Făniţă, se perpelea, se răsucea în pat. Liorica zâmbea.

— Să /vă cânt eu cântecu' Liorichii, că l-am învăţat şi eu, zise Petrică. Tuşi de câteva ori şi se ridică în picioare, îşi împreună mâinile, se încruntă niţel încurcat de situaţia în care intrase singur şi începu să cânte repede:

***Nici aceea nu-i muiere care n-are la brâu' cheie Şi-o ieguță la pat,***

***Şi drăguț lângă bărbat.***

— Taci, mă, că-mi spargi urechile, zise Făniţă îngrozit.

***Doamne, ține-mi bărbatu'***

***Să spargă răzoarele,***

***Să-mi umple lădoaiele,***

***Să mă ţie şi pe mine,***

***Să le golesc toate pline…***

— Mă naiică Colae, spune-i să tacă, ne aude cineva din

drum şi zice oă ne-am îmbătat. Şi zice docloru' că m-am făcut şi eu şi-a stricat penicilina de pomană.

Dar Petrică nu-l lua în seamă, cânta din ce în ce mai însufleţit.

***Chiuiu-aş, nu cutez,***
***Că m-aude bărbatu',***
***Tot îmi face cu capu'***
***Să nu chiulesc altu'.***

Colae râdea să se prăpădească, Făniţă era plin de broboane pe frunte. Liorica îşi muşca buza, şi ochii ei mari zâmbeau.

***Că mă teme c-oi muri şi ca mine n-o găsi De tânără şi frumoasă,***
***De găzdoaie bună-n casă.***

— Bravo, Petrică. Felicitări! zise Petrică, plin de sine, şi se înclină de două ori. Apoi râse şi iei.

Mama stătea cu mâinile peste piept şi-i privea mulţumită.

— O făcui şi pe-asta, zise Petrică, îţi cântai, i se adresă bolnavului. Eşti tu prost, dar eşti prostul nostru.'

Lui Făniţă însă îi părea bine că poate să-i. Înfrunte, Spuse că nu-i plăcuse cum cântase. Şi că lui nu-i plac cântăreţii. Aşa, în general. Şi nici ăia de râd din senin. Şi nu~i plac nici ăia care fac pe oamenii miloşi, pe oamenii buni.

— Iar dă Duman cu cornu', zise Petrică. Dar e bolnav, ce să-i faci? Iartă-i, doamne, păcatele robului tău Duman, că nu ştie ce spune!

În noaptea aceea, până spre dimineaţă, Liorica nu putu să adoarmă. Îl vedea pe Făniţă cum îşi fereşte ochii de ea, vinovat parcă de ceva. Dar ochii lui, în seara aceea, semănau cu ochii lui Făniţă de acum câţiva ani. Aceeaşi dorinţă şi aceeaşi uşoară nelinişte de băiat ce se sperie de gândul de care îşi dă seama pentru prima oară.

Dar trecu vara şi Făniţă nu jueă niciodată în horă lângă ea, nici n-o fluieră vreodată, nici n-o opri în drum. Şi fata nu ştiu ce, să mai creadă. El îşi clădi un nou grajd, în locul celui vechi, şi lucră toată vara ca un ieşit din minţi. Slăbise, şi ochii parcă priveau mai încruntaţi. Se certă şi cu mamă-sa,

şi ea plecă vreo două săptămâni de-acasă, îl lăsă singur îşi locui la Colae. Apoi i se făcu milă şi veni înapoi.

Liorica îl găsi într-o sâmbătă seara pe drum şi îl chemă să vină a doua zi la horă. El spuse că nu merge. Atunci ea îi vorbi despre însurătoare, ce are de gând să facă?

— Când mă chemi la nuntă? îl întrebă fata.

— Cu cine?

— Ei, cu cine; găseşti tu, glumise ea, dar glasul ei ştia ce spune şi Fănică ştia despre cine e vorba.

— Nu mă-nsar! zisese el, şi fata încremenise.

Ochii lui Fănică se tulburaseră adânc. Era o patimă în ei care nu se stinsese. Şi fata îşi dădu seama că el se gândea tot la ale lui. Se încreţise carnea pe el când îi auzise glasul. Ar fi vrut s-o ia de nevastă; dar numai aşa cum ar fi vrut el, cu carul plin. Acuma Fănică avea ochii întunecaţi şi ea vru, fără să-şi dea seama de ce, să-i pună mâna pe frunte. Parcă era bolnav de friguri şi nu-l lăsau frigurile să i se limpezească gândurile.

Liorica se duse acasă şi în seara aceea se gândi că omul la care ţinuse până acum plecase departe de ea, undeva departe de tot. Şi pentru prima dată nu mai zâmbi, cum făcea întotdeauna când se gândea la el.

În iarnă, băiatul care o mai ceruse de câteva ori până acum de nevastă o ceru din nou, şi fata zise da. Când auzi Fănică, nu crezu. Şi nici acuma nu credea, când auzea toba bătând. Lăutarii cântau în bătătura lui Cimpoacă cântecul de învălit mireasa. Fănică începu să înjure, dar nu găsea pe cine să înjure. Nu-şi găsea locul, nu-i venea să creadă.

„Ce. Liorioo, eşti năroadă? o întreba în gând. Hei, tovarăşa cumsecade… Ia lasă-te, mă rog, de glume d-astea… Păi ce, eu… Adică pe mine de ce nu mă întrebi, faci aşa, de capul tău?… Ce dracu', fată…” Dar toba bătea, bătea, şi în curte nu era nimeni să-i dea vreun răspuns, degeaba întreba Fănică într-una, degeaba vorbea singur în gând. Plecă la firate-său Colae. Era acolo şi Petrică, deşi numai pe el n-avea chef să-l vadă acuma.

— Ăl mic, ai pus-o de mămăligă, zise acru Petrică. Aveai

şi tu ceva bun în tine, dar ai făcut ceva pe el. Se dusă Liorica.

— Ceam eu cu ea? îi sări ţandăra lui Făniţă.

— Auzi, ăl mic, să-ţi spun o poveste. Astă-iarină am găsit o sticlă de ţuică goală, o sticlă d-aia pătrată, vârnătă, de cerneală. Şi nişte paşi cu ţinte, şi la pasul drept nu erau ţinte în bot, urmele n-aveau ţinte în bot, ale din dreapta, şi securea era pitulată, că avea gura ruptă. Şi eu am fost om bun, ţi-am cântat atunci… Ştii? Şi nu ţi-am spus de ce eşti bolnav, am văzut că ţi-e ruşine de ce făcuseşi… Şi nu făcuseşi rău..

— Vorbeşti prostii, zise1 Făniţă. Mă naică Colae, de unde ai cumpărat mânuşile astea?

— Şi-am crezut că ţi-a trecut – zise Petrică – da’ tu tot pleşui eşti. De ştiam, nu-ţi cântaan, fi-ţi-ar dracii tăi ai dracului!

Petrică parcă vorbea cu vorbele lui. Toba bătea, bătea. Şi cânta clarineta legănat.

— Mă Petrică, du-te la biserică şi cântă’ acolo în strană şi vorbeşte-le babelor. Pe mine m-ai înnebunit! Vorbeşti ca prostu’, aiureli. Ce-am eu cu… Şi nici cu Liorica!

— Bine, mă, bravo!

Făniţă plecă, trmtind uşa, aşa cum plecase întotdeauna până acum când nuri plăcea ceva. „Nu mă las eu”, îşi zise. Dar toba continua să bată şi Făniţă se gândi că totuşi toboşarul nu glumea. Atunci simţi un gol în el, cum nu mai simţise de mult. Parcă tot satul îl privea. Începu să se privească şi el. Îşi duse mâna la obraz şi simţi că e nefoărbierit. Se duse repede acasă şi căută săpunul şi briciul. Luă oglinda, o puse în tindă, într-un cui, şi se privi în ea. Se privi adânc şi nu se recunoscu. Cel din oglindă nu semăna cu el. Paircă era altcineva. Se gândi. Şi nu putu să-şi dea seama de loc cu cine semăna cel din oglindă. Vru să râdă, dar auzi toba şi nu râse. Şi în acel moment începu să se gândească la toate prin câte trecuse, începu să se gândească la tot. Şi începu cu ziua aceea de vară când stătea în potecă, pe malul Căluiului.

Nu bătea vântul şi apa era stinsă. Şi ochii lui erau limpezi.

Zbang! şi lovea el cu piatra drept în faţa din apă, şi faţa începea să se legene, să se strâmbe şi să se lungească şi să ia o formă ciudată, iar ochii tremurau şi nu se mai vedeau.

Zbang! se juca el.

Acuma ştia cu cine semăna cel din oglindă. Cu el, cel ce se vedea în apă, atunci când arunca cu pietre, în joacă. Şi fiindcă ştia, se gândi mai departe şi merse la fântână să tragă o ciutură cu apă, să se poată spăla până la brâu, când o termina să se radă.

„Hei, domnu' cumsecade!" îşi aminti, şi speriat se uită spre poartă.

Vântul clătina portiţa. Şi începu aşa, dintr-o dată, să ningă. Se uită în oglindă şi se înfurie:

„A, nu, cu nărodu' de Opriţă nu vreau să samăn… Adică de. Ce să samăn eu cu el? Adică de ce îmi dădeam eu cu pietre în frunte, atunci, în apă? Adică, naică Colae, nu ţi-a fost aşa pe la nas să mă laşi obleagă? Dac-ai văzut cum arăt, ca al lui Bazu, de ce n-ai pus mâna pe retevei să dai? Numai l-ai luat. Aşa, în mână, de fudulie. De ce eşti tu atunci naica meu ăl mare, de ce te-a făcut mama pe tine întâi, nui să te uiţi şi la noi, ăştia, mai micii? Se dusă dracului toată viaţa mea, se dusă Liorica, şi eu stau colea, în curte… Ce să mă duc la ea, acuma, să.mă scoată lumea pe poartă ca pe-ăl turbat? Să mă duc, unde? De ce, naică? C-o dau dracului de viaţă! Cine m-a pus, mă! se uită el iarăşi în oglindă şi se strâmbă de ciudă. Cine m-a pus să mă joc? Fir-ar ea a dracului de minte oarbă, care nu vede decât în bătătura lui! A, da' nu mai merge, eu nu vreau să ajung ca Opriţa, cu capu' mare ca dovleaeu', cu oohiu' în gură şi cu nasu' pe frunte, să m-arate copiii cu deştiu'. A, nu, naică… Ia să merg eu la tine să vedem cum stăm cu problema, fiindcă aşa nu mai merge!"

Vorbea singur şi se rădea nervos. Se tăie în vreo opt locuri, era numai sânge, de parcă l-ar fi zgâriat miţele. Băgă

capul în canta cu apă şi se spălă. Apoi. Ştergându-se pe obraji, privi curtea şi i se păru strâmtă, cât un fund de tâmă. Toba bătea şi mai repede şi se auzea şi clarineta eântând mai ascuţit.

„Ce mai face domnu' cumsecade?" şi-aminti.

Şi îşi mai aminti de ziua aceea de toamnă când plecase la oraş să vândă paie. Încărcase acasă căruţa bine, cu vârf. Maică-sa chitise paiele, el i le aruncase sus. Mai vânduse înainte cu două zile o căruţă şi luase bani buni. Le cumpărase un birjar, zicea că-s bune pentru aşternut la cai, iarna. Dar el, Făniţă, ştia, după cum arăta afară birjarul, că n-o să le pună pe jos, o să le pună în iesle, să le mănânce caii. Nişte cai slăbănogi, ca două aşchii cu piele. De ce dracu' nu s-o fi lăsat birjarul de prostii, nu înţelegea Făniţă. Oraşul era plin de maşini, şi de-ale mari, şi de-ale mici; dai cin' zeci de bani şi te ducea autobuzul de la gară până la moară. Dar el, birjarul, ba, trăgea trăsura dimineaţa lângă biserica diin piaţă şi privea cum nu se uită nimeni la, el. Însă tot stătea, că mai cârpea un ban, stătea ca un nărod, fără să vadă ce trebuie. Dădea paie la cal, că n-avea bani de coceni ori de lucemă. Lui Făniţă îi era milă de el. Dar îl şi înjura, că n-are cap. Birjarul îi mai ceruse două căruţe cu paie. Zicea că din una o să-şi umple saltelele, că paiele nu fac pureci. Îi vindea lui apă, ca la un prost, că nu fac pureci… Prostii. Nu ştia cum să mai înnoade vorba, să nu se vadă cât e de cârpit în viaţa lui, că era prost, nu voia să lase dracului rabla de trăsură şi să se apuce de-un lucru ca lumea.

El îi ducea paiele şi se gândea cum poate fi un om aşa de zăbăuc să se înşele singur cu nişte paie, să le creadă fân şi să le dea la cai. Birjarul îşi bătea singur joc de el. Paiele sunt paie, n-au niciun bob în de. Făniţă stătea în vârful căruţei şi se gândea la birjar.

Era toamnă şi ploua rar, ca prin pătură. Drumul era pustiu, gol, prin pădure, pe unde o luase el s-ajungă mai repede la oraş. Era gol şi se tot răsucea şi cotea. Roţile mai intrau în gropi şi căruţa se legăna într-o parte, ca o barcă.

Făniţă îşi pusese cerga în cap, să nu-l ude ploaia. Căzuse frunza, moartă, şi apa începuse s-o putrezească. Era aproape de iarnă. Se vedea prin pădure până departe. Fără frunze, crengile erau parcă mai scurte şi tufanii mai pitici şi mai slăbănogi. Când ajunse în vârful dealului, unde pădurea cobora, văzu peste ea satul şi îşi aminti de Petrică. Poate că iar stătea acuma în faţa aparatului de radio şi asculta cântece. Era nărod Petrică. De cânta Maria Tănase. Când termina de cântat, bătea din palme, în casă, şi zicea: „Bravo, tovarăşe Maria Tănase!"

Drumul iarăşi coti şi roţile din dreapta intrară în şanţ. Caii se opintiră şi căruţa nu se răsturnă. Pădurea părea străvezie, de sticlă. Şi el era singur în căruţă, pe paie, şi se gândea cu ciudă la birjar şi la frate-său Petrică. Pentru cine se omoară el acuma, prin ploaie? în loc să stea acasă, ca omul! Merită să care paie? Merită, cum să nu merite, se înfurie şi dădu cu biciul în Breazu. Calul sări ca ars. Căruţa nu se răsturnă, zbicită. Se răsturnă puţin mai la vale, unde drumul părea liniştit, ca în palmă. Trecuse roata peste-o rădăcină ieşită ca un vătrai negru în drum. Paiele se întinseră, se lungiră, se lăţiră, ca împrăştiate cu mâna. Făniţă se opinti şi puse căruţa în picioare, pe patru roţi. Şi se aşeză pe marginea şanţului să fumeze o ţigară. Era bucuros că sărise la timp şi nu-şi rupsese ceva în el. Dar scuipa de ciudă, neştiind cum o să încarce căruţa. Încercă singur şi nu putu. N-avea cine să chitească, sus. Paie afurisite, nu erau lemne, nici piatră. Erau uşoare, dar degeaba. Singur nu putea să le încarce1. Mai avea nevoie de o mână de om. Şi pe drum nu era ţipenie. Lăsă căruţa şi ieşi în drumul mare, pe potecă. Treceau în sus şi în jos camioane. Nu le putea opri, ar fi fost degeaba. Oamenii aveau drumul lor. Trecură şi nişte căruţe, îi rugă pe câţiva, dar oamenii erau grăbiţi.

— Ce-ai, paie? Dă-le dracului, tot nu mai sunt bune de nimic, zise unul.

— Dac-a intrat' apa în de, tot o să putrezească,

Făniţă se întoarse la căruţă, înjurând. Apoi se gândi că

nici el nu s-ar fi dus: să-i ajute altuia – o căruţă de paie era o căruţă de paie. Îl durea însă că nu putea să facă nimic cu de, singur, decât să le lase acolo, ori să bage ţigara aprinsă în de. Nu le dădu foc, să nu facă vreo boacănă şi mai mare, le lăsă acolo, pe marginea drumului, să le putrezească ploaia. Întoarse căruţa şi porni spre sat. Caii erau acoperiţi cu pătud, şi sub pături, ca să nu le intre apa la piele, să nu-i atingă nici umezeala păturii, Făniţă pusese de acasă un-strat de fân dulce. Să miroasă frumos şi să le fie cailor cald. Se gândise la ei. La el uitase să se gândească. Se urcase pe paie şi se gândise numai la banii birjarului şi la paie. „Lua-le-ar dracu' de paie”, îşi zisese şi le aruncase pe toate din căruţă, să nu rămână fiir. Şi plecă spre casă, furios, prin pădurea uscată. Drumurile erau strâmbe şi lungi şi el de-aibia aştepta să ajungă odată la marginea ei, unde se lumina locul şi drumul ducea drept spre sat.

Făniţă lăsă briciul pe prispă, şi oglinda, şi ştergarul, îşi puse căciula pe ep şi ieşi în drum. Plecă spre frate-său Colae. Zăpada cădea ca un nor alb, acoperindu-l din toate părţile, intrându-i în ochi şi lovinidu-l în faţă. Cum se bărbierise, obrajii i se învineţiseră de frig. Şi toba bătea înainte ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Când ajunse în faţa casei lui Colae, Făniţă strigă:

Bă naică, ia ieşi până la poartă. Ieşi acuma, ia-l şi pe Petrică. Ieşi, mă, că am o idee.

Când ieşiră în drum, îl găsiră frecându-şi mâinile de ger. Şi când îl priviră, rămaseră nedumeriţi: Făniţă zâmibea şi îşi muşca buzele. Zăpada cădea grea, învăluindu-l.

— Mă frati-meu – zise Colae – mi se pare că ăsta parcă e Făniţă al nostru.

— Nu e – răspunse Petrică – Făniţă e băiat deştept, cum să fie ăsta?

Se-ntunocase şi se vedeau numai fulgii căzând albi. Prin faţa ferestrelor luminate. Cădeau grei, ca grindina. Făniţă se făcu surd, nu-i luă în seamă că râdeau de el. Ar fi râs şi. El, dar n-avea putere acuma.

— Naică – zise – cum să fac eu să...?

— Nu, nu e Făniţă! îi taie Colae vorba. Ăla nu-ntreabă, ăla ştie ce face, îi şopti el lui Petrică. Ăsta ored că e vreun om beat, şi-a băut minţile şi a greşit poarta şi mă ia pe mine de naică-său.

Şi intrară amândoi în casă, lăsându-l în drum. Toba bătea şi mai repede. Făniţă vru să se întoarcă acasă şi s. Ă—şi vadă de treabă. Dar îşi aminti de Opriţă şi se îngrozi. Nărodul lui Bazu n-avea mutră de om. Când îl vedeau muierile ce nu purtau brăciri scuipau în sân, se-nchinau şi se pitulau să nu facă capii ca el. Fugea lumea de Opriţă.

„Dormi în dram, ca...” îşi aminti.

Făniţă se uită la deal şi la vale: dar nu era nimeni. Şi se vedeau numai luminile de la ferestre ieşind în drum şi tăind întunericul în faţa fiecărei case. Şi se vedeau fulgii căzând potop, şi se vedea cum se umplu şanţurile cu zăpadă. Gerul stătuse. Făniţă se uită cum ningea, se uită îndelung, ca în ’seara aceea când stătea pe prispă, bătut de Colae fiindcă trăsese de păr nişte fete, la şcoală. Se uită la zăpadă împăcat, fără să fie supărat pe Colae, cum nu fusese nici atunci. Ningea – şi toba se oprise. Poate mai răsufla toboşarul sau, cine ştie, poate se îmbătaise.

Lui Făniţă i se făcu dor de o ţigară şi intră în casa lui Colae, fără să bată la uşă, de parcă ar fi intrat în casa lui.

ORA CINCI

Noaptea trecea de pe mal pe apă, dusă de vânt, neagră şi densă. Nu ştiai unde începe marea şi unde se sfârşeşte pământul. Şi nici în larg, unde începe cerul. Orizontul era închis ca un cerc. Nu se vedea la doi paşi. Se auzeau doar valurile, groase şi grele, sfărâmându-se ca sticla, plesnind.

Barca era uşoară, cu pânze, şi înainta săltând peste de, aproape fără să le atingă. Timofei mânca seminţe prăjite, de floarea-soarelui. Le arunca în gură, pe întuneric, fără greşeală. Mânca repede, ca e moară, şi vorbea.

— Romka are o nevastă de o sută zece kile...

— De cât? nu auzi Denis.

— De o sută zece...

Denis era singurul însurat dintre ei şi nu mai fu atent. Nu-

i plăceau glumele despre nevestele altora, între două pale de vânt auzi foarte dar:

— Romka zice că numai una o întrece în sat… Are o sută douăzeci de kile!

Cum vorbea tare, acum, când vântul se oprise o clipă, glasul i se auzise ca un strigăt: o sută douăzeci de ki’e!

— Şi o bate Romka…

— Ce face? întrebă Denis.

— O bate… Cu scaunele… Vine beat din sat…

— A, beat, beat…

— Şi-i zice: Culcă-te! Şi ea se urcă în pat. Închide ochii! îi zice el…

— Ce-i zice?

— Culcă-te! închide ochii! Dormi!

— Romka…

— Aşa-i zice, şi ea ascultă, altfel…

Întunericul era des. Barca însă mergea sigură înainte. Kiril stătea la cârmă şi-l asculta pe Timofei. Dar n-auzea cuvintele decât pe jumătate, le spărgea vântul, până la el, ca pe nişte seminţe. Era însă deajuns să ştie despre ce vorbea Timofei, poveştile erau cam aceleaşi. Timofei le repeta, să râdă. Se certase aseară cu Romka, la bufet, de aceea se legase acum de el. Romka era pescar bun şi mai ales ştia când să bea. Nu punea piciorul în barcă beat. Timofei. Însă, punea. Şi nici un prea era pescar de meserie. Se ducea şi el acolo unde se câştiga bine şi unde nu prea era de lucru. Astă-vară păzise lubeniţele şi pepenii gospodăriei. Om tânăr, neînsurat, paznic de bostănărie, mai să te apuce greaţa. Dar lui nu-i păsa, o ducea bine. Îi plăceau femeile ca pâinea caldă. Se plimba cu bicicleta pe plajă în fiecare după-amiază şi îşi găsea el ceva de lucru pentru noapte. Erau destule sezoniste fără bărbaţi. Locuiau în sat şi veniseră să se distreze la mare. Timofei intra întotdeauna în vorbă, întrebându-le dacă nu doresc pepeni sau lubeniţe. Dacă doreau, le invita la bostănărie. Nu era departe. Pe unele le ducea până acolo cu bicicleta.

Erau departe, în larg. Şi la vreo trei kilometri de sat, spre

Mangalia. Se vedeau becurile de neon ar~ zând pe faleză la Mangalia, alburiu. Parcă se legănau. Oraşul dormea, cu geamurile întunecate. Numai la sanatoriu erau câteva ferestre luminate, palid. Era o dimineaţă de sfârşit de martie, rece. Ei mer geau să scoată paragatele din larg. Plecaseră din sat pe la ora patru. Nu mai aveau decât foarte puţin de mers. Acum numai guvizi puteau prinde şi paragatele s-ar fi zărit dacă iar fi fost lumină, atât erau de aproape. Plecau întotdeauna devreme, să-i prindă dimineaţa pe mare.

Timofei se cam codise la început, când îl luaseră, dar el noi se pricepea, nu era pescar de meserie şi-i plăcea să lenevească în pat. Până la urmă se învoise, fiindcă în timp de iarnă nu era altceva mai uşor la gospodărie decât să mergi dimineaţa până unde erau paragatele, să scoţi guvizii. O oră, sau două, apoi era liber. Nu-i plăcea munca nici să-l sărezi de viu.

— O să vină vara, zise Timofei şi răsuflă uşurat. Mă angajez la „Salvamar”, la Mangalia, zise şi privi farul de la dig. Vara îmi place mie, e apa caldă.

Noaptea se tulburase şi vântul bătea mai ascuţit. Ei îşi strânseră pufoaicele la gât. Denis se acoperi pe spate cu o pelerină scurtă, să, nu-l pătrundă apa şi să răcească. Mai răcise în toamnă şi nevastă-sa nu-l lăsase aproape două săptămâni să intre în casă, să nu îmbolnăvească fetiţa. Dormise singur în bucătărie şi acum n-avea de gând să răcească iar.

— Campionule, când te ia la armată? întrebă Timofei.

Kiril nu-i răspunse: îi spusese de o sută de ori că la toamnă îi venea timpul să fie încorporat. Timofei întrebă ca să nu uite nimeni că el era cel mai în virată, singurul oare terminase armata.

— Campionule...

Nu mai auzi altceva. Probabil spusese: cum de-ai ridicat roţile vagoneţilor, ori nu le-ai ridicat? Băieţii făcuseră într-o duminică concurs de haltere. Aveau două roţi de vagonet, rămase de la cariera de piatră, ruginite. Le căraseră pe

plajă şi se întrecuseră toată săptămâna. Încercaseră şi sezoniştii. Numai Kiril reuşea să le ţină deasupra capului. Băieţii îl declaraseră campion şi îi plătiseră o halbă de bere, drept premiu, Unul dintre sezonişti spusese:

— Dacă mergi la armată, o să ajungi în Bucureşti, la vreun club de-aoolo. Şi într-un an devii campion european la caiac-canoe. Şi mondial, peste câţiva ani… Ismailciuc, Rotman, Lipalit – şi ei sunt lipoveni. Şi campioni mondiali şi olimpici. Îi cunoşti?

— Nu-i cunosc decât din „Sportul popular”, răspunsese Kiril. Ei sunt din deltă, mi se pare…

— Campion mondial o să ajungi, zisese sezonistul blond, şi băieţii de atunci îi ziceau campionul.

El ar fi vrut să ajungă la Bucureşti. Dar a doua zi îşi pierduse orice speranţă că va ajunge campion mondial. Fiindcă îl văzuse pe sezonistul blond plimbându-se cu Mustafa. Aveau un aparat de radio portativ şi ascultau muzică, plimbându-se pe şoseaua de la marginea satului. Şi el nu-l putea suferi pe Mustafa, fiindcă acesta îl lăuda. Nu-i plăcea să-l laude nimeni.

Odată însă nu se supărase: se apropiase o fată de el, cu părul lung, negru, o sezonistă, şi-l lăudase.

— Stai puţin. — îi spusese – stai să văd… N-am văzut oameni tatuaţi decât la cinematograf… Vino! Vino!…

Erau pe plajă, într-o dimineaţă. El tocmai terminase săratul peştelui, scos din taliene. Era în brigada lui Romka. Mâncaseră şi el voia, înainte de-a merge în sat, să facă o baie în mare, lângă cherhana. Fata venise pe plajă de mult, să vadă răsăritul soarelui. Aşa-i spusese. Fata era cu câteva prietene, dar de rămăseseră deoparte şi zâmbeau.

Însă tocmai atunci apăruse şi Timofei. Gonea pe plaja goală, cu bicicleta, să ajungă la bostănărie.

— Ce faci, domnule? zisese în treacăt.

El parcă s-a pierdut şi n-a mai aşteptat fata, a intrat în apă, să nu râdă apoi Timofei de el. Timofei s-a dus, sunând din sonerie şi speriind pescăruşii de pe mal.

Fata însă l-a aşteptat. Şi l-a privit şi a pus chiar degetul

pe pieptul lui, acolo unde avea desenată o ancoră. El era plin de desene, şi pe spate, şi pe mâini, şi pe picioare. Avea trei ancore, doi pescăruşi, pe umeri, un tractor, două femei goale, pe pulpe, brazi, rachete, trei stele şi o lună, pe spate, un coş de fabrică, două sticle cu rom, o maimuţă fără ochi şi numele lui, în două locuiri, dar numai numele de botez, Kiril. Şi mai arvea scrisă, pe braţul stâng, tabla înmulţirii cu opt. De când era la şcoală. Fata a mers cu degetul mic pe urma desenelor, şi el simţea cum ancorele tremură, şi simţea toate desenele, exact le simţea formele. Şi pescăruşii de pe umeri parcă băteau din aripi când şi-a trecut ea degetele peste ei.

Fata era spălătoreasă la tabăra de pionieri. Dar tabăra s-a închis peste câteva zile şi el n-a mai văzut-o. Dar poate că avea să vină iarăşi la vară. Se gândi la vară şi se bucură.

— Campionule, de ce n-ai stat tu la tractoare? Nu te mai bătea vântul... Iarna dormeai la căldură... Şi salariul mergea...

Nu rămăsese fiindcă se mutase staţiunea spre mijlocul Dobrogei. Plecase de lângă mare, şi lui îi plăcea marea, şi mai ales vara nu putea să lase o zi fără să înoate: nu putea dormi, aşa se obişnuise de mic. Rămăsese numai cu un tractor, tatuat ca amintire. O vreme lucrase ca mecanic la gospodărie, la motorul de la pompa cu apă. Apoi renunţase: nu era nici tractorist, nici pescar. Atunci îl luase Romka în brigadă. De aceea ţinea la el, oricât ar fi băut, şi nu-i plăcea de Timofei când îl vorbea de rău. Dar şi cu Timofei era prieten, aşa cum era el. Mort după femei şi leneş.

— Procleata! auzii.

Şi nu mai auzi nimic. Căzuse pe spate şi acum era ud până la piele şi se prinsese cu mâna de marginea bărcii. Un val îi răsturnase.

— Timofei!

Le auzi glasul, apoi un val îl lovi şi îl băgă la fund. Scăpă barca din mână. Înotă şi o găsi iarăşi. Cerul se subţiase, se făcuse alburiu, vânăt.

— Treci la pupă, strigă Denis, şi Timofei trecu. Denis era

la proră şi Kiril la mijloc. Se ţineau de barcă, să nu le-o ducă valurile. Apa le ajunsese la piele şi pufoaicele atâmau grele, de pământ. Timofei înjură şi începu să tremure. Parcă-l viscolea apa.

Toţi ştiau că nu era nimeni vinovat că se răstumase barca. Şi totuşi erau furioşi.

— …’ tu-le marna lor de peşti! strigă Timofei.

— Nu înjura, mă, peştii!

— Să-i ia dracu’ de guvizi!

— Timofei, ce-ai tu cu peştele?

— Pentru o mână de guvizi, pentru…

— Nu te lega de peşte, Timofei. Lasă-l în pace!

Vântul ardea şi valurile se îngroşau furioase, ca nişte lanţuri. Bătea puriazul, vântul de miazănoapte. Venea rece, din jos, răscolind marea.

— Pentru guvizi!

— Ţine-te de margine… Şi nu mai vorbi în vânt… Eşti babă?

— Mai bine dormeam.

— O să ai timp să dormi când ajungem acasă.

— Ajungem…

Vru să spună: la dracu’. Dar se opri. N-avea rost să mai înjure. Nu era nimeni vinovat. Şi peştii nu trebuiau înjuraţi. Şi nici marea, nici marea.

La Mangalia ardeau becurile pe faleză şi farul clipea verde şi roşu. Şi oamenii dormeau.

Kiril se dezbrăcă, dârdâind. Să poată înota mai bine. Hainele îl stânjeneau. Le luă un val şi nu le mai văzu.

— Nu vă dezbrăcaţi?

— Nu, răspunse Denis.

— Lăsaţi barca, daţi-i drumul când vin valuri mari, să nu vă arunce cu ea cu tot, să nu vă loviţi…

Nu era furtună, numai puriazul aducea din când în când valuri dinspre ţărm. Şi-i ducea în larg, încet, foarte încet. Mai mult se legănau pe loc, ţinându-se de marginea bărcii. Nu puteau s-o întoarcă, Trebuiau să aştepte dimineaţa, să-i zărească grănicerii sau vreo altă barcă de pescari.

Tremurau şi tăceau. Timofei nu mai înjura. Dacă l-ar fi auzit bătrânul Firsa, Larion, l-ar fi snopit în bătăi. Le era frig şi se uitau clănţănind din dinţi spre becurile palide de la Mangalia.

Deniis vru să se urce pe barcă, să strige. Alunecă. Pufoaica nu-l lăsa să se mişte. Se urcă Kiril, puse mâinile la gură şi strigă. Ştiau toţi că n-o să-i audă nimeni. Mai încercă de câteva ori Kiril, doar-doar l-o auzi cineva. Sau l-o vedea, deşi n-avea cine să-l vadă. Nu se auzea mai departe de zece metri. Iar aerul era încă vânăt, dimineaţa era tot departe, în larg.

— Să nu îngheţăm, zise Denis. Muşcaţi-vă mărunt degetele. Pe rând. Timofei, muşcă-ţi degetele. Şi nu sta, mişcă-ţi picioarele, picioarele, Timofei…

„Totuna-i, se gândi Timofei. Dacă nu vine o barcă, degeaba dau eu din picioare. Şi barca n-o să vină, n-are ide unde să vină.” începu să-i fie frică, dar nu spuse nimic. Şi pe Denis îl cuprinse frica, dar tăcu să nu-i sperie pe ceilalţi. Timofei se închină, pe furiş. Şi începu să se roage, să spună doar atât: „Doamne, scapă-mă!” Se închina în apă, să nu-l vadă Kiril, care era mai aproape. Se închina, dar îi era ruşine. Şi mai ştia că n-o să-i ajute la nimic, barcă n-avea de unde să apară la ora aceasta, şi totuşi se închrna, tremurând. Şi cu cât trecea vremea, îşi pierdea cumpătul şi era sigur că o să-l mănânce guvizii, fiindcă îi înjurase. „N-o să te mănânce – îşi zise – nu eşti tu bun de mâncat. Ai carnea putredă de atâtea muieri.” I se păru că e O’ glumă bună şi spuse tare:

— Pe mine n-o să mă mănânce guvizii, am carnea putredă de atâtea muieri…

Nu-i răspunseră. Poate nu le plăcuse gluma ori nu-l auziseră de loc. Ei priveau spre Mangalia. Dar nu se vedeau decât becurile arzând stins.

La mal n-aveau cum să ajungă dacă nu-i zărea cineva. Iar dacă-i zărea prea târziu… Da, puteau să îngheţe. Să le îngheţe întâi degetele, să nu mai poată ţine barca. Apoi să îngheţe de tot, de tot… Şi atunci degeaba venea vreo

barcă… „O să murim”, se cutremură Timofei. Până atunci nu voise să se gândească la aşa ceva. „Pentru nişte guvizi! se înfurie. Mai bine dormeam, de ştiam, de ştiam… Eh, pe dracu’! Dacă se duce Kiril la mal? Atunci? El poate să înoate, numai el, Kiril, poate să ajungă la mal. Să anunţe grănicerii, sau pescarii, să vină cu o baircă. Numai Kiril, o, el poate să ajungă, liniştit până la mal… Altfel, n-o să ne mai sape nimeni groapa… Nu-i destulă groapă aici? Eh, pe dracu’”, zise. Nu credea, dar aproape era convins: fiindcă nu-şi mai simţea degetele de la mâna dreaptă.

— Kiril, du-te la mal…

— Ce zici?

— Du-te la mal… Kiril, strigă el, unde e Denis? Nu mai este! Nu mai este!

Priviră spre piroiră. Denis nu se vedea. Kiril înotă spre proră. Se ţinu de barcă, lăsându-se uşor la fund şi lovind apa cu picioarele, să-l găsească, Denis dădea din mâini, rar. Hainele îl duceau la fund, şi el înghiţea apă. Nu voia să moară, dar nu mai putea să facă nimic, n-avea nicio putere în mâini. Şi parcă-l apăsa ceva în jos.

Kiril se lăsă iarăşi în jos, mult. Denis îi simţi un picior. Se prinse cu mâinile de el, de talpă. Apoi se prinse de pulpă, de genunchi, şi urcă aşa în sus ca pe o scară. Şi cum urca, apăsarea aceea pierea, şi el devenea tot mai uşor. Când ajunse la suprafaţă, trase aer în piept şi ochii îi luciră. Zise, aproape beat:

— Băieţi, nu vă descurajaţi, băieţi, trebuie să vină cineva.

Dar îşi pierdu cumpătul şi aproape leşină. Kiril îl ţinu de pufoaică, cu capiul sus, rezemat de spatele bărcii, şi Denis se dezmetici. Şi de-abia atunci îşi reveni cu adevărat. Şi simţi că braţele îl ajută, că e plin de puteri.

Kiril iarăşi se urcă pe barcă, în picioare, şi strigă, începuse şi el să se teamă. Nu pentru el, pentru cei lalţi doi. Denis era mai slab şi dacă îi mai alunecau o dată degetele, nu-l mai găsea. De Timofei nu-i părea aşa de rău, era cam stricat şi leneş. Era însă şi el om. Frigul era mai puternic sus. Se lăsa în apă, încet, ca şi cum ar fi intrat undeva mai

la cald.

— Kiril, du-te la mal, zise Timofei. Numai tu poţi să ajungi…

— Du-te – zise şi Denis – du-te… Aşa sigur o să scăpăm! zise el. Şi îşi aminti cum alunecase: îl apucase o moleşeală, un fel de somn dulce. Şi cum îl înghiţea apa, simţea cum îi pleacă puterile din mâini şi din picioare, ca nişte guvizi, aşa plecau. Şi el ieşea din haine, nu mai rămâneau decât oasele, se desprindea şi se făcea un nor de peşte, de stavrizi, de hamsii şi de guvizi. Şi nui-i părea rău, numai calcan nu voia să se facă. Calcanii sunt laţi ca nişte tipsii şi le place să se ascundă în nisip. Şi când se temea de caloani, simţise piciorul lui Kiril, gol şi rece ca un sloi de gheaţă. Şi nu se mai temuse şi nu mai înghiţise apă. Acum era sigur că aveau să ajungă la mal. Mai ales dacă pleca Kiril.

— Du-te, îi zise.

Dar îşi dădu seama că dacă pleca nu mai era nicio speranţă. Dacă el pleca n-avea cine să-l mai aducă la suprafaţă, dacă-i piereau iarăşi puterile. Numai pentru o clipă dacă-i piereau. Totuşi îl îndemnă:

— Du-te…

Baremi el să scape, Kiril. Dacă-l îndemna şi Timofei, însemna că şi el gândea la fel. Că îşi pierduse şi el încrederea. Că nu mai spera să vină nicio barcă, în grabă. Şi el trebuia să scape, era cel mai tânăr, el nu cunoscuse lumea aproape de loc. El avea spatele lat, plin de desene, era puternic şi putea să răzbată, chiar dacă ar fi fost valuri mai furioase. El însă, Denis, nu mai avea puteri. Malul era departe, şi lui îi era foarte frig. De-abia putea să se ţină de barcă, nici vorbă să poată înota până la mal. Şi Timofei nu fusese niciodată pescar, nici el n-ar fi putut să ajungă.

— Tu eşti cel mai bun înotător – zise Timofei – poţi să ajungi la mal şi să anunţi… Poţi s-o iei spre Mangalia, să ajungi lângă dig…

Dar şi Kiril înţelegea că ei îşi pierduseră încrederea şi nu voiau să îngheţe şi el lângă ei. Era mai bine să plece, să

anunţe. Numai aşa putea să-i scape, dacă pleca spre mal. Altfel nu era cum, nu se vedea nicio barcă, oraşul dormea încă. Ei puteau să mai aştepte o vreme, nu erau chiar aşa de slabi, să îngheţe de tot până ajungea el la mal. Şi cu o şalupă, sigur, cu o şalupă nu cu o barcă... Imediat îi găsea şi îi ducea la mal. Ori dacă rămânea şi el aici...

— Du-te...

— Du-te...

— Bine, numai să vă ţineţi tari! Eu vin repede, zise, ca şi cum n-ar fi avut de făcut decât zece paşi, pe uscat. Eu vin repede, zise şi plecă.

Înota cu faţa spre Mangalia. Becurile deveneau mai slabe. Vântul bătea şi valurile treceau peste el, uriaşe. Dar nu le simţea. Înota mult pe sub apă, să nu-l ameţească valurile, să nu-l lovească în ceafă des, ori să-l întoarcă cumva peste cap. Înotând, simţea cum nu-i mai este teamă pentru ei. Şi parcă se încălzea, se încălzea.

Marea vuia şi treceau pe lângă el, galopând, cai verzi, cu coamele ude, pline de spume. Sigur, sunt caii de mare, se gândi şi râse. Caii de mare, plutind fără picioare, răsturnaţi de valuri. Apa era din ce în cea mai caldă, ca o ameţeală. Mai caldă şi mai furioasă.

Malul se apropia şi se îndepărta, ca un val. Avea să ajungă, cât mai curând. Dar dacă leşina la mal? Nu, nu se putea. Dar dacă îl scoteau apele departe de dig, undeva, dincolo de Mangalia? Cum să-l scoată, el înota bine şi privea mereu becurile de pe faleză. Se lumina de ziuă încet, şi el vedea apărând, ca din ceaţă, blocurile de la Mangalia. Bine, ajungea! Dar trecea până atunci vreme, vreme multă... Şi până anunţa? Ei puteau să fie murţi de mult...

Nu, atâta timp rezistau ei. Nu moare nimeni de frig. Tremură, dar nu moare.

Acum era departe de ei. I se făcuse foame. Simţea foamea ca pe o durere, în stomac. Parcă l-ar fi lovit cineva cu pumnul. Frică nu-i era singur, numai foame.

Apa îl lovea, sărată. Şi parcă ancorele se făcuseră grele, mai ales cea de pe mijlocul pieptului, Era plin de sare şi îi

simţea mereu gustul. Sarea se îngroşa pe el şi îngheţa, aşa i se părea. Şi ancorelese încărcau de sare şi pe tabla înmulţirii sarea stătea acum ca nişte ciorchini urâţi, pe fiecare număr. „Mă gândesc la prostii – îşi zise Kiril – înseamnă că mi-e foame, tare foame”.

Acolo, în faţă, licăreau luminile Mangaliei.

Un val îl lovi, ameţindu-l. Înotă pe sub apă, apoi respiră şi iar înotă pe sub apă. „Nu trebuie niciodată să-ţi pierzi cumpătul, îşi zise. Toţi cei care se îneacă îşi pierd cumpătul. Mâinile şi picioarele i-ar mai ajuta, oho! îşi zise el. Dar îşi pierd cumpătul şi încep să înghită apă. Şi atunci degeaba mai dau din mâini… Nu mai au încredere atunci, şi oricât dau din mâini, merg la fund… Sigur, eu ştiu să înot bine, eu ştiu toate astea, îşi zise. Şi eu nu trebuie să-mi pierd cumpătul, fiindcă trebuie să ajung la mal şi să anunţ, să fac rost de o şalupă… O şalupă imediat îi găseşte…”

Un alt val îl acoperi din dreapta. Şi începusă să-i ţiuie urechile, ciudat. Le simţea înfundate, şi totuşi îi ţiuiau. Totul era numai apă, numai apă, în jur. Atunci se gândi la fata aceea de pe plajă şi nu se mai simţi singuir. Şi parcă-l văzu pe Romka bă~ tându-si nevasta cu scaunele. Ce caraghios, Romka mai mult făcea scandal decât o bătea… Nevastă-sa avea o sută zece kilograme, nu era glumă…

— Vino! Vino! auzi şi prinse puteri, ca şi cum l-ar fi strigat cineva. Dar în jur nu era decât apă. Fata aceea de la tabăra de pionieri îl chema să-i vadă ancorele şi porumbeii.

— Şase-şase…

— Patru-doi…

— Patru-doi…

Jucau table bătrânii, la cherhana. Bătrânul Firsa dădea numai duble, numai de şase. Ei jucau table şi aşteptau să fiarbă ciorba.

— În Dobrogea toată lumea joacă table…

— Şase-şase…

— Vino, vino…

Era aşa de bine şi parcă marea se liniştise. Şi el nu mai simţea nici frigul, nici vântul. Aluneca în jos, într-o legănare

caldă. Jos nu erau nici valuri, nici vânt, şi apa era moale. Şi se vedeau înotând peşti albaştri.

Nu era bine să vadă peşti albaştri. Mâinile îi erau ţepene, ca două babaice, grele. „Gârceii, cârceii”, îşi zise şi îşi muşcă braţul stâng până simţi sângele în gură, cald şi sărat. Şi îşi muşcă şi braţul drept, cu toată gura. Simţea dintâi pătrunşi în carne. Şi mâinile i se dezlegară şi înotă iarăşi ca înainte, spre mal.

„Totul e să nu te cuprindă frica, îşi zise. Să înoţi calm, ca într-o plimbare. Şi atunci marea nu poate, nu poate…”

Malul rămânea tot departe, ridicându-se deasupra valurilor, înecându-se. În jur, numai apă verde, şi vântul. Numai gândurile, numai de îl legau de mal. Dar nu-i era frică de moarte, îi era frică numai de vânt. Şi de frig. Şi de foame. Dacă n-ar fi fost vântul, ar fi ajuns de mult la mal. Şi dacă n-ar fi fost frigul. Dar aşa parcă înota pe loc. Însă nu se temea că o să înghită apă. Cârceii trecuseră, de ei se temea, dar scăpa şi de ei, dacă-l mai prindeau.

— Şase-şase. Auzi.

Parcă cineva îl săruta rece, pe mâini şi pe piept „pe gură. Peste tot. Şi-l îmbrăţişa, ca apa, cineva. Şi îi simţea gura, sărată, pe mâini. „E o prostie”, se gândi.

— Şase-şase…

Şi a unei se îngrozi: pe mal stăteau bătrânii, cu bărbile enorme, albe, pieptănate. Şi-l priveau. Mâncau seminţe şi-l priveau cum se apropie. Toţi aveau ochii negri. Şi era şi fata, şi Romka, tot satul… Dar lângă apă stăteau numai bătrânii cu bărbile pieptănate, albe şi înnegrite de tutun.

— Denis…

— Şi Timofei…

Bătrânii pieriră şi el se trezi ca dintr-un «vis Unde fugea? Trebuia să rămână lângă ei… O barcă tot trebuia să vină… Pe cine să găsească barca, pe cine? Se lumina, cineva tot îi zărea… Dar dacă nu era cu ei… Unde fugea, la mal?

— Marea, parcă auzi un glas.

— Şi peştele.

— Mama…

— Şi cămaşa…
— Şi cureaua, şi pâinea…
— El…
— A noastră, a noastră!
— Marea…
— Vino! Vino!
— Nu!
— Cu ei…
— Barca răsturnată…
— Mai bine toţi trei…
— Era dimineaţă…
— Locul lui, locul lui!
— Era jumătatea drumului?
— Nu era, nu era…
— Vino, vino!
— Nu…
— Unde fugea?
— Nu înjura, Timofei! Nu înjura! auzea glasul acela care i se părea foarte cunoscut. Cum să ajungă la mal fără ei? El ştia mai bine să înoate şi ei aveau încredere în el. Malul era departe.
— Marea…
— Peştele…
— Viaţa…
— El…
N-ar avea pe cine să găsească şalupa. Trebuia să fie acolo, cu ei. Să nu-i îngheţe frigul şi să… Şi totuşi înota spre mal, înota mai uşor spre mal, îl ajuta acum şi vântul. În spate, de unde venea, era frig, un frig de gheaţă. Iarna trecuse, dar rămăsese în apă.
Respiră adânc, cu sete. Aerul era sărat. Luminile Mangaliei străluceau stins, dimineaţa crescuse. Cineva, sigur, cineva acum avea să vadă barca. Dar el trebuie să fie acolo, să nu alunece Denis. Dacă-l văd, ei or să prindă din nou puteri, de o sută de ori or să fie mai tari, şi el o să fie… Acolo, toţi trei, or să aştepte barca, şalupa, da, şalupa, fiindcă dimineaţa se înălţa şi pe mal trebuia să fie cineva.

— Vino, vino! auzi glasul fetei.

— Şase-şase.,

Malul nu-l lăsa să se apropie, înota parcă pe loc. Sarea era groasă pe el. Şi ar fi vrut să se spele, să nu-l vadă nimeni aşa, cu ancorele pline de sare. Îi era ruşine. Nu-i era frică, dar ştia că nu e cinstit: ca şi cum ar fi furat ancorele şi pescăruşii şi n-ar fi fost niciun desen al lui, nici măcar tabla înmulţirii.

Şi atunci se întoarse spre barcă. Şi înotă, înotă şi de-abia acum îl cuprinse frica. Dar înotă mai departe, grăbindu-se spre barca din larg.

MOROIUL

iioaptea era delicată, ca o imensă petală neagră. Şi Toni nu dormea. Negrul este întotdeauna pur, se gândi. Ceea ce îi dă nopţii o notă distinsă. Albul absoarbe toate culorile luminoase şi nu ştii unde începe una şi unde sfârşeşte alta. Lumina zilei e veşnic alta. La munte e rece şi apăsătoare, la eâmpie, vastă, dilatată şi cumva mată. Aici e marea greutate a peisajului şi mai ales a portretului, gândi Toni, răsucindu-se pe o parte, cu faţa spre ferestre, să aştepte ivirea zorilor, înceată şi nesigură. Lumina dinafară, se gândi el, ora de lumină dinafară ce cade pe ora de lumină dinăuntru, a insului, contopindu-se. Ce lumină vor da împreună? Era o ştintă, dincolo de inspiraţia pensulei. Negrul însă întotdeauna era net, chiar când strălucea. Se distingea, concret, conturat. Albul zilei era bizar câteodată. Ca şi Kurt. Nu ştiai unde începe şi unde sfârşeşte.

Îl chema Kurt. Dar el îi zisese Carol, chiar în camera aceasta, când veniseră pentru prima dată. Tânărul ce dormea în patul vecin, dezvelit, respirând regulat, cumva cazon, nu se împotrivise. Numele acesta nou avea o vocală în plus. Nu mai era atât de sec, ca un ordin. Vocala îl îndulcea. El acceptase, cu o mişcare a buzelor, un fel de frământare ce putea fi şi ironie, dar şi zâmbet. Ochii nu îi văzuse atunci. Noul botezat se uitase pe fereastră. În curte, doi copii se jucau de-a baba-oarba. Copiii erau singuri şi râdeau amândoi. Probabil îşi dădeau seama că era prea

mare curtea, să se întâlnească. Cel care striga: „Aici, aiei!” alerga foarte bine. Dar nu se apropia niciodată prea tare de celălalt. Numai de s-ar fi împiedicat, sau de l-ar fi ţinut altul, ar fi putut să fie prins.

Pe fete, Kurt le găsise. Vorba vine, fete. Ele nu-şi spuseseră numele, probabil aşa le sfătuise el. Acceptaseră, gândindu-se că aşa totul părea mai misterios. Căutau şi de o frumuseţe chiar acolo unde lipsea cu desăvârşise.

Kurt adusese unt, şi ornaţi, şi coniac. Era prea mult. În orăşel nu se vindeau decât roşii, şi acelea pe sub mână. La negru, cum ziceau de. Prima lor petrecere comună fusese stupidă, deşi toată lumea râsese. Toni se uita la de cum râdeau şi se gândea că poate voiau să ajungă ofiţeresc.

Totuşi, la plecare, roşcovana lui dorise o amintire, ca şi cum n-aveau să se mai revadă vreodată. Aşa numea ea, amintire, simţul practic. Şi-i mângâiase ceasul, cum îi mângâiase înainte părul, profesional. Îl dăduse, fără să şovăie. Parcă liberându-se prin el, de noaptea pierdută. Îl amuza ridicolul scenei: ea voia să fie şi lirică şi lăsa să se înţeleagă că va păstra ceasul cu sfinţenie. Evident, minţea. Ele trăiau într-o inconştienţă perfectă şi valoarea timpului indicată de ceas tot n-avea să le ajute la nimic. Ceasul se mişca pentru de ca o jucărie cu arc „scumpă. Timpul nu interesa.

Ele căutau să fie vesele şi râdeau mereu, prosteşte, cu un râs obosit. Îi credeau nişte însetaţi de dragoste şi ei nu erau decât doi plictisiţi care voiau să-şi piardă o noapte altfel. Kurt era indiferent total, iar lui nu-i făcea nicio plăcere prezenţa lor. Îl dezgusta. Totuşi nu pleca, poate din laşitate. Şi poate din laşitate, ori din obişnuinţă, mai revenise de câteva ori şi se găsea şi acum la de. În pat, pândind zorile, să poată pleoa.

Aerul era înăbuşitor, ca într-o carceră supraaglomerată. El stătea în pat lângă roşcovană, Kurt dormea jos, cu fata lui, pe saltea. Fata aceea, ciudat, nu iubea patul. Scârţâia, o deranja. Toni zâmbi, amintindu-şi-o mică, durdulie, luând în fiecare seară salteaua de paie în braţe şi punând-o jos,

lângă perete. Şi-o amintea de parcă ar fi dispărut de mult, şi nu s-ar fi aflat la doi paşi de el, respirând şi foindu-se din când în când. Poate nu dormea nici ea, poate se mişca intenţionat, sperând să se trezească Kurt. Paiele din saltea foşneau. Erau noi, din anul acesta. Le schimbaseră de câteva zile. Să scape de pureci. Dar şi acum mai erau pureci. Şi, şi din cauza lor Toni nu putea dormi.

Timpul se mişca greu. Toni simţea sub unghii, în păr, în gură, pe limbă, sub piele, rotunde, uscate, grele, prăfoase – fiecare secundă. Ca un nisip grunţuros, curgând prin el dureros.

11 irita ca o boală de piele, ca scabia. Şi-l durea intens stomacul şi fruntea. Poate de nesomn şi de scârbă. Timpul i se părea putred, bolnav. Şi lumrna nu se ivea, zăcea undeva, uitată.

Toni privi intens pe fereastră, zadarnic. Parcă avea o palmă apăsată pe ochi. Nu vedea nimic, decât întunericul cerului, ruginit.

Parcă totul era cuprins de febră – patul, cearşaful, aerul, timpul ce nu se mişca, perna de câlţi, maioul, totul. Aerul din cameră mirosea greu, şi lui Toni i se păru că toate secundele put.

Se ridică şi deschise fereastra, cu zgomot. Aerul năvăli înăuntru curat şi puternic, parcă împins de vânt. Respiră adânc şi rămase cu coatele rezemate de pervaz, aşteptând. Şi începu să zărească, subţiri, zorile, ca un cântat de cocoşi îndepărtat.

Îşi aminti de zilele când pândea zorii din odăiţa lui de student. Acolo îl găsea uneori coana Florica. Îi aducea laptele. Era văduvă şi ţinea un soi de lăptărie, pentru cartier. „Laptele – izvorul sănătăţii”, aşa se numea firma. Numele nu şi-l mai scrisese. Unii glumeau: avea nume de vacă. Florica.

Erau răutăcioşi. Proprietăreasa nu era femeie rea, deşi punea zilnic apă în lapte, să fie mai mult. Dar cam în toate se punea apă, în diverse feluri. Şi în artă exista multă apă. Cine observa? Principalul era să fie multă. Până şi profesorii

lui de la institut, pictori celebri, unii, puneau apă. În tot ce se făcea nu lipsea apa. Florica, proprietăreasa, era o nevinovată. Şi în existenţa lui era multă apă. Nu făcea ce dorea, nu era în stare, n-avea destulă putere şi mai ales nu ştia ce trebuie să facă. Şi nu-şi dădea seama nici de ce nu pleca din camera aceasta stupidă.

Durdulia se trezi prima. Căscă voluptos şi-i făcu şăgalnic cu ochiul. Apoi, observând că n-o ia în seamă, plecă aşa, cum se găsea, goală, să se spele. O auzi în baie fluierând zgomotos. Tot mai spera să-l trezească pe Kurt. Zadarnic.

Se trezi şi roşcovana şi veni lângă el. Îşi frecă, moale, fruntea de umărul lui, ca o pisică.

— Ce dimineaţă frumoasă – zise ea – ce pace…

Toni nu răspunse. Găsi stupid ce spune, plat. Dispăruse orice bucurie elementară din aceste vorbe ce puteau fi foarte vii. N-o putea suferi de loc, poate de aceea nu se uita în ochii ei. Din baie se auzi. Apa de la W.C. Curgând zgomotos, cu o violenţă de cataclism,

„Asta, aici, se numeşte pace", gândi Toni.

Linişte, dimineaţă frumoasă, plăcere, femei, somn, mâncare. Nu ploua, nu se auzea niciun bubuit de tun, niciun avion, nu te aşteptai să-ţi apară o gură de puşcă în faţă, totul era bine. Era un fel de pa-ce. Fiindcă aici, efectiv, nu puteai muri fizic.

2

— Nu-mi desenezi un cerb? îl întrebă roşcovana.

— Nu! răspunse el, categoric.

— Desenează-mi un cerb, nu se lăsă ea. Întotdeauna insista. Era o metodă. Un cerb şi nişte tran dafiri roşii… Roşiii e semnul dragostei. Vreau nişte cerbi şi nişte trandafiri roşii, iuibitule, se gudura roşcovana.

Lui Toni i se părea ciudată asemănarea ei cu Florica. Aceleaşi gesturi, aceleaşi pretenţii: cerbi şi trandafiri.

— Sau vrei să mă pictezi, iubitule?

— N-am timp, dragă! zise el, să scape de ea.

— O, lasă, n-ai timp… Pentru alte lucruri ai, şmechere. Trivialitatea ei devenise agresivă. Începuse să se frece cu

umărul gol şi cu şoldurile de el. Bine, nu mă picta… Dar fă-mi măcar doi cerbi. Lăsase din preţ, îşi sacrificase portretul, pentru cerbi. Era de fapt ceea ce urmărea. Urcase oferta, ca să coboare iarăşi şi să obţină sigur ce dorea: cerbii. Şi mâinile ce palpau doreau acelaşi lucru: cerbi. Dacă ar fi vrut neapărat să le picteze, pe amândouă, şi pe ei, şi această cameră, trebuia să facă un tablou fără portrete şi fără paturi şi scaune, fără chiar acele flori de câmp ce nu-şi găseau, de fapt, locul în cana de lut de pe masă. Ar fi pus pe pânză doar nişte pete de lumină, galbenă, cadaverică, nişte pete discontinui, putrede, rare. Şi ar fi scris dedesubt: prostituţie. Sau burghezie. Era acelaşi lucru.

— A, salut dragostea, râse Kurt. Se trezii. Se şi se întindea. Sări jos din pat şi începu să facă gimnastică, să fugă pe loc şi să ridice scaunele în mâini. În lipsă de greutăţi, se folosea tot timpul de două scaune. Cum aţi dormit, porumbeilor?

Avea un umor al lui, ce nu provoca niciodată râsul. Roşcovana râse însă. Veni şi durdulia din baie şi râse şi ea, fără să ştie de ce.

Kurt era chel „sau mai bine zis pe cale să chelească. Umbla tuns scurt, întotdeauna, să nu se observa prea tare părţile depilate. Îi rămăsese pe vârful capului un fel de puf galben, rar. I se puteau număra firele, în lumină. Era ca o diademă de puf, foarte caraghioasă. Toni zâmbi şi toată lumea crezu că gluma cu porumbeii îl cucerise şi pe el.

— Nu vrea să-mi picteze cerbi, se plânse roşcovana, parcă mieunând.

— Lasă că-ţi face el altceva mai bun.

Şi toţi râseră iarăşi. Kurt trecea drept spiritual, mai ales dimineaţa.

Durdulia pregăti dejunul. Trecură toţi pe la baie, între timp. Apa nu-l învioră pe Toni. Se aşeză la masă cu aceeaşi impresie în el. Secundele rămăseseră tot uscate şi încete.

— Când mai veniţi? întrebă durdulia.

— Nu ştiu.

— Veniţi deseară, hai…

— Nu ştiu, răspunse iarăşi Kurt. Se îmbrăcase şi acum devenise cazon total.

— Hai, te rog…

— Nu fi proastă, zise el. Termină.

Sexualitatea nu-l angaja niciodată pe Kurt. Nu-l

lega nimic, de nimeni. Făcea dragoste ca să treacă vremea. Cum ar mânca prune.

— Acuma ce-o să crezi despre mine? scânci durdulia, şoptit.

— Nu cred nimic.

— Ba da, ba da… Ştiu eu. O să crezi că sunt o de-aia…

— Aşi! zise Kurt, punându-şi unt pe pâine.

Toni privea în farfuria unde se aflau roşiile tăiate, cam moleşite. O auzea pe durdulie. Era caraghioasă. Repeta aceeaşi placă stupidă. Pentru bani voia să facă şi puţină poezie, punea şi puţin regret, în acest sos, să nu creadă cumva cel în cauză că s-ar fi culcat cu oricare altul, în locul lui. Kurt era de fier: mânca lacom şi nici n-o mai asculta. Nu-l interesau vorbele ei, în principiu. Nu fiindcă intrau într-un anumit repertoriu.

— Vreau să trăiesc nouăzeci şi nouă de ani, zise el, ca s-o facă să înceteze.

Toni îl ştia sincer. Nu exista nimic pentru el. Nici război, nici pace, nici frumos, nici urât, nici bucurie, nici durere, nici dragoste, nici ură, nici bogăţie, nici sărăcie, nimic, acum mânca pâine cu unt şi cu foarte multe roşii. Şi voia să nu fie plictisit. Restul era o pojghiţă extrem de superficială. Mânca lacom, fără să guste. Cu aceeaşi plăcere ar fi mâncat, se gândi Toni, şi un castron cu vişine şi cu salam putred. Principalul era să aibă stomacul plin. Era ora dejunului.

— De ce eşti aşa urâcios? se burzului durdulia,. Nu te leagă nimic de mine?

— Nu, zise rece Kurt. Şi nu mă mai bate la cap.

Roşcovana râse şi îl cuprinse pe Toni de după gât. Ca să arate că ea îl poseda. Uitase cerbii. Se lipi de el şi-l sărută, ţocăit.

— Iubitule, zise, exaltată.
— Nu te leagă nimic? insistă durdulia.
— Vrei să te pocnesc?
— Pocneşte-mă, zise ea, ca o martiră, înghiţind ce avea în gură.
— Mai adă roşii, o îndemnă Kurt, indiferent.
N-avea să reţină nimic, nicio amintire, fiindcă nu-l lega nimic de nimeni, acesta era crezul lui. Toni îl ştia. Deşi întotdeauna trebuie să te lege de locurile pe unde treci, de oameni, chiar o amintire neplăcută. Ca acuma, de aceste două fete. Fete, fete… De la roşcovana el rămăsese cu o imagine frumoasă. Avea şoldurile rotunde şi musculoase şi pielea plină de o lumină stranie, fragedă. Caraghios, dar frumuseţea ei era fundul. Încolo, era îmbătrânită, cu faţa veştedă. Cunoscuse un pictor ce se căsătorise cu o urâţenie exemplară numai fiindcă avea pielea şoldurilor foarte frumoasă. Şi roşcovana avea. Să o mângâi ca pe un fruct. Era o lumină rotundă, ciudată, proaspătă, vie. Dar dincolo de această frumuseţe, nimic. Un imens zero. Un zero având prins într-o parte un briliant, râse pentru sine Toni.
Cineva bătu la poartă, orăşelul era un fel de sat îmburghezit, şi durdulia ieşi. Când se înapoie, avea faţa ca arsă. Rămase în uşă, fără cuvinte.
— Ce e? se îngrijoră roşcovana.
— Moroiul…
— Ce e? păli roşcovana.
— Astă-noapte iar a venit moroiul…
Erau de acum ca nişte stafii. Nu le era frică de arme, de bombardamente, de război. Moroiul însă le îndobitocea. Arătau amândouă ca nişte măşti străvezii.
— Şi noi ce liniştiţi am dormit, zise durdulia, rar. Era o undă de naivitate în glasul ei. Nu erau nici măcar depravate. Nici nu-şi. Cunoşteau bine meseria, erau nişte diletante şi profitau de imbecilitatea războiului. Un profit meschin, desigur.
— Să nu vină moroiul şi pe-aici, zise durdulia, la fel de rar.

— Să plecăm, zise Kurt. Nu e niciun moroi, ce, sunteţi tâmpite?! Să mergem… La revedere, porumbiţelor.

Ieşiră amândoi, lăsându-le în panică.

— Trebuie să ne plimbăm puţin – zise Kurt – să facem mişcare înainte de a merge acasă.

— Bine, zise Toni şi râse şi el, gândindu-se la ce numea omul de lângă el „acasă”.

— Să ne destindem, să facem niţel sport, completă Kurt, păşind elastic. Mie îmi trebuie mişcare, altfel simt că mă anchilozez.

— Ce crezi despre moroi?

— Prostii! O plimbare de dimineaţă te înviorează… Sportul…

Toni nu-l mai asculta. Îl ştia că face sport. De fapt, în toate era sportiv. Şi când mi nea. Şi când vorbea, şi când făcea dragoste, tot sport făcea. Totul pornea la el de sub piele, din bicepşi, din tricepşi, de la muşchi. Cu ei gândea. Ca şi cum capul ar fi deţinut numai o funcţie estetică. Să semene cu oamenii.

— De două săptămâni a intrat panica în oameni…

— Dobitoci.

— La noi superstiţia n-a dispărut, aşa că este’ explicabil.

— Închipuiri de-ale lor…

— Şi cei din oraş, unii, pretind că au văzut mo-, roiul.

— S-au molipsit de la cei din gardă. Frica e molipsitoare, ca lepra sau ca râia, zise Kurt.

Unul dintre soldaţi murise, împuşcat. Nu se ştia cum. Se împuşcase singur, ori fusese împuşcat de alţii, din greşeală, noaptea.

— Şeful zice că ei l-au împuşcat, din joacă, zise Kurt.

— Dar tu ce crezi?

— Eu nu cred nimic. Tu crezi în moroi?

— Nu.

— Atunci de ce-i asculţi?

— E o frică reală în oameni, o spaimă. Moroiul e un pretext poate, o supapă binevenită… în orice caz, ei sunt sincer înspăimântaţi. Tu nu vrei să crezi nimic…

— Nu mă interesează.

— De ce nu cauţi să-ţi explici frica lor de moroi? De două săptămâni, în fiecare noapte, moroiul bate cu pietre în gherete. În toate patru. Santinelele sunt îngrozite. Şi degeaba am mărit paza, degeaba am pus în jur oameni să spioneze. Pe aici nu calcă nimeni, decât soldaţi.

— Poate vrea cineva să-i înspăimânte cu prostii, să părăsească santinelele depozitul. Nu trebuie uitat că e un depozit de muniţii. E o copilărie dacă cineva îşi închipuie că va pune mâna pe… Prostii, zifee Kurt. La urma urmei ar putea să-l şi ia… Frontul nu e departe, de ce n-ar putea?… Treabalor. O fi şi moroiul adevărat, eu nu zic că nu…

Indiferenţa aceasta a lui era acum bună şi paşnică. Dar putea ajunge şi criminală, la fel de uşor. Era ca o lamă cu două tăişuri, cum se spune de obicei despre un lucru cu două laturi egale. Depinde cum era folosită. Căreia îi venea, rândul.

Ori el îşi găsea o justificare, pozând în indiferent? Avea probabil ceva în urmă, care-l dusese aici. Dar ce? Nu vorbea nimic despre trecut, ca şi cum nu s-ar fi născut decât în ziua când se cunoscuseră. Dincolo de ziua aceea era un imens gol. Nu putea citi în el nimic, numai ce era evident. Şi acest ceva Kurt îl şi mărturisea. Îşi crease o doctrină a lui. Era, deşi acest lucru nu-l recunoştea, un intelectual. Şi el gândea. E drept că ceea ce gândea se concretiza imediat, sub ochii lui. Se plimba ca acum, cu mâinile la spate, fără şapcă, ori dezmierd a fără pasiune şoldurile durduliei.

— Viaţa nu este nici în spate, nici în faţă, obişnuia el să zică. Este aici, în noi, acum. Restul nu contează.

Atunci de ce acest prezent îl lăsa totuşi indiferent? Până şi teama soldaţilor de moroi şi a orăşenilor era pentru el o imbecilitate ireală. Bine, nu putea să existe moroiul, dar frica exista. De ce nu-l interesa? în faţa lui nu era nicio lumină, de aceea totul îi era indiferent? Toni ştia că n-avea nici măcar idealul gradelor, acea sete prostească de a te vedea înaintat în funcţii ce presupun o virtute şi un eroism

aproximativ.

— Vrei să jucăm fotbal?

— Nu prea mă pricep, zise Toni.

— Nu-i nimic, înveţi.

Ajunseseră. Kurt intră înăuntru, salutând mecanic, şi se înapoie cu o minge. O umflă cu gura destul de repede. Era mingea lui, o adusese de acasă şi nu se despărţise de ea de loc de la începutul războiului. O purta dezumflată. Când avea timp, juca fotbal, să se destindă. În ultima vremea juca aproape zilnic. Uneori, şi singur. Depozitul de muniţii nu semăna câtuşi de puţin eu frontul. Îl păzeau soldaţii români. Kurt şi încă patru ofiţeri nemţi trebuiau numai să-i supravegheze, prin intermediul lui Toni. Şi el era ofiţer.

— Vrei să-ţi trag la poartă?

Se descălţară amândoi şi făcură două porţi: două cizme în dreapta, două în stânga. Mai voiau să joace şi câţiva soldaţi şi Kurt se învoi. Ei jucau prost, erau majoritatea ţărani, putea să-i dribleze uşor. Kurt se încălzi, trăgând câteva mingi la poarta apărată de Toni. Apoi jocul începu.

Toni îl vedea cum se mişcă, plin de încredere în propriile picioare: orice fentă îi reuşea. Acum îl interesa doar jocul. Se stinsese oare în el acea lumină proprie omului, se întrebă Toni, de voia totul imediat? Ce era cu el? Trecutul său era mut şi Kurt prefera să joace fotbal, ori să se culce cu durdulia, decât să vorbească. Ura vorbele.

— Gool! strigă Ristea. Toni îi cunoştea glasul, îl căută cu privirea şi nu-l zări. Apoi îl auzi râzând cu hohote. Şi după râs îl descoperi: stătea într-un tufan, pe o creangă, şi îşi bălăbănea picioarele. Frunzişul verde âi acoperea faţa şi trupul şi Toni âi vedea numai cizmele mişcându-se. Cizmele puteau fi ale oricui, însă râsul era numai al lui Ristea.

4

Mânca seminţe de floarea-soarelui, în post. Aşa l-a cunoscut. Ristea l-a salutat şi a mâncat mai departe seminţe. Avea o floarea-soarelui ruptă din pământ: tulpina o ţinea la subsuoară, se vedea în faţă numaî turta, rotundă, cu petalele âncă galbene. Nu erau coapte bine seminţele.

— Ce faci, soldat? l-a întrebat Toni.

— Mănânc seminţe, să trăiţi.

Voise să continue: în post? ghicise răspunsul: dar unde? Soldatul avea dreptate şi el ar fi fost un caraghios să facă scandal din atâta lucru. Se aflau ca ân pustiu. N-avea cine să-l vadă pe soldat, toată ziua, ce face. Putea să şi doarmă în gheretă, dacă avea somn uşor. Ori dacă se înţelegea cu santinelele vecine să-l anunţe printr-un semnal oarecare când sosea cineva în control.

— Domn. Ofiţer!

— Ce-i?

— Eu vă ştiu: sunteţi al lui Mărgăritaru, din Devesel.

— Nu mai spune! se mirase Toni.

— Sunteţi copilu' ăl mic, ăla de s-a iaeut pictor şi... Eu sunt din Pristol şi am un văr de-al doilea în Devesel. Am scris acasă eă-s aici şi md-au trimis scrisoare ca să am grijă că e un oltean de-al nostru aici, adică... Am, fost şi eu în Devesel, la rugă... Mi-a plăcut clopotul de la biserică: bate mai frumos ca la noi.

De-aceea mânca seminţe? Vorbea şi scuipa cojile, nepăsător. Credea că dacă sunt oltenii amândoi?... Nu, se convinsese mai târziu: Ristea mânca seminţe fiindcă îi plăceau şi aşa timpul trecea mai uşor. Şi mai ales fiindcă era convins că era firesc să mănânce.

Altădată, Ristea îşi pusese flori de mac în ţeava puştii. Deveniseră între timp mai apropiaţi. Când l-a zărit, Ristea şi-a pus o floare de mac, roşie foc. La ureche. A luat poziţia de drepţi şi a întrebat:

— Ei, cum îmi stă?

Ca şi cum s-ar fi cunoscut de mici, din sat, şi atunci s-ar fi aflat singuri, tot în sat, înainte de a merge la horă.

— De ce-ţi pui mac la ureche? Adoarme...

— Aşa se spune... Draci, m-am culcat eu în mac, să văd, adorm? Nici vorbă! N-am pus geană pe geană. Şi-am mai încercat o dată: m-am dezbrăcat în pielea goală, când eram mai fără mustaţă, peste tot, şi m-am culcat între maci. Erau roşii ca focul şi mă gâdilau... Au floarea moale, parcă te

mângâie… Şi bătea un pui de vânt de la deal şi apleca macul peste mine, parcă mă acoperise macul, nu mă mai vedeam, parcă eram tot îmbrăcat în roşu… Draci, n-am dormit nici cât ai trece drumu'. Mirosea macul şi parcă îţi vâjâia prin cap mirosul, dar degeaba. Acum mi-am pus macul ăsta la ureche ca să fiu frumos. Sunt?

— De unde să ştiu eu?!

— Ei, cum să nu ştiţi ce e frumos… N-aţi învăţat să ieşiţi pictor? Aia ştiu… Cum îmi stă? Că de frumos, fără floare ştiu eu că sunt…

Râdea, dar nu minţea: era bine făcut şi avea trăsăturile feţei regulate, cumva feminine.

Faţă de alţii vorbea ca şi oum nu l-ar fi cunoscut niciodată, cu un respect ciudat, amestecat parcă cu ură:

— Să trăiţi!

Era exagerat de milităros.

— Dă-l dracului pe ăsta, zicea, arătându-i-l pe ofiţerul ce trecuse pe lângă ei.

Pe el parcă nu-l considera ofiţer: era din Devesel! Şi dacă el fusese în Devesel şi-i plăcuse clopotul, se schimba situaţia: avea o garanţie.

Această încredere îl dezarma pe Toni. Şi naivitatea. Uneoni Ristea părea de-a dreptul prost.

Odată l-a găsit singur, râzând în hohote. Îşi dădea capul pe spate şi râdea cu gura până la urechi.

— Ce faci? s-a mirat Toni, văzându-l singur, în câmp.

— Râd, răspunse el şi îşi văzu de treabă.

— De ce râzi? a insistat. I s-a părut dement şi s-a gândit doar la un singur cuvânt: războiul. De ce râzi? a insistat iarăşi.

Ristea i-a arătat cerul cu degetul, undeva spre dreapta. N-a văzut nimic. Convingerea i s-a întărit: e nebun.

— Ce să văd?

— Barza…

Într-adevăr, o barză se rotea larg, cu aripile întinse, nemişcate. Ristea râdea cu poftă. Toni îl privea îngrozit.

— În Devesel nu se râde când vezi prima dată barza?

Aduce noroc… A, eu când eram mic rîdeam în fiecare zi când veneau berzele… Berzele dduc copii şi e bine să le aştepţi vesel… Şi să râzi cum râd de… Ştii, de îşi dau capul peste spate şi clămpănesc din cioc… Vorbesc atunci, râd… Şi dacă râzi şi tu şi te bucuri, trăieşti o mie de ani şi nu ţi se aprinde casa… Eu aşa m-am obişnuit, râd când le văd şi tot anul nu se prinde o boală de mine… Toate fug când mă aud râzând… Mă apără berzele.

Altădată cosiseră iarba din jurul gheretelor şi de pe lângă drum şi parcă mirosea tot pământul a fân proaspăt. Ristea stătea cu ochii în pământ şi cu buzele strânse.

— Ţi-au scris ceva rău de-acasă, Risteo?

— Ba nu mi-au scris… Da’ nu-mi place mie mirosu’ ăsta, parcă e de mort… Iarba e iarbă, verde… Dar fânu’! Nu te uiţi la firele astea? Sunt albe şi uscate ca nişte oase.

5

— Risteo, ia dă-te jos, îi zise Toni când se termină meciul.

— Nu mă dau, domn şef, că aici e umbra deasă. Urcă-te şi mata aici să vezi pământul de sus…

Nu era nimeni în jur. Merseseră toţi să se spele, şi Kurt.

— Eu când eram mic mă suiam într-un dud, când trecea trenu’… să-l văd de sus, mi se părea mai frumos… Şi mă umplea locomotiva de fum… Era un fochist al dracului, îmi învăţase toana… Da drumu’ la fum gros când trecea pe lângă mine şi mă făcea ca o brezoaie. Da’ şi eu de la o vreme mă suiam gol în dud, să nu-mi negresc cămaşa… Hai, domnule, sus, că e interesant…

Toni se uita la el, de jos. Ristea mânca iarăşi seminţe. Cădeau cojile dezghiocate, albe, din tufan. Le mânca repede, ca o moară. Şi vorbea în acelaşi timp, ca şi cum n-ar fi avut nimic pe limbă.

— Ei, şi când mă vedeau ăia din tren în dud, negru de fum, râdeau ca nebunii… Da’ unii se speriau, credeau că e ăl de un e, şi se închinau… Eu îi băgăm în mă-sa, cu tren cu tot, de vorbeau spurcăciuni… Ce aveau ei cu mine dacă mă suiam în dud? îmi plăcea mie să privesc pământu’ de sus… Altfel se vede, ca după o stea, cum ai sta pe o stea… Adică

nu chiar aşa, dar se vede frumos… Grâul se îndoaie, se apleacă de vânt, şi tot se apleacă, de începe să meargă de la o parte la alta a câmpului… Crezi că pleacă din loc, că se mută… Crezi că se duce undeva, ca o apă, că o ia la vale, curge… Se duce aşa, cu pământ cu tot… Ei, şi parcă vezi cum se mişcă pământu'… De ce nu te urci, omule? Hai, că suntem la repaus. Ori nu vrei să stai cu mine, să nu creadă nemţoidi ăia că…

— Ba, mă urc, zise Toni şi se urcă. Îi fu ruşine că-l putea crede astfel.

Ristea avea şi acum un mac la ureche, sub bonetă. Şi-o turtă de floarea-soarelui, mare cât o roată, în mâini. O rupsese din pământ, cu rădăcini cu tot. Tulpina îi trecea pe la subsuoară, în spate.

— Ei, ce zici, îţi place? Şi aerul e mai al dracului, mai iute… Nu e aşa de ars, ca pe pământ. Da' să termin povestea… Şi se vedea din salcâm şi porumbu', negru… şi se vedea şi floarea-soarelui, cu turtele galbene, parcă ardeau… Şi toată floareasoarelui de pe câmp mi se părea că se uită numai la mine… înţelegi?

— Înţeleg…

— Ei, şi mi se părea că arde în câmp, de doru' meu… Parcă erau nişte fete… Eu le ziceam turtelor: Helo! Helo! Şi de când le bătea uşor vântu' se mişcau, parcă mă auzeau… Îmi făceam palmele pâlnie la gură şi strigam: – Ce mai faceţi, domnişoareloooor?

Şi de, cum le bătea vântu', îşi mişcau capetele. Şi eu parcă le auzeam zicând: Bineeee! Şi după aia mă dădeam jos şi mă scăldam. Şi aveam grijă de vaci şi de boi, să nu intre în lucernă. Şi seara, când se întorcea trenu', iar mă urcam în salcâm. Helo! Helo! îmi ziceau unii din tren. Eu îi. Înjuram. Nu-i puteam suferi, că prea erau spălaţi. Mie-mi plăcea trenu', locomotiva.

— Risteo, azi-noapte iar a venit moroiul?

— Ei, a venit şi el în inspecţie, să vadă ce mai facem.

— Tu crezi că vine?

— Ce să mai cred, dacă el dă cu pietre în gheretă? E

nebun, dă-l dracului, el crede că noi l-am împuşcat… Dai’ s-a împuşcat singur, pe mine mă băzneşte el? Ce, eu nu ştiu? Ăla nu mai putea răbda… Eu i-am spus: „Mă, băiatule, vine războiu’ şi pe la noi, că n-o sta legat numai în Rusia. Crezi c-o să păzim toată viaţa afurisitu’ ăsta de depozit? Vine el şi pe-aici şi ne scapă… Că trebuie să mai mergem şi noi pe-acasă, trebuie să treierăm, s-a copt grâul!” El, pământ. Nu, şi nu! Nu-i putea suferi pe nemţoi! Ce, eu îi sufăr? Dar îi bag în mă-sa, ce-am eu cu ei! Mă fac că nu-i văd!

Îi vorbea deschis, nici prin cap nu-i trecea că l-ar fi putut spune. Deşi îl ştia prieten cu Kurt.

— Se temea să nu se răstoarne lumea şi pe urmă să-l întrebe: „Da’ tu, frumosule, ce-ai făcut? Ai stat.

Aha, tu ai stat! o să zică ăia. Bravo!” Aşa vorbea ăla. Şi nici n-avea curajul să fugă de-aici. Nu-i avea pe ăştia la inimă, da’ nici nu-i da dracului. Era slab, şi el recunoştea. Şi d-aia s-a împuşcat. Mi-a spus cu două zile înainte că se împuşcă.

— Şi l-ai crezut?

— Cum să-l cred? Am zis: e supărat şi el, ca omu’! Parcă mie nu-mi vine aşa, din când în când, să dau cu lumea de pământ? îmi vine. Da’ de împuşcat, nici vorbă. Şi acuma dumnealui s-a făcut moroi şi ne face vizite…

— Tu crezi în moroi?

— Asbultă la mine… Poate-ai auzit, când ai fost mic, cred c-a ajuns vestea şi în Devesel. Era la noi în sat un ciung de-o mână, de dreapta. I-o retezase în primu’ război… Ciungu avea o fată. Se mărită fata. La o vreme, moare ciungu’. Era şi bătrân… Dar a murit supărat pe lume, pentru nişte pământ ce i-l luaseră… A murit supărat pe lume şi s-a făcut moroi… Şi noaptea numai ce vedeau oamenii o umbră umblând prin sat fără om… O umbră singură… Se lipea de garduri, umbla pe furiş… Trecea drumu’, intra prin bătături, prin grajduri… Şi când o vedeai, ţi se făcea sângele gheaţă… Apărea pe la ferestre şi se uita în casă… Ei, umbra aia era ciumeă de mâna dreaotă… Şi mergea la fântână şi trăgea apă… Umplea jgheaburi, să aibă vacile dimineaţa

apă… Doar auzeai aşa ciuturile bătându-se… Şi se mişca lanţu' pe roată, se mişca repede şi se băteau ciuturile cum urcau şi coborau… Şi la fântână nu era nimeni. De aia parcă se mişcau ciuturile singure… Dar era acolo umbra, ea trăgea apă… Cu vitele n-avea nimic, numai pe oameni era supărată… Ei, şi atunci satu' a intrat la idee… S-a gândit să scape de moroi… Şi-l tot bătea pe ginerele mortului la cap să meargă noaptea în cimitir şi să bage furca în el şi să-l ciopârţească cu toporu' şi să toarne vin fiert pe el… Ziceau să-i facă de toate, că era un moroi periculos… Vezi, nu puteau dormi din. Cauza lui, deşi murise… Ciungu luptase în război, şi când murise, blestemase lumea… Că de ce e strâmbă. Şi zisese c-ar trebui îndreptată… Şi cum se făcuse moroi, lumea zicea că venise el s-o îndrepte… Mă ascultaţi?

— Te ascult.

— Ei, şi se duce ginerele într-o noapte în cimitir şi face ce zisese satu'. Dar îl vede o muiere, una de rămăsese văduvă în războiul ăl dintâi, îi murise omu' în război… Şi ea rămăsese cu copii mici, vai de capu' ei! Ei, şi femeia asta, supărată că-l batjocorise pe ciung, l-a spus pe ginere la tribunal… Zicea şi în sat că l-a spus: de ce a râs el de un om care şi-a lăsat o mână pe front? A venit tribunalul la faţa locului. Ginerele n-a recunoscut. Atunci tribunalul a zis să dezgroape mortu', să vadă de e drept sau nu… Şi-a venit şi martora în cimitir… L-au dezgropat pe ciung. Ei, era întreg, neatins nici măcar c-un pai. Au cam rămas toţi îndoiţi când l-au văzut. „Muiere, el e?” au întrebat-o. „El!” „Ne-ai minţit, ne-ai pus pe drumuri. Şi omul e nevătămat. Ori n-o fi el, te mai întrebăm. El e?” „, E1 e, a zis muierea. El e, uite-l, dar i-a crescut mâna!”

— Toni!

— Ce-i, Carol?

— Ceva urgent.

Îl urmă. Se terminase războiul? Kurt avea o faţă inexpresivă, dar la el te puteai aştepta să-ţi anunţe la fel totul. Mergea în faţă, tăcut. Îl chema iarăşi la fete?

— Unde mă dud?

— La şef.

— Ce vrea?

— Vreo tâmpenie. Probabil astăzi iar are idei.

— Garda n-a observat nimic… Soldaţii nu mi-au raportat nimic…

— Poate vrea să-i aducem o ourvă, zise Kurt. Inutil! Să se uite la ea?

— S-o fi comunicat la radio ceva grav.

— În război totul e grav. Dacă-i dai importanţă.

Nu ştia de ce-l cheamă maiorul. I-ar fi spus.

Cât timp discuţia era curentă, însemna că nu-şi ascunde gândurile. Replica altuia întotdeauna te înfierbântă, şi dacă nu eşti pornit de la început să te ascunzi, minţind, vorbeşti din suflet. Convins. Pauzele şi cele pentru aprinsul ţigărilor pot fi psihologice. Raţionament vechi, răsuflat. Ce prostie! Kurt nu fuma. Şi el nu-şi ascundea gândurile niciodată. Poate fiindcă nu avea prea multe. Şi acelea n-aveau cum. Să se ascundă, vorbeau singure, în fapte. El era om de acţiune.

— Ţi-a plăcut meciul?

— Nu prea sunt sportiv, găsi o replică mai buna să nu-l dezamăgească.

— Păcat că nu eşti un sportiv.

— Nu le place tuturor sportul, ori le place mai puţin.

— Secolul douăzeci este un secol eminamente sportiv, zise Kurt. Şi războaiele sunt nişte jocuri. Singurele jocuri adevărate. Restul e fără miză şi nu prezintă interes. Poate de aceea nu ţi-a plăcut meciul de azi.

N-aveai de ce să te bucuri când te cheamă maiorul german. El ’răspundea de depozit. Şi avea o faţă ştearsă şi mată. De ce-l chema? Bine nu putea fi, în principiu. Şi el discuta despre sport. Ştia totuşi Kurt ceva şi voia să-l cruţe. Toni se gândea tot timoul la un singur lucru: românii întorseseră armele? E ceea ce îl frământa de mult. Era ca o culoare pe care şi-o căuta înainte de a o realiza practic, pe care o văzuse el. I se părea foarte logic. Kurt voia să-l aresteze numai înăuntru? Primise ordin să fie discret şi cu

tact?

— Mie nu-mi plac jocurile, zise Toni. Nici măcar acest joc serios, de care vorbeai. Războiul nu este al meu. Ţie îţi place?

— Sunt soldat…

— De-aceea sunt atâtea crime: toţi se ascund în spatele altora. Spun că execută ordine, sunt soldaţi…

— Nu înţeleg de ce eşti. Atât de grav… Te-a supărat cineva? Dacă-l aresta pe el, îi arestau apoi şi pe soldaţi. Şi pe Ristea. Putea să-i împuşte. În pustiul acesta nu-i ştia nimeni, nu le putea veni în ajutor nimeni. Poate Kurt nu era atât de dezinteresat cum îl credea…

— Te-a supărat cineva, Toni?

— Nu… M-am gândit la ceva.

— Fiecare om cu păsărică lui, zise Kurt,

— Nu poţi trăi străin între evenimente.

— Hai să vorbim despre fete, e mai plăcut…

— Car ol, s-a întâmplat ceva?

— Ce să se întâmple?

Mai mult nu-i putea cere. Kurt nu spunea nimic. Ruşii nu erau departe. Nu putea să-l întrebe direct: mă arestezi? Exista o ’demnitate ce-l împiedica să fie melodramatic. Dacă el nu-i spunea, însemna că nu voia. Ori poate că nu se întâmplase, într-adevăr, nimic. Odată însă tot trebuia să se întâmple.

— Spuneai că-mi termini portretul, zise Kurt.

— Nu pot, nu găsesc ce trebuie…

De fapt, nu ştia unde să-l claseze. El clasa oamenii ca pe nişte plante. Dar în portrete îl interesau, dincolo de atributele musculare, ideile. Voia să picteze sinteze.

— Am văzut că ai culori destule…

— Nu prea, aproape de loc… Mai am mult de învăţat.

— Îmi dai o lecţie de modestie? E prea cald…

— Trebuie să am culorile mele, continuă Toni. Deocamdată pictez cu culori din tuburi.

— Vrei să ai o limbă a ta? Eşti ambiţios, nu ţi se pare?

Nu-i răspunse. Era inutil. Nu voia să priceapă că fiecare

om are nevoie în primul rând să f:’e el, ca să poată realiza ceva. Nici el, Toni, nu se simţea de loc stăpân pe sine. Nu numai în artă. Încă un ştia precis ce voia. Simţea doar că foloseşte culorile altora, atât în peisaj cât, şi aici, unde comanda un grup de soldaţi. Ordinele altora îi erau străine, nicio comuniune, aricit de vagă, nu exista între el şi ei. Cum ar fi folosit un verde puternic, oare-l supăra de fapt. Şi ca să te regăseşti întreg era numai ambiţie? Datorie, sau altceva, mai mult nu?

— Pictorii vor să ajungă celebri întotdeauna. Fiecare crede sincer că este genial. E o boală a tinereţii… Vrei să rămâi în amintirea oamenilor, şi tu, aşa-i? Să laşi urme… Nu crezi că-i o copilărie, în secolul douăzeci, să visezi ca pe vremea romanticilor?

— Hai mai bine să vorbim despre fete, zise Toni.

ı se părea stupidă pledoaria lui Kurt. Ca a elevului corijent: cu puţin umor, însă în fond de un caraghioslâc şcolăresc cras.

Dar ştia, totuşi, că nu e sincer în ce spune. Felul său de a aluneca peste tot, ca o sanie, din vârful unui deal, nu putea lăsa urme. Şi nici un putea în alunecarea aceea fulgerătoare să vadă ceva care să-l oprească. Ea îi dădea puteri să meargă mai departe. Principalul era doar suflul, beţia alunecării. Ce copilăresc iudec şi eu, îşi zise Toni. Povestea cu sania îi aparţinea. Aşa simţise demult dându-se cu sania, în Devesel, pe dealul morii, că nu vede nimic. Îl trecea numai un frig plăcut. Şi acest frig era esenţialul. El dădea tot farmecul săniuşului. Şi acum îl judeca pe Kurt folosindu-se de amintirile sale. Şi putea, astfel, foarte uşor să greşească.

— Aşteaptă-mă, zise Kurt şi intră la maior.

Ristea trecu spre fântână, după apă. Avea două găleţi în mâini şi cânta.

— Ce-aştepţi? îl întrebă pe Toni când se întoarse.

— Trebuie să vină Kurt…

Nu putea să-i spună ce gândea. Li era un fel de frică. Dacă-l punea maiorul să-şi aresteze soldaţii, să zicem? Şi

pe Ristea, bineînţeles.

— Câinţi frumos, îi zise.

— Voiam să mă fac popă, ca să am unde să cânt… în biserică se aude frumos cintecul…

La el toate erau frumoase.

— Nu m-am făcut popă… Mie-mi vine să râd în biserică… întotdeauna găsesc eu ceva care mă face să râd… Uite, când popa zice: „Doamne, miluieşte, doamne, miluieşte…”

Începuse să cânte pe nas, popeşte, probabil imitând preotul din sat.

— Ei, eu atunci cânt în mine: „Popa prinde peşte, doamne, miluieşte, popa prinde peşte, prioteasa pe rogoz

El de oe tăcea? De ce nu-i spunea lui Ristea ce gândea? De ce nu-l îndemna să fugă? De ce nu fugea şi el? De ce nu-şi aduna toţi oamenii de sub comanda sa? îl asculta pe Ristea cum cântă şi îi venea să râdă. Şi-i era în acelaşi timp ciudă, se simţea neputincios, laş.

— Şi mureai de plictiseală, domnule „ca popă… la gândeşte-te: în fiecare duminică, trage-i cu „doamne, miluieşte”… Şi asta toată viaţa, la nunţi, la morţi, cu cădelniţa ân mână şi cu acelaşi cântec… Popii sunt ca militarii, una ştiu şi numai pe aia o fac… Mare plictiseală, domnule… Ţie îţi place?

— Ce să-mi placă?

— Aşa, popă…

Nu asta voise să spună. Dar el fusese vinovat, îl întrebase, stupid: ce să-mi placă? Rupsese firul. Avusese oea mai bună ocazie să-l prevină pe Ristea.

— Popă nu mi-ar fi plăcut să fiu, răspunse după un timp.

— Eu dacă mă făceam, scăpăm de armată… Nu eram acum aici… Cine ştie cine-o să-mi mănânce coliva…

Iarăşi era momentul să-i spună ce gândea. Dar dacă românii nu întorceau armele, aşa cum presimţea el? Ce să facă atunci? Unde să plece? Să fugă Ristea, dar unde? Nu găsea răspunsul. Ţara era un ţarc. Nu puteai scăpa din ea. Şi poate că maiorul neamţ nici un dorea să-l aresteze. N-avea de fapt niciun motiv. Poate că în lume nu se

întâmplase nimic fundamental. Totul era o presupunere a sa, o convingere. Dar de ce să-i pună în afara legii pe oamenii ce-i comanda, de ce să le pună viaţa în pericol? Dar lor nu le păsa ce se întâmplă? Cum să nu le pese?

— Ei, mă asculţi?

— Te ascult, minţi. Nu auzise niciun cuvânt din ce povestea Ristea. Parcă s-ar fi aflat pe două maluri îndepărtate, şi nu alături.

— Uite cum se destramă norii... Parcă se topesc... Albi, albi şi mari... Şi se subţiază, uită-te la ei... Se lungesc, se rup... Şi deodată nu mai sunt, parcă i-a înecat ceru'... Eu când eram mic ziceam că norii sunt nişte bărci. Copil prost! Şi că ceru' e o apă adâncă. Uite, acum se limpezeşte cerul... încet, încet... E şi căldură mare, vreme de treierat... Nu ţi-e sete?

— Nu. De fapt âi era sete. Refuzase imediat. De ce? se întreba. Parcă, ar fi vorbit cu cineva străin, cu un străin ce-l duşmănea şi se afla în el. Şi nu putea scăpa de el. Şi acel străin îl îndepărta de tot ce dorea. Refuzase, să nu fie legat de Ristea? Cu siguranţă. Ca să nu-i rămână dator. Să nu i se pară criminală, mai târziu, fapta: căci de arestat presimţea că ayea să-l aresteze. Ristea era bănuit că întreţinea relaţii cu comuniştii.

— Lumea nu observă decât când se ântuneoă ceru', zise Ristea. Atunci fulgeră şi tună şi norii se adună şi fug ca nebunii... Ai pictat nori de ploaie?

— Am încercat, nu mi-au reuşit... Risteo, n-ai terminat cu povestea despre moroi, vru el să schimbe vorba. Kuirt întârzia, însemna că maiorul avea multe de spus.

— Am terminat, zise Ristea. A, am uitat să-ţi spun că noaptea, înainte de a-l dezgropa pe ciung, când umbla umbra prin sat, se auzeau cănile umplându-se cu apă: îi era sete ciungului, le băga în cântă. Şi se auzeau scaunele căzând prin casă, se împiedica moroiul de de... Şi dimineaţa găseau oamenii câte-o furcă ânfiptă ân bălegar, şi seara o lăsaseră rezemată de grajd...

— Acuma, aici, ţi-e frică de moroi?

— Parcă m-ai mai întrebat…

Ristea ridică găleata până la gură şi bău apă, cu sete. Îi curse apă pe bărbie şi se udă pe veston. Apoi plecă. Toni il vedea cum se îndepărtează, încet şi sigur, dar n-avea curajul să-i spună un singur cuvânt. Era ca împietrit. Şi în acel moment se ura. Parcă trăia o viaţă a altuia, nu pe a sa. Întotdeauna nu făcea ceea ce dorea. Nu. Putea să se rupă, să fie el. Trăia o viaţă falsă. Şi nu scăpa de ea. Nu găsea destulă putere în el. Se ducea la femei cu Kurt, deşi nu-i plăcea compania. „Apă chioară, apă chioară”, gândi. Privi uşa pe care trebuia să vină Kurt: era nemişcată.

„Ce caut aici, se gândi, de ce aştept în faţa acestei uşi? De oe?” Se vedea târându-se ca o râmă. Scuipă cu ciudă. Se târa ân urma războiului, fără să vrea. Dar asta conta mai puţin. Trebuia să vrei, ca să realizezi ceva. Tablourile nu se pictau singure.

’Totul decurgea pe dos. Şi el se simţea slăbit, ca după friguri. Privi în urma lui Ristea: dispăruse. Era ca un ciung, fără amândouă mâinile, fără pi cioare, fără cuvinte. Ca un trunchi de salcâm. Nu putea să-l ajute pe Ristea. Dar nu se putea ajuta nici pe el.

Înjură în gând. Lumea, soarele, apa, pământul. Era tot o formă a neputinţei şi asta, el era conştient, îşi zise: societatea ne-a cnes-cut răsuflaţi, laşi. Simţea că îi lipseşte un ideal suprem. Avea unul: să picteze. Dar acum aştepta în faţa unei uşi ce nu era a lui, şi nu putea picta. Ceea ce însemna că idealul suprem era altul.

’Uşa se deschise: Kurt ieşi la fel de mai cum intrase.

— Trebuie, zice şeful, să vezi ce-i cu moroiul ăla… Să nu mai fie zvonuri… Trebuie să-i faci să vadă că nu e… Mă rog, să afli cauza… Te descurci tu, eşti deştept… Şeful zice să nu ne facem de râs şi pe mai departe. Ai văzut, râd şi damele alea de noi.

— Ele nu râdeau, zise Toni. Şi se gândi stupefiat, dar uşurat: asta era?!

— Să mergi în câteva nopţi să-i controlezi… Cred că-ţi pare rău: am fi putut merge la de. Lasă, le găsim noi. Nu se

mută.

3

Dealul părea încovoiat de atâta ceaţă. Seara era aproape, dincolo de deal. I se simţea răsuflarea străvezie şi rece. Căzuse înainte o bură de ploaie. Apoi. De undeva, de peste deal, venise ceaţa, masivă, compactă ca un zid. De unde stătea, Toni nu putea să vadă distinct santinelele. Ceaţa îl oprea. Dar nu se putea apropia mai mult, ar fi fost văzut. Şi nici un voia să se apropie. Sentimentul că îşi suspectează soldaţii âl tulbura. Era ca şi cum s-ar fi suspectat pe sine. Totuşi, ordinul era ordin. Formalitatea trebuia îndeplinită, chiar formal. N-avea de gând să raporteze nimic, chiar de-ar fi văzut orice. Nu mai voia să facă nimic împotriva lui.

Era ciudat că oamenii întotdeauna îi cereau ceea ce el nu putea da, ceea ce era împotriva lui. Îl credeau altfel de cum era, de bună seamă. Şi astfel nu le putea satisface nicio dorinţă. Chiar atunci când ar fi dorit. Rămânea mereu dator. Bunăoară, Florica, proprietăreasa, ţinea să aibă în cameră tablouri cu cerbi. I-ar fi desenat orice, în afară de cerbi. Ea nu voia. Era un vecin, propriu-zis un fel de vecin, de pe o stradă apropiată, care picta cerbi. Şi-i vindea în piaţă destul de bine. Dimineaţa îi punea într-un cărucior şi la amiază nu mai avea niciunul. Până seara picta alţii. Omul acela întruchipa totul pentru Florica. Şi idealul de bărbat, deşi era şchiop şi avea nasul turtit, de sifilitic. Nu era, bineînţeles, sifilitic. Bărbat bine, însă, nici atât.

Toni avea un prieten la matematică, singurul care avea încredere în el. Îl chema Adam. El spunea despre Florica:

— E femeie bună, aproximativ cinstită… Dar între ea şi tine e o distanţă de un secol. Nu ca vârstă fizică, Toni, nu… Oameni buni, ţinuţi în întuneric, nu văd mai departe de frumosul imediat, dincolo de cerbi nu există nimic…

Adam. Era un băiat acrit: nu mânca decât o dată pe zi. Mizeria nu-l făcea însă pesimist. De loc. El ştia ce voia. Toni îl revăzu în minte: înalt, cu o pălărie enormă, neagră, niţel caraghios în ţinută. Toni privi spre santinele. Nimic. Adam,

Adam, repeta în gând, ca o chemare. Adam murise, împuşcat de nemţi.

Toni parcă o auzi pe Florica:

— Nu ţi-am spus eu? Dacă se dă cu comuniştii…

Totuşi, pe Adam ea îl simpatiza: îi plăceau oamenii înalţi şi cu pălărie neagră. Aşa fusese bărbatul ei, înalt.

— Doamne, domnule Toni – o auzi – de ce faci cerul galben?

El lucra în grădină atunci, şi Florica venise să întindă pe funie cămăşile şi cearşafurile spălate. Cerul era albastru, înalt. Ea rămăsese cu ligheanul în braţe, plin de rufe ude, şi-l privea uimită.

— Unde vezi cer galben? insistase ea.

— Aşa-l văd eu, îi spusese râzând. Şi încercase să-i explice. Cerul aire toate culorile, îi spusese. Noaptea, cerul e negru. Nu? Depinde cum îl vezi când lucrezi, ce simţi. Galbenul îl deschide, încălzeşte cerul, îl face mai apropiat, mă bucură…

Florica dăduse din cap, înţelegător. Dar a doua zi cumpărase din piaţă un tablou eu cerbi. Avea musafiri şi voia să le arate că ţine în gazdă un pictor, în fond, nu-l dispreţuia, ca om. Le arătase musafirilor – era un măcelar văduv, cu neamurile, venise într-un fel de peţit – mândră, tabloul cu cerbi bălţaţi, şi le spusese:

— Dânsul i-a pictat!

Şi-l arătase pe el. Era de faţă. Simţise că intră în pământ. Musafirii ziseseră bravo. Şi el îşi însuşise gloria vecinului, ca să n-o supere pe proprietăreasă. Florica zâmbea, părea că spune: „Vezi ce oameni mari tin eu în gazdă?”

Începu să dârdâie, uşor. Pământul era umed. Se făcuse noapte. Auzi santinelele schimbându-se. Distinse şi vocea lui Ristea. Uitase de el.

Şi iarăşi simţi în gât acel nod aspru, şi iarăşi secundele i se părură grele şi aspre, ca de nisip. Îi pândea, ca un caraghios. Se gândi: „Dacă maiorul voise să-şi bată joc de mine? Să stau să-mi suspectez oamenii, şi ei să râdă apoi?” De ce nu se ridică, să plece?

Pământul parcă-l ţinea legat. Vru să se ridice, dar în acel moment auzi vijâind prin aer pietrele. Poc, poc, poc, auzi. Apoi iarăşi, tot câte trei. Una după alta se izbeau de lemnul gheretei. Parcă erau trase din puşcă. Simţi pământul mai rece.

Pietrele bătură mai întâi în ghereta din mijloc. Apoi loviră în cea din dreapta. Toni se uită. Ceaţa se rărise şi luna bătea pieziş, parcă lumina prin apă. Îşi aminti de Ristea şi de moroiul ciung.

Se auziră strigăte. Alarma. Se traseră focuri şi veniră spre depozit, înfricoşaţi, şi soldaţii din barăci. Probabil âi trimisese iarăşi maiorul, să întărească garda. El nu se apropia niciodată noaptea de depozit. Şi nici Kurt. Priveau de la ferestre.

Strigătele încetară. Moroiul plecase, auzi.

Se făcu iarăşi linişte. Rămaseră mimai santinelele. Toni voi să plece şi el. Dar atunci începură din nou bătăile pietrelor în gherete. Alarmă, strigăte.

Toate se repetară de patru ori. Maiorul nu pusese geană pe geană, şi de data aceasta.

Când Ristea fu schimbat, plecă şi Toni. Îl ajunse din urmă. Îl bătu pe umăr, şi Ristea nu tresări, îl zărise, probabil, cu coada ochiului. Dar de ce nu se oprise?

— Ce-i, Risteo?

— Nimic, ce să fie?

— Nu ţi-a fost frică?…

— De ce să-mi fie? Aţi fost în oraş?

Toni râse încet.

— Nu, zise. Şi te-am văzut…

— Unde?

— De ce te-ascunzi de mine? Te-am văzut bătând gheretele cu pietre. Făceai pe moroiul.

— Eu? Doamne, păzeşte, cum să fiu eu moroi?!

— Întâi ai bătut ghereta ta cu pietre… Şi-ai strigat. Apoi ai bătut şi gheretele vecine… Stăteai ascuns după tufan. La umbră, în partea unde nu cădea luna, să nu te vadă vecinii…

— Eu cred că aţi văzut cine ştie ce umbră…

— Lasă, Risteo, nu te spun la nimeni…

— Dacă mă spui, ăştia mă bagă la închisoare, zise Ristea. Recunoscuse. Dar să ştii că după aia vin în Devesel şi bag cuţitu' în tine!

Parcă nu fuseseră niciodată prieteni, aşa vorbise.

— Ei, lasă… Dar de ce baţi gheretele cu pietre?

— Ca să nu doarmă afurisiţii ăia… Să tremure dracul în ei, mai ales în maior… Vreau să-mi bat joc de el… Nu crede în moroi, bine. De când a venit moroiul a slăbit şi s-a făcut ca varza primăvara, în putină… Nu ţi-am spus fiindcă eşti prieten cu Kurt… Am crezut că mă spui… Şi porcu' ăl bătrân, dacă află…

— Cum o să vă spun… N-o să afle maiorul.

— Dacă află, să mă ia naiba dacă nu bag ouţitu' în tine.

Erau singuri şi era noapte. Nu-i auzea nimeni. Nu ţinea cont de grad. Dar nu ţinuse cont de grad nici ziua, când erau numai ei amândoi. Toni nu se supără. Găsise firească precauţia lui Ristea. Chiar aşa, ameninţătoare.

— Ăştia cinci, de-am fost acuma… De trei săptămâni suntem puşi… Numai noaptea… Şi mai avem două săptămâni, tot noaptea, de planton… Ne-a pedepsit căcănaru', că s-a împuşcat ăla… Eram cu el toţi, în noaptea aia… El şi-a bătut joc de noi, şi tu n-ai putut face nimic… Atunci mi-am zis să-mi bat şi eu joc de el, că n-o fi foc… Şi să râdă şi oraşu', că n-o fi foc… Să-l mai fac şi de râs… El nu iese din adăpost noaptea… Nu putea să mă vadă… Iar tu plecai la femei… Ei, ne-am bătut joc de el şi-o să ne mai batem, că de mă spui, să mă ia dracu' de mă uit că eşti oltean!

— Şi cât vrei să…

— Până când oi putea… Nu mai am răbdare să stau aici… Ziua mai merge cum mai merge, mai cânţi, mai te încaleci pe-o puşcă şi-o baţi cu jordeaua ca pe cal, mai râzi, trece vremea mai uşor… Dar noaptea mori de plictiseală, te plictiseşti, domnule, asta el Nu poţi să-ţi baţi joc de el şi de războiu' ăsta decât dând cu pietre… Fac bâlci, să treacă

noaptea mai repede... Şi să mai râd o ţâră, ce, e foc?

Ciocni cu fata şi o mângâie pe obraz. Ea râse, să-i facă plăcere, fără să sesizeze mecanica gestului. Kurt aşa îşi mângâia şi haina, numai cu podul palmei.

De două seri veneau iarăşi la fete, în orăşel. În prima, Kurt îi spusese lui Toni, când plecaseră de la de:

— Mare măgar a fost şeful! N-a vrut să creadă că n-ai văzut strigoi! Foarte mare măgar. El nu crede în strigoi şi totuşi a vrut ca tu să-l vezi. E pur şi simplu îngrozit. Ar cerceta personal cazul, dar îi e frică de ridicol. Măgarul! Se teme de ridicol! Ar raporta cazul mai sus, dar iarăşi se teme, să nu-l creadă imbecil! Mare măgar. În loc să doarmă şi să nu-i pese, face tot felul de ipoteze. Crede, printre altele, că e un complot ticluit de mine. Mi-a spus-o deschis: „Kurt, vrei să mă compromiţi?”

— Îl urăşti?

— Nu dau doi bani pe el. Şi el nu înţelege că m-aş înjosi complotând împotriva unui zero! Nu mă interesează postul şi gradele lui. Nu invidiez un măgar. Când îl văd, mă face să râd. Mă recreează. Mă reconfortează, îmi face poftă de mâmcare. Râd de el ca de oaice măgar închipuit. Şi el crede că eu umblu cu fleacuri: ; să organizez strigoii împotriva lui. Măgar!

— Kurt, am să-ţi spun ceva. Dar să nu-i spui lui!

— Cum să-i spun? Mă crezi măgar?

— Pe cu vântul tău de onoare?

— Dragă, eşti fantastic! Pe cuvântul meu. Văd că ai o încredere în mine...

— Nu există niciun moroi: soldaţii sunt plictisiţi. E o grupă de cinci... Sunt pedepsiţi, de când s-a sinucis... în fiecare noapte sunt de gardă. Îl ştii pe Ristea?

— Nu mi-l amintesc.

— Cel oare mănâncă mereu seminţe de floareasoarelui.

— A, numărul cinci!

— Cum numărul cinci?

— Am să-ţi explic eu... Ce-i cu el?

— Ristea dă cu pietre în gherete. Ca să se distreze şi să

nu-l lase pe maior să doarmă. Amuzant, nu?

— Foarte isteţ băiat! Uite, o asemenea glumă când o s-o povestesc în ţairă, după război… îţi dai seama ce succes o să am?

Şi începu să râdă, închipuindu-şi succesul viitor. Era pentru prima oară când Toni observa că îl interesează viitorul. Şi îl vedea roz, plin de glume. Nu se gândea că în dimineaţa aceea sovieticii pătrunseseră în România şi că frontul începea să devină o realitate. Nu mai era ceva îndepărtat.

— Ce-i cu numărul cinci, Carol?

— În război numărul oamenilor este egal cu numărul puştilor. Este un adevăr militar, pe care cred că-l cunoşti. Nu contează omul, ci acţiunea. Să-ţi atingi scopul, indiferent de om!

— Trecând peste om…

— Te rog, fără sentimentalism, nu eu am decretat acest paradox adevărat. Şi dacă-i aşa, mi-am zis, de ce să mă mai intereseze numele, identitatea, personalitatea oamenilor? Nu e egal cu zero? De ce să mă complic singur? Nu răspund de cutare, de cutare, şi de problemele lui, ci de psihologia lui

— Fiindcă fiecare trebuie să aibă o psihologie – răspund de ***n*** puşti! Şi atunci omul – o să râzi – devine standard. Egal cu un număr. După cum vezi, gândesc ca un mare conducător de oşti, râse Kurt. M-am imbecilizat şi eu. Dar nu din ambiţie de conducător, a, să nu mă crezi aşa de măgar! Din comoditate. Dacă mi se dau sub ordine un număr ***n*** de oameni, de ce să nu-i păstrez cum mi s-au dat? Numere. Şi-i păstrez. Omul tău e numărul cinci. Aşa a ieşit la numărătoare… Cum zici că-l cheamă?

— Ristea…

— Cinci e mai uşor de reţinut decât Ristea. Jocul acesta mă şi amuză uneori. Bunăoară, vine şapte şi-mi raportează: „Astăzi, nimic nou!” Sau îl văd pe douăzeci şi trei jucând fundaş. Driblez numărul douăzeci şi trei şi mare un gol cu stângul. Trec printre numere… Nu găseşti că e amuzant?

— Să fiu sincer, nu.

Acum plecaseră din nou de la fete. Kurt mergea cu capul gol, cu mâinile la spate, ca într-o plimbare. Voia să-l ardă soarele, să nu rămână albă porţiunea de cap unde începuse să chelească.

— Ştii – zise Kurt – fetele astea mă amuză. Deşi sunt cam urâţele. Ai pictat vreodată ceva urât?

— Am încercat, dar nu mi-a reuşit.

— Întotdeauna spui la fel: dar nu mi-a reuşit. De ce?

— Uite, şi roşcovana are ceva extrem de frumos…

— A, ştiu: fundul! Parcă mi-ai mai spus. „Orice parte a omului poate fi frumoasă”. Parcă e teoria ta. Şi mi-ai exemplificat… Şoldurile pictate de… Mă rog, de clasicii picturii universale. Ar fi amuzant să devină şi roşcovana celebră! Prin tine… A, uitasem să-ţi spun: şeful zice să-l arestezi pe omul acela al tău, pe cinci… Să-i dai trei zile carceră…

— De ce?

— Pentru gluma aceea… Şeful zice că e o glumă sinistră şi că el e bun, altfel ar trebui să fie şi mai drastic.

— Ce glumă? se opri Toni, privindu-l speriat.

— Cu strigoiul…

— Dar cum de-a aflat, Carol?

— Am jucat un pocher, şi i-am spus gluma… A râs şi el, măgarul!

— Dar mi-ai dat ouvântul că nu-i spui!

— Da?!

— Mi-ai promis că nu-i spui!

— Am uitat, iartă-mă! Gluma era prea nostimă ca să o ţin numai pentru mine… De altfel, nu-i nimic grav, stă trei zile la carceră şi gata.

— Eu ţin la Ristea, zise Toni.

— Ce-nseamnă: ţin? Ce, e muiere? E o prostie să-ţi faci probleme: stă numai trei zile! Le şi merită, crede-mă! Pentru o glumă atât de reuşită merită să stai trei zile la arest.

— Dar de ce nu mi-ai spus aseară?

— Am uitat, crede-mă.

10

Ristea se spăla până la brâu. Serbezan îi turna apă cu găleata. Ristea cânta pe nas, popeşte:

— Bine eşti ouvântat, doamne, învaţă-ne pe noi îndreptările tale… Toarnă, mă, şi pe spate… Of. Of, of, oof, cântă el, prelung. Apoi, tot popeşte, cu voce groasă: Dă-le, doamne, pământ, să se sature, dă-le că tu ai destuuul… Dă-le pământ pe deasupra şi pe dedesubt, dă-le şi pe de lături, că a ta este bogăţia pământului… Îndestulează-i, acoperă-i.

să se răcorească, şi miluieşte-i, doamne, cu mila taaa…

Serbezan râdea să se prăpădească. El era foarte tăcut, întotdeauna.

Toni se apropie încet, de parcă s-ar fi dus să se aresteze singur.

Ristea, cum îl văzu, se opri din cântec şi-i veni în întâmpinare, ştergându-se cu cămaşa pe piept şi pe faţă.

— Deveselule – îi zise el lui Toni – te-am căutat toată dimineaţa. Am o veste bună… Mi-au scris ai mei de-acasă… Hai să-ţi citesc, zise şi băgă mâna în buzunarul de la pantaloni. Scoase plicul şi începu să citească.

— „Dragul mamei.. Maică-mea îmi scrie

— Zise el – aşa mă ia oa şi când tot în leagăn aş fi… Zice: Ai grijă să nu răceşti, să nu dormi noaptea pe pământ rece, să pui baremi fân sub tine, să ai grijă de sănătate, că omu’ fără sănătate nu poate nici ara, nici semăna… Aşa e mama, grijulie, ea crede c-am venit aici să dorm… Ei, trec peste sfaturile astea… Uite ce voiam să-ţi citesc… „Dragul mamei, la noi a început treierişul…” Deveselule, auzi, la noi s-a copt grâu’ şi a început treierişul… A, când eram acasă, dacă nu mă dădeam de trei ori cu targa cu paie, nu eram om. Tu te-ai dat vreodată cu targa, te-ai suit pe ea?

— Da…

— Ei… „Dragul mamei, Ioana lui Ioniţă întreabă de tine…” Eu nu ştiu de ce întreabă, că eu nu întreb de ea, zise Ristea.

Toni îl lăsă să citească scrisoarea. O ascultă, fără să mai înţeleagă mare lucru. Apoi îi spuse de ce-l caută.

— M-a văzut cineva? rămase Ristea cu plicul în mână, mirat.

— Nu cred...

— M-o fi spus cineva maiorului?

— Nu, nu, zise Toni.

Nu-i era frică acum de cuţitul despre care îi vorbise Ristea. Altceva îl tulbura. Zise, ca să zică ceva:

— Poate ai făcut altceva...

— Bine, viu, zise Ristea şi îşi îmbrăcă repede cămaşa. Ori la carceră, ori de gardă, totuna e.

Ristea porni înaintea lui. Toni îl urmă privindu-i urmele paşilor.

Spre seară plecaseră să se plimbe amândoi pe câmp. Ajunseră în vârful dealului sterp. Aerul mirosea a var încins. Căzuse o ploaie uşoară şi porţiunea aceasta de pământ calcaros se înfierbântase.

— Şeful e un măgar notoriu. Azi şi-a dat definitiv bacalaureatul. N-a mai vrut să mă lase în oraş. Se teme. S-a ramolit total: ştirile de pe front l-au îngălbenit, l-au înverzit în ultima vreme. Parcă e bolnav de ficat şi de ulcer. Se teme că o să fim înfrânţi. Măgar.

— Aşteaptă vreun ordin de evacuare, de un ţi-a dat voie? zise Toni.

— Mă găsea imediat. În douăzeci de minute eram lângă el, să-l ţin de curea, să nu tremure... Nu ordinul, frica îl îngrozeşte. Dacă?... Mereu îşi începe propoziţiile cu „dacă”. E un semn evident al groazei, zise Kurt şi rupse o bucată dintr-o turtă de floarea-soarelui. Încercă să mănânce seminţe: era dificil, nu ştia să le spargă între dinţi.

Coborâseră dealul. Floarea-soarelui, de o parte şi de alta a drumului. La stânga, după un cot, floarea-soarelui lipsea. Ajunseră acolo: era o râpă, albă, calcar oasă.

— Eu l-aş putea salva? Nici vorbă, zise Kurt.

— Se teme poate iarăşi că organizezi un complot, să-l uzurpi?

— Nu. Acum, când se apropie frontul, e sigur că primejdia ne-a imit. Măgar. Despre omul tău zice că e comunist. Ştii

de ce? Fiindcă l-a văzut cu maci la ureche. Macii sunt roşii şi măgarul crede că tot ce e roşu e comunist. Nu e un semn de ramolisment cerebral? Este. Zice: „De ce mânca seminţe de floarea-soarelui în post? De ce-şi punea flori în ţeava puştii? Ca să-şi bată joc de puşcă! trage el concluzia. Să-şi bată joc de război şi de noi”. „Aşi

— I-am spus eu – s-o fi jucat!” „Nu – zice el —

I-am văzut stând în copac şi fumând! Şi s-a făcut că nu mă observă, nu m-a salutat! Ne dispreţuieşte! E comunist!” „Aşi – i-am zis eu – dac-ar fi comunist nu s-ar purta atât de copilăreşte. Nu v-a văzut, pur şi simplu!” Zice: „A făcut pe strigoiul conştient ori a simulat nebunia? Oricum, a vrut să ne compromită”. Şi s-a dus măgarul spre seară să-l viziteze pe omul tău…

— I-a spus de ce l-a pedepsit? întrebă Toni.

— Sigur. „Te-ai prefăcut”, i-a zis. Dar omul tău i-a răspuns demn: „Nu m-am prefăcut, de ce să mă prefac?” înţelegi, omul tău n-avea de ce să se mai ascundă. Măgarul îi spusese că ştie totul. „Mă plictisesc”, i-a zis omul tău, şi măgarul a rămas uimit nu de esenţa cuvântului, ci de faptul că omul tău nu se exprimase mai rural, mai greu de înţeles. „Mereu acelaşi cântec – a zis apoi omul tău – apelul, scularea, patul, curăţenia, puşca făcută lună, garda, pedeapsa. Nu-mi place să trăiesc de o mie de ori acelaşi lucru”, cam aşa a încheiat numărul cinci. „O să mori o singură dată”, şi-a ieşit maiorul din fire, trântind uşa. Dar omul tău, tot demn, i-a răspuns destul de tare: „Parcă alţii mor de două ori?” Spiritual, nu? Da, deşi cam obraznic. Pe mine însă m-a amuzat.

Toni privi soarele ce apunea. Şi turtele de floarea-soarelui ce-i plăceau atât de mult lui Ristea. Ele erau de un galben aprins, totuşi moale şi trist: parcă ardeau de dor, în amurg. Până a doua zi soarele n-avea să mai lumineze.

— Mi se pare – zise Kurt – c-a cerut ajutoare. Soldaţi de-ai noştri. Poate vrea să vă bage pe toţi la arest! Nu ştiu. Se teme de panică… N-ar vrea să răspândiţi voi cine ştie ce zvonuri. Se teme şi de tine, să nu raportezi superiorilor tăi…

Mi se pare că vrea să vă izoleze. S-ar putea să te aresteze şi pe tine.

— Crezi?

— De la un măgar te poţi aştepta la orice. Se teme să nu fi aranjat tu totul… Strigoiul, compromiterea lui. Şi ca un alibi, ai mers noapte de noapte cu mine în orăşel, la fete. Frontul l-a înnebunit, ţiam mai spus. Se teme c-o să pierdem războiul.

Aşa vorbea, ca şi cum pentru el totul ar fi fost egal. Nici un se temea, nici un se plictisea. Totul avea acelaşi grad.

— Ce-ar fi – zise – să chemăm, damele aici, în floarea-soarelui? Ar fi romantic, după unii. Însă e total neigienic. Hai să încercăm, de amuzament… Oriunde, tot de o să fie, şi tot noi… Nu?

— Ţie nu ţi-e teamă? îl întrebă Toni.

— De ce? De apropierea frontului? Nici vorbă, în război frontul e capricios, uneori poate să fie chiar lângă tine, apoi să fie la capătul pământului… Totul e să nu-ţi pierzi calmul, să juisezi de bucurie ori de frică. Ştii, eu cred că maiorul de-aceea nu consumă femei: cred că juisează de frică! E o idee, nu? Azi de frică, mâine de bucurie! Astea sunt plăcerile măgarului!

Când ajunseră înapoi, Kurt fu chemat la maior. Toni bănui că se adevereau presupunerile lui Kurt. Şi le aşteptă. Ca o pedeapsă ce1 o merita. Kurt reveni. Maiorul îi spusese să-l bage la arest. Toni se supuse.

Ceea ce îl contraria nu era faptul în sine, ci felul cum luceau ochii lui Kurt, exact ca şi cu o oră înainte, pe drumul împrejmuit de floarea-soarelui. Pentru el, timpul era egal. Nicio secundă nu era mai lungă oii mai scurtă decât alta.

12

Zidurile erau dure. Trecuseră patru zile. Toni era flămând şi parcă-l auzea pe Adam.

— Ce slab e omul, Toni! Plânge când îl doare stomacul! Nu e o ruşine? Ce slab e omul, ce mic! îi dai un pumn şi cade. Un cartuş îl ucide. Are capul cât o minge de fotbal, meschin. Şi totuşi, Toni. Oe forţă! Câte continente încap în

sfera aceasta meschină. Africa, Europa, Asia, America! Câte râuri. Câţi munţi! Mississippi, Volga, Himalaia... Toată geografia. Toate secolele, tot timpul! Omul condensează timpul în el, îl sintetizează! Toate durerile şi bucuriile lumii încap în ghemotocul acesta numit cm. Şi atunci, Toni, de ce să plângi când îţi ghiorţăie stomacul? Trebuie să rezişti.

Îl vedea pe Adam: înalt, cu pălărie neagră, proiectat pe un curcubeu. Altfel nu-şi putea imagina execuţia lui, decât proiectată pe luminile curcubeului. Înalt, până la cer, cu mâinile întinse în lături, zieând: Toni, timpul!

Aşa voia să-l picteze. Tabloul era gata, doar trebuia numai să-l pună pe pânză. Cum era gata şi portretul lui Ristea.

Voia din câteva portrete să facă un tablou imens, intitulat războiul. Intrau aici şi cele două fete din oraş, poate şi Florica, cu siguranţă maiorul. Serbezan, el, Ristea, şi Kurt. Dar acestuia nu-i găsea încă lumina. Ristea spusese că seamănă cu un moroi, aseară. Evident, îl ura, şi afirmaţia lui era tendenţioasă.

Îl văzu pe Ristea lângă fereastră. Privi cerul şi respiră prelung, ca şi când fereastra ar fi fost deschisă. Nu era.

— Soarele, când plouă, nu se vede, zise Ristea. Nici acuma nu se vede, e vreme de ploaie. Când eram fără mustăţi, peste tot, mă întrebam: „De ce nu se vede soarele când plouă?” Şi nu mă gândeam că din cauza norilor.

Vorbea ignorând că e închis. Trăia la fel ca înainte, cu gândurile lui, cu viaţa lui, dreaptă şi neînduplecată. Toni îl invidia. Îi invidia mai ales siguranţa, stăpânirea de sine. Erau trei în carcera ce servea drept închisoare temporară. Fiindcă nu mai era vorba de o pedeapsă banală. Intenţia maiorului se precizase: după ce Kurt îl introdusese aici, sub pretext de reţinere până ce se va lua legătura cu forurile noastre. Îi arestase şi pe ceilalţi soldaţi din schimbul lui Ristea. Pe toţi patru. Unul, Serbezan, se afla aici, cu ei. Restul de trei, în camera vecină.

Kurt îi spuse:

— Maiorul te bagă în aceeaşi cameră cu omul tău ca să

te batjocorească, să te înjure şi eventual să te sugrume omul tău, pentru că l-ai denunţat. Toni, ţi-o sipun, măgarul e o lichea fără pereche! A depăşit orice limită! Se răzbună, imbecilul! Nu e un semn de ramolisment cerebral?

Dar Ristea nu-i spusese nimic jignitor. Totuşi nu mai erau ca înainte, nu mai vorbeau deschis. Plutea între ei acea ostilitate tacită, enervantă, mai apăsătoare decât ura. Ristea însă nici un se bucura că-l vede lângă el, pedepsit. Acest lucru îi întărea convingerea că deveseleanul său e prost de-a binelea: nici în căruţă, nici în teleguţă.

— Unii zic că sunt moroi adevăraţi, zise Ristea, rămânând tot lângă fereastra închisă. Că i-au văzut. Dar eu nu cred. Eu n-am văzut moroi decât vii… Deveselule, povestea cu ciungu' se zice că nu-i chiar aşa, că i-a crescut mâna… Unii zic că ginerele, de frica tribunalului, a schimbat noaptea mortu'… A pus altu' în locul ciungului…

Discuţia nu se închega. Cel de-al treilea. Serbezan, tăcea tot timpul. Se gândea la copii şi la nevastă, probabil. Toni se simţea vinovat şi faţă de el. Omul avea trei copii, era dulgher pe lângă Târgovâşte. Era singurul care se gândea lucid la moarte, el nu credea că maiorul glumeşte şi că totul se va termina cu bine, vor veni trupele române şi-i vor elibera. Fiindcă de două zile românii ântorseseră armele, rupseseră cu nemţii şi maiorul de atunci nu le, mai dăduse să mănânce. „Inutil – zisese – ei tot vor muri!” Aşa le transmisese Kurt.

Depozitul era păzit acum numai de nemţi. Ceilalţi soldaţi români, nearestaţi, fugiseră. Maiorul aştepta ordin de la comandamentul german, de aceea zăbovea. N-avea curajul să-i execute fără ordin, deşi putea s-o facă, avea un motiv suficient în asemenea timp, îi spusese maiorul lui Kurt, şi Kurt ii' spusese lui Toni.

— E un măgar, încheiase Kurt. Vrea să se răzbune! Nici mâncare nu vrea să vă mai trimită, e ordinar!

La toţi trei le era foame. Toni avea o bucată de zahăr, puţin înnegrită de căptuşeala buzunarului şi ruptă la un colţ. I-o dădu lui Serbezan. Mai mult ca un gest de

încurajare. De foame n-avea cum să ţină. La ânceput voise să i-o dea lui Ristea, dar se temuse să nu zică acesta că e târziu. Era şi stupid, după ce-l condamni pe om, să-i dai o bucăţică de zahăr. I-ar fi plăcut să scape Serbezan cu viaţă, să ajungă acasă, la copii. Voia foarte mult ca pătratul acela alb, puţin ştirb, să--i poarte noroc. Simţea nevoia să fie bun. Deşi îşi dădea seama că era, într-adevăr, târziu.

Maiorul nu avea cine ştie ce calităţi spirituale. Kurt nu greşea prea mult numindu-l măgar. Maiorul putea aricind să-i execute. Capriciile farsorilor

— Fiindcă maiorul era o farsă, nu un intelectual – erau întotdeauna dureroase.

Lui Kurt, Toni îi găsea o scuză vagă. Flecar indiferent, crezuse că povestea cu strigoiul e numai o glumă. Nu sesizase latura ei amară. Kurt alunecase şi de data aceasta ca o sanie.

— Pâinea se coace pe câmp acuma, şi noi stăm la umbră ca trântorii… Acum treieră oamenii, sunt negri de soare, şi paircă-i văd cum îi răzbeşte setea sus, pe stoguri, ori pe treierătoare… îi taie setea în două şi se dau jos şi beau apă din fucie, ca nebunii. Deveselule, tu eşti om deştept, de tine îmi pare rău dacă ne-o trage ăştia câte-un cartuş în spate… Ca noi, proşti, se mai găsesc ei, să treiere… Ei, pe dracu’, scăpăm noi de-a ici. N-au ăştia stea în frunte ca să ne facă nouă de ducă… Eu cred că el d-aia a zis că ne curăţă, de frică să nu vină ruşii peste noapte şi să ne dea drumu’, să punem noi mâna pe el şi să-l strângem de undeva. Scăpăm noi, nu vă fie teamă, zise Ristea, privind tot timpul pe fereastră. Ei, şi când tai bariera de la snopi, şi te înţeapă spicele… Şi mai găseşti şi câte* o mură printre de, neagră şi mane, cât un sfânc de ţâţă coaptă, de fată mare…

Se aşeză pe podea şi de la o vreme începu să cânte pe nas, popeşte. Toni înţelegea că vrea să-i înveselească…

Kurt intră, pe la amiază, bărbierit.

— Toni – zise el – închipuieşte-ţi, măgarul. Şi-a formulat un pretext formidabil: zice că tu ai complotat împotriva statului german. Adică împotriva lui. E grozav. Până acum

avea impresia că eu complotam. Am aflat că voia să scape de mine, să mă trimită în linia întâi, dacă putea. Acum l-a cuprins dragostea faţă de mine. Zice că sunt o inteligenţă! Măgarul, ce ştie el ce e o inteligenţă!

Nu se sfia să vorbească tare faţă de toţi. Toni gândi: e sigur că nimeni nu-l poate pârî maiorului? Că nu e cum? Fiindcă de bravat, nu brava! îi ignora pe Ristea şi pe Serbezan. Ei erau nişte numere pentru Kurt. Oricum, însufleţirea lui i se părea nepotrivită. Prea vorbea ca şi cum s-ar fi aflat amândoi în orăşel, la fete.

— Zice că e un complot, şi complotul se pedepseşte cu moartea. Mi se pare că a şi format un pluton de execuţie. Lucrează repede. Şi-a făcut geamantanul, vrea s-o şteargă cât mai repede. Trupele noastre se retrag şi el nu vrea să... Mă-nţelegi? Şi culmea, mi se pare că nici în victorie nu mai crede, el care întruchipa fascismul cel mai pur. E un pion fără personalitate. Cred că îşi doreşte o decoraţie, şi-o ticluieşte, măgarul, inventând povestea cu complotul tău... îţi dai seama? El a stârpit un complot, el! Mare măgar. La revedere, am să mai trec să te văd. Zise şi ieşi repede.

Se ducea iarăşi la fete? se întrebă Toni. Şi deabia după câteva minute îşi reveni şi îşi dădu seama de gravitatea situaţiei: maiorul nu glumea niciodată.

— Bine eşti cuvântat, doamne, învăţă-ne pe noi îndreptările tale .

Ristea încercă din nou, oântând pe nas, să alunge neliniştea ce âi cuprinsese.

Toni simţea cum prietenia lor se înfiripa iarăşi, vag, daitotuşi prindea viaţă. Îi aştepta aceeaşi oră, se gândi Toni, aceeaşi oră de lumină şi ei atunci nu puteau să gândească altfel. Asta îi unea atât de puternic. Şi totuşi avea impresia că Ristea îl priveşte prin gene, negru, cu tot aerul său vesel. Nu-l putea ierta. Toni se întristă şi rămase cu capul rezemat ân mâini, nemişcat.

Târziu, târziu simţi o bătaie uşoară pe umăr. Se întoarse. Serbezan era la fereastră, privea cerul. Ristea îl bătuse pe umăr: sta aplecat spre el şi ţinea mâna întinsă. Fără vorbe,

mişcând mâna, îi făcea semn să primească ce ţinea între degete: o bucată de zahăr ruptă la un colţ.

13

Constantinescu scăpase, nu se ştie cum. Serbezan sţpune că era plecat în oraş, când i-a luat pe ei. Ceea ce nu putea fi chiar exact: maiorul, dacă a vrut să-i aresteze pe toţi, nu i-ar fi îngăduit lui Constantinescu să se plimbe chiar atunci. De bună seamă, totul fusese aranjat mai demult, chiar ora când trebuia să-i ducă la arest fusese planificată. Să-l fi lăsat în pace pe Constantinescu, n-aveau niciun motiv. Nu se arăta el de loc a fi germanofil.

Era un tip închis şi privea întotdeauna în jur bănuitor, de parcă toţi oamenii i-ar fi fost duşmani. Ristea însă îl cunoştea mai bine şi susţinea că acreala lui nu-i era în fire: era vesel, daor numai când se afla între cunoscuţi pe care se putea baza. Civil, era factor poştal, într-un orăşel de pe lângă Iaşi. N-avea pământ acasă destul. Taică-său hotărâse să meargă la oraş şi să-şi caute o leafă. Avea fraţi mulţi, şi toţi mai mici. Şi-a găsit la poştă servici şi după doi ani, ajutat de taică-său, şi-a cumpărat o bicicletă. Din ziua aceea parcă toată lumea l-ar fi cunoscut de o veşnicie. Bicicleta îl făcuse om, glumea el. Acum toţi îl băgau în seamă. În orăşel nu erau prea multe biciclete şi, cum Constantinescu era lungan, toţi îl recunoşteau de departe. Suna din sonerie, pe la porţi, şi femeile apăreau imediat, ştiind că au scrisori. „Am devenit om mare – zicea el – şi m-am însurat c-o fată de la fabrica de tutun, singura fabrică din oraş. O plimbam duminica cu bicicleta pe străzile de la marginea oraşului şi ieşeam şi în câmp. Ei îi plăcea să bâzâie tot timpul soneria. Taică-său îşi ridica pălăria când mă vedea, de parcă aş fi fost' prefect, iar maică-sa mă lua de mână şi mă conducea în casă. Mă bătea drăgăstos pe umeri, aproape nevenindu-i să creadă că sunt viu. Dăduse norocul pe ei, luau ginere cu bicicletă. Toată strada Propăşirii, unde locuiau, mă cunoştea ca pe un cal breaz. Bicicleta mă făcuse om. Apoi m-am însurat şi de la o vreme a învăţat şi nevasta să meargă pe bicicletă. A învăţat şi

sooru-meu, a învăţat şi soacră-mea. În fiecare dimineaţă, ea lua bicicleta şi pleca în piaţă să facă târguieli: morcovi, ţelină, varză. Totul părea frumos, dar de la o vreme soacră-mea s-a cam posomorit. Aveam eu bicicletă, e drept, dar n-aveam destule izmene. Şi asta nu se văzuse la început”, spunea Constantinescu.

Ristea îl cunoscuse bine şi lui îi povestise cum se însurase.

— Poate e-a dezertat, zise Ristea.

Era o idee. S-ar fi putut, dar nu era sigur; oricum, Constantinescu nu putea să-i uite. Trebuia să anunţe ce se întâmpla cu ei acum. Dar dacă dezertase înainte de a-i fi arestat? Oricum, tot le putea fi de folos. El ştia că se găsesc în această parte a Ardealului, undeva la marginea ţării, izolaţi.

— Constantinescu nu e omul care să se gândească numai la el, zise Ristea şi gândul acesta al lui îi bucură şi le dădu speranţe.

14

Mergeau pe drumul străjuit în dreapta şi în stingă de floarea-soarelui, pe drumul pe care se mai plimbaseră. Între arme, legaţi. În faţă, Toni vedea cotitura, acolo unde dispărea galbenul petalelor de floarea-soarelui. La cotitură era prăpastia, albă, calcaroasă. Acolo îi ducea. Kurt mergea lângă el, cu mâinile la spate şi cu capul gol, să-l ardă soarele. Ristea, Serbezan şi cei trei, în faţă, aproape toţi într-un rând. Erau legaţi unul de altul, să nu poată fugi. Dar aveau câte o mână liberă. Maiorul nu se temuse c-o să poată fugi. Plutonul ce-i însoţea era numeros.

— Are umor sinistru – zise Kurt – m-a desemnat pe mine să comand plutonul de execuţie... Probabil vrea să mă încerce, să-mi provoace durere... E o vulpe bătrână, ştie că ne-am petrecut nopţile împreună. E măgar. Ţi-am spus eu că el juisează de frică. Şi îşi închipuie că există şi în moarte o plăcere sexuală... De ce nu s-o fi dus ăsta la femei? Poate scăpăm de filosofia lui de libidinos ratat...

Toni nu-i răspunse. Ştia că el o să-şi îndeplinească

ordinul, chiar dacă i-ar fi spus că e inuman. Acest lucru ar fi spus că-l ştia şi el. Nu-şi făcea probabil nici acum probleme: avea să execute nişte numere.

Şi considera că e de ajuns să nu fie de acord cu maiorul, să nu-l aprobe. Această frondă prelungită îl satisfăcea şi îi dădea impresia că nu săvârşeşte decât un ordin, nu o crimă.

Toni îl privi pe Ristea: şchiopăta. Îl rodea bocancul. Îşi târa uşor piciorul stâng şi pe faţă i oe citea durerea provocată de rană: avea băşici la călcâie şi probabil plesniseră pe drum. Cum nu-i mai încălţase de mult, bocancii se uscaseră. Parcă avea vitriol în ei, mai ales în stângul, aşa i se schimonosea faţa.

— Îmi place că-l dispreţuieşti, zise Kurt. Nu l-aţi rugat nicio secundă să-şi schimbe hotărârea…

De fapt nici un dăduseră ochi cu maiorul. Se împacheta. Şi Kurt spusese: e slab, nu vrea să dea ochii nici cu victimele, se teme de de.

— Îmi place mândria oamenilor tăi, zise Kurt. Nu se lamentează în faţa morţii… îi admir!

Putea să-i admire sincer, tot nu folosea la nimic. Tot îi executa. Toni îi intuia acum adevăratul suflet. Sub aparenta lui nepăsare se ascundea de fapt un criminal tot atât de odios şi iresponsabil cum era maiorul. Fascismul distrusese în ei, în mod diferit, omenescul. Kurt poate nu voia să recunoască acest lucru, de aceea îl făcea măgar pe maior.

Toni îşi dădu seama că trebuise să vadă mai de mult totul. Prea trăise abstract. Bazându-se pe idei şi pe firescul oamenilor. Când era nevoie să stea solid înfipt în pământ, cu amândouă picioarele. Prea se mulţumise cu idei. Nemţii nu se jucau: drumul lor de acum nu era o ficţiune, avea un final precis: cotitura.

— … ’Tui mama lui de bocanc, înjură Ristea. Ca şi cum nimic n-ar fi fost acum mai important decât băşicile de la călcâie.

Ristea se opri. Rămase într-un picior şi îşi scoase bocancul din stângul.

— Ce faci, domnule? îl întrebă Kurt.
— Mă descalţ, ce să fac?
— Nu fi caraghios, cum o să mergi desculţ?
— O să merg bine, zise Ristea şi porni mai departe, cu bocancul în mână.
— Încalţă-te, îl rugă politicos Kurt.
— Ei, pe dracu', parcă nu e totuna?
Toni îi privi urmele: una lată, adâncă, de bocanc, alta lunguiaţă, cumva firavă, cu toate cele cinci degete desenate distinct. Nu semăna o urmă cu alta. Parcă erau tălpile a doi oameni străini.
Toate dorinţele acestui soldat erau parcă şi ale lui. Şi ştia că n-o să se mai împlinească. Totul se pierdea dintr-o dată, toată frumuseţea, printr-un simplu cartuş. Un degetar de praf, o capsă şi o bucată de plumb. Ca o cretă trasă peste o tablă plină cu probleme de algebră, anulând totul.
— Ruşii înaintează, nu glumesc, zise Kurt. Peste o zi sau două poate ajung şi-aici. Dacă se grăbeau astă-noapte, eraţi salvaţi… Toni, eşti supărat pe mine cumva?
— Nu fi stupid, îi zise Toni. Trebuie să avem fiecare demnitate.
— Viaţa este o prostie, să ştii! N-are niciun haz. De ce să asculţi de imbecilitatea cuiva? Toţi trăim ca nişte sclavi, aseultând pe alţii mai mari… Şi avem iluzia că suntem liberi… Fleacuri! E o scară, cel de jos e supus celui de sus… Fiecare e liber să-l strângă de gât pe inferior, dar depinde strict de etajul superior. Acolo e pâinea şi cuţitul. Crezi că eu sunt liber? Ascult ordinele unui măgar, deci sunt şi eu un măgar mai mic.
Vorbea probabil ca să i se pară drumul mai scurt. Toni îl văzu pe Ristea rupând o floarea-soarelui, cu rădăcină cu tot. Cu mâna liberă începu să mănânce seminţe. Bocancul şi-l legase la şold, ca şi cum ar fi avut nevoie pe lumea ailaltă de el.
Ristea îi dăduse bucata de zahăr, semn că îl iertase, şi voise să-l încurajeze. Serbezan i-o dăduse

lui Ristea. Se stabilese între ei trei, acolo, o legătură indestructibilă, fără cuvinte. Cumva, lui Toni îi părea bine: moartea era mai uşoară în trei. Nu se simţea singur. Şi fiindcă acolo, cu ei, în clipa aceea ultimă, plătea totul: greşeala, încrederea ce-o avusese, absurd, în Kurt, miopia lui, lipsa de certitudini politice, rătăcirea lui, izolarea, faptul că n; u se legase temeinic de idealul lui Adam. Dar în acelaşi timp, murind, îi părea rău. Cine avea să refacă circuitul firesc, cine să plătească în locul lui? Desigur, nu era vorba de răzbunare, în sensul banal, pirateresc, al cuvântului.

Drumul se lungea parcă înadins şi ’gândurile se grăbeau, se învălmăşeau: voiau toate să fie de faţă.

— Numai pe un estropiat nebun, care vrea să dea foc lumii, ai avea dreptul să-l ucizi, zise Toni.

— Ei, dragă, crezi că eu îl aprob pe…

— Vorbeam în principiu…

Ajunseră la cotitura dramului. Nicio ceremonie. Nimic melodramatic. Soarele ardea paşnic şi floareasoarelui era plină de lumină. Cei cinci şi Toni fură dezlegaţi. Nu puteau să se arunce în prăpastie, ar fi tras şi aşa în ei. Serbezan se făcuse vânăt la faţă, dar voia să nu-şi trădeze frica, ţinea dintâi strânşi, şi pumnii. Ristea pusese în picioare floarea-soarelui smulgă: stătea, avea rădăcina mare, cu mult pământ, grea, Ristea mânca seminţe şi mirosea aerul.

— S-a făcut mai răcoare – zise – vine seara.

Nu, nu mai era nicio speranţă. Nemţii se aliniau şi erau atenţi la ordinul lui Kurt. Toni îşi aminti un gând întrerupt: îi părea rău că moare, murind i se lua un drept legitim. I se fura. Dreptul de a plăti greşeala…

— Am fost de pomană frumos şi de pomană am ştiut să cânt, zise Ristea, Nu s-a bucurat nimeni de mine… Nici afurisiţii ăştia n-o să se bucure, îi arătă el pe nemţi, şi lor o să le aduc numai gânduri negre… Deveselule, ce-ai zice dacă m-aş moroi?

Să-i învelesc noaptea cu pătura şi să-i pipăi cu mâna rece… Să ne facem toţi ăştia umbre, ca ciungu’, şi să

umblăm prin lume, după împuţiţii ăştia… Să dormim cu ei în pat…

— Când vă fac semn, după ce terminaţi, plecaţi, le zise Kurt oamenilor săi.

— Să se teamă de ce-au făcut, să nu se lipească somnu’ de ei, zise Ristea. Să le răsturnăm noaptea scaunul în casă, să nu mai aibă tihnă de mâncare… Eu, dac-aş vrea, m-aş face moroi, da’ nu prea cred eu în moroi, asta e, scuipă el o sămânţă seacă. Dar să le dea Dumnezeu – cântă el popeşte, pe nas odihna apeloooor şi liniştea vântuluuuui…

Voia şi acum să fie tot el, nepăsător, dar glasul îl cam trăda: era aspru. Serbezan îl privea cam năuc.

— Noaptea nu-mi place – zise Ristea – e negură…

Nemţii puseră armele la ochi. Nimeni nu-i înjură, nimeni nu strigă nimic. Numai ochii, ochii îi spuneau totul.

— Toni – zise Kurt – dă-mi o ţigară…

Ce voia? se întrebă Toni. Voia să-i facă scăpaţi? Se duse până lângă el şi-i întinse o ţigară.

— Şi un foc, dacă eşti drăguţ…

Toni aprinse chibritul. Şi în acelaşi moment auzi detunătura. Puternică. Toţi trăseseră. Le făcuse Kurt semn cu mâna? Nu ştia. Flacăra îi tremura între degete şi el parcă n-avea curaj să sufle în ea.

— Hai, du-te – îi zise Kurt – te dau mort…

Soldaţii se îndepărtau. Kurt trase un foc în pământ, în semn că-l ucisese. Toni îi privi pe cei cinci: muriseră sau îşi trăiau ultimele clipe, loviţi în plin? Simţi cum lumina cade asupra lui, puternic, bătându-l în pământ, ca pe un cui.

Toni îl privi pe Ristea. Piciorul descălţat se zbatea, parcă-l durea iarăşi.

— Du-te, îl auzi iarăşi pe Kurt.

Se depărtă buimac, ca vin hoţ.

— Da… gemu Ristea. Şi căscă gura, arsă. Stătea acum cu faţa în sus. Vedea floarea-soarelui, dreaptă, rămasă în picr. Oare. Ceva cald îi curgea prin vine, ca un vin fiert. Închise ochii de durere şi parcă îi fu mai uşor. Când îi deschise iarăşi, cerul se limpezise şi o barză se rotea cu aripile

întinse deasupra lui… Apoi berzele se înmulţiră, tot cerul se umplu de berze… Se roteau, în cercuri egale, cu aripile întinse, pluteau lin şi de undeva se auzea un râs de copil, ca un clămpănit de barză… Unde se duceau, unde se duceau berzele? Se pregăteau de drum, venise toamna… Ristea mai văzu apoi turtele de floarea-soarelui, galbene, învârtindu-se toate în jurul tulpinii, ca nişte stele pe marginea drumului pustiu. Floarea-soarelui ardea, galbenă, şi se învârtea în jurul tulpinii, şi toate, învârtindu-se în jurul lui, ca o horă… Helo, helo! strigă cineva. Ce mai faceţi, domnişoareloor?

Apoi iar văzu berzele, şi turtele de floarea-soarelui învârtindu-se. Apoi totul rămase nemişcat, berzele şi floarea-soarelui, totul încremeni.

Ochii lui Ristea rămaseră deschişi.

15

Mereu îi lipsea ceva. Lupta acum aproape în fiecare zi, frontul era prezent. Trecuse prin nordul ţării şi se afla în Cehoslovacia. Dar nu se putea gândi ca înainte, văzând. Simţea că dacă ar lua pensula în mână nu i-ar sluji la nimic. Avea nevoie de o linişte lăuntrică, de o liberare. Ristea îl urmărea uneori aproape fizic.

Îi lipsea acea voluptate pe care o dau gândurile, acea moleşeală plăcută a amintirilor, ori acea nelinişte febrilă, plină de zvâircoliri, când îţi vezi în minte planurile. Aici era şi creaţia, undeva, în această nelinişte a gândurilor. De aici pornea şi îndemânarea pensulei, siguranţa mâinii şi a culorii, înainte trăia în el întâi bucuria peisajului pictat poate a doua zi. Ori a portretului. Atunci din bucurie ori din amărăciune plecau culorile. Nu din verdele pădurii, ori din albastrul cerului. Nu-i plăcea să-şi impresioneze retina, oricând, ca un fotograf ambulant.

Acum îi lipseau toate acestea. Şi ceea ce îl înspăimânta era gândul că n-o să se mai regăsească niciodată.

Într-o dimineaţă plecă să viziteze orăşelul eliberat cu o zi înainte. Cehii îl interesaseră întotdeauna, ca naţiune. Privi casele, oamenii, munţii ce se profilau foarte aproape, înalţi

şi cam mohoirâţi. Rămase rece, ca un turist inconştient. Dar trecând pe lângă un bloc, se opri ca electrizat. Locatarii aduceau gunoiul, foarte paşnici, ca în vremuri de pace, şi-l depozitau în lada de sub poartă. Toni se opri şi privi lada de gunoi, încăpătoare şi pătrată. Văzu cioburi de vase şi coji mucegăite. Sâmburi de prime şi hârtii. Castraveţi putrezi şi oase de găină bătrână, pachete de ţigări, goale, scrum şi chiştoace. Pantofi peticiţi, cu talpă căscată, uscată. Şi îşi închipui prin praful negru' milioane de pureci morţi. Văzu dantele stricate şi hârtii de la closet. Bucăţi indescifrabile mirosind acru. Sticle de bulion cu buza crăpată, duhnind. Jartiere şi pipe frânte, ce-şi trăiseră traiul. Toate gunoaiele blocului, puturoase. Şi muştele, muşte lăfăindu-se peste această împărăţie. Şi câte o petală subţire, răsucită, ca un zâmbet sugrumat. Peniţe ştirbe şi pământ negru adus pe tălpi din oraş. Şi oftatul jalnic şi mincinos al pisicilor. „Toate – gândi Toni – toate încap în lada de gunoi, primitoare şi pătrată, ca sufletul meu”.

Soarele apunea, strălucind. Un nor albastru, metalic îi acoperea faţa. Şi raze prelungi, raze albastre, palide, rarefiate, şi raze luminoase, fluide plecau de lângă pământ, de unde apunea soarele, şi se înălţau, mărindu-se. Se succedau, ca spiţele.

Lumina soarelui, de miere, strălucea pe marginea norului: albastrul părea că arde la margini, violent. Soarele murea frumos, şi norul albastru îl acoperea ca o pătură de pământ, grea.

Toni stătea în câmpul pustiu, răscolit de obuze. Liniştea de după luptă îl asurzea. Urechile îi ţiuiau, strident. Ca şi cum ar fi fost răcit, ori bătut cu palmele peste tâmple. Aşa îi ţiuiseră şi atunci urechile, când îi dusese Kurt spre cotul alb al drumului, acolo unde se vedea imensa prăpastie calcaroasă, albă, ca un cimitir dezgropat. Şi îl revăzu iarăşi pe Ristea, citindu-i scrisoarea de acasă. Soarele apunea măreţ, umplând cerul de raze. Norul albastru strălucea ca lustruit. Numai ei muriseră stupid, la marginea drumului. Nu fusese nimic frumos, moartea venise stupidă,

neverosimilă. Urechile îi ţiuiau şi atunci, strident, şi nu auzea toate vorbele. Sau le auzea şi nu le înţelegea. Acum şi le aminti pe toate şi se înspăimântă, ca şi cum din nou ar fi mers pe drumul acela dintre porumbi şi floarea-soarelui. Spaima îl făcea să tremure. Privi iarăşi cerul şi închise ochii. Nu, nu era spaimă, se gândi. Îi era ruşine de el. Simţea cum îi ard obrajii, fierbinţi. Cum de un se trezise la timp? Toate au un punct, şi el întârziase. De-abia acum îl ura pe Kurt, de-abia acum, amintindu-şi fiecare vorbă de-atunci, îl vedea aşa cum fusese. Crezuse în el până în ultima clipă. Nu se putea, clipa aceea nu trebuia să aibă loc, era convins: dar clipa venise atunci, altfel. Şi nici Ristea, nici Serbezan poate nu crezuseră cu adevărat că drumul acela se va sfârşi la cotitură.

— Când mai jucăm fotbal? îl întrebase Ristea.

Kurt nu-i răspunsese.

— Nu e mingea umflată? O umflu eu, de-i sar măselele…

Iarăşi tăcuse Kurt. Şi Ristea vorbise altfel. Toni îşi aminti fiecare vorbă, de parcă acum s-ar fi ântâmplat totul.

— N-o să ne âmpuşti, este? zisese Ristea. Frontul nu e departe, vă poate ajunge…

— Să vă fie ruşine, vorbise Serbezan, şoptit. Să vă f’ie ruşine…

— Doar nu sunteţi câini, să ne duceţi aşa… Ce, dacă e ăla nebun, sunteţi şi voi? Domnule Kurt…

— Lasă vorba, zisese Kurt.

— Ziceaţi că e măgar, domnule Kurt, cum o să ascultaţi ce spune un măgar? El e un criminal dacă… Veniţi cu noi, găsim noi drumul spre ruşi…

— Lasă vorba, zisese Kurt.

— Spuneţi-ne ce gând aveţi, nu ne mai ţineţi aşa…

— Eh, făcu Serbezan, stins. N-are minte nici cât o gămălie de ac. Ăsta ne împuşcă, Risteo, nu mai vorbi cu el… Ăsta nu e om, e fascist… Nu a mai rămas niciun pic de om în el, e ca o umbră, uită-te la el…

— Lasă vorba!

— Eu am să stau în poartă, dacă trecem toţi dincolo,

zisese Ristea.

— Nu trece, că e fascist, nu trece, Risteo, nu e om, ăsta ar trebui împuşcat…

— Lasă vorba!…

— Ţi-e frică, domnule? îl întrebase Ristea. Dacă ţi-e frică, ne âmpuşti. Şi atunci ânseamnă că eşti aşa cum spune Serbezan. Eşti un fel de moroi viu…

— Lasă vorba!…

— Ei, asta-i! Noi nu mai avem niciun drept acuma! Nici să trăim, nici să vorbim! Uite că vorbim, na, zisese Ristea, mâncând seminţe. Nu ne e frică de tine, ţie ţi-e frică de noi. Dar o să oazi şi tu în mâna alor noştri, o să oazi şi tu, n-avea nicio teamă. Şi-o să-ţi dea ăia leafa, aşa cum o meriţi. O să-ţi dea toată leafa, toţi fasciştii o să-şi primească absolut toată leafa…

Şi-i înjurase Ristea, fără să strige. Era sigur că aşa se va întâmpla, cum credea el.

Toni îl vedea păşind prin praful drumului. Urechile îi ţiuiau bolnave. De atâta aşteptare, poate. Kurt trebuia să meargă împreună cu ei, dacă era om. Îl ura pe şef, ştia că ordinul era arbitrar, nu putea să-l execute. Altfel, altfel viitorul n-avea să-l cruţe. Acum îşi dădea ultimul examen, decisiv. Era om, său totul fusese numai o părere, o presupunere…

Auzi pocnetul, încă o dată. Şi se văzu lângă Kurt, mirat, cu chibritul în mână, stins. Nu mai era în stare să scoată o vorbă, i se încleştase gura. Va să zică totul fusese egal cu zero pentru el. Ristea căzuse într-o parte.

— O să-mi bat joc de măgar… L-am tras pe sfoară… Hai, du-te! El o să creadă că pe toţi… Mi-am bătut joc de el, pe tine nu… Ce-o să râd de măgar…

Soarele era şi atunci la apus. Toni îşi vedea umbra în faţă, aplecată. Nu se putea dezmetici. Îşi vedea doar umbra, înlemnită.

— Pământul se învârteşte, Toni… în învălmăşagul ăsta… Ţi-am dat un cec în alb… Eşti inteligent… Poate ne vom mai întâlni, ţi-am dat un cec în alb… Du-te…

Acum totul era dar, foarte dar. Se temuse. Şi voise şi o garanţie. Îşi luase măsuri Kurt, se gândise la viitor, el care era atât de indiferent. Îşi dăduse seama că viitorul n-avea să fie fără griji, ca până atunci, când nu-l interesase. Dar examenul era dat. Omul murise, părerea aceea de om rămăsese altcineva. De fapt rămăsese oeea ce fusese Kurt demult, dintotdeauna. Şi ceea ce nu observase până atunci Toni.

— Fascismul – zise Toni – fascismul…

Se ridică în picioare şi privi spre apus. Seara se lăsase de mult, limpede.

17

— Domnul Toni, sunteţi chemat la comandament.

Tresări. Nu era Ristea. Nu putea să fie el. Se întoarse şi-l văzu pe Constantinescu, înalt şi osos. Învăţase şi el de la Ristea să-i zică pe nume, cumva familiar. Evident, nu se supăra. Când te întâlneai cu un cunoscut mai vechi, parcă te întâlneai cu un frate şi gradele dispăreau. Rămâneau numai oamenii.

Plecară împreună. Constantinescu ştia cum murise Ristea şi ceilalţi. Însă Toni nu-i povestise totul, îi fusese ruşine să-i spună că lui îi dăduse drumul Kurt. Aştepta să-l întrebe; să-i spună, n-avea destulă tărie să-i povestească singur.

— Nu m-aţi întrebat cum am scăpat, zise Constantinescu.

Într-adevăr, nu-l întrebase. Poate pentru a nu fi întrebat şi el cum scăpase. Altora putuse să le spună. Lui Constantinescu nu, îi era mai greu.

— Mă aflam în oraş. M-am dus la poştă şi m-am aşternut pe scris scrisori, în linişte. Una la nevastă, să aibă grijă de casă şi de bicicletă, alta la soacră, să aibă grijă de nevastă-mea, să nu facă ce nu trebuie, alta la taică-meu. La toate neamurile le-am scris, de parcă mi-aş fi scris testamentul. Habar n-aveam eu ce era în capul maiorului. Şi scriind aşa am uitat de vreme, şi când mă uit la ceasul de la poştă, trecuse o jumătate de ceas pe deasupra timpului cât eram învoit. Ce mi-am zis? O să mă pună tot de gardă. Şi cum eram ’pedepsit, cu Ristea, să fac de gardă, nu m-am mai

grăbit. S-a înserat şi eu am luat-o încet spre depozit. Am tăiat drumul prin porumbi, să nu mă întâlnesc cu cineva de-al lor. Şi când am ajuns aproape de depozit, văd că nu mai sunt santinele de-ale noastre. Nu-i bine, m-am gândit. Şi tot prin porumbi m-am apropiat de barăci. Ţipenie de om. Numai nemţi. N-am ştiut ce să cred şi am stat până aproape de dimineaţă ascuns. Atunci i-am auzit pe doi vorbind, şi cum mai ciup ceva pe nemţeşte, am luat-o tiptil înapoi. Vă băgase pe toţi la arest. N-am ştiut unde să mă duc şi vreo două zile am, stat tot prin porumbi. Dar îndepărtându-mă. Nu puteam să ajung la ai noştri, cumva, n-aveam cum să călătoresc. Peste tot era plin de nemţi. Am mâncat seminţe de floarea-soarelui, ca Ristea. Apoi am intrat într-o noapte în casa -unui om. Dar la Bucureşti, între timp… Am anunţat apoi… Am venit la depozit şi l-am găsit pe Ristea, pe drum. Numai dumneata nu erai…

— Mie mi-a dat drumul Kurt, zise Toni.

— Cum? întrebă Constantinescu.

— Am să-ţi spun altă dată, amănunţit, zise el şi intră la comandament.

## 18

Satul nu mai avea niciun pom şi nicio pasăre nu zbura deasupra lui. Satul era fără case şi fără drumuri. Lipsea până şi tăbliţa de la margine, cu numele. Şi totuşi, satul exista. Era culcat parcă. Pomii luaseră poziţii ciudate, stăteau pe brinci, şi casele plecaseră din loc – un perete o luase în dreapta şi altul în stânga, acoperişul uneia se făcuse podea. Era un morman de alb şi de roşu prăfuit, de negru şi de fumuriu. O beţie de culori obosite, puse alandala, ca într-o pictură suprarealistă.

Dar ieşiseră furnicile, harnice şi negre. Lor nu le era teamă, treceau peste uşile închise cu cheia şi atârnate de gard, ca şi cum gardurile aveau uşi, treceau căutând firimituri peste molozul şi peste drumurile pocite ale satului. Furnicile mişunau. În munca lor exista aceeaşi pace şi râvnă de totdeauna.

Aerul păstra încă în el urmele caselor şi ale satului, aşa i

se părea lui Toni. Se vedea urma bisericii şi a şcolii şi cu siguranţă că şirul acela de porni retezaţi exact de lângă pământ, ca nişte fire de iarbă, îşi păstrau în aer contururile frunzelor.

Oamenii dispăruseră şi ei. Parcă trecuse ciuma.

O imensă ruină plată, oarbă, amorfă. Toni căuta să-şi închipuie clipa aceea supremă, ora când totul se destrămase, vacarmul. Şi avu senzaţia sigură că în acel moment pământul se cutremurase de groază, îi era greaţă şi ruşine: cei care distruseseră din temelii satul erau oameni, ca şi el.

Se întoarse cu faţa spre singurul copac rămas neatins, aici, la marginea satului, ca un străin. Şi-i văzu: erau trei. Atâţia mai putuseră să prindă. Restul nemţilor fugiseră ori muriseră. Sătenii îi înconjurau, aşteptând. Îi condamnaseră la moarte. Sătenii aşteptau să fie duşi.

De fapt, povestirea aceasta începe aici, în clipa când Toni primi însărcinarea să îndeplinească hotărîrea, judecata tribunalului alcătuit ad-hoc, din oamenii rămaşi în viaţă, locuitorii acelui sat cehoslovac distrus.

De zece zile mergeau pe urmele lor. Acum îi ajunseseră. Altfel îşi închipuise că se vor întâlni.

Porniră spre o carieră de piatră. Mulţimea îi urmărea cu privirea, grea. Drumul era pietruit şi cizmele nemţilor păstrau şi acum acel tropot cazon. Paşii nu le erau moi. Pe doi nu-i cunoştea. Dar al treilea era Kurt. Ceea ce dorise, să-l întâlnească, se întâmplase, dar nu aşa cum îşi închipuise Toni. Şi asta îl nelinişte a.

Drumul era uscat şi nimeni nu scotea o vorbă. Şi ei doi nu arătaseră niciun moment că se cunosc.

Toni parcă simţi mâna lui Ristea bătându-l pe umăr. Şi-l auzi dar:

— … M-am dezbrăcat în pielea goală, când eram mai fără mustăţi, peste tot, şi m-am culcat între maci. Erau roşii ca focul şi mă gâdilau…

Şi-l văzu parcă pe Ristea trecând drumul, să-şi caute o turtă de floarea-soarelui. Şi îi auzi paşii, moi, călcând prin

praf, unul desculţ, cu degetele desenate precis, şi altul mai apăsat. Toni ştia că nu poate fi adevărat, că nu-l vede. Nu era nebun de loc, totul îi era limpede. Dar Ristea se ţinea de el, ziua în amiaza mare. Bunică-sa zicea că moroii nu se pot odihni, n-au pace în pământ, nu-i rabdă pământul. Nu era vorba de niciun moroi însă.

Kurt mergea cu mâinile la spate, iarăşi, ca la plimbare. Era legat, dar paşii lui erau aceiaşi de întotdeauna. Parcă mergea la fete. Avea aceeaşi faţă impersonală. Bănuia că va fi salvat? Scos din rând, aşa cum îl scosese pe el, atunci?
…

— Uite cum se destramă norii… Parcă se topesc, îl auzi iarăşi pe Ristea.

Toni nu putea înţelege de ce Ristea nu-i reproşa nimic, de ce nu-l ameninţa? Vorbea numai despre el, ca şi cum ar fi vorbit singur. Nu-l ameninţa, ca atunci, noaptea, nu.

Era momentul să-şi plătească greşeala. Kurt nu mai făcea parte dintre oameni. Satul cehoslovac îi urmărea cu un miros de rufe arse.

— Da, dar el te-a scăpat…

— Cum m-a scăpat?

— Ţi-a cerut o ţigară şi ţi-a spus: Hai, du-te… Ţi-a rămas şi atunci prieten…

— Din cauza lui au murit ceilalţi… Şi satul?

— Da, dar de tine nu s-a atins…

Toni simţea cum îi curge apa pe ceafă, pe frunte. Spatele cămăşii era ud.

— E om…

— Dacă era om, nu se întâmpla ce s-a întâmplat.

— Te-a salvat… Primise un ordin, românii întorseseră armele… Nu mai era povestea cu strigoii.

— A jucat fotbal cu ei, putea să-i lase…

— Să fie împuşcat de-ai lui? Ordinul…

R;. Stea începu să cânte popeşte. Nu el vorbea cu Toni. Apărea doar din când în când, mâncând seminţe. Acum îşi pusese un mac roşu la ureche.

— Sunt frumos?

Era cald, foarte cald.

— Nu pe el îl împuşc, nu omul. Omul şi aşa nu există…

— Te-a scăpat…

— Şi-a dat un cec în alb…

— Gândeşte-te, Toni.

— E limpede, limpede… Fascismul nu trebuie iertat… E fascist, uită-te în ochii lui… Priveşte şi satul…

— Împuşti un om…

— Un fascist, nu un om… Gândeşte-te la Ristea…

Era şi Constantinescu în pluton. Ce va zice el, dacă nu va trage? Că i-a părăsit pe Ristea şi pe ceilalţi, desigur, de-atunci, de la depozit. De ce îi dăduse Kurt drumul? se întreba Constantinescu acum, şi avea dreptul să se întrebe, asta înţelegea foarte bine Toni.

Dar Constantinescu mergea liniştit, nu-l suspecta. Aflase mai demult cum scăpase Toni şi acum nu-şi punea nicio întrebare. Pentru el nu exista nicio îndoială în privinţa lui Kurt. Era un fascist, ca oricare altul, poate puţin mai prietenos, dacă se putea numi prietenie purtarea lui faţă de Ristea şi de cei cu care jucase fotbal. Nici un credea că Toni s-ar putea purta altfel acum, decât cum s-ar fi purtat cu el, Constantinescu, dacă ar fi fost în locul lui.

Toni îl privi iarăşi pe Kurt. Nu părea de loc să-i fie frică. Indiferenţa însemna acum pentru el siguranţă, era convins probabil că va scăpa şi că totul e o farsă.

— Trebuie să existe o pace în tine… Altfel nu te vei mai regăsi… Nu vei mai putea lucra, nu vei mai fi niciodată tu…

— Mi-o regăsesc, împuşcându-l?

— Nu-l împuşti… E altceva…

Toni respira greu. Obosise? în el se luptau doi vrăjmaşi. Şi n-avea niciun ajutor, dinafară. Ba da, uite, îşi aminti de Adam. Cum zicea Adam? Pământul trebuie curăţit…

— Dar el mi-a lăsat viaţa…

— E acelaşi lucru cum trăieşti? Nu poţi trăi dedt într-un singur fel…

Ristea râse în dreapta:

— Ai grijă să nu răceşti, să nu dormi noaptea pe pământ

rece…

— Au distrus un sat, pentru asta plăteşte acum, dacă tu ai uitat ce-a fost între voi…

— N-am uitat… Altfel am vrut să-l întâlnesc, altfel…

— E o judecată, nu e un ordin idiot…

Ajunseră. Soldaţii aşteptau semnalul. Unui neamţ începură să-i curgă lacrimile. Fusese şi el un orb? Prea târziu, prea târziu, toate au o limită… Toni îl văzu pe Kurt aprinzându-şi o ţigară. Îi amintea? Kurt nu fuma. Mâna nu-i tremura. Îl privea pe Toni lung.

— Dă-mi o ţigară, îi ceru Toni.

Kurt se apropie. Îi întinse una şi-i dădu foc de la ţigara lui.

Toni încuviinţă: se auzi pocnetul armelor.

— Cu dânsul rezolv eu, le spuse el soldaţilor.

Ei plecară.

— Ai mai fost pe la alea? îl întrebă Kurt.

Va să zică avea amintiri, când voia.

— Nu.

— Ei, am să plec – zise Kurt – să nu intre la bănuieli…

— Du-te, zise Toni.

Se îndepărtă, spre o pădurice. Atunci Toni ochi. Lovitura îi răsună în urechi, groaznică. Rămase cu mâna întinsă. Cel din faţa lui se poticnise, mirat parcă. Dar Toni nu apăsase pe trăgaci. Privi în spate şi-l văzu pe Constantinescu.

PORUMBEII ALBI

Se-auzea, în răstimpuri, uruitul autobuzului cinci, trecând pe partea dreaptă a râului. Şi pârâituri de motocicletă. Casa era goală de mult. Ce mai rămăsese de dus se afla în curte. Era cald, şi ginerele, de câte ori revenea cu camionul din oraş, spunea:

— Am mai făcut un duş. Deştept om, cine a inventat baia.

Şi Irimie, vecinul, se ţinea după el, fără să-i ajute să încarce, fumând. Umbla închis la cămaşă de parcă l-ar fi îngheţat vântul. Suferea cu amigdalele.

— Tată, ce faci, omule, mergi acuma?

Sava nu-i răspunse nici de data aceasta şi ginerele îi făcu

lui Irimie cu ochiul: e cam sucit bătrînul! Irimie îşi aprinse o altă ţigară, de la cea fumată pe jumătate, şi zise:

— Are omul dreptate!

Peste gard, aproape de capătul străzii, se vedea macaraua instalată de dimineaţă. Stătea înaltă şi parcă stingheră între mormanele de moloz şi de cărămizi vechi. Ginerele i-o arătă lui Irimie cu mâna:

— Aici va fi o mândreţe!

— Aşi! făcu Irimie. Şi ce dacă o să fie?

— Tată – zise ginerele, apropiindu-se de Sava

— Trebuie să mergi, am terminat şi ne aşteaptă cu masa.

— Masă nouă în casă nouă, zise Irimie. Vin n-aţi luat, s-o udaţi?

— Am luat. Nu vii şi dumneata?

— Eu sunt sătul, se scuză Irimie. Nici un vreau să-l văd…

Irimie lucra la bufetul de pe strada Carpaţi.

— Hai, tată, ne-aşteaptă camionul.

— Lasă-l, domnule, vine el, zise Irimie. Ori poate nu vrea omul să se mute…

— Cum să nu vrea? Aici se sparge totul, unde să stea? Vrea… Mergem, tată?

— Uşor e cu voi, tinerii. Vă faceţi una-două valiza, şi gata! Adio! Dar omul poate că nu vrea să plece, aici încă n-au ajuns să spargă, şi poate că n-ajung. Eu, cel puţin, cred că la mine n-o să ajungă. Eu am casa mai pe coastă, n-o să facă şi acolo vile! Şi casa voastră e destul de pe coastă. Şi ei demolează numai ce e la stradă…

— Prostii! se supără ginerele. Dărâmă un cartier întreg şi o să lase zece case pe coastă!

— De ce să nu le lase? Nu-i încurcă de loc.

— Ei, nu! Strică perspectiva!

— Ce fac?! se miră Irimie.

— Strică perspectiva. G-îndeşte-te: un cartier de vile, cu brazi… Ei, şi mai departe? Zece cocioabe.

— Pardon! zise Irimie. Casa mea nu e cocioabă*

— Nu e, e drept – se potoli ginerele, fiindcă, într-adevăr, casa lui Irimie nu era o cocioabă. Dar nici caaa lor nu era.

Zise: strică perspectiva. Şi la urma-urmei, faţă de vile…

— Să mai vedem, îşi aprinse Irimie altă ţigară. Eu n-am primit să mă mut. Şi nici ei nu prea m-au pisat, semn că până la mine mai e. Ori poate că se răzgândesc.

— Ce să mai vorbim, ce e de făcut, o să se facă, zise ginerele, ca să încheie discuţia. Tată, plecăm?

Nici de data aceasta Sava nu-i răspunse. Stătea pe pământ, cu spatele lipit de prun, cu picioarele încrucişate sub el, aşa cum stau copiii. Şi se uita prin curte, încet, de parc-ar fi căutat ceva. Prin fiecare colţ zăbovea cu privirea, pe fiecare perete, pe fiecare pom. Căuta ceva care nu se observa uşor.

— Cauţi ciocanul? îl întrebă ginerele. Şi fiindcă Sava nu răspunse, vorbi tot el: L-am găsit azidimineaţă, era sub pat, îl băgase fata acolo. Ce lume – continuă el, privindu-l pe Irimie – se joacă afurisiţii de copii cu cleştele, cu cuiele, fac avioane, vapoare.

Ginerele încercă să râdă. Dar cei doi din faţa lui nu-l ascultau. Aşa că n-avea rost să mai încerce să-i îmbuneze. Se îndreptă spre poartă şi îi făcu semn şoferului să dea drumul la motor. Totuşi, în prag, se întoarse cu faţa spre Sava:

— Tată, trebuia să ne spui de la-noeput!

— Nu v-a spus nimic – zise Irimie – ăsta nu e răspuns?

— O să vină el, dădu ginerele din mână, oa şi cum ar fi vrut să-l alunge pe Irimie din curte. O să vină, dar pe ce o să doarmă până atunci?

— Îi dau eu un pat şi o pătură.

Ginerele trânti poarta şi-l înjură pe Irimie. „Banditul! îşi zise în gând. Mă mir că l-au primit să lucreze la bufet! Cârciumarul tot hoţ rămâne, ăia nu văd că-i fură? Nicio ţigară n-o fumează până la capăt, o lasă pe jumătate. Mie nu-mi plac oamenii ce fumează ţigările pe jumătate.” Şi ginerele îşi aminti de portarul întreprinderii „Metalul Roşu”, unde lucra. Nici acela nu fuma ţigările până la eanăt. Da, îşi aminti ginerele, dar până la urmă s-a dovedit că avea o biografie încărcată.

Şi se urcă în camion, furios. Camionul trecu podul şi plecă spre oraş în urma autobuzului cu numărul cinci.

*

— Aici era ţară… Te sculai dimineaţă, dădeai la porcii tăi… Şi pe urmă? A venit oraşul peste noi. Întâi ne-a pietruit drumul. Apoi au făcut trotuar. A venit oraşul peste noi şi n-am mai putut ţine nici vaci, nici porci…

— Da – continuă tot Irimie – el zice că acum viaţa o să devină mai frumoasă! Cu baie, cu filme…

— Dar ce, totul e filmul şi baia? Mă rog, altele sunt gândurile tineretului de azi. Dar unde e linişte a? Aici, la ţară, era întotdeauna linişte.

— Periferie, mă rog, am devenit periferie! Dar ce-au cu noi? Ce-au ei cu periferia? Să ne lase. Domnule, în pace! Să construiască în centru, o sută de etaje să facă! Centru e centru, mă rog, fala oraşului! Dacă vine un străin, vede centrul, n-o să-l aduci până aici!

— Eu nu mă mut! îşi aprinse Irimie altă ţigară şi-l privi pe Sava.

Erau cam de aceeaşi vârstă, poate că Irimie era mai tânăr cu vreo zece ani. Dar de la o vreme anii nu se mai văd. Se aseamănă.

— Aici a fost vatra noastră, aici, zise iarăşi. Irimie, văzând că Sava nu-i răspunde. Ei zic că siântem încăpăţânaţi! Dacă ţii la al tău, se cheamă că eşti încăpăţânat? Vreau eu să trăiesc cum m-am învăţat din bătrâni, sănătos, cu casa mea, cu aerul meu! Ei, şi ce-i cu asta?

— A, că de fapt lucrez în sector socialist? Bine, lucrez. Dar viaţa mea particulară e viaţa mea particulară! Eu îţi du dreptate dumitale, zise Irimie.

— Ginerele zice că tu eşti cam conservator şi că, mă rog, nu mai e la modă chestiunea cu vatra. Ştii, zborul în cosmos! O să ne găsim alte vetre, şi pământul o să fie aşa, o vatră a tuturor… Ne vom desprinde de pământ, în viitor, zice ginerele tău, dar până atunci, zic eu, lasă omul să trăiască pe vatra lui, e mai bine dacă nu se schimbă nimic…

Dar Sava nu-l asculta şi nici nu-l băga în seamă. Îl auzea vorbind, dar parcă vorbea de departe şi nu i se înţelegeau cuvintele. Sava îşi plimba mereu privirile prin curte. Şi se revedea ginere: cu sticla în mână, în cizme, cu beteala mane în piept. Apoi o vedea pe nevastă-sa bolnavă, pe patul din odaia mare, pe patul vopsit în verde, de fier. Şi revedea curtea: da, aici era o grămadă de pământ roşu şi el era desculţ şi nu trecuse de cinci ani, sau de şase, sau şapte… Şi lângă pământul roşu se afla grebla şi el a fugit, fără să ştie, spre poartă, şi i-a intrat uin colţ de greblă în picior. Şi aici, în spatele casei, era vamiţa. Unde a căzut… Ce l-a drăcuit mamă-sa! Şi el plângea ca un prost. Intrase până la piept în var şi credea că se îneacă. Ce-au râs de el: Sava se îneacă în var! Şi aici,
1îngă grădină, era gunoiul de la grajd, şi aici l-a muşcat de mână câinele, Francisc… Şi când a crescut, primele opinci le-a primit într-o sâmbătă seara,
i le-a cumpărat taică-său de la prăvălia lui Belmarin, de pe strada Morii. Şi a început să sape, n-a intrat în fabrică. Oraşul era atunci departe… A săpat la grădinile lui Calotescu. Vindea roşii în oraş Calotescu. Şi ardei, şi verze. Şi avea Calotescu o grădină plină cu cireşi, dincolo de râu, lângă calea ferată. Şi aici, pe peretele din dreapta, a bătut un cui, când s-a bărbierit prima dată, să agaţe oglinda în el. Şi pe fereastra de la bucătărie a văzut venind poştaşul, într-o marţi. Îi murise băiatul cel mare lângă Oradea, tocmai în ziua când venise din permisie… Stătuse acasă zece zile înainte de a merge din nou pe front… Şi mâncase prune din prunul de cane se reazimă el acum… Aici, lângă măr, puseseră masa când a intrat el la fabrica de zahăr… Şi astăzi a fost la fabrică şi l-a auzit pe fratele lui gineri-său plângându-se: e prea multă sfeclă! Ei, al dracului om! Aici era grajdul, şi acum cresc în locul lui peri. A murit şi câinele, Francisc, al câtelea Francisc oare? Al zecelea. Şi nepoată-sa grozav ce a plâns când a murit câinele. A murit Francisc al zecelea, sughiţa ea într-una. Au mai rămas doar porumbeii în cuştile lor…

— Ce-o să facă porumbeii? întrebă Irimie, şi Sava îl auzi pentru prima oairă. Cine-o să mai aibă grijă de ei? Unde să-i ţii în bloc? în casă, în baie?

O să moară! „Cum o să moară – zice gineri-tău – porumbeii o să aibă cuştile pe balcon, ori în pod!” „Bine, dar – zic eu – atunci n-o să mai fie porumbeii tăi.” „O să fie ai oraşului şi ai mei!” zice gineri-tău, dar el le vede pe toate prea din punct de vedere politic, zic eu… S-au dus toate, vorbi Irimie. Şi de-aia zic eu că faci foarte bine că nu te duci! Pentru asta zău că te felicit din inimă. Ai dat dovadă de bărbăţie. Dacă toţi ar fi făcut aşa, era foarte bine, toate ar fi rămas cum au fost. Îţi dau dreptate, ai dreptate.

— Da, zise Sava prelung.

Dar de fapt se simţi parcă lovit. Nu te lăsa cu ale tale, singur, se gândi el. Să stai cu tine, să te vezi pe tine, nu te lăsa… Şi-ţi dă cu palma paste toată viaţa ta, şi-şi bate joc de tine… Oamenii ăştia nu-şi pot închipui pe alţi oameni decât semănând cu ei şi gândind ca ei…

— „Tata e cam sucit şi înapoiat’1, zice gineritău, dar eu zic că eşti ’Om şi-ţi dau -dreptate!

— Nu-mi da dreptate, zise Sava, blând. De ce să-mi dai dreptate, Irimie? De ce mă crezi tu pe mine atât de prost, Irimie? De ce? Ce, n-are omul dreptul să se uite prin curtea lui şi să fie sucit când pleacă?… Dar de ce mă crezi prost? Eu n-am suflet, Irimie? Vrei să chiui? De ce crezi tu că eu nu mă pot gândi? De ce mă crezi prost, Irimie?

CĂRUŢA cu mere

I

*I*’atra vânturi băteau dintr-o dată, lovindu-se în cap.

— Vrei, mă?

— Ba.

Era ceaţă galbenă, ca iarna, când arde soarele spre dimineaţă. Ploaia ploua. Mărunt, aproape că nici un picura.

— Păi de ce nu vrei, mă?

— Nu vreau eu.

— Eşti tu dat dracului?

— Sunt.

Strada principală gâfâia de lume. Casele acoperite cu trestie închiseseră obloanele. Erau goale, oamenii ieşiseră în stradă. Pe copii îi trimiseseră în câmp, cu boii. Dinspre gară se auzeau strigăte. Se auzeau ca prin ceaţă, ploaia le înfunda, le astâmpăra.

— Şi cât vrei tu, mă?

— Opt sute.

Se opriseră la răscruce, unde se termina strada mare. Se întoarseră, călcând alături. Bocancii cu ţinte călcau greu. Lângă ei, lipăiau, umezi, fără să lase urme, cauciucurile. Bocancii măturau apa de pe trotuar, unde călcau. Dinspre gară veni un grup de oameni.

— Hai. Petre, hai la deal.

— Unde să merg, mă, nu vezi că-s ocupat?

— Hai cu oamenii, hai, n-auzi?

— Nu merg – zise Petre – ce să caut eu acolo?

— Să luăm pământu', hai, când îţi spun eu, hai odată! îl luăm şi pe urmă...

— Luaţi pe dracu'!

— Ăsta cine e?

— E nea Mezat, zise Petre. De la circ, ăla de rupe lanţuri.

— Rupe pe dracu', n-auzi ce-i bântuie limba!

— Vezi să nu-ţi rup cocoaşa, zise Mezat.

— Vezi-ţi, domnule, de drum, vrei să chem oamenii să te vadă?

— Mă! se uită Mezat la el, de sus – nu mă plictisi, mă!

— Hei, lasă, lasă, că suntem sătui noi de grandomani d-ăştia!

— Garofiţă, du-te – zise Petre – nu te pune cu nea Mezat! Eu sunt ocupat, tot nu merg cu tine...

— Hai, Petre, luăm pământu' şi...

— Şi unde-l mutaţi? râse Mezat.

— Vezi-ţi, domnule, de traseu! se răţoi Garofiţă.

Oamenii continuau să treacă şi lui nu-i era frică. Petre îşi băgă mâinile în buzunar, să nu-l mai ude ploaia. Garofiţă îl privi şi strâmbă din nas.

— Ce-ţi umfli pieptu', Petre, că mergi cu ăsta pe drum?

Să te vadă oamenii?

— Asta să-i zici lui tat-tu! scuipă Mezat.

— Du-te-n mă-ta! zise Garofiţă. Nu te lega de tata, că tata e mort, a căzut în război… N-a stat ca tine cu lanţu' de gât, rupându-l prin circuri. Nu te lega de el. Că te bag în mă-ta!

— Hai, dă-mi un pumn şi pleacă – zise Mezat

— Şi nu mă enerva. Dă-mi un pumn şi cară-te…

— Hai sictir! zise Garofiţă şi se îndepărtă. Oamenii umpluseră strada mare, ca ploaia, şi Ga~

rofiţă mu se temea de nimeni. De departe, aproape de lângă colţul primăriei, îi făcu semn cu mâna lui Petre, să vină după el. Petre se făcu că nu-l vede.

— Ăsta e nebun? întrebă Mezat.

— De ce să fie nebun? Are omu' dreptate. Luptă împotriva exploatării nemiloase.

— Nu mai spune!

— Sigur, mi-a spus şi ieri. „Petre – mi-a spus

— Nu mă las până nu dărâm exploatarea!"

— Muoea ăsta?

— Ce mueea, ce mucea! Nu-l lua aşa, că de află, nu-i bine. Omu' are dreptate. Zice: de ce să exploateze unii pământul? zice frumos, nu zice?

— Dă-l dracului! Te întreb: vrei sau nu?

— Aşa, ba.

— Păi tu eşti om de opt sute, mă? Tu nu te uiţi în oglindă de loc?

— Opt sute fix, altfel nici un discut.

— Eşti nebun! se opri Mezat. Ai unseseră la fântână cu trei jgheaburi, de la marginea dinspre izlaz a oraşului.

— Altfel e curată exploatare, zise Petre, rididându-şi gulerul, să nu-l mai picure ploaia pe gât. De fapt, n-avea niciun rost, era ud leoarcă. Pantofii de tenis, cauciucurile, cum le zicea el, fleşcăiau la fiecare pas: fleosc, fliei, flici! De-abia îi ajungea până la piept lui Mezat. Dar nu voia să se lase în irupiul capului. Repetă, fiindcă Mezat îşi aprinsese o ţigară şi parcă nu-l auzise, ori nu-l luase în seamă: Altfel e

curată exploatare!

— Asta de la nebunu’ ăla ai învăţat-o! Dac-asculţi de el, de ce nu te duci cu el, să luaţi pământul?!

— Eu sunt artist – vorbi Petre şi privi spre marginea izlazului, acolo unde se opriseră oamenii la conacul lui Grămescu. Ştia că Mezat are nevoie de el, aşa că nu scădea preţul.

O luară iarăşi spre centrul oraşului, tăcuţi. Ploaia îi învăluia, rece, şi vânturile se băteau cap în cap. Murise Antonio şi nimeni nu se mai ducea la circ. Se temeau să nu moară şi sub -ochii lor altul dintre circari. Fuseseră destule steaguri negre puse pe la porţi, în oraş, războiul nu se terminase şi erau sătui de atâta negru, nu mai aveau chef să vadă oameni murind. Antonio îi îngrozise pe toţi, mai mult decât războiul. El murise în oraş, lângă ei. Războiul nu trecuse pe aici, trecuse mai pe departe şi cei care muriseră, muriseră fără să fie văzuţi de nimeni. Antonio venea totdeauna ciupit la circ, prezenta numărul şi intra din nou în cârciuma lui Matacihe, gălăţeanul. În seara când murise, Mezat spunea că venise treaz din oraş. Sau poate minţea Mezat. Nu se ştia precis. Pe Antonio îl chema Antonliu, dar îl botezaseră italieneşte pentru afiş, să vină lumea.

Antonio avea un tun; Mezat trăgea de o sfoară şi tunul arunca câte o bilă de metal, grea, cam vreo patru metri. Antonio prindea bila pe ceafă, înainte de asta, Antonio se juca cu bilele: jongla, le prindea pe braţ, pe piept şi lumea tremura şi bătea din palme. Avea şi o bilă pe care o arunca sus, cât putea de sus, şi o prindea pe frunte. Lumea îngheţa. Dar Antonio punea apoi mâna pe bila aceea şi o arunoa de pământ: bila aceea nu era bilă, era o minge de cauciuc. Lumea râdea, bucuroasă că fusese păcălită.

Aducea, la sfârşitul numărului, tunul. Antonio prindea bilele pe ceafă, apoi le arunoa cu mâna pe o placă de metal: bang! făceau bilele. Acum nu mai glumea Antonio. Mingea o dădea câte unei femei din sală, s-o ţină, să vadă lumea că nu glumeşte. Tuinul îţi asurzea urechile când trăgea şi poate de aceea nu se auzea cum icneşte Antonio

când prinde bila.

Petre se aşezase de mai multe ori aproape de el şi-i căutase oahii. Dar nu reuşise să-i vadă: îi văzuse numai ceafa, neagră. Se juca cu tunul Antonio, şi după fiecare bilă prinsă zâmbea.

Într-o seară, cam cu o săptămână înainte, prinsese bila mai sus de ceafă. Petre auzise o pârâitură seacă, înfundată: ca o turtă frântă. Antonio şi-a ridicat capul, a stat drept şi a privit o clipă sala. Apoi s-a înclinat şi a zâmbit, ca întotdeauna. Publicul bătea din palme. Antonio s-a mai înclinat o dată şi a plecat spre ieşire, fără să se clatine. Când a ieşit afară, dincolo de cortină, a căzut lat. Şi până la sfârşitul programului a murit.

Numai a doua zi a aflat oraşul. Lumea s-a îngrozit şi n-a mai venit. De-o săptămână, sala era goală, şi, acum Mezat vo: a să plece prin sate. Dar avea nevoie de un om, chiar de Petre. Ştia Petre că are nevoie de el şi nu lăsa din preţ.

— Vreau salariu fix, zise el, când ajunseră, pentru a nu ştiu câta oară, în centru, la răscruci, lângă cinematograf. Ploaia curgea tot ca la început, cernută.

— Bine, opt sute, se învoi Mezat. Dar mai aduci încă un ins cu tine.

— Şi el tot cu opt sute.

— Tot, zise Mezat.

Petre îi întinse palma, bărbăteşte. Mezat inu i-o strânse, să nu i-o sfarme. Petre n-avea încă mustăţi, avea oasele crude. Se despărţiră amândoi, mulţumiţi.

Când trecu colţul primăriei, Petre o luă la fugă şi cum fugea, i se părea că se mişca cerul, şi prin ceaţă vedea doi sori, unul lucind înalt şi frumos, şi altul întunecat şi chior. Soarele înalt era soarele lui şi cum fugea, pancă îl vedea tot mai cald, tot mai cald.

2

O ţinu într-o fugă până pe strada Unirii. Sări pârleazul, trecu pe lângă şira cu paie şi bătu la geamul din spatele casei. Nimic. Bătu din nou, mai tare, dar destul de încet, să nu-l audă madam Pătuleanu. Trebuia să vorbească întâi cu

el. Dacă nu-l lăsa maică-sa, nu era bine. Şi Savel s-ar fi supărat că n-a vorbit cu el întâi. Ploaia se răcise.

— Savele – strigă – scoală, mă, Savele!

Fereastra se deschise.

— Ce-i?

— Îmbracă-te!

— Sunt îmbrăcat.

— Sări pe fereastră, s-o luăm prin spatele grădinii. Dormi la mine în noaptea asta. Hai, omule, că-ţi spun eu pe drum!

— Spune-mi acuma, mama nu e acasă.

— Am vorbit cu Mezat, ne ia cu el. Opt sute de lei pe lună. Dimineaţă, pe negură, trebuie să fim la el, plecăm prin ţară...

Savel se lumină, căscă gura şi bătu din palme. Închise fereastra şi ieşi pe uşă, repede. Plecară tot într-o fugă, până pe strada locotenent Tarţă, unde locuia Petre.

Toată noaptea îşi făcură planuri. Mama lui Petre se bucura: opt sute de lei erau bani.

— Am să vorbesc eu cu madam Pătuleanu, zise, ştergându-şi mâinile de şorţ. Am să-i spun c-aţi plecat cu circul şi o să se bucure şi ea.

— Eu am să cânt la chitară...

— Ai să cânţi, şi eu am să fac comicării.

— Tu te pricepi, zise Savel.

— Am să te învăţ şi pe tine, o să facem un număr în doi. Nici eu nu prea mă pricep, dar Mezat a zis că ne învaţă el de toate...

Şi ca să nu adoarmă, să nu plece cumva Mezat fără ei, Savel începu să cânte la chitară.

— Petre – zise el – după ce învăţăm meseria asta, ne apucăm de teatru. Acolo e, Petre, acolo e arta... Uite, colea, citeşte! Mi-a dat-o Fănieă, paracliserul. Hamlet, Petre, asta e cea mai mare piesă din câte s-au văzut pe lumea asta. S-o citeşti şi tu. Nea Fănieă mi-a arătat şi un ziar vechi, scrie în el că e cea mai mare piesă din lume. Mamă, ce rol.. Petre! Eu am să-l joc pe Hamlet, zise Savel.

Se ridică în genunchi, în pat’, şi deschise fereastra să

vină aer curat de afară. Rămase în genunchi, cântând la chitară, cu faţa spre răcoarea ce pătrundea neagră şi iute, înfiorându-l.

— Uită-te peste ea... Hamlet, cel mai mare rol, E un rege tânăr, adică un fel de rege... Ai să vezi tu... I-au furat tronul, dar nu asta e... L-au omorât pe taică-său şi Hamlet se chinuieşte, se chinuieşte aşa, ca un nebun, şi nu ştie pe ce drum s-o ia...

— O să avem noi un teatru al nostru, zise Petre. Un vagon, cum am văzut eu în gară, când au venit ăia din Bucureşti. Un vagon mare, şi-l vopsesc eu în albastru, să fie mai frumos. Mă ocup eu de problema asta, o să vezi tu, dar acuma eu trebuie să învăţ circ, vreau să fac un teatru cu circ, să moară lumea de râs, un teatru serios...

— Pe Hamlet ăsta am să-l joc aşa, pe o scenă goală, ca un câmp. Şi Hamlet o să cânte la chitară, o să fie numai el singur pe câmp, el şi cu chitara, el şi cu gândurile lui... Eu, Petre, când cânt la chitară, parcă am zece mâini şi parcă chitara mea are o sută de coarde şi fiecare ştie alte cântece, şi toate ştiu o mie şi o mie de cântace, şi mult mai multe încă. Chitara mea e fermecată, Petre, să fiu al dracului dacă nu e, văd cum zboară din ea privighetori şi se ascund printre crengi şi câmtă şi ziua, la umbră. Zboară şi prigorii, şi potâmichi, şi grauri, şi cintezoi, fiindcă toate păsările sunt ale mele. Şi stau pe coardele chitarei mele şi cântă. Şi mi se aşază pe umeri, şi pe mâini, şi cântă neobosite. Petre, uite, coardele sunt r. Mxsezi, limpezi ca apa, şi când îmi trec degetele peste de, vântul pleacă, zboară pe câmp, rupe marea în două. Marea Neagră şi toate mărfe din lume, răscoleşte oceanele şi se învârte în jurul Polului Nord, ca un fular albastru, Petre.

— Mă Savele, tu eşti nebun, mă!

— Eu îl văd cum merge pe tot globul... Vântul ăsta trece prin tropice, elegant şi frumos, şi mai ales peste munţi ştie să sufle frumos şi puternic, de parcar vrea să-i doboare. Şi trece, Petre, prin Europa, prin Africa, prin Asia, şi duce cu el ploi calde, ploi de vară... Uite, Petre, coardele sunt întinse,

şi eu când îmi trec degetele peste de, spicele se aprind, şi sunt grele, se apleacă de atâta rod, şi înfloresc toţi salcâmii dintr-o dată, ca nişte mirese albe. Şi copiii cresc cu sufletul curat şi nu le e frică să prindă fluturi. Chitara mea, Petre, ştie o mie ori o mie de cântece, şi mai multe încă.

El stătea cu mâinile sub cap şi-l asculta. Lampa lumina stins, coşul se înnegrise. Afuma, dar ei n-o luau în seamă. Petre voia să-şi închipuie ce vede Savel, stătea aproape încruntat, să se ţină de el, pe urmele lui, dar nu reuşea. Savel fusese întotdeauna mai tare la geografie şi la istorie decât el, Savel întotdeauna nu se gândea ca toţi oamenii, o lua aşa, paste câmpuri, privea peste toate mările şi ţările din lume, peste nouă mări şi peste nouă ţări, privea aşa de serios, încât nici nu-ţi venea să râzi de el, trebuia să-l asculţi; de el nu puteai râde niciodată, parcă te făcea prost când o lua el peste câmpuri, ori când cânta la chitară. Şi doar nu era cine ştie ce de el.

Petre îl privi şi-l văzu aşa cum îl ştia, slab ca un ţipar primăvara, uscat şi negru, negru, doamne, ca un ţigan. Avea pieptul ca frunza, nici un ştiai de unde ies vorbele din el, cum de aveau loc acolo. Lui Petre îi părea rău că nu e mai plin, îi păru rău şi acum şi se gândi la Mezat cu groază: dacă nu-l primea? Dacă zicea că e prea pricăjit? N-avea să-l vadă, o să fie îmbrăcat cu haina lui taică-său, o luase de acasă, şi îmbrăcat arăta mai cu umeri şi cu piept. Dimineaţa, oamenii au ochii cârpiţi de somn şi nu văd ei chiar aşa de bine, şi dacă mergeau devreme, pe întuneric… Iar când s-o trezi Mezat, pe lumină, o să fie departe şi n-o să mai aibă inimă să-l trimită înapoi. Şi Savel ştia să cânte la chitară, şi circul fără muzică, fără muzică…

— Savele, nu plecăm, mă? Cât o fi ceasul?

— Nu ştiu. Ăl de la biserică nu s-aude până la noi…

Câinii lătrau prin vecini. Ieşiră. Mama lui Petre nu dormea. Le dădu un pachet învelit în ziar şi le aranjă hainele. Umerii le cam'atâmau.

— Hai să vă pup, mamă, zise, şi-i pupă pe amândoi. Apoi rămase în poartă, până trecură colţul străzii, lângă pompa

cu apă.

— Latră câinii – zise Savel – s-or fi sculat oamenii să meargă la câmp…

Ajunseră în spatele prefecturii, unde fusese circul. Era linişte. Mezat dormea, Tăcură şi ei, să nu-l trezească. Stelele erau reci ca gheaţa. Petire meise până pe locul unde fusese circul, în piaţa mică. Lumină cu lanterna în jos: ziare rupte, rumeguş, aţe. Pământul era ud şi rumeguşul era rece şi mustea de atâta apă. Lui Petre îi păru rău. Mai ales de Georgică. Căută locul din stânga, unde-l dusese Georgică. Îl găsi. Stinse lanterna şi îşi aminti de seara aceea de marţi, când fusese pentru a unsprezecea oară la circul lui Mezat. Georgică venea cu trei cratiţe în mână, jomglând. Apoi alegea câte un om din sală, să-l hipnotizeze. În seara aceea îl alesese pe el. Sala murea de râs, ştia că o să-l dezbrace, o să-i fure cureaua şi ceasul pe oare i-l dăduse, o să-l şi descalţe. Şi el n-o să ştie nimic, o să se trezească doar la sfârşit, aproape gol… Georgică se apropiase de el.

— Mamă ai? îl întrebase.

— Am.

— Auziţi, are, zisese el, şi sala începuse să râdă. Ştia că mai târziu o să spumă că n-are.

— Tată ai?

— N-am.

— Auziţi? N-are.

— Amante ai?

Aici sala întotdeauna se prăpădea de râs.

— N-am, zise Petre.

— N-are, e şi normal, la aşa vârstă…

Petre aştepta încordat’ clipa când Georgică va începe să-l hipnotizeze. Voia să ştie cum e, să vadă ce simte la început şi la sfârşit, când o să-l trezească.

— Uită-te în ochii mei, aşa… Aşa… Adânc… Aşa, foarte bine… Câte amante ziceai că ai?

— Şapte…

— Foarte bine… Toţi răspund la fel, zise Georgică. Şi

publicul ştia că el e atât de bun hipnotizor, încât pe toţi îi face să spună că au şapte amante.

— Pe care o iubeşti mai mult?

— Pe Marghioala…

— Foarte bine… De ce?

— Are o sută de chile…

— Câte?!…

— O sută… ***t***

— Zdravănă femeie, bravo!

— Dar Maria de ce-ţi place?

— E chioară şi strigă când…

— Înţeleg, înţeleg când. Dar Leontina?

— Ea mă scarpină pe spate…

— Aoleu! zise Georgică. Uitaţi-vă la el ce tânăr e şi ce depravat! Vai, să nu-l audă maică-sa!

— N-am mamă…

Lumea aplauda după fiecare vorbă.

Georgică începu să-l dezbrace. Îi luă cureaua. Îi dădu jos cămaşa. Pantalonii, puţin. Îl îmbrăcă apoi şi-l trezi, în aplauzele mulţimii.

— Poftiţi, sunteţi liber…

Petre plecă spre locul lui.

— Un moment – zise Georgică – v-aţi uitat cureaua la mine…

— Mulţumesc.

— Mi-am luat şi ceasul, aşa că nu trebuie să mi-l mai daţi, tinu el de lanţ un ceas mare, cât o cutie de cremă „Gladys”.

— Mulţumesc, zise Petre. Când să iasă din arenă, se opri: Un moment, zise Petre. V-aţi uitat şi dumneavoastră ceva la mine… Poftiţi! Şi-i întinse cureaua.

Sala rămase descumpănită o clipă.

— V-aţi uitat şi ceasul cel bun, de pe mână, zise Petre.

— E fals, încercă Georgică să zâmbească.

— Mă rog, am luat şi eu ce-am găsit… Poftiţi şi cărţile de joc, şi panglicile… vi le-am găsit prin buzunare… Şi şoarecii ăştia albi…

Georgică se făcuse ca p’. Atra vânătă. Lumea credea că

aranjaseră totul şi că se preface. Şi râdea, râdea. Georgică plecă înclinându-se şi Petre se aşeză pe scaunul lui. Veni chiar Mezat să anunţe numărul următor. Dar înainte, glumi:

— Georgică era prea concentrat să-l hipnotizeze şi n-a simţit. Aşa-s hipnotizorii…

Publicul îl orezu şi aplaudă iarăşi.

De atunci îl ştia Mezat. Georgică plecase din oraş a doau zi. De ruşine, îi spusese Mezat. Era un cârpaci, îi mai spusese, aseară. „Pe tine am să te învăţ să fi de zece ori mai bun decât el.”

Mezat se trezi şi aprinse felinarul. Îl auziră cum se întinde şi cască.

— Aţi venit, mă?

— Am venit, răspunseră ei deodată.

— Foarte bine! Hai să vă dau arvuna.

Şi Mezat îi numără lui Petre, în mână, patru sute de lei. Petre se uita la bani şi tremura uşor, de frig. Îşi musca buza de jos şi clătina din cap.

— Zi mulţumesc, mă! îl plesni Mezat peste umăr cu palma, de era gaa să-l răstoarne.

— Mulţumesc! zise Petre.

— Na. Mă, şi ţie!

— Mulţumesc! zise Savel repede.

3

Dimineaţa era palidă ca o fată mare.

Umblau de câteva zile prin sate. Mezat îi învăţase să umble călări. Îi învăţase şi câteva numere. Dar aproape tot programul îl dădea el cu Dorina. Ei se vopseau pe faţă şi se dădeau peste cap. Anunţau ce urmează. Petre recita o poezie, când se odihnea Mezat, iar Savel cânta la chitară o romanţă. Cânta şi din gură, şi ţăranii îl aplaudau, şi-l aplaudau mai ales învăţătorii şi popii. Ei mai fuseseră plecaţi din sate, prin şcoli, şi le plăceau romanţele. Li se părea că le aduce aminte de vremurile când fuseseră plecaţi. Dorina avea însă cel mai mare succes, îi întrecea până şi pe Mezat. Ea apărea aproape goală şi toţi o priveau fără să aplaude, muţi. Nu prea vedea lumea la tot pasul

femei goale. Şi Dorina era frumoasă, şi Mezat îi punea să spună că a jucat la circul din Bucureşti. Nimeni n-o aplauda.

Treceau din sat în sat. Căruţa scârţâia uşor, şi Napoleon, legat de osia din spate, mergea în umbra ei şi nu lătra niciodată. Nici când se răsteau copiii la el. Îi privea nepăsător. Poate că şi el îl ştia pe Mezat în căruţă şi nu-i era frică. Ori poate că uitase să latre.

4

Un copil se apropie de Petre şi-l trase de mânecă.

— Câte la -drugă, nene?

— Ce câte?

— Mere.

— Ce mere?

— Câte mere daţi la druga de porumb? Ori daţi numai pe boabe?

Petre nu ştiu ce să-i răspundă. Mai veniseră încă vreo patru. Toţi erau încinşi pe la mijloc cu câte un capăt de curmete. Se vedeau drugile de porumb în sânul cămăşii. Furaseră de acasă porumb, să ia mere. Grădinile erau pustii. Petre nu văzu decât duzi. Şi câte un nuc.

— Câte, nene?

— N-avem, mă, mere, zise el. Nu suntem cu mere.

— Hai, nene, ce, noi nu plătim? Toţi îl priveau, îl rugau.

— Noi suntem cu circul, mă, nu cu mere…

— Eu am două drugi jumate – le scoase unul – uite-le, nu e minciună… Dă-ne, nene, mere, de ce nu ne dai? Aveţi căruţa plină…

Căruţa lor era cu coviltir şi semăna cu a muntenilor ce veneau prin câmpie cu mere şi cu pere.

— N-avem, mă, zise Petre şi plecă în urma căruţei. Şi-i părea rău că nu aveau mere, că nu putea să le dea măcar câte un măr la fiecare.

Copiii veneau în urma lui, crezând că glumeşte. Petre păşea greu şi simţea în ceafă toate privirile lor, ca o ploa: e caldă. Dar n-avea ce face, în căruţă n-aveau niciun măr.

5

Opriră la şcoală. Mezat plecă să-l găsească pe primar. Ei

deshămară caii, se vopsiră pe faţă şi încălecară. Petre pe calul negru, pe Zmeu, Savel-pe Gigant. Gigant era alb şi foarte înalt, îl cumpărase Dorina de la un ofiţer de cavalerie, aproape pe nimic. Aşa zicea Mezat, în glumă. Dorina rămase la căruţă, şi ei plecară prin sat, călări. Petre mergea mai în faţă, la vreo cincizeci de metri.

— Ce umblaţi aşa boiţi, mă? întrebă un bătrân. Vreţi să speriaţi copiii, să nu doarmă la noapte?

— Ia taci, nene, ce, eşti împotriva guvernului? zise Savel. De pe Gigant părea un uriaş, mai ales că purta şi pantalonii lui Georg:’că. Pantalonii îi treceau cu mult de-o palmă peste călcâi şi erau coloraţi cu zece culori. Pe cai, amândoi păreau mai bătrâni.

Omul ce se legase de ei intră în curte, înjurându-i.

Ei râseră şi începură să strige. Începea întotdeauna Petre, el avea vocea mai groasă şi mergea înainte. Strigau, lungind cuvintele, din răsputeri:

— Băăăă!…

— Ce e, băăă?

— Circ, bă!

— Unde, bă?

— La şcoală, bă!

— Când, bă?

— Deseară, bă!

— Cât, bă?

— Ce, bă?

— Intrarea, bă!

— Doi lei, bă.

— Da’ pe ouă, bă?

— Şi pe ouă, bă.

— Şi pe ouă, bă? Câte, bă?

— Două ouă de om, bă.

— Ce-are eircu’, bă?

— Rupător de lanţuri!

— Scamatori…

— Prestidigitatori!

— Echi-libru!

— Con-tor-sr’. Uni!
— Femeia fără oase!
— Femeia şarpe!
— Femeia academician!
— Femeie goală are, bă?
— Are, e goală de tot, bă.
— Şi mai ce are?
— Lupte’
— Campionatul mondial!
— Tigri are, bă?
— N-are, că muşcă.
— Da’ ce are, bă?
— Lei, bă!

Oamenii ieşeau în drum. Femeile stăteau cu mâinile în sân şi-i priveau. Copiii se ţineau după ei ciopor. La un colţ, când s-o ia pe altă uliţă, Gigant îşi întinse gâtul după nişte frunze ce ieşiseră printr-un gard de nuiele. Savel trase de coamă, dar alunecă şi căzu în praf.

— Ai dracului sunt, mă – zise un om – cum cad de pământ!

— A, aici e nimic – zise Petre – să vedeţi deseară!

Savel nu ştia să încalece decât dacă se punea Petre capră, lângă Gigant. Se căzni el, degeaba! Lumea zâmbea:

— Ce comic e, neică!
— Păi dacă e de la circ!

Savel nu călărise în viaţa lui, până acum două zile. Petre sări de pe Zmeu, se puse capră, şi Savel încălecă.

— Lele, maică!
— Văzuşi cum se prefăcea că nu ştie?
— Ei, la spectacol să vedeţi, zise Petre. Când îl văzu pe Savel cotind, începu iar să strige: Băăăă!
— Ce e, băăă?

6

Un rând de plopi, la marginea de răsărit a satului. Li se vedeau de departe coamele. Erau frumoşi, înalţi şi luceau. Vântul mişca frunzele încet, să nu le răsucească în jurul cozii şi să le rupă. Ei se opriră şi priviră plopii oe plecau la

vale, pe marginea râului, până se ânoălecau şi nu mai vedeai decât unul singur. Se dădură jos, să adape caii. Li luară de căpestre şi veniră lângă apă. Un nor de ţânţari trecu pe lângă ei, bâzâind. Petre dădu cu mâna după ei, fără să-i atingă. Râul se revărsa toamna şi primăvara şi în jurul lui era plin de bălţi. Creştea papura şi rogozul. Şi puţea a nămol negru, stătut, de câmpie, puţea a nămol în care dorm ţiparii.

De-abia după ce băură caii, văzură omul: priviră unde se uitau mereu caii, spre stânga. Omul era în pielea goală, legat de un plop. Se apropiară de el, ducând caii de căpestre, miraţi.

— O fi făcut vreun rămăşag, zise Petre.

— Bună ziua, zise Savel, când fură lângă el.

— Bună ziua, răspunse ţăranul. Dar ce sunteţi aşa urî ţi?

— Cum urâţi? se miră Petre.

— Cine v-a boit aşa urât?

— A... De ce nu precizezi, domnule? zise Petre. Noi suntem cu circul. Dar mata ce faci, nene?

— Stau, râse omul.

— Şi cum o duci?

— Bine, şi mai încape…

— Ai pus vreun rămăşag, domnule?

— Am pus pe dracu’, zise omul, fără să mai zâmbească.

Petre nu pricepu de ce nu mai zâmbea. Caii începuseră să pască. Lăsă căpăstrul liber şi începu să meargă în mâini, prin iarbă.

— Ce zici? îl întrebă pe ţăran.

— Ce să zic?

— De cum merg, nu-ţi place?

— Nu, zise ţăranul.

Lui Petre îi păru rău. Se dădu peste cap de două ori, căzând în picioare. Trebuia să-i placă, să nu facă circul de râs. Dar omul tot nu zâmbi.

— Duoeţi-vă, mă copii, acasă la voi, le spuse. Să nu vă vadă logofătul…

— Ce-avem noi cu el? Noi suntem cu circul şi avem

autorizaţie să facem ce vrem, unde vrem…

— Bine – zise omul – dar plecaţi…

— B'ne, dar o să mai venim, zise Petre. Şi plecară, curioşi să afle de ce stătea omul acela legat cu funia de plop, în pielea goală. Şi când auziră de ce, începură să râdă.

— A furat o târnă de porumb.

— Şmecher! zise Petre.

— Nu mai avea de mămăligă.

— Glumeţi oameni pe-aici! îi spusese el lui Savel. Ne cam iau peste picior, ne îndrugă la prostii, zise el şi se cam supără. Se gândi că nu-i lua nimeni în serios, îi credeau copii şi la copii poţi, ştia el, poţi să le spui orice, că te cred. Dar ei nu mai erau copii şi erau şi cu circul.

Petre îi făcu unui copilandru cu degetul; acesta nu-l putea minţi. Ajunseseră la mijlocul satului.

— De ce-i ăla legat de plop?

— A făcut frontu' şi… Copilul se intimi dă. Îi privea faţa: Petre înţelese că se mira de felul cum era vopsit: de aproape. Vopseaua era urâtă.

— Şi?…

— Şi logofătul… Are copii şi a luat o târnă de porumb şi boierul a zis să-l lege de plop, să-l mănânce ţânţarii, în pielea goală… Şi să-l vadă oamenii când vin de la câmp şi să se înveţe minte…

— Şi de ce nu-l dezleagă oamenii?

— Cine să-l dezlege? s© miră copilul. Tomoroagă nici n-a vrut să pupe mâna boierului, să-l ierte… A zis că nu pupă el mâna… Da' mă bagi deseară să văd şi eu circu'?

— Te bag, zise Petre.

Copilul se înveseli şi continuă pe nerăsuflate:

— Acum Tomoroagă stă nemâncat şi nebăut, până s-o învăţa minte! Dacă a furat…

Lui Petre îi fu ciudă pe toţi oamenii din sat. Pe toţi îi batjocorise, nu numai pe Tomoroagă. Se temeau. Şi-i păru rău că plecase ca un prost de lângă om, uitând să-l întrebe de ce stătea acolo. Până la urmă tot trebuia să-i spună. Se apucase şi el, ca un prost, să stea în mâini, în loc să-l

întrebe omeneşte. Cum să-i fi spus Tomoroagă ce avea pe suflet dacă el se dădea peste cap şi se strâmba? Mezat le spusese să facă reclamă, să adune oamenii, şi el nu ştiuse când trebuia şi când nu trebuia să fie om, ori circar.

Când ajunseră la şcoală, Mezat îi plesni peste ceafă, din mers.

— Măgarilor – le zise – ce-aţi stat de vorbă cu ăla legatu'? V-a văzut un om de-al lui Bestoescu… Vreţi să nu mai dăm deseară program aici? Să-mi încurcaţi planurile? I-am dat două sute de lei ăluia să tacă, altfel puteam să punem caii la căruţă şi să plecăm! strigă Mezat.

Dorina îl privea, rezemată de roată, şi zâmbea. Petre uită palma lui Mezat.

7

Partea a doua a programului era pe la jumătate. Cântase Savel la chitară şi preoteasa din sat bătuse foarte mult din palme şi strigase:

— Bis! Bis!

Strigase şi preotul:

— Bis!

Şi un tinerel roşcovan începuse să râdă, făcându-le celor din jur cu ochiul. Petre îl văzu şi se supără: tânărul se obrăznicea şi aplauzele se împuţinau. Putea să râdă acasă de preot, nu aici, unde îi strica lui Savel succesul. Aplauzele contau foarte mult pentru Mezat, putea să-l ierte după spectacol pe Savel să care lada cu costume la căruţă şi s-o care el, Mezat, dacă-l mulţumeau aplauzele. Dar mai mult decât asta, aplauzele îl mulţumeau pe Petre, fiindcă ştia că Savel cântă din inimă şi nu-şi bate joc de sală, şi nu pentru Mezat cântă, ci pentru că îi place lui. Preoteasa se înroşise:

— Bis! B;. S!

Tânărul obraznic zise ceva despre biserică. Petre intră după perdea. Urma numărul lui şi voia să-l facă praf pe tânăr, să-l oblige să aplaude ca un ieşit din minţi. Ştia că are succes acest număr, fiindcă era foarte prost.

Ieşi de după perdea şi păşi spre mijlocul sălii, ţinând în mână o funie. Când ajunse cam în dreptul tânărului, se opri.

— Mi-e o foame de câine, zisei, fiindcă aşa trebuia să zică. Şi înghiţi în sec, cu sete, fiindcă de fapt îi şi era foame.

Tânărul căscă gura satisfăcut şi din acel moment Petre nu-l mai privi. Ştia că o să aibă atâtea aplauze, încât o să scape şi el, şi Savel de cărat lada cu costume.

— Să-mi fac o mâncare, zise şi scoase dintaun buzunar ceva ce semăna cu o felie de carne proaspătă. Scoase din sân o bucată de pâine. Le puse pe o cratiţă. Napoleon, hai la masă! strigă şi se uită spre cortina improvizată. Napoleon, n-auzi?

Napoleon nu auzi şi Petre zise:

— S-a culcat câinele! A uitat c-avem spectacol!

Şi începu să adune funia, ghem. Târât, după puţin timp, Napoleon, câinele. Parcă dormind încă, se ivi de după perdea. Oamenii, să crape de râs. Napoleon ajunse lângă el şi căscă.

— Ţi-e foame, mă?

Câinele începu să latre dintr-o dată, înviorat de-a binelea.

— Când aude câinele de mâncare... rstai' jos, Napoleon, şi-am să-ţi dau şi ţie ce-o rămâne de la mine.

— Petre – ieşi Savel de după perdea – Petre, hai la primărie, repede!

— De ce, mă?

— Te cheamă Bucureştiul la telefon. Vor să te angajeze la cel mai mare circ din ţară.

— Nu mai spune! se miră el, ca şi cum trucul ar fi fost o realitate. Lumea credea întotdeauna pe jumătate povestea, dacă nu toată. Un moment, să leg câinele, să nu-mi mănânce cina, zise Petre şi-l băgă pe Napoleon cu capul într-o zgardă fixată pe un suport. Ieşi.

Câinele se uită spre perdea, nu-şi văzu stăpânul şi îşi scoase capul din zgardă. Mâncă ce era în cratiţă, apoi duse lângă cratiţă, cu gura, un pisoi de molton, lăsat de Petre lângă suport. Şi, cuminte, îşi reluă apoi locul, băgându-şi capul în zgardă.

Petre veni în fugă, prefăcându-se că nu-şi dă seama de ce râde lumea. Găsi mâncarea lipsă. Luă motanul de

ureche.

— Va să zică dumneata mi-ai mâncat..? Aoleu, eşti de paie, nu puteai să mănânci? Voi aţi mâneat? se adresă unor copii.

— Nu! răspunseră ei.

— Dar cine? Nu cumva tu, Napoleoane?

Câinele dădu din cap în semn că nu.

— El! ziseră copiii.

— Am să te-mpuşc! zise Petre şi scoase din buzunar un revolver de lemn. Ochi şi trase în Napoleon. Pac! făcu el cu pistolul.

Câinele căzu lângă suport, lat.

— Aoleu, 1fe-am omorât! Scuză-mă, dragă, dar n-am vrut! Scoală, dragă – îl mângâie – am glumit. De ce-ai murit, dragă? Dacă înviezi, îţi dau o bomboană!

Câinele dădu din urechi, în semn că nu înviază.

— Scoală, îţi dau un pui fript!

Napoleon mişcă din coadă, refuzând categoric.

— Vine soaoră-ta! strigă Petre.

Şi câinele se sculă şi o luă la fugă, ca ars, spre perdea.

Oamenii începură să râdă cu hohote. Dar deodată se opriră. Un murmur trecu prin sală şi toţi priviră spre uşa de la intrare. Uitaseră să aplaude. Se dădură în lături, formând un culoar strâmt. În pragul uşii, Petre îl văzu pe Tomoroagă. Nu le mai ardea oamenilor să râdă, aveau ei treburile lor. Se apropiară de Tomoroagă şi Petre rămase în mijlocul scenei, să-şi adune funia, şi zgarda, şi cratiţa. Se simţi foarte singur şi îndepărtat. Şi îşi dădu seama că existau lucruri mult mai importante decât râsul.

8

Oamenii plecară cu Tomoroagă şi programul nu se mai continuă. Nu se ştia cine îl dezlegase. Sigur era că nu logofătul îi dăduse drumul. Lui Mezat îi păru bine că se sfârşise totul mai devreme. Banii îi încasase la intrare.

De bucurie, duse el lada la căruţă şi puse şi caii. Preotul îi invitase la el şi îi aştepta cu preoteasa.

— Eu sunt un mare admirator al artei, zise el. Păcat că nu

toţi oamenii au simţul artei. Nu?

— Da, răspunse Mezat, apucând caii de căpestre. Dii, boală!

Preotul stătea lângă şcoală, foarte aproape. Mezat băgă căruţa în curte, deshămă caii şi le dădu apă. Preotul îi ţinea felinarul, să vadă.

Masa era pregătită. Popa Şoimu era om de lume, nu ţinu nicio rugăciune înainte de a începe cu toţii să mănânce. Turnă ţuică în căniţe de pământ ars şi închină:

— Cu bine, şi să mai veniţi pe la noi!

Dorina stătea între preot şi Mezat şi zâmbea ca întotdeauna, ca un sfinx. Când trecură la curcan şi la vin, Şoimu şi Mezat începură să vorbească despre politică. Preoteasa, aşezată între Savel şi Petre, le surâdea şi ciocnea des cu ei. Dar ei mai mult ciocneau decât gustau vinul. Nu erau obişnuiţi şi nu voiau să se îmbete şi să se facă de râs în casa preotului. Le era frică şi de Mezat, să nu-i bată a doua zi, că n-au ştiut până unde să se întindă.

— Sunt buni şi ţărăniştii, zise preotul.

— Buni, aprobă Mezat.

— Ce frumos aţi jucat! îi privi preoteasa în ochi pe Savel şi pe Petre. Mai ales lupta… N-am mai văzut în viaţa mea lupte greco-romane… Soţul meu e ortodox, zâmbi ea, punându-şi singură vin în pahar.

Era mai tânără decât preotul şi nu se arăta nici ea prea religioasă.

— Aşa mult îmi place viaţa! zise, lovindu-şi uşor palmele.

— Da, e frumoasă – ziseră Petre şi Savel, deodată.

— Sunt buni şi liberalii, ciocni preotul cu Mezat.

— Ce-i al lor, e al lor, încuviinţă Mezat.

— Ah, luptele greco-romane au fost foarte pasionante…

Lui Petre îi era frică să nu-i întrebe: cum aţi devenit campioni? Ar fi însemnat că preoteasa i-ar fi crezut într-adevăr campioni. El era campionul României şi Savel al Europei. Mezat încheia partea întâi a programului cu un meci de lupte. Şi în seara aceasta ieşise de după perdea bătând o tobă mică. Avea pieptul plin de decoraţii,

bineînţeles false.

— Cam-pi-o-na-tul mon-dial! anunţase cu vocea lui de bas. Era îmbrăcat într-un echipament de luptător, roşu. I se vedeau muşchii plini. Urmează campio-natul mondial! Participă: campionul României! (Şi atunci ieşise de după cortină el, Petre, ţinând aer în piept, să pară mai solid.) Campionul Eu-ropei! (Savel apăruse legănându-se, cu un halat pe umeri, să nu se observe cât e de slăbănog şi de deşirat.) Şi campionul lumii! (Mezat făcuse un pas înainte şi se înclinase, în aplauzele sălii.)

Jucaseră farsa, ca întotdeauna, fără niciun efort. Se aruncau peste cap, stăteau în pod, mai strigau din când în când, să pară totul foarte greu.

Când doi luptau, al treilea arbitra. Mezat îi învăţase câteva figuri şi oamenii întotdeauna erau convinşi. La ţară, zicea Mezat, nici un pot ei să nu creadă, înşelau, conştienţi, dar n-avaau ce să facă, Mezat îi plătea cu un salariu fix. Şi doar nu era cine ştie ce mare înşelătorie, îşi zicea şi Petre. Totuşi, luptă cinstită nu era. Şi, mai ales, nu era artă. Nu-i spunea lui Savel ce gândea, să nu se supere acesta pe el: îi promisese la plecare că o să înveţe meserie, ca să poată ajunge apoi, amândoi, mari artişti. Era bine că Savel nu observase nimic.

Luptase întâi el cu Savel şi câştigase el, deoarece cu o seară înainte fusese rândul lui Savel să iasă învingător. Apoi, după o mică pauză, se luptase cu Mezat. Acesta îl sucise şi-l răsucise cum voise, uneori îl luase în braţe şi căzuse cu el în pod, să vadă sala că sunt de forţe egale.

— Al dracului, mă!

— Tare şi ăla micu', aşa o ţâră cum el

— Şi zgaibă ăla, al Europei, fu ţapăn!

— Mici, mici, dar tari!

— Ce vorbeşti, domnule, sunt dresaţi!

Câştigase Mezat, ca întotdeauna. Trucul mergea până aici. Nu putea şeful circului să piardă.

— Ce drăguţ e campionul României! zise preoteasa şi îl mângâie pe Petre uşor pe frunte.

Savel se lupta cu un picior de curcan, uitându-se în farfurie, să nu-l întrebe cumva prin ce ţări a umblat. N-ar fi ştiut ce să răspundă; dacă spunea adevărul, poate lua bătaie de la Mezat, că i-a trădat secretul. Dacă nu, poate iarăşi lua bătaie. Cum să o mintă pe coana preoteasă, care e femeie deşteaptă, nu e o ţărancă din sat? Femeia te invită la masă, glumeşte cu tine, că eşti campion, şi tu, beat de un pahar de vin, începi să tai la draci c-ai umblat prin Europa, i-ar fi spus Mezat furios. Prin Europa am umblat eu, mă, i-ar fi spus, cum le mai spusese şi înainte, să ştie.

— Dar sunt buni şi comuniştii, zise popa Şoimu.

— Buni, aprobă Mezat.

— Ce frumos costum de luptător greco-roman ai! îi zise preoteasa lui Savel. Alb, şi cum dumneata eşti brunet, te prinde foarte bine.

— Da, zise Savel. Petre îi făcuse cu capul să răspundă, să nu stea ca mutul.

— Dar cu Tomoroagă ce s-a întâmplat? întrebă Petre tare.

Mezat îl reteză cu privirea: de ce nu tăcea, de ce se băga peste ei, nu vedea că vorbesc despre politică? De ce nu mânca şi nu tăcea, de ce?

— A fost rănit pe front, îi răspunse preotul politicos,. Logofătul e un nelegiuit, un escroc, şi mie mi-a luat boii la obor zilele trecute. Era un copil cu ei, pe câmp, şi logofătul, un pezevenghi, a zis că i-a prins în porumbi. Dar o să vină ei, comuniştii, să le mai taie din apucături logofeţilor ăstora! Da!

Petre dădu din cap, dar nu mai întrebă nimic. Vinul era tare şi toţi începuseră să se afume, numai el cu Savel rămăseseră neatinşi. Preotul puse un gramofon să cânte cânteoe populare. Spre dimineaţă însă nu-l mai ţinură baierele, se scuză şi plecă să se culce. Dar îi rugă să rămână cu coana preoteasă, până s-or simţi bine.

Mezat avea chef de băut şi o pipăia pe sub masă pe Dorina. Ea zâmbea mereu, privind înainte. Lampa fumega.

Totuşi nu mai zăboviră mult. Merseră să se culce. Preoteasa le pregătise la fiecare câte o cameră şi stărui să doarmă fiecare singur, când Savel şi Petre ziseră că ei dorm şi împreună, într-o cameră, ca să nu facă deranj-

— Vai, dar nu faceţi niciun deranj!

Dimineaţa, când plecară spre Barza, la marginea satului, Petre îl văzu pe tânărul roşcat ce râsese seara, stricându-i lui Savel aplauzele. Mergeau în urma căruţei, el cu Savel. Tânărul se apropie surâzând, ceea ce âl enervă şi mai tare pe Petre.

— Ei, v-aţi dedulcit?

— Cum să ne dedulcim?

— Ei, cum, faceţi pe proştii?! se scarpină în ureche roşcovanul.

— Ce proşti?!

— Ei, lăsaţi teatru'… Cum vi s-a părut preoteasa?

— Nicicum…

— E focoasă, nu?

— O fi…

— Păi nu?…

— Ce?…

— Adică… Hm!

— Ce hm?

— Hm, adică…

— Ei, nu mai spune! zise Petre.

— Să erăp! îşi făcu tânărul cruce.

— N-am ştiut că…

— Eu credeam că ştiţi, ori că vă face ea să…

— N-am ştiut ce vrea, când a venit cu lampa, se miră Petre. Mi-a potrivit plapuma şi… Ptiu! Savele, tu?…

— Eu am adormit buştean.

— Pe toţi străinii ce trec prin sat îi cheamă popa pe la el, seara, să mai stea la o discuţie… Despre politică.

— Despre liberali? întrebă Petre.

— Despre toate partidele… El se-mbată şi pleacă să se culce şi-o lasă pe preoteasă cu musafirul să pună politica pe picioare. Popa e boşorog, n-are nimic în cădelniţă.

Petre privi căruţa: se îndepărtase, şi Mezat nu-i putea auzi. Se uită mai bine la roşcovan: zâmbea cum zâmbise şi la spectacol, mai mult râzând. Roşcovanul nu râsese ca un prost, ştia el ce ştia. Petre îl privi foarte atent, înţelegând deodată că tânărul nu râsese de pomană. Ştiuse el de ce râde. Asta însemna mult: oamenii ştiau de ce să râdă. Petre se întristă brusc; trebuia să renunţe la numărul său cu Napoleon. Era tâmpit. Şi el îşi închipuise că îşi poate bate joc de toţi cu o asemenea tâmpenie. Aşa îl asigurase Mezat, şi ceea ce era mai grav era faptul că şi el începuse să creadă în ce-i spusese Mezat.

— Şi popa aduce pe cine apucă, numai să nu fie din sat, continuă roşcovanul. Că cică poate preoteasa să facă politică cât o vrea cu un om străin, că ăla pe unde vine pe-acolo pleacă. N-o lasă cu oamenii din sat, să nu-i strice lui onoarea. Că de e unul de-al nostru, zice c-o să-l vorbească satu' şi îşi pierde onoarea, dar de e străinaş, toate sunt bune. Şi toţi sunt mulţumiţi. Şi satul, şi popa, şi preoteasa, săraca, şi străinul, sărmanu'… Eu credeam că amândoi, campionul Europei şi al României…

9

Trei zile se zbătuse între viaţă şi moarte. Când era galben ca oeara, când alb ca banii şterşi, când vânăt, când negru ca morţii neîngropaţi la vreme. Ochii nu i se mai deschideau când vorbea şi nu auzea toate cuvintele. Bolborosea în somn, dar somnul nu se prindea de el niciodată; un fel de toropeală pusese mâna pe el şi-l căznea şi-l frigea pe toate părţile, umplându-l de sudori reci. Mezat sie înfricoşase, nu i-ar fi părut bine să îngroape prin sate un om de-al lui, ori să dea ochii cu cei ce-l aveau de-acasă pe Savel. Îi era şi milă de el, şi amânase programul, să-l pună pe picioare, întreg. Vorbise cu doi agenţi sanitari să-i facă injecţii, îi făcuseră, dar binele nu se arăta, îl ocolea pe Savel. Nici chinina şi nici frecţiile cu oţet şi cu gaz nu-l aduseră în simţiri. Dorina veni lângă pat, să-l privească pe Savel când îl fricţionau. Şi rămase uimită de spaimă. Ca şi cum atunci l-ar fi zărit pentru prima dată. I se vedeau

coastele ca la greblă. În maiou şi boit, Savel mai aducea a om, dar gol şi întins pe pat, cu ochii stinşi, o înspăimânta. Ieşi din cameră şi nu mâncă în ziua aceea, de greaţă. Îi era şi milă, nu-i vorbă, dar de milă ar mai fi putut să îmbuce câte ceva. N-o lăsa stomacul nici să vadă mâncarea, mereu lua câte un par în mână şi scuipa acru, ca şi cum ar fi fost gravidă. Nu era gravidă, nici vorbă, şi nu obişnuia să fie, ştia să se ferească. A doua zi nu mai veni să-l vadă pe Savel şi reuşi spre seară să mănânce lapte cu mămăligă, uşor. Dar laptele parcă o îmbătă, îl vărsă tot, răcni la bocanci toată noaptea ca trăsnită de rachiu.

Răceala îl lovise pe Savel noaptea, dormind într-o sală de clasă, unde nici un învăţau elevii. Nu-i luase în Flămânda nimeni în gazdă, flămânzenii fiind oameni fuduli, şi dormiseră în şcoală, pe bănci, el cu Petre. Dorina, în căruţă, cu Mezat, deabia avuseseră loc, nu-i puteau lua ş’ pe ei. Ziua plouase, şi tot programul, seara, Savel şi-l spusese pe nas, poate şi de aceea avusese cel mai mare succes, oamenii erezând că se preface.

Acum îi era mai bine şi stătea pe rogojină, la soare, culcat pe spate. Îl mai înviorase aerul, dar tot ca un mort înviat arăta. Buzele îi tremurau când vorbea şi simţea tot timpul o sfârşeală ce-l secătuia, parcă n-ar fi avut aer în el, parcă n-ar fi avut nici stomac, nimic pe dinăuntru, ca şi cum ar fi fost gol, numai pielea şi oasele lipite unele de altele. Petre îi adusese chitara lângă el, să prindă dor de eântec şi să se mai învioreze sufletul în el. Savel se uita la ea ca fără s-o vadă. Soarele îi făcea bine, se vede. Numai soarele intra în el, încet. Vorbea într-una, şi Petre îl asculta şi-l mai lua peste picior. Boala-i boală, dar nici chiar aşa, să te ţii de capul ei, trebuie s-o mai dai şi dracului, îi spunea el lui Savel.

— Mă Petre, nu râde, mă, să ştii că eu am să mor…

— Nu mori, mă, cum să mori? Ce, eşti nebun?

— Simt că nu mai am nicio putere, că mă legăn, că mă tot legăn şi mă tot duc.

— Unde să te duci, ce, eşti beat? Stai pe rogojină, şi nu te

legeni de loc.

— Zău, Petre, mă legăn şi asta înseamnă că am să mor, mă...

— Ei, mori! Ce, aşa se moare, când vrei, ca tine? Ţi-a căşunat ţie: gata, mor! Ce, e după tine? O să te scoli, că mai avem de mers, avem treabă, nu glumă! Stai ca o domnişoară şi cloceşti! Ptiu!

— Parcă eu vreau! Nu vreau, dar nu pot. Şi parcă pleacă tot pământul de sub mine şi rămân aşa, î n g ol...

— Prostii de-ale tale, faci pe deşteptul!

Savel închise ochii, strânse pleoapele până se încreţiră. Pleoapele erau galbene ca nişte frunze toamna şi erau seci, parcă plesneau când le închidea. Nu voia să plângă, numai să plângă nu voia şi îşi muşca şi limba. Îi era dor de maică-sa şi ar fi vrut să cânte la chitară.

— Petre – zise încet – toate coardele de la chitară ştiu cântece şi toate ştiu foarte multe cântece. Şi în fiecare zi învaţă altele, dar de-acuma...

— O sănnveţi câte cântece o-ncăpea în tine, nu te smiorcăi!

— Nu mă smiorcăi, uite că nu mai zic nimic! Dar îţi spun numai atât... Când cânt, parcă văd aşa cum răsare curcubeul şi cum trece el de pe o parte pe alta a cerului... Şi culorile lui, culorile sunt straşmce, Petre, şi înveselesc iarba, toată iarba de pe pământ, şi toate apele, toate râurile. Şi parcă văd fetele despletite cum calcă pe iarbă, toate fetele din lume.

— Ei, chiar toate, mai lasă şi tu din de!

— Ba nu, zău, toate... Şi sunt pline de dragoste şi parcă îmbrăţişează pământul, chiar aşa, parcă duc pământul în braţe şi-i ascultă respiraţia, şi respiraţia lui e tânără, tânără...

— Savele, prinde tu putere şi pune mâna măcar pe o fată, nu chiar pe toate... Scoală şi tu, că eşti om mare! Şi pământul nu-i chiar aşa de tânăr, are şi el o grămadă de secole în spinare.

— Îţi baţi joc de mine, dar eu îţi spun drept... Uite, acuma

parcă aud cum cântă chitara mea singură… Zău, şi când cântă văd, aşa, cum izvorăsc apele, şi cerul se apropie de pământ, încărcat de stele…

*

— Ce zice? şopti Mezat, de departe.

— E rău, răspunse Petre, mai mult prin semne. Aiurează, mişcă el din buze, dar ştia că minte, că Savel nu aiura. Voia însă să scape de Mezat, să rămână singuri.

— Şi albinele, toate albinele din lume au umplut aerul, e des aerul de de, şi de adună toate culorile, din toate locurile, şi albul, şi galbenul, şi roşul, şi verdele, toate culorile, din toate zilele, din toaţe verile, şi primăverile, din toate anotimpurile, le adună şi le prefac în miere… Petre?

— Ce, mă? răspunse Petre gros, ca în duşmănie.

— Mă, tu eşti prietenul meu, şi eu mor…

— Eu nu sunt prietenul tău, de mă iei aşa, ca babele.

— Ba eşti, şi uite, dacă mor, tu să faci un copil şi să-l botezi Savel, ca pe mine. Să-l creşti şi să ai grijă de el, să se facă artist…

— Dac-o fi tămâie, cum să se facă?

— Să nu te laşi până nu-l vezi un mare artist. Să joace la un teatru adevărat, pe o scenă adevărată. Mezat nu e artist, să ştii, l-am auzit eu înjurând publicul, pe cinstea mea că l-am auzit… Spune şi tu, cum să-i înjuri pe oamenii care te aplaudă. Spune, Petre!

— Lasă, că lapezi tu boala şi ajungem noi la Bucureşti, ce, crezi că nu? Să vezi, pe afiş, cu litere groase, de-o palmă: „Hamlet”. Şi după Hamlet, două puncte. Şi după puncte, dedesubt, tot cu litere late: „Savel Pătuleanu”.

— Petre, minţi, tu vezi că mă usuc, că mor..

— Cum să mori, mă, că eşti tânăr! Aşa tânăr să mori? râse Petre.

— Hamlet e cel mai mare rol din lume, Petre… E un rege care nu poate trăi… Şi o iubire care… Eu n-am s-ajung, zău…

— Lasă, mă Savele, că nu mori tu, nu mă scap eu de tine aşa uşor…

10

Numai când Savel începu să meargă pe picioare, legănându-se ca grâul, vara, răsuflă Petre uşurat şi îndrăzni să-i spună:

— Bine că te mai văd şi cu capul pe umeri, că mă răzbise tremuratul. Credeam c-o băgaseşi de tot pe mânecă şi bine că nu te-ai ţinut de glume, că aşa cum o luaseşi, cum arătai, puseseşi un picior peste prag…

— Ei, cum să mor – râse Savel, palid – dintr-o răceală? Te-ai speriat tu, ca prostul!

Dar mai târziu recunoscu şi el că-i fusese, întradevăr, frică.

— Nu că mă durea ceva, nu mă durea, dar se legăna pământul… Şi mi-era frică fiindcă vedeam că nu pot să fac nimic, voi vă omorâţi pe lângă mine, şi eu nu puteam să fac nimic, nimic. Asta e cel mai rău: să nu poţi să faci nimic. Asta m-a speriat. Şi începusem să cred, ca un prost, îmi dau eu acuma seama, c-am fost prost, dar atunci…

Mergeau în urma căruţei, desculţi, prin praf, şi se bucurau. Praful le încălzea picioarele. Pe la mijlocul satului în care intraseră văzură lume multă în mijlocul drumului. Mezat opri căruţa şi le făcu semn să se apropie. Nu trebuia să piardă ocazia: începură să-şi facă unul altuia masca, din culori. Şi-o făceau repede, stând unul în faţa celuilalt, ca şi cum s-ar fi uitat în oglindă. Mezaţ plecă la primărie să pună ştampila pe autorizaţie. Dorina se rezemă de o roată, zâmbind. Ei încălecară şi porniră spre oameni, strigând…

Se strânseseră copiii, ca ieşiţi din pământ. Petre învăţase să stea în mâini şi pe cal, şi stătu. Şi vorbi, stând aşa, cu Savel. Dar oamenii numai îi şterseră cu privirea şi nu se mirară. Curgeau de pe uliţi spre centru, unde se vedea, înalt, un monument de piatră. Nimeni nu zicea nimic, era o forfotă grea, fără vorbe. Dar niciunul nu tăcea, de aceea poate nu se auzeau glasuri şi nici strigătele lui Petre şiale lui Savel nu se recunoşteau. Petre opri calul şi-şi întrebă prietenul din ochi ce să facă.

Veni de la deal o trăsură şi oamenii se dădură în lături, ca

şi cum s-ar fi deschis o sută de porţi, una lângă alta, şi trăsura trecuse printre ei, potolită, şi se opri lângă monument. De pe cai, Savel şi Petre văzură un domn, îmbrăcat în negru, coborând. Se făcu un cerc larg în jurul lui, poate ca să-l vadă şi oamenii mai bine. Domnul i se păru lui Petre că seamănă cu un cărăbuş. Avea frac, ca Antonio, dar era rotofei şi cu picioarele prea scurte.

— Bună ziua, oameni buni, zise el.

— Să dea Dumnezeu noroc!

— Să trăiţi, domn' pretor!

Din trăsură coborî şi o doamnă, cu o umbrelă de soare.

— Bună ziua, oameni buni, zise ea.

— Sărutăm mâna, cocoană…

Petre se strâmbă către Savel şi dădu din umeri. Pretorul dădu mâna cu ţăranii, şi dădu şi doamna, cu cei mai apropiaţi.

— Ei, ce mai faceţi, oameni buni? îi întrebă pretorul.

— Mulţumim, trăim şi noi…

— Dar de ce v-aţi adunat, oameni buni? îi auzi Petre vocea groasă, prea groasă pentru un asemenea om.

— Să-mpărţim pământurile…

— Să-mpărţim pământurile…

— Să-mpărţim pământu'…

— Să-mpărţim pământu'!…

— Dar voi încă un l-aţi împărţit?! se miră el.

— Nu.

— Ei, atunci ce mai staţi, împărţiţi-l, numai să-i lăsaţi cucoanei partea ei, necumpărată de la oameni.

Petre începuse să râdă şi se molipsi şi Savel: parcă se aflau la bâlci, ori parcă ieşise Georgică în mijlocul arenei să glumească, în fracul lui Antonio. Petre râdea ca un nebun, nu se mai putea ţine, şi câţiva oameni se uitară la el şi începură şi ei să surâdă, fără să ştie de ce. Poate văzându-l, fiindcă până atunci nu-l băgaseră în seamă. Petre râdea gândindu-se să-şi pregătească un număr; să apară pe scenă în frac şi să zică: bună ziua, oameni buni!

Dar deodată nu mai râse, şi nu mai râse nici Savel.

Cucoana se urcase în trăsură şi plângea. Şi ei nu înţelegeau de ce plânge. Îl priviră mai bine pe pretor şi văzură că nu semăna de loc cu Georgică. Nu era nimic de râs. Omul vorbea măsurânduşi cuvintele. Poate de aceea cuvintele parcă tremurau: omului îi era frică şi voia să arate că se simte foarte în largul său. Dar de cine se temea, Petre nu înţelegea, şi nici Savel. Nu exista între ei nici măcar unul ca Garofiţă, să înjure. Şi doamna de ce plângea încet, cu sughiţuri, ascunzându-şi plânsul în batistă, ca o fată mare? Ei o priviră din nou: nu se prefăcea.

— Suferă de ceva boală? îl întrebă Petre ps un lungan ce purta căciulă neagră, arătând spre trăsură.

— N-are nimic, zise lunganul. Ce boală să aibă?

— E singură – se auzi vocea pretorului – singurul fiu pe care-l avea a murit pe front…

— Pe front, la ruşi, vorbi singur lunganul.

— Băiatul i-a murit pe front, repetă pretorul.

— Atunci s-o împroprietărim şi pe dânsa, zise lunganul.

Trăsura plecă şi Petre o văzu din nou pe cucoană, de aproape: era frumoasă şi plângea. Dar plânsul ei îl îngrozi: femeia plângea după pământ, plângea îngrozită, se temea să nu-l piardă. După băiat ar fi trebuit să plângă altfel.

— De ce nu plânge acasă? zise lunganul. Ei, drace, de-asta n-am mai văzut! N-are nici măcar ceva piele pe obraz, ce, noi ne jucăm de-a circu'? Parcă noi am plâns vreodată, am plâns noi, mă, am plâns noi?…

Îl

Războiul ieşise afară din ţară, dar nu se terminase. Oamenii se obişnuiseră să primească tot felul de scrisori. În fiecare zi venea o veste în sat, ori se reîntorcea vreunul de pe front, rănit sau întreg, lăsat la vatră. Oamenii nu se mai mirau, îşi vedeau de treburi. Gândurile le erau însă duse departe, prin străini. Acasă ştiau ei cum merg lucrurile. Arau, secerau, se ajutau la semănat. Copilandrii se duceau seara la fete şi tremurau în poartă, le era frică de câini. Nişte mucea, se treziseră şi ei flăcăi, să ia hora înainte şi să se însoare, dacă nu erau alţii mai mari, dacă plecaseră pe

front. Şi fetele ar fi vrut şi de să se mărite, s-apuce băieţi. Să nu rămână cu peşchirile de nuntă nedate, fete bătrâne. Umblau după copilandri şi, ca să le prostească minţile, nu-i strângeau seara de mână, să nu-i doară: le dădeau mere şi nuci. Ba unele, mai isteţe, le dădeau bomboane. Şi se măritau. Erau multe văduve în sat şi multe fete tinere; nu era bine să aştepţi, nu prea aveai ce. Se împuţinaseră bărbaţii şi până creşteau alţii, trecea o viaţă de om.

În Stâna Mică, sat de cojocari, ajunseră cu circul vinerea şi dădură program: program complet, anunţaseră prin sat. Se făcuse şi Savel întreg şi Mezat voise să le arate oamenilor tot ce ştiau ei. Stâna era sat bogat, cojocarii câştigau bine. Nu prea munceau ei pământurile, erau leneşi, croiau şi coseau toată ziua la pieptare şi cojocuţe şi tot satul mirosea a oaie belită, a piele tăbăcită, a piele putredă. Cojocarii erau şi fuduli, umblau şi vara cu căciuli ţuguiate pe cap, lungi de două ori cât altele, aşa încât toţi păreau mai înalţi decât oamenii de prin împrejurimi. Femeile lucrau în câmp şi ei băteau cărţile când n-aveau ce cârpi. Dar pentru ei se găsea de croit şi acuma, când bărbaţii erau plecaţi pe front. Femeile îşi făceau pieptare înflorate, le făceau şi copiilor căciuli. Fetele mureau dacă n-aveau cojocuţe cusute la mâneci cu un fel de arnici verde şi negru. Toate fetele voiau să se mărite şi aveau nevoie de cojocuţe, să nu răcească.

Sâmbătă dimineaţa Mezat plecă cu Dorina la oraş, să cumpere vopsele şi să-şi prelungească autorizaţia. Îi lăsă pe Savel şi pe Petre în gazdă la o femeie, văduvă mai trecută. Ei ieşiră să se plimbe prin sat, cu mâinile la spate, cum se plimbau Antonio cu Georgică prin orăşelul lor. Fură invitaţi la o nuntă şi nu stătură pe gânduri, se duseră acasă, la văduvă, îşi schimbară cămăşile cu unele colorate, de program, mai frumoase, şi seara se înfiinţară în curtea cojocarului cu nuntă. Bătea un bătrân la tobă de scula tot satul, aşa că ei nimeriră repede nunta, fără să întrebe. De fapt, nunta şi mortul se găsesc uşor, fără să întrebi. Bate toba şi te cheamă.

Înaintea lor intră în curtea cojocarului un om beat, clătinându-se amarnic. Petre crezu că e bine să se ţină după el: îi dădu lui Savel pălăria cu boruri largi a lui Mezat, să i-o pună în piciorul stâng, şi el începu să meargă în mâini. Nuntaşii, când îl văzură clătinându-se pe mâini, ca omul beat de dinaintea lui, sparseră hora şi începură să râdă. Petre mişca piciorul stâng uşor, învârtind pălăria când pe-o parte, când pe alta, când gata să cadă. Omul beat se măsură singur cu privirea, neştiind de ce râde lumea: doar la nuntă nu e vreo scofală să fi beat, e rău dacă eşti treaz.

Petre, aşa mergând în mâini, începu să şi lălăie un cântec. Socrul cel mare veni la el, roşu de râs, şi când Petre stătu iarăşi în picioare, ca oamenii, îl pupă ţocăit pe amândoi obrajii.

La masă, socrul îi făcu loc lângă el. Şi lui Savel. Toţi se uitau la ei, ca şi cum n-ar mai fi fost ginerele şi mireasa de faţă. Ginerele se uita cu gura căscată, soobindu-se rar în nas: era un copilandru.

— Îţi pare bine că te-nsori? îl întrebă Petre, ciocnind cu el, tare, paharul.

— Îmi pare, râse băiatul, dar imediat se uită la mamă-sa, ce era în dreapta lui, şi roşi. Iar când începu jocul, îl trase de mânecă pe Petre şi îi şopti: Păcat că nu eşti aici, înainte de Crăciun… Am merge împreună la colindat, să vezi cum ne-am umple săcuile de colindeţi. Atunci răstumăm porţile ălora de un ne primesc.

— Da, poate am să vin, zise Petre, şi îi privi nevasta: era coaptă ca o gutuie toamna, bună s-o mănânci în spuză, cu vin.

— Asta se gândeşte la colindat – îi spuse Petre lui Savel — nu ştie el, săracul, că i-a trecut vremea.

Ei erau cam singurii treji şi socrul cel mare începuse să se supere:

— Nu-mi faceţi onoarea, domnilor?

Deveniseră şi domni.

— Domnilor artişti, vă rog să beţi, vă rog… Cojocarul era umblat pe la oraş, vinduse pieptare.

— Nu obişnuim, zise Petre.

— De ce, domnilor?

— Fiindcă bem degeaba, îi veni lui Petre o idee, care îl bucură. De noi nu se prinde băutura oricât am bea. Nu putem să ne ameţim, e ca şi cum am bea apă…

— Nu mai spune! se scărpină ginerele în nas.

— Sigur, se umple burta de pomană, dar vinul nu se urcă la cap, aşa că nu-l bem. Eu am băut la viaţa mea butoaie întregi de vin, pân-am ajuns să nu mă mai ameţesc, zise el şi ceilalţi, chercheliţi aproape, îl crezură.

Savel tot tuşea, să-şi ţină râsul. Nu băuseră ei niciodată mai mult de o jumătate de pahar, nici la popa Şoimu, nicăieri.

— Da, zise Petre, văzând că oamenii îl ascultă. Pentru mine, douăzeci de pahare e un fleac! Ce douăzeci? Douăzeci şi patru le beau la rând, cum aş mânca seminţe de floarea-soarelui.

— Nu se poate! zise toboşarul, apropiindu-se şi el, văzând că lumea nu mai joacă. Nu se poate, douăzeci şi patru e o sumă!

— Ei, nu?! se uită dispreţuitor la el socrul cel mare. Dumnealor sunt artişti! zise el convins, şi mai ales pentru a-i intra bine toboşarului în cap ce oameni avea el la nuntă, aleşi pe sptrânceană. Artiştii beau, nu glumesc!

— E mult! nu se lăsă toboşarul. O rupe ei lanţuri, dar să dea douăzeci şi patru de pahare peste cap…

— Eşti tu prost, om neumblat prin lume! se înfurie socrul. Artiştii se respectă, bă!

— Ia să vedem, cum faci când bei? zise soacra, curioasă, plină de admiraţie.

— Bea ca oamenii, cu gura, zise socrul, sigur.

Petre luă un pahar de pe masă, îl umplu în scârbă, până curse vinul pe deasupra, şi, fără să se uite la el, îl dădu peste cap. Trecu un oftat prin oameni şi nu prea se observă când Petre tuşi, ca şi cum l-ar fi sugrumat vinul. Băură şi nuntaşii, şi toboşarul, convins, începu să bată toba repede, ca înainte de a striga seara în sat. Se făcu tăcere.

— Bum! se auzi ciocanul lovind gros pielea tobei. Unu! strigă toboşarul.

Vinul era roşu, mama pământului, îţi tăia gâtul când îl beai, îţi rupea răsuflarea. Fiindcă toţi aşteptau cu ochii pe el, Petre îşi umplu iarăşi un pahar, fără să se uite, şi-l bău dintr-o răsuflare.

— Bum! făcu ciocanul, şi toboşarul strigă: Doi! apoi bătu mărunt, cu ciocănelele, aşteptându-l pe al treilea.

— Le bea toate – zise Savel – n-are rost să v-arate, ăsta e beţivan mare! Dar vocea îi tremura şi nimeni nu-l luă în seamă. Toţi se uitau la Petre, care prinsese chef de vorbă.

— Toarnă! îi zise Petre socrului, arătând paharul cu degetul.

Socrul se supuse, plin de zâmbete, şi toboşarul strigă:

— Trei! apoi iar bătu uşor; ciocănaşele se auzeau repezi, ca o ploaie pe rogojină.

Petre începu să creadă că termină repede: nu mai simţea gustul vinului şi nu-i păsa. Simţea doar limba că vrea să spună ceva, se tot mişca singură în gură, şi el nu ştia ce voia limba să spună, tot se gândea de ce nu-şi află stare. Îşi deschise cămaşa şi-i făcu miresei cu ochiul. Lumea râse, şi el se încruntă şmechereşte la socru:

— Ce-i, domnule, te doare mâna de un mai pui?

Savel îl trase de mânecă si-i şopti să se oprească.

dar el nu-l auzi. La al optulea pahar zise:

— Lumea se împarte în două, să vă spună şi Savel, că el mi-a spus şi mie: lumea lucrurilor şi lumea fiinţelor. Lumea lucrurilor…

— Nouă! zise toboşarul.

— … când nu mai ai putere să faci nimic. Uite, Savel a crezut într-o zi că moare, simţea că nu mai poate face nimic, nici să ridice un deget.

— Zece! zise toboşarul.

— Lumea fiinţelor este… Se mişcă! Faci ce vrei. Bei, mănânci, te-nsori, îl mângâie el pe ginere.

— Unsprezece! zise toboşarul.

Nuntaşii, şi cei mai neîncrezători, erau convinşi acum.

Petre bea şi vorbea ca şi cum nici un s-ar fi atins de vin.

— Eu, dacă vreau – zise Petre – pot să rup toate lanţurile din sat.

Vineri seara, Mezat rupsese lanţuri la spectacol şi acum nimeni nu se îndoi de ce spunea el.

— Fără şmecherie! zise Petre, şi vru să spună că Mezat le rupea cu o şmecherie. Nu spuse, fiindcă se gândi că era totuşi un secret al lor, şi dac-ar fi aflat lumea că umblă cu şmecherii, nu i-ar mai fi băgat în seamă. El era convins acum că putea să rupă orice lanţ şi-i părea rău că nu are unul la îndemână. Simţea o furnicare în braţe şi o căldură plină de putere.

— Paisprezece! auzi el şi îl privi pe toboşar, fără să ştie de ce strigase ca un prost: paisprezece.

— Opreşte-te mă! îl înghionti Savel. Şi hai acasă, că mâine vine Mezat.

— Eh! zise Petre. El ar trebui să se închine în faţa ta: tu eşti mai mare decât el! Asta e Savel Pătuleanu – zise el calm – o să mai auziţi de numele lui. Savel Pătuleanu, cel mai mare artist din ţara asta! în Hamlet…

— Optsprezece!

Ginerele se învârtea pe lângă mireasă, se legăna. Paharele se roteau şi jucau pe masă. Savel se strâmbă fioros. Socrul cel mare avea gura până la urechi, puteai să-i numeri dintâi. Petre începu să-i numere, dar se încurcă la cinci, fiindcă auzi:

— Nouăsprezece! Şi nu ştiu dacă el numărase până la nouăsprezece, ori altcineva.

Simţea că-i vine să verse. Aerul se împuţinase şi se încălzise şi oamenii nu deschideau de loc ferestrele, nu se ştie de ce. Petre îşi dădu totuşi seama ce face şi vru să renuţe: dai’ usn negricios de lângă uşă semăna cu Antonio.

— Douăzeci!

Nu trebuia să se clatine, să nu-l vadă Antonio că se face de râs. Publicul e public, nu trebuie să ştie totul. „Artistul trebuie să fie demn”, îi spusese Antonio. Dar, ciudat: nu mai era acolo Antonio, negriciosul de lângă uşă era un

copilandru şi tăoea. „Nu trebu'e să te faci de râs", parcă îl auzi el iarăşi pe Antonio.

— Da, dar Antonio e mort! zise el tare, râzând. Şi fiindcă oamenii nu ştiau ce vrea să spună, el mai bău un pahar, tot pe nerăsuflate, şi continuă: Antonio era cel mai puternic jongler din Europa. El, el… Antonio putea să bea unul după altul o sută de pahare cu vin!

Trecu un murmur printre nuntaşi.

— Dar şi douăzeci şi patru e bine, zise socrul cel mare.

Capul parcă se făcuse greu ca un pietroi şi tot voia să cadă într-o parte. Nu, tresări Petre, Antonio se plimba prin orăşel cu mâinile la spate.

— Douăzeci şi trei!

— Douăzeci şi patru!

Toba începu să bată un marş şi clarinetele cântară, să stingă lămpile. Mirele bătu din palme, ca la şcoală, când se dădeau premii şi cei din bănci aplaudau o dată cu învăţătorul. Savel arăta verde, ca un fugit din cimitir.

— Şi acum, sănătate şi la mulţi ani! zise Petre şi puse mâna pe un alt pahar. S-aveţi copii frumoşi! zise el şi goli paharul. Vă salut! se înclină el. Noi plecăm, mâine avem spectacol… Vă rog să ne scuzaţi, vă salutăm! zise şi ieşi pe uşă drept ca un par, mort de beat.

Savel plecă după el, spunându-i socrului să nu se supere, mâine aveau spectacol.

— Vă salut! strigă Petre în curte, către femeile de la bucătărie, fluturându-şi pălăria uriaşă.

Deschise ţanţoş poarta, dar când puse piciorul în drum, căzu ca din pod, ca şi cum drumul ar fi fost mai jos decât curtea: căzu ţeapăn, lat. Şi adormi, imediat.

**12**

Degeaba îl zgâlţâi Savel şi-l pălmui. Vru să-l ia în spate şi nu putu: era greu ca un mort şi aluneca. Îl târî până la a treia casă, să nu dea vreun nuntaş peste ei.

— Scoală, mă nărodule!

Petre sforăia şi Savel vorbea singur. Nu putea să rămână acolo. Lătrau câinii. Mai încercă să-l ia ca pe un sac şi nu

putu, se îndoia sub greutate. Până la urmă n-avu încotro: îl luă pe Petre de picioare şi-l trase după el, ca pe-un lemn. Pe la porţi, câinii hămăiau turbaţi. Luceau stelele, reci, şi Savel îl vedea pe Petre cum vine după el, întins pe spate, lăsând o dâră cotită în nisipul drumului. Se mai lovea şi de câte o piatră, dar nu conta.

Văduva se cruci, văzându-i.

— Parcă tragi la hulube, muică, râse ea.

— S-a-mbătat pentru prima oară în viaţa lui, şopti Savel, ca şi cum ar mai fi fost cineva prin împrejur. Să nu păţească ceva…

— Bagă-i mâna în gură…

Degeaba, Petre nu vărsă pic. Îi puse şi ceapă la nas, şi oţet. Nimic. Dormea dus şi. Parcă nici un mai respira.

— Să nu moară, doamnă îi zise Savel ţărăncii.

— Ia dă-i nişte baligă de cal, să vezi cum sare ca iepurele.

Îi dădu, şi Petre vomă, îndoindu-se toată noaptea, cu ochii ca ieşiţi. Umplu toată curtea femeii.

Când ieşea răutatea din el, începea să meargă dea-ndăratelea. Îşi băgă şi capul într-o cântă cu apă, să se răcorească. Şi când se mai dezmetici şi îşi dădu seama, se înfurie:

— Mă Savele, tu eşti prieten? De ce m-ai lăsat, mă, să beau? N-ai fost tu lângă mine, de ce nu mi-ai dat cu ceva în cap, dac-ai văzut că-s nebun? M-ai lăsat să râdă lumea de mine…

Nu-şi mai amintea nimic. Credea că acolo se făcuse de râs. Şi numai Savel era de vină. Şi nu mai vorbi cu el trei zile.

13

Savel nu se uitase la public tot timpul. Şi acum, când se îndrepta spre perdeaua roşie, cu cai bălţaţi şi cu porumbei zburând din pălării negre, parcă intra cu fiecare pas în podea. Sala de clasă era lungă şi drumul i se părea fără sfârşit. Liniştea îl îngropa în podea, fiecare pas se lipea, adâncindu-se, în podea: nu se auzea nicio vorbă, nicio

bătaie din palme. Îşi muşca buza de jos, ca întotdeauna când nu-i reuşea ceva. Simţea cum mâinile i se lungesc şi atârnă străine şi grele pe lângă el.

Ocoli privirea lui Petre: erau supăraţi. Dar mai grav era faptul că poezia ce o recitase întotdeauna o spusese Petre şi avusese cu ea mare succes. De trei zile Petre era răguşit, după beţie, şi Mezat nu voise să renunţe şi în seara aceasta la un punct ce avea întotdeauna trecere.

— Spune-o tu, c-o ştii! îi zisese lui Savel. Prinde la public. Ăştia asta vor, pământ! Spune-o, succes să fie, ce ne interesează pe noi de treburile lor… Spune-o tare, s-o audă şi ăia de s-au zgârcit şi-au rămas pe dinafară, pe la geamuri.

Dar el o recitase potolit şi acum Mezat se uita la el cu ochi mici.

— Omorâşi sala, nepricopsitule, cum ies eu acum să rup lanţuri pe muţenia asta?

El îşi fixa numerele întotdeauna după puncte de succes: să apară în aplauze. Ieşi, cu Dorina, fiert.

Lui Savel îi părea rău nu pentru Mezat. Pentru el. Nu reuşise nimic, nimic!

— Lasă, c-a fost bine, îl bătu Petre pe umăr.

— N-o mai spun niciodată! îi veni lui Savel să plângă de ciudă. Şi luă perdeaua în mâini şi îşi băgă faţa în ea şi stătu aşa. N-am talent! zise el, şi începu să plângă.

— Ei, n-ai! Poate nu ţi s-a potrivit, dar ai avut succes, să ştii.

— Am omorât sala, sunt şi eu de acord cu Mezat. Dar de ce m-a pus s-o spun? Eu am vrut s-o spun altfel, cum credeam eu, şi uite că…

— E bine şi aşa, zise Petre. E mai bine decât cum o recit eu, zău îţi spun! Eu prea strig. Când ai zis tu, moale: „Flămând şi gol, făr-adăpost”, a îngheţat inima în mine. Aşa trebuie spusă, să mă ia dracu’, Savele, de te mint! Eu sunt actor de comedie, n-o mai spun în viaţa mea. Ai fost mare, zău! Nu te lua după aplauze, n-ai băgat de seamă că Dorina n-are aplauze?

— Da, fiindcă se tem bărbaţii să bată din palme, să nu-i privească nevestele cruciş, se mai învioră Savel. Degeaba, am ratat-o, şi n-o mai spun nici dacă m-ar tăia Mezat în şase.

Mezat avu mare succes. Uită de necaz şi veni fericit după perdea. Se bucura ca un copil. Mai luă o bucată de lanţ şi o sfărâmă, în aplauzele sălii.

În pauză, Savel primi un bilet. Nu-l citi decât împreună cu Petre. Nu mai primise în viaţa lui bilete.

„Domnule artist,

Mi-a plăcut foarte mult cum aţi recitat poezia „Noi vrem pământ”. Aş vrea să vă cunosc. Să-mi spuneţi mâine seară în ce comună daţi spectacol, să vin să vă văd. Elena, elevă.”

— Asta vrea să se mărite – zise Petre.

— Nu, nu cred, se apără Savel. Poate i-a plăcut…

— Cred că i-a plăcut mai mult de tine…

— Nu, nu cred… Trebuie s-o anunţ că mâine suntem în Branişte…

— Păi mâine nu mai reciţi poezia, să nu vină de pomană…

— O s-o recit.

— Treaba ta, dar cred că Mezat o să mă pună pe mine… Şi tu ziceai că…

— Nu, o recit. Eu am cucerit-o pe fată, zâmbi Savel, cam stingher. Să nu te bagi pe fir…

— Dar e numărul meu! se înfurie Petre.

— Mi-l laşi mie – zise Savel – te rog din suflet să mi-l laşi mie! îi era frică să nu recite cumva Petre şi să se îndrăgostească fata de el: fiindcă era sigur că Petre recita mai bine. Şi nu voia să piardă fata: era prima fată care îi cerea ceva.

14

— Nici n-o cunoşti, deşteptule! Dacă e urâtă?

— Nu poate fi urâtă, zise Savel şi ieşi să anunţe oamenii că mâine seară vor da program complet în Branişte.

După spectacol, fata îl aştepta la uşă. Era întuneric şi nu

reuşi s-o vadă la faţă cum arăta. Păcat că uitase lanterna în căruţă!

— Branişte e aproape, doi kilometri, spuse ea. Era într-un grup de fete. Şi numai ea putea fi.

Savel nu se opri, să nu-l creadă uşuratic. Şi să nu greşească cumva, să vorbească cu alta, deşi era sigur că numai ea putuse să spună: „Branişte e aproape”.

Noaptea dormiră la un ţăran de lângă biserică, într~o cameră plină de şoareci. Când Petre stinse lampa, începură să fugă pe sub pat şi să chiţcâie. Lui Savel îi fu frică de şoareci şi ca să-i alunge şi să vadă Petre că nu se teme de ei, începu să miorlăie ca pisica. Miorlăi şi Petre, mai gros, ca un mârtan uriaş. Chibrituri n-aveau şi Savel iarăşi uitase lanterna la căruţă.

— Miau-au-auu...

— Miorlauuuu! făcea Petre.

— Pfff! Pfff!

— Sfâr! Sfârrr!

Începură să râdă. Şoarecii se mai potoleau, apoi îşi vedeau de treabă: căutau. Li se auzeau paşii mărunţi pe masă. Pe Savel mersul lor îl furnica. Unul, afurisit, rodea parcă lemnul din piciorul patului. Ei miorlăiră şi râseră până târziu.

— Miauuu...

— Miorlauuuu...

Se deschise uşa şi Mezat intră furios, venind dintr-o cameră vecină. Începu să-i piseze cu pumnii, sub pătură, pe nimerite.

— Vă arde de glumă, nenorociţilor? Nu mă lăsaţi să dorm, hai, vă bateţi joc de mine, mă faceţi de râs?

Şi după ce-i mai toboşi puţin, ieşi. Ei nu mai ziseră nici p;.s. Într-un târziu, adormiră. Şi Savel toată noaptea visă şoareci.

15

Zilele rămâneau în urmă, pe drumuri. Dar în fiecare sat Petre înălţa zmeie de hârtiePe unde trecea, învăţa copiii să-şi facă din ziare şi din car toane, din aţă şi un laţ zmeie şi

să le ridice deasupra caselor, vâjâind, colorate. Se adunau de pe toate uliţele lângă căruţa cu coviltir de rogojină. Pe marginea satului, cu un briceag de altoit pruni, cu lama încovoiată, luat de acasă, Petre tăia şi potrivea la capete, două câte două, lopăţelele. Când n-aveau copiii prin curţi scândurele ori bucăţi de şindrilă, erau bune şi crengile de prun, numai miezul, lustruit şi răzuit, uşor ca o pană. Albastre, din hârtie de învelit cărţile de citire şi caietele, galbene cu pătrăţele roşii, din feţe de masă colorate, zmeiele se legănau deasupra drumului, zbârnâind. Copiii ţineau strâns ghemul de aţă.

— Zmeul! Zmeul!

— Uite-l, bă, uite-l pe-al lui Nicu!

— Lele, ce sus el

Şi băteau din palme, şi se bucurau. Şi stăteau la rând, să le facă la toţi. Şi întrebau, şi învăţau. Cum se croieşte un zmeu şi cum poţi să-i dai drumul. Peste toate uliţele zburau zmeiele în tot satul. Şi pe unde treceau, toate satele rămâneau pline de zmeie, şi Petre se bucura.

— Trimite-i, Năică, o telegramă la frat-tu!

Şi Năică rupea la mijloc o bucată de hârtie roşie şi lăsa să treacă aţa prin ea. Bucata urca spre capătul aţei, poticnindu-se, urca acolo unde zbârnâia zmeul. Şi plecau telegramele, albastre, albe, din maculatoare, din cărţile de anul trecut, în sus, acolo, unde bătea vântul, mişcând cozile lungi, de cârpe, ale zmeului.

Petre lucra. Copiii veneau lângă el, cei care aveau zmeiele sus, şi îi puneau ghemul de aţă la ureche, să audă cum zbârnâie.

— E bun, nene?

— E bun, zicea Petre.

— E bun, e bun, e bun!

Şi se împrietenea cu ei. Mulţi erau de-o seamă cu el, dar nu ştiuseră până atunci să facă zmeie.

În Branişte, lângă căruţă, Petre termina un zmeu. Copiii erau în jur, roi. Petre văzu doi oameni mergând câte zece paşi, câte zece, şi oprindu-se unul în faţa celuilalt. Unul

arăta a domn, cel înalt, iar cel scund ţinea în mână două drugi de porumb. Se opriră şi lângă căruţă, fără să-l ia în seamă. Copiii erau înnebuniţi, se uitau în sus şi făceau o zarvă de parc-ar fi luat satul foc.

Cel scund bătu cu degetul în coviltir, cum ar fi bătut într-o uşă. Rogojina sună aspru, ca o hârtie întinsă.

— Poate doarme, zise cel înalt. Lasă-l şi ascultămă pe mine, n-ai decât de câştigat.

Cel scund nu răspundea niciodată. Petre îşi lungi urechile.

— Dă o declaraţie şi n-o să-ţi pară de loc rău. Ţi-am mai spus, se vorbeşte că celor ce au avut fermă model nu le ia pământul. Eu n-am fost în viaţa mea boier. Am avut eu mii de hectare? N-am avut. Am avut fermă model, tot soiul de animale am crescut… Normal, am avut şi pământ, fiindcă trebuia să le hrănesc.

Petre văzu că scundul avea o cicatrice aproape crudă la gât, ca şi cum l-ar fi tăiat cineva cu secera.

— Spui doar adevărul!

— Atunci de ce zici că n-o să-mi pară rău? vorbi ţăranul. De ce aveţi nevoie de mine? Eu nu dau nicio declaraţie.

— Omule, n-am avut eu fermă model?

— Nu! zise scundul, şi Petre îi văzu cicatricea roşie mişcându-se: mărul lui Adam o ridica în sus şi în jos, când vorbea, lungind-o.

— Cum nu? Eu nu mă scumpesc, să ştii. N-am avut eu cai pursânge?

— Aţi avut.

— Ei, vezi! Aşa te vreau. N-am avut eu crescătorie de porci? N-am avut eu scărpănătoare pentru porci?

— Aţi avut.

— N-am avut eu vaci de rasă?

— Aveţi şi-acuma.

— Atunci dai declaraţia?

— Ba!

— Cum ba? Ai recunoscut.

— Ba! o ţinu omul pe-a lui şi bătu iarăşi în coviltir.

— Atunci spui că n-am avut fermă model?

— N-ai avut. Ai avut bogăţie, dar nu fermă model. Aia e altă mâncare de peşte, zise scundul şi bătu şi mai tare în rogojină.

Petre se apropie cu zmeul în mână, aproape gata.

— Ce doriţi? întrebă.

— Vreau să-mi dai nişte mere pentru copii, de două drugi.

— Nu suntem cu mere, zise Petre. Suntem cu circul.

Cel înalt se lumină la faţă:

— Mere vrei, omule? De ce nu spui?

— Nu mai vreau, zise ţăranul şi aruncă drugile în căruţăDacă n-o să mănânce mere, n-o să crape, zise şi plecă singur, la vale, de unde venise, uitându-se în sus, la zmeiele ce tremurau în văzduh. Vântul sufla puternic şi norii începură să se mişte, speriaţi.

**16**

Veneau de pe deal, Savel şi cu fata. Şi începuse să plouă... Satul era departe, dar se vedeau zmeiele cum coboară. Ploaia se înteţi, caldă. Fata avea un ziar. Trecuse pe lângă ei poştaşul şi ea luase ziarul, mai mult ca să-l oprească pe poştaş şi să-i spună să treacă pe la ei, pe-acasă, s-o anunţe pe mamă-sa că doarme în Branişte, la mătuşă-sa Silvia. Acuma ploaia îi uda părul, şi ea, în grabă, rupse ziarul în două şi făcu două coifuri din el. Îşi puse ei ionul pe cap şi râse. Şi unul i-l dădu lui. Şi Savel şi-l puse singur, deşi nu i-ar fi părut rău dacă i l-ar fi pus ea.

Ploaia se îndesa şi picurii băteau în coifuri, pocnind repede. Era o ploaie cu soare, plină de lumină. Apoi ziarul se udă şi picurii nu mai pocniră, parcă se lipeau de coifuri, moale. Apa începu să le curgă pe faţă şi pe sub bărbie, dar lor nu le păsa. Mergeau cu coifurile de hârtie, coborând dealul, singuri. Câmpia mirosea a flăcări de cremene.

Fulgera, aprins, tot cerul. Dar tunetele erau mici, fricoase. Faţa ei era scăldată de apă şi ochii râdeau, albaştri.

— Ce ploaie! zise ea.

— Da, zise el.

Odată veniseră norii, din senin. Doar se vedeau de pe deal zmeiele din satele învecinate.

Mergeau tăcuţi, de mult. Ploaia se rări. Apoi stătu şi se auzi un zgomot: ultimii picuri căzură toţi deodată pe pământ şi pe coifuri. Parcă ploaia fusese retezată.

Şi atunci se făcu dintr-o dată linişte. Şi ei se opriră ca speriaţi şi se priviră. Apoi soarele scăpă dintre nori.

Ea avea numai picuri de apă pe marginea coifului. Ca nişte mărgele. Şi când luci soarele, picurii de pe marginea coifului se colorară, vii. În o sută de culori. Savel privi culorile cum se clatină, în picuri. Parcă picurii de pe marginea coifului ei înfloriseră.

El surâse. Era un curcubeu, zeci de cuncubeie, şi lumina aceea colorată se răsfrângea pe faţa fetei, jucau pe faţa ei luminile acelea.

El o privea, când o auzi:

— Uite! Uite!

lin spatele lui, trecându-i peste umeri, răsărise un curcubeu lat. El îl văzu, când se întoarse. Şi mai văzură amândoi, departe, cum ploua mărunt, ca o pulbere albă, şi cum prin ploaie trecea o lumină ciudată, a soarelui. Vedeau cum prindea formă curcubeul din ciocnirea acelei lumini cu apa. Şi atunci fata începu să râdă. Un moţ de păr îi ieşise lui Savel prin coiful de hârtie şi stătea ţanţoş.

— A ieşit curcubeul, a stat ploaia de tot, zise fata.

Şi, ca şi cum nu ea ar fi vorbit, întinse palmele cu faţa în sus, să vadă dacă mai picură. Ca şi cum până atunci şi-ar fi ţinut mâinile ascunse. Nu mai picura. Dar coiful uită să-l mai dea jos. Şi uită şi el. Curcubeul lumina câmpia, de la o margine la alta.

Şi atunci se înspăimâmtară amândoi. Văzură aproape, foarte aproape, la marginea pădurii, lupii. Aveau pielea udă uşor. Curcubeul trecea şi peste ei.

Se uitară o clipă unul la altul. Şi porniră muteşte, de-a-ndărătelea , tremurând, până lângă tufanul cu foi galbene. Şi se urcară repede, nici un ştiură când. Acolo răsuflară

uşuraţi, stând pe o creangă groasă.

Lupii se plimbau pe la marginea pădurii, tăcuţi. Şi cei mai mici, puii de anul acela, se jucau prin iarba udă. Se muşcau, se tăvăleau, săreau. Lupoaica se uit'a la ei. Cei mai plini în grumaz se plimbau şi miroseau aerul.

Savel şi fata stăteau în tufan şi-i priveau. Hainele li se lipiseră de trupuri şi tremurau. Mai mult de frică, fiindcă aerul era cald. Dârdâiau uşor şi priveau lupii jucându-se. Şi se bucurau văzându-i şi tremurau. Şi aşteptau să plece lupii, să-şi termine jocul. Şi să nu şi-l mai termine niciodată.

Drumul era pustiu şi urca. După ploaie, se întărise, ca şoseaua. Caii mergeau cu capetele în pământ, greu. Pietrele ridicau căruţa des, făcând-o să joace pe roţi.

— Meseria, 'tu-vă mama voastră! se auzi glasul lui Mezat. Stătea culcat pe burtă, în căruţă, pe fân, şi privea în spate: capul îi ieşise de sub cergă, zbârlit. Dădu cerga în lături cu cotul şi ei îl văzură gol până la brâu. Avea pieptul păros, ca de drac. În faţă, Dorina mâna caii.

Ei aveau grijă să nu greşească: le număra greşelile şi îi bătea pentru fiecare pas rău. Ei erau atenţi, dar nu mai exista nicio bucurie: lucrau ca să nu primească palme peste ceafă, unde obişnuia Mezat să-i atingă. „Fără chelfăneală nu se prinde meseria de voi”, zicea el.

Savel mergea pe picioroange, greu. Se mai sprijinea de un băţ uriaş, din când în când. Îi era însă frică tot timpul că o să cadă şi o să-şi rupă oasele. Picioroangele erau grele ca nişte butuci. Lemnul atârna întreit şi mai ales pânza de sac, vărgată, pantalonii adică, îl încurcau. Vântul îi bătea ca pe nişte prapori şi el se aştepta în fiece clipă să-l sufle vântul în şanţ, din vârful catargelor, şi sa-şi audă trosnind încheieturile. Nu se uita decât înainte, departe, să nu-i vină cumva ameţeală.

Lângă el, în mâini, Petre il vedea şi i se părea înalt până la cer. El mergea cu picioarele în sus: de stângul avea legat un zmeu albastru. Aţa urca pe lângă Savel în sus, aproape drept: Mezat voia să-i înveţe un nou fel de-a face reclamă.

— Umblă, mă, şi la chitară! strigă el din căruţă.

Savel îşi aminti că avea chitara legată în spate, de-a curmezişul, ca o armă. Începu să-şi treacă degetele peste coarde.

— Zi şi ceva din gură, populare, c-astea le plac! Nu-i vedea nimeni şi drumul urca încet, la pas.

Savel începu să cânte „M-a făcut mama oltean”. Dar îi tremura glasul şi Petre îl vedea, de jos, palid. Şi urmărea picăturile de sudoare ce-i cădeau grele din bărbie. Îi venea să râdă şi nu prea îl lăsa inima.

— Acum spuneţi şi câteva bancuri, să vă obişnuiţi, zise Mezat.

— Noroc, Savele! strigă Petre, făcându-i un semn cu dreapta şi rămânând numai într-o singură mână.

— Noroc! răspunse Savel din vârful prăjinilor, cu vocea tăiată în trei.

— Ce mai e pe la voi, prin cer, e rost de ploaie? Savel nu-i răspunse nici când strigă Mezat la el să vorbească. Uitase răspunsul.

18

La podul de la marginea Gruşovăţului le ieşiră înainte, în drum, vreo zece oameni cu chimire.

— Staţi aşa! strigă unul, şi Mezat opri caii.

Obosiţi, Savel şi Petre ajunseră căruţa şi se rezemară de leucile din faţă. Chimirele cruşoveţenilor erau ţintuite şi luceau în soare. Mezat ieşi de sub coviltir, în maiou, şi se ridică în picioare, stând pe şâşâletele din faţă.

— Ce-i? întrebă cam plictisit..

Oamenii, văzându-l aşa de lat şi de păros, tăcură. Nu voia niciunul că continue, degeaba se înghionteau şi îşi făceau semne să vorbească. Unul cu ciomag, făcându-si curaj, doar-doar o speria matahala ce se scărpina pe piept, scuipându-se, zise răstit:

— Am auzit c-aveţi comunişti în căruţă!

— Ce-avem, mă?

— Aşa-am auzit…

— N-ai auzit bine, zise Mezat. Altă dată să-ţi destupi urechile, să-ţi scoţi vata!

— Noi aşa-am auzit şi nu vă lăsăm în sat… Umblaţi să împărţiţi pământurile…

— Ce să fac cu pământurile voastre? Eu sunt cu circul…

— Am auzit c-aveţi în căruţă de-ăi de fac propagandă, comunişti, şi…

Mezat băgă mâna după cergă şi o scoase afară pe Dorina, aproape goală.

— Uite ce-am în căruţă!

Ceata se mai muie. Atunci veniră dinspre tâmp patru care şi se opriră în spatele căruţei. Oamenii se amestecară cu cei din ceată, întrebând ce se întâmplase.

— Am auzit c-au comunişti care spun poezii şi bancuri cu boierii… Şi nu-i lăsăm în sat.

— Ăsta e nea Mezat, spuse unul dintre cei sosiţi cu carele. Nea Mezat, ăla de rupe lanţurile… Nu-l cunoşti, Gogule? Vrei să-ţi rupă şi ţie vreo două-trei oase? Unde vezi tu comunişti? Şi ce, ăia sunt ciumaţi? Ei, drăcia dracului, Gogule, parc-ar fi satu' tău! Ieşişi tu la poarta satului, ca ăl deştept, să nu laşi oamenii să-şi vadă de treabă! Nu ţi-e ruşine aşa pe la mustăţile de un le ai, Gogule? Ori dacă te-a oprit boieru' Costel să nu faci frontu', acuma te găsişi tu deştept! Te trimeasă, hai, cine te trimeasă încoa', Gogule? Da' pe voi? Fugiţi, mă, dracului de-aci, cu parii voştri cu tot, ce, voi credeţi că dacă o să luăm pământu', o să tremure cineva de parii voştri? Mână, nea Mezat! zise omul, şi Mezat îndemnă caii.

Savel şi Petre trecură prin ceata de oameni, unul lângă altul, întrebându-se din ochi: despre ce comunişti fusese vorba?

— Bagă-mă, nene, şi pe mine înăuntru, că n-am lei! Cel care-i zicea nene era mai înalt cu un cap decât el.

— N-ai nici lei, nici ouă? îl întrebă Petre.

— N-am nici ouă, nimic, zise băiatul.

— Bine – râse Petre – te bag. Dar ce-mi dai, ce ai?

— Cinci pietre. Ţi le dau, cinci pietre gogonate, de cinci culori, aşa pietre nu găseşti nici la Bucureşti, pietre de apă…

Îl întrebase mai mult ca să-l audă vorbind: era sâsâit. Acum nu ştia ce să facă: să primească ori nu pietrele ce i le băgase băiatul în mână?

— Lasă, mă…

— Dacă nu le iei, mă supăr, zise băiatul. Ia-le, să ai o amintire de la Iorgu F. Călea.

— Bine, Iorgule, ca amintire… Aşa mai merge, zise şi le băgă în buzunar, fără să le numere.

Dar dacă Mezat nu-l lăsă pe Iorgu? Petre căută doi lei în haină şi plecă spre intrare, gata să-i plătească lui Iorgu biletul, fără să ştie el, dacă Mezat strâmba din nas. Dar Mezat nu se strâmbă şi el se miră. Îl trase doar de ureche, prieteneşte. Şi rămase mai departe la uşă, să vândă bilete. La sfârşit, le lua înapoi, să le aibă. Biletele erau nişte cartoane rotunde, pe care scria cu litere roşii: „încurajaţi arta şi sportul român!”

Savel îi arătă fata. Venise şi în Cruşovăţ, avea şi aici o mătuşă. Satele erau apropiate şi ea n-avea ce să facă acasă: era elevă dar ea nu mai mersese la şcoală. Taică-său era pe front.

— Şi ea vrea să devină artistă, îi şopti Savel lui Petre. Ce zici… are talent?

Voise să spună altceva. Petre o privi şi dădu din cap, nesatisfăcut.

— Nu ştiu.

Nu zise că-i frumoasă, să nu creadă Savel că s-a îndrăgostit cumva de ea. Şi nici că-i urâtă, să nu-l supere.

Înainte de a începe programul, Mezat le spuse:

— În seara asta, dragii mei, nu mai spuneţi poezia aia… Şi nici un mai jucaţi sceneta cu… Nu intră în profilul satului. Aci merge un program eu multă Dorina, cu box, cu papagali…

Nu le mai spusese niciodată „dragii mei”. Sceneta despre care vorbea avusese mare succes în Branişte: Savel făcuse pe pretorul, şi Petre pe cucoana care plângea în batistă. Unii din Branişte fuseseră de faţă când pretorul dăduse mâna cu ţăranii şi toată Braniştea râsese cu hohote la

spectacol. Mezat acum se temea, de aceea le spusese „dragii mei” şi de aceea nu zisese nimic când Petre îl băgase în sală pe Iorgu.

— Se teme să nu-şi piardă autorizaţia, îi şopti Petre lui Pătuleanu. Şi ieşi de după perdea, în mâini. Pe talpa piciorului stâng ţinea un papagal verde.

— Bună seara, zise papagalul, când ajunseră în centru. Bună seara, bonsoar!

Savel veni în urma lor, ca şi cum atunci i-ar fi văzut.

— Bună seara, Petre, zise el.

— Noroc, răspunse papagalul.

Savel se înclină respectuos în faţa papagalului verde şi lumea se încălzi.

— Ce mai faci? întrebă papagalul.

— Bine, răspunse Savel.

— Ce mai faci?

— Bine, nu ţi-am spus? răspunse Savel şi se aplecă, să-i spună ceva la ureche lui Petre.

— Eu sunt capul! zise papagalul. Eu sunt capul!

— Şitu, ştiu, vorbi Savel şi se prefăcu că-l loveşte pe Petre în ceafă. Aici e coada? întrebă.

— Eu sunt capul!

— El e capul, n-auzi? zise Petre.

— Bine, dacă-i aşa… Petre, am ceva de mâncat.

— Dă-mi repede, să nu te vadă! zise Petre şi întinse dreapta, rămânând într-o mână.

Savel îi dădu o bucată de pâine.

— Aici e gura! strigă papagalul. Alo! Alo! Aici e gura, acolo e fundul…

Lumea râdea şi râdea şi Mezat, lângă perdea, cu gura până la urechi. Dorina zâmbea.

Petre intră după perdea, apoi reveni în sală, cu papagalul pe palmă. Lumea privea papagalul verde înnebunită şi râdea.

— Scoate banii, neamule! zise papagalul.

— Babo, babo! zise el.

În stânga, Petre ţinea o farfurie în care oamenii aruncau

mărunţiş.

— Scobeşte chimiru'! zise papagalul.

— Babo! Babo!

— Zgârcito, scoate banii!

Lumea dădea, să nu-i facă papagalul de râs. Petre trecea prin faţa tuturor, pe rând, mărunţişul suna pe farfurie.

— Al darcului papagal, le ştie şi pe franţuzeşte...

— E deştept...

De fapt, erau doi papagali, amândoi verzi. Lumea credea că e acelaşi.

— Babo! Babo!

Când trecu prin faţa lui Iorgu cu farfuria în* tinsă, mâna îi tremură. Banii sunau metalicParcă îl loveau în creştet. Petre se roşi la faţă, simţi cum îi vine tot sângele în obraji şi-l arde. Dar era vopsit pe faţă şi nu se vedea. Mărunţişul cădea ca o ploaie. El umbla cu mâna întinsă: şi atunci ştiu precis că îi e ruşine şi că cerşea. Şi nu pentru el, cerşea pentru altul, pentru Mezat. El nu s-ar fi dus în ruptul capului.

— Zgârcito, scoate banii!

Papagalul i se urcase pe umăr şi striga. Şi el simţea cum sunetul banilor, câzând pe farfurie, îl turteşte. Aerul se asprise şi gura îi era parcă plină de praf: îi era ruşine de meseria lui.

**20**

Umbrele săreau într-un picior. Undeva, la apus, soarele era întreg, roşu şi galben. Şi îşi trimitea razele în sus şi în jos, ca o stea. Razele erau lungi şi albe şi treceau dincolo de nori, luminându-i.

Umbrele erau mai tari, aproape, lângă tălpi, mai groase, şi cum se îndepărtau, se ascuţeau şi deveneau mai mari şi nu întunecau bine pământul. Jucau doar ca o spumă neagră.

Apoi o luară la fugă. Umbra mai mică venea în urmă. Se vedeau tălpile călcând nisipul. Umbra mai mică avea tălpile înguste. Şi tălpile înguste călcau pe urmele paşilor dinainte. Şi urmele ei erau mici de tot şi uşoare1. Uneori, în fugă, îşi

pierdea echilibrul. Şi atunci umbra se balansa, lovind aerul cu mâinile, ca şi cum s-ar fi sprijinit de el.

— Când eram mică – zise ea – îmi măsurăm în fiecare dimineaţă umbra. Stăteam lipită de cireş şi-mi priveam umbra, când răsărea soarele. Şi o însemnam pe pământ, la creştet. Însemnam cu unghia coaja cireşului şi apoi legam acolo o aţa, să îngroaşe umbra cireşului. Şi unde era umbra lui groasă, la aţă, eu trăgeam o linie cu degetul şi băteam cu pietroiul un ţăruş. Şi a doua zi făceam la fel, să văd cât am crescut… Şi uneori mi se părea că în fiecare zi cresc…

Tălpile ei mici încăpeau în urmele lăsate de umbra dinainte, şi erau parca prea mici, şi ea râse,

— Tu, Veronico, de ce râzi?

— Ce proast-am fost crezând că în fiecare zi cresc… Apoi am început să-mi măsor umbra numai de ziua mea, când împlineam încă un an. Şi băteam câte un ţăruş. Şi atunci am văzut cum creşteam încet-încet, dar mă bucuram, fiindcă nu mai eram atât de mică…

Stăteau acum pe marginea şoselei. Umbrele tăiau drumul în două. El ridică mâna în sus şi umbra lui se lungi mult. Se făcu înaltă cât a salcâmului din dreapta lor, aproape cât a salcâmului. Dar, oricum, mai frumoasă. Era dreaptă şi nu se clătina. Umbra salcâmului o bătea vântul, lungind-o, scurtând-o, lovind-o de grămada de pietre din stânga şi de cea din dreapta.

Mâna lui era atât de mare, că acoperea cu ea fântână cu cumpănă, din faţă. Putea să strângă fântâna, s-o ţină la piept numai cu o mână.

Le era sete şi fântână era plină cu apă. Se apropiară şi băură. Şi ca să râdă mai mult, se priviră amândoi, deodată, în ciutură. Şi îşi făcură cu ochiul, şi cei din apă, oe semănau cu ei, le făcură şi ei cu ochiul.

Apoi el se aplecă pe ghizdul fântânii şi strigă:

— Hau-hau!

Şi fântână strigă şi ea. Şi ei râseră şi o luară iarăşi la fugă, spre sat.

Umbrele se ajungeau. Se îndepărtau. Se căutau, se

urmăreau. Umbrele se alipeau, se confundau, apoi iarăşi o luau la fugă.

— Când eram mică – zise ea – nu ştiam de unde răsare soarele. Credeam că răsare din grădina unchiului Alexandru… Şi într-o dimineaţă m-am sculat devreme şi m-am dus la grădina unchiului Alexandru şi am stat pe pământ, aşteptând să răsară soarele şi să-l văd… Dar soarele n-a răsărit din grădină, a răsărit de după casa şefului de post… Şi în dimineaţa următoare m-am dus cu noaptea în cap lângă gardul şefului de post. Casa era lipită de gardul de la vale. Dar soarele fugise… Fugise şi răsărise la marginea satului. Şi m-am dus în altă dimineaţă la marginea satului. Nu era acolo. A răsărit în alt sat, în Ograda. Şi o săptămână am tot rugat-o pe mama să mergem, pe la mătuşa Vetuţa din Ograda… Am mers, dar soarele n-a răsărit nici acolo… Răsărea acum la marginea Crivinei…

Umbrele mergeau acum alături, încet. Şi cum păşeau, umerii se loveau, moale. Se loveau des, ciocnindu-se, ca două pietre, fiindcă se îndepărtau repede, speriate, ca şi cum le-ar fi durut apropierea. Umbrele mergeau spre sat. Tremurând, zbătându-se, vibrând ca două săbii.

**2,1**

Pătrulenii erau oameni răi. Umblau prin sat cu boata la subsuoară, de mici. Şi cum nu se împăcau două poteci, cum ieşeau scântei din ciomege. Sat de oameni răi, ziceau vecinaşii. Şi ei îi ocoliseră, nu trecuseră cu căruţa pe la ei.

— Ăştia nu ştiu de niciun Dumnezeu!

— Pe la ei nu calcă preceptoru’.

— De ce?

— Îi e frică de-ăl din negură.

— Cine e ăla?

— Nu se ştie. Răsare noaptea de sub pod, din salcâmi, de după poartă, din drum, răsare şi-ţi îndoaie oasele.

— N-o fi dracul!

— Nu, e ăl din negură.

Când auzeau, li se ridica părul măciucă. Se temea şi

Mezat, de vreme ce crrmea căruţa tot pe alte drumuri, să nu nimerească în Pătrule,

— Ăştia n-au nici jandari.

— Cuini, n-au, doar toate satele au!

— N-au. Care cum vine, nu râiază acolo.

— Jandarmii n-au puşcă?!

— Parcă ăl din negură îi întreabă de puşcă?! L-a tocat pe unu' în mijlocul drumului şi n-a apucat jăndaru' nici să pună mâna pe puşcă Şi-a încasat porţia stând cu puşca în spinare. Te pui cu ăl din negură?

— Nici chiar aşa! nu se lăsa Petre. Ei în ce lume trăiesc? N-au şi ei legi, n-ascultă şi ei de nimeni?

— De cine? De doi ani s-au făcut şi mai răi, de când cu războiul. Au murit mulţi" pe front, şi ăi deacasă s-au făcut negri de tot în cerul gurii. Nici boieru nu mai dă pe la conac. Iar logofeţii au zburat ca potârnichile, nu şi-au făcut cuib... Te pui cu. Ăl din negură?

Dar pâină la urmă şi Mezat a zis:

— Hai să mergem! De mâneat, n-or să ne mănânce.

— De ne scarpină puţin, nu-i nimic – zise Petre – mai schimbăm placa.

Satul era mare. Nu se mai termina. Până la şcoală, unde aveau de gând să dea programul, drumul se răsucea, cotea, urca şi cobora, lung ca moartea. Ei mergeau cuminţi în căruţă, cu ochii treji. Nu păţiră nimic. Şi după ce Mezat vorbi cu directorul şcolii să le dea sala mare. Petre şi Savel porniră prin sat călări. Era mai bine pe cai, puteau scăpa mai uşor.

Copiii se ţineau după ei. Se apropiau de cai şi-i gâdilau pe burtă cu nuiele groase. Şi mergeau înaintea lor, făcând praf,. Doar-doar le-or zice Petre sau Savel ceva, să poată veni bătrânii de prin curţi şi să-i ia la poceală. Dar ei îşi vedeau de treabă.

La fiecare poartă atâma câte o eâirpă neagră. Bătăturile erau pline de femei, semn că dormeau mulţi într-o casă. La unele porţi erau puse câte două sau câte trei cârpe negre. Unele erau ieşite de timp, albit*' de soare şi de ploaie,

semn că morţii erau vechi.

Savel văzu o fată bătând cu o piatră în popul porţii un batic negru. I-o arătă lui Petre cu capul şi amândoi se mirară. Fata era desculţă şi se ridica pe vârful degetelor, pe un scaun, când bătea: nu împlinise zece ani.

— Lu' Victorina i-a murit ăl bătrân, auziră pe. Un pistruiat.

— Când muri tat-to, fă? o întrebă pistruiatul.

— A murit de-astă-vară – zise fata – dar n-a avut mama batic negru.

— Unde-a murit ăl bătrân al tău?

— La Turda, zise fata. De mitralieră.

— Al meu a murit de obuz şi al lui Mitică Carâmb a murit de bombă, zise pistruiatul.

Parc-ar fi zis: au murit de boală de inimă, ori de oftică. Petre îi privi pe copii şi nu-i mai fu frică.

— Mă – zise Petre, oprind calul – ia veniţi încoa'! Vino şi dumneata, ăl bătrân! Vino, femeie, şi dumneata! Veniţi şi voi, cei de la fântână.

— Ce-i, mă? se strânseră oamenii, negri la vorbă.

— Am auzit că sunteţi oameni răi, zise Petre.

— Suntem…

— Că băteţi oamenii, că-i furaţi, îi tăiaţi! Acuma am venit şi noi aici, nouă ce-o să ne faceţi?

— Păi, să vedem…

— Voi pe toţi îi daţi prin ciomege, ca prin proţap cânepa – repetă Petre ce auzise în Ograda. E drept?

— Drept! zise bătrânul. Numai că noi le dăm la cap ălora de ne calcă pe lingură. Cu voi ce să avem. Ou nişte copilandri, doar nu ne faceţi vreun rău…

— Nu, prinse Petre curaj. Noi suntem cu circul… Veniţi desească să vedeţi… Omul care rupe lanţuri, papagalul vorbitor, femeia şanpe! începu să prindă el voce.

Seara, nu mai aveau loc în sală. Cum pe Mezat îl interesau banii, îi lăsă în pace să joace ce vor: aici n-avea cine să-i ia autorizaţia. Şi Petre o făcu pe boieroaica şi plâmse caraghios, iar Savel, în fracul lui Mezat, dădu mâna

cu câţiva ţărani, ca un pretor. Jucau singuri, fără să cheme ţărani din sală. Savel strângea mâini în vânt şi pătrulenii mureau de râs. Apoi Petru îl făcu pe lunganul ce voia fermă model, şi Savel pe ţăran. Cel mai mult râseră pătrulenii când Petre apăru într-un cearşaf negru şi zise:

— Eu sâint ăl din negură!

Savel veni. În cap cu o şapcă de jandarm şi cu sabie. Petre îi dădu un picior în fund.

Savel veni iarăşi în frac, cu monoclu. Şi iarăşi primi o lovitură în spate.

— Eu sunt ăl din negură, zicea Petre, ori de câte ori Savel venea îmbrăcat altfel, cu geantă de perceptor, cu halat de inspector sanitar…

După pauză, Petre veni îmbrăcat ca. Un prost şi anunţă:

— Urmează popa Vulturul cu soţia!

Apoi apăru la braţ cu Savel, care purta o fustă roşie. Stătură la o masă. Mezat intră şi el în joc, făcând pe străinul. Simţise ce-i place publiculjai.

— Ioană – strigă Pa vel – mai adă vin la domni!

Şi Dorina, ca o servitoare, aduse.

— Eu mă duc să-mi pregătesc slujba, zise Petre. A murit Tănase Ibric, mă duc să mă gândesc ce-i zic mâine la căpătâi.

Şi trecu mai în lături. Savel începu să-l mingile pe Mezat. Toţi pătrulenii ştiau că era vorba de popa Şoimu, popise şi la ei în sat.

— Ioano – strigă Petre – adă vin la tovarăşi!

Dorina aduse. Savel se linguşea pe lângă Mezat şi îşi făcea buzele cu roşu, într-o oglindă. Cânta un patefon.

— Sunt buni şi liberalii, zise Petre. Doamne miluieşte pe Tănase Ibric… Nevastă, cât e ceasul? strigă el, ca din altă cameră.

— Două noaptea, zise Savel.

— Du-l pe domn la culoare, fă-i patul, ptune-'i o plapumă!

— Îi pun, dragă, două!

— Veşnica lui pomenire, doammeee… Nevastă, dă-i şi o oală cu zamă de varză, să-i fie bine la noapte.

— Îi pun, zise Savel.

Şi cum scoteau o vorbă, cum se tăvălea lumea de râs. Mezat nu avu niciun succes rupând lanţurile. În Patrule erau cinci fierari care rupeau lanţuri în mâini. Şi mai era şi un tâmplar şchiop, oare îndoia potcoave trăgând din ţigară.

22

Lui Mezat nu-i păsa; şi în seara a doua nu mai rupse lanţuri. Şi nici în a treia. Pătrulenii îi ţinură cinci zile, tot cu sala plină, şi el nu voia mai mult. Pătrulenii intraseră cu plugurile pe moşia boierească şi erau mândri. Petre şi Savel pomeniseră de asta, şi ei îl strigau acum pe nume, în drum.

— E vorba să se facă reformă, le cântă Mezat în strună, a şasea zi de dimineaţă.

— Păi dacă e vorba, de ce să n-o facem noi mai devreme? Că pământului nu-i stă bine neluerat, se posomorăşte la faţă. Nu-i stă frumos. Cu buruieni pe piept e urât. Pământu' nelucrat seamănă a cimitir.

Dorina îi pusese palma pe obraz şi. El îi simţise toate cinci degetele. Cel mic parcă ardea şi era neliniştit. Petre nu îndrăznise s-o privească în ochi. Se temea să nu-l bănuiască Mezat de gânduri rele şi să-l lase prin străini, li spuse doar lui Savel, el era prietenul lui cel mai bun şi putea să-i dea şi un sfat, avea acum doar experienţă la fete. Savel îl dezamăgi, spunându-i că n-avea rost s-o ia în serios pe Dorina, fiindcă nu era pură.

Se pregăteau să iasă în arenă, să joace box.

— Cum nu e pură?

— Se culcă cu Mezat şi nici măcar nu-l iubeşte. Vrea să ajungă cu el la Bucureşti, s-o ducă el la un mare circ, la cel mai mare. Şi vrea să se facă şi artistă de film.

Îşi legau unul altuia mănuşile de box negre. Şi jucau pe loc, să se încălzească.

— Are şi ea visele ei…

— Nu sunt vise, zise Savel. Ea vrea să ajungă mare vedetă prin bărbaţi . Cirezi, că acolo nu-l lasă pe Mezat pentru altul mai mare? îl lasă.

— Eu nu zic că mor după ea, se dădu în lături Petre.

Habar n-am, ea mi-a pus mâna pe obraz şi nu ştiu ce-o fi vrut…

— Nu e puiră, repetă Savel. Nu merită să-ţi strici sufletul eu ea. S-o iubeşti cumva…

— Nu, nici vorbă, se feri Petre.

Mezat instalase un ring cam ’primitiv. Şi aşa nu ştiau multe ţăranii despre box. Acum le explica regulamentul jocului: cum se punctează, cum se câştigă. Dacă unul cade la podea, ce se întâmplă cu el.

Ei jucau cu plăcere întotdeauna. Nu se loveau serios, fiindcă n-avea rost. Dar învăţau să boxeze. Deja ştiau o serie de fente şi puteau să ridice sala în picioare. Luptau serios, atenţi, dar fără să dea tare.

Dacă ar fi lovit puternic, meciurile ar fi fost adevărate mari gale, fiindcă Mezat îi învăţase multe. Jucau însă cu lovituri moi, să nu-şi rupă nasul şi să se umple de sânge ori să nu mai poată continua programul. Şi în fiecare repriză aveau aranjat câte un mare truc; ori se legăna Savel pe picioare, epuizat de loviturile la figură ale lui Petre, ori acesta cădea în genunchi, făcut cnocaut. Cădeau pe rând jos şi Mezat îi număra spectaculos până la şapte, când trebuia să se ridice şi să reia lupta.

Intrară în ring şi Mezat zise:

— Box.

Începură tare, să impresioneze sala de la început. Savel lovea mai mult la figură, fiind mai înalt. Petre îl măcina la stomac, cu pumnii. Eschivau şi lumea se mira. La sfârşitul primei reprize, cum era înţelegerea, Petre căzu în genunchi şi Mezat numără până la şapte. Sună gongul chiar atunci şi Mezat le explică oamenilor că:

— L-a salvat gongul!

După perdea, Petre bău o li monadă şi îi făcu cu ochiul lui Savel. Mersese bine. Şi amândoi aveau o poftă cumplită să joace. Erau în. Formă.

Începu repriza a doua şi chiar în primul minut Petre primi un pumn puternic în bărbie.

— Mai încet, mă! îi şopti el lui Savel.

— Al dracului, ce iuţi! ziceau oamenii.

— Era să crape ăl mic înainte, îl doborî găliganu’ cu crăcii în sus…

Găliganu’ era Savel. Ei se jucau în ring. Mai departe, lac de sudoare. Erau în mare formă. Mezat îi privea plin de admiraţie şi era convins că făcuse din ei mari boxeri.: dacă se înscriau în campionat, ieşeau cu medalia de campioni. La categoriile uşoare nu puteau fi alţii mai tehnici ca ei.

— Mamă, ce pumn…

— Pumn bun de bătut ţăruşi…

Lovise Petre, gâfâit, în stomac. Şi lumea nu ştia că se prefăcuse.

— Bun de sapă, golanul!

— Nu lasă ei meseria lor, ce, sunt proşti să sape şi să-i mănânce sara ţânţarii?

— Trăiesc bine. Ăştia câştigă milioane…

Chiar atunci Petre primi o lovitură la plex: şi căzu în genunchi, aproape leşinat. „Păcătosul – se gândi – m-a lovit prea tare!” Şi se uită la el, să-i facă semn să nu mai dea ca un senântit. Savel era întors cu faţa spre public. „Se căieşte”, îşi zise Petre.

Mezat număra rar:

— Doi, trei…

Savel se întoarse şi Petre îi văzu faţa: strălucea de bucurie.

„Ce-iaire nebunul?” se întrebă. Stomacul parcă i se lipise şi nu putea să respire. Mezat continua să numere, el credea că glumeşte. „Şi Savel crede că glumesc”, respira Petre adânc, să-şi revină. Dar atunci, printre picioarele lui Savel, în sală, o văzu pe Veron. Lea. Îi făcea semne şi îi strângea pumnii. Ea credea că totul e adevărat, tot jocul. Şi Savel tăcuse şi-l lovise. Îl văzu şi pe Savel, îndinându-se mândru. Şi Petre se supără. Şi începu să transpire de ciudă. Îl dăduse jos, voit, să-i arate ei cât era de puternic. De ce nu-i spusese, el ar fi căzut şi a doua oară! Veronica era plină de bucurie şi Savel se plimba pe ring ca un cocoş.

— Cinci, şase…

Petre o văzu pe Dorina lângă gong, acră. Şi se ridică la şapte. „Pentru o fată, va să zică”, se gândi el, înaintând fioros spre Savel. Acesta, văzându-i privirea, se pierdu, ca paralizat. Şi Petre lovi cât putu, cu ciudă, şi Savel căzu cât era de lung, lat.

Lumea strigă:

— Bravo ăl mic!

Şi Mezat, surâzând, începu să numere, lovind aerul cu mâna, larg:

— Trei, patru, cinci…

La şapte văzu că nu se ridică. Îi făcu semn cu ochiul, dar Savel rămase jos.

— Nouă, zece… Cnocaut!

— Bravo, bravo! striga lumea.

— Hai, scoală! îi şopti Mezat, aplecându-se.

Îl duseră pe braţe până după perdea.

— Ce v-apucă, mă? se înfurie Mezat, văzând că trecuse vremea glumei. Mâine vreţi să dormiţi? Să umblu cu voi pe la doctori?

Şi dă-i, când în unul, când în altul. Lumea aplauda în sală şi striga bravo.

— Vă dau eu, să vă treacă la amândoi!

Şi perdeaua se mişca, furioasă.

— Pauză! anunţă Dorina şi merse la ei să vadă ce se întâmplase.

24

Zmeiele se rotesc pe cer. Ca într-un delir. Tot carul e plin de zmeie colorate. Vâjâie în văzduh, întrecându-se, înălţându-se tot mai sus. Copiii le privesc încântaţi şi înnădesc mereu aţe, să poată zbura cât mai sus. Petre îi învaţă să trimită telegrame. Acum la toţi le-a făcut zmeie şi e mulţumit văzându-i cum stau, cu gura căscată şi le lucesc ochii de bucurie. Deasupra satului, numai zmeie. Şi e un chiot de copii neîntrerupt. Zmeiele nu se încurcă, plutesc legănat şi cozile flutură lungi, multicolore.

Deodată, un zmeu plesni ca o băşică şi căzu în cap. Târându-şi cozile sfârtecate. Căzu şi al doilea zmeu, şi al

treilea, ca lovite de trăsnet. Toţi priviră cerul adânc, dar niciun nor de ploaie nu se zărea şi nici urmă de fulgere. Dar zmeiele cădeau tot mai des. Şi se auzeau tunete repetate, câte două. Petre îşi astupă urechile, de parcă s-ar fi ferit de de, şi închise ochii. Dar când îi deschise, văzu un alt zmeu frângmdu-se. Şi apoi un altul. Copiii începură să le dea drumul mai sus, să le tragă jos, dar trosnetul acela spart era neiertător, le ajungea pe toate. Petre o luă la fugă spre locul de unde venea împuşcătura, îşi dăduse seama, deşi îşi astupase urechile, nevoind să creadă că cineva îşi bătea joc de el. Împuşca zmeiele. Copiii se înnegriseră la faţă şi lui îi fu ruşine de ei şi acum fugea, gâfâind, să-l găsească pe omul ce trăgea, bătându-şi joc de ei. Pocniturile continuau şi zmeiele cădeau ca secerate. Petre ajunse lângă curtea boierească, lângă primărie. Văzu un bărbat înalt, cu puşca la ochi. Intră înăuntru, se apropie de el şi-l prinse de mână. Bărbatul era un băieţandru de vreo douăzeci de ani, cu barba roşcată. Petre îl zgâlţâi de mână degeaba: tinerelul ochea zmeiele. Trase şi numai apoi îl privi pe Petre, zâmbind nedumerit. Petre rămase ca trăsnit, îi pieriseră parcă toate vorbele. „Ce-i, omule, nu vezi* nu înţelegi?’1 vru să-i zică. Dar rămase cu gura căscată.

Tânărul cu barbă roşcată îşi încărcă din nou arma. Petre îl prinse din nou de mână, ca uin nebun. Dar tânărul îl plesni peste faţă şi-l culcă dintr-un pumn. Şi continuă să tragă, golind cerni. De ciudă, Petre nici un putea să plângă. „Nu, singur nimic nu pot, nimic, îşi zise. Trebuia să-i chem pe toţi, pe copii, pe oameni, pe toată lumea.” Şi îl privi pe tânăr cu ură, ca şi cum toate zmeiele ar fi fost ale lui. Numai ale lui. Roşcovanul, mulţumit, se rezemă în armă, căutând să mai zărească măcar un zmeu. Şi îl zări. Dar nu sus. Zmeul venea pe drum, îl ducea un flăcău de aţă, cu mâna întinsă deasupra capului, flutura deasupra capului ca un steag. Aţa nu era lungă. Petre îl văzu pe roşcovan ochind zmeul ce se apropia. Vru să strige, dar numai seinei. Arma urmărea jocul zmeului ce se apropia, se apropia. Puşca tremură şi coborî, ca ruptă. Roşcovanul era numai o

apă pe frunte. Istovit. Băiatul cu zmeul văzuse puşca. Intrase acum. În curte, cu Timeul deasupra capului, privindu-l pe roşcovan.

— Ce-i, Alecule? îl întrebă. Ce mai faci? Roşcovanul plecă, târând puşca după el. Şchiopăta de piciorul stâng.

— Na, mă, joacă-te şi tu! îi întinse băiatul zmeul. Petre i-l luă, scoase un ghem din buzunar şi înnădi aţa.

— De-al cui eşti, mă? întrebă din nou băiatul cu nasul cârn. Pe ce uliţă stai?

Petre nu-i răspunse. Îl credea din satul lor. Nu-i răspunse, zâmbi doar şi înălţă zmeul, sus, pe cerul albastru, deasupra satului.

Soarele era de foc. Ea stătea în umbra lui şi se pieptăna. Îl privea în ochi, să se vadă, şi îşi trecea pieptenul negru prin păr, aranjându-şi bine cărarea. Se vedea bine în ochii lui, ca într-o oglindă. Se pieptăna şi parcă devenea mai mică, parcă întinerea şi se făcea mai frumoasă. El o privea nemişcat şi ea se privea în ochii lui ca într-o oglindă, ce tremura şi clipeaSe făcea mai frumoasă, în ochii lui, pieptămndu-se rar, să întârzie cât mai mult.

Soarele se colora, coborând fierbinte. Ea se aşeză jos, pe pământ, la umbra lui, să se odihnească. Şi să-l poată privi mai bine, fără s-o lovească soarele în ochi. Galben, orbind-o. Ea ar fi vrut ca soarele să apună repede, să nu mai fie lumina atât de intensă şi apăsătoare. Voia să cadă soarele, să apună dincolo de pădure.

Umbra lui descrescu, se făcu mică de tot, şi grea.. Şi nu se mai mişcă. Nu se mai văzu. Şi nu se mai văzură de loc umbrele lor, parcă se făcuseră una şi intraseră în pământ. Şi rămăseseră numai ei doi, singuri, fără umbre.

Şi atunci parcă începu să plouă, fierbinte. Ei stăteau culcaţi pe pământ şi ploaia îi bătea ca pe nuci, primăvara, legănându-i, când dau frunzele. Şi se auziră lupii urlând la marginea pădurii.

Savel se simţea uşor, ca o pasăre. Şi parcă se îndepărta de pământ, zburând în sus peste ploaia răcoroasă şi fierbinte. Parcă avea aripi şi se înălţa, rupându-se de

pământ. Plutea, lovind aerul cu braţele, cu aripile lui domoale şi uriaşe. Şi era sus, dincolo’de nori, bătut de ploaie, şi auzea mereu lupii, la marginea câmpului.

Nu mai avea nici tălpi, nici frunte, nici genunchi, nici degete, nici trup. Se risipise acolo sus, zburând.

Şi simţea cum înfloreşte câmpul şi cum se leagănă floarea-soarelui, aurie şi rotundă, plină de rod. Florile soarelui luminau pământul. Şi ea trecea peste câmpuri, duomdu-le cu ea. Şi pe umeri îi ardeau maci. Şi turte de floarea-soarelui, cu marginile galbene, ca nişte dantele. Parcă erau nişte stele turtele de floarea-soarelui.

Nu mai rămăsese nimic din el, decât zborul acela prelung şi leneş.

Şi începu să audă paşi de copii prin ţărână. Şi scâncete mici. Şi vocea subţire a unei fetiţe, sughiţând în leagăn. Şi lupii, înfricoşători.

Câmpul înflorise, galben. Copiii se jucau de-a baba-oarba. Şi strigau şi se luau la trântă. Unii trânteau scaune.

— Vreau limonadă!

— Struguri, struguri!

— Citire, citire, citire!

— Rochiţă!

— Aritmetică, aritm…

Li se auzeau vocile, crescind. Ploaia bătea fierbinte, sus. Se făcuse un abur care plutea.

— Unde e mingea, mingea?

— Balul, balul…

Crescuseră, vocile erau acum pline.

Ziua se sfârşea. Ea stătea alături, pieptănându-se în ochii lui, ca într-o oglindă. Şi surâdea. Cerul era senin, fără nori. Soarele apunea. Prima zi se încheia. Prima zi.

26

Treceau pe lângă bălţile izvorânilor şi un nor de ţânţari se ţinea după ei, bâzâind. Ţânţarii le aduseră aminte de Tomoroagă. „Aici e mai greu ca la război’4, zisese el. Ţânţarii se puneau şi pe cai, ca râia. Caii se biciuiau cu cozile, fără folos. „Trebuie să punem mâna pe pământ”,

spusese senin Tomoroagă. Ţânţarii se lipiseră de trup şi îl ciupeau, să-l mănânce1. Se lipeau mulţi, de păreau nişte şnururi. Bălţile izvorânilor se vărsau în Dunăre, trândăvind. Le umpluse nămolul, până la gât, negru: apă nu era decât deasupra, o fâşie puturoasă, murdară, ca o cămaşă de americă nespălată.

Ei stăteau toţi în căruţă şi nu vorbeau. Petre se căi a că îl lovise pe Savel. Nu merita să se bată şi să se supere cu el pentru o femeie, adică nici un era vorba de asta, doar nu se certaseră pentru ea. Se înfuriase ca un copil. Nu merita să nu vorbească două zile cu cel mai bun prieten pentru atâta. Şi el fusese de vină: trebuise să se lase înfrânt, să nu-i sară ţandăra. Făcuse Savel pe deşteptul faţă de ea, dar se mai întâmplă, când sunt oamenii îndrăgostiţi îşi pierd firea de pomană.

— Ieri l-au împuşcat pe unul din Zărneşti, zise Mezat.

Ştiau şi ei. Cum trecuse războiul, toată lumea era plină de pistoale,. Şi copiii trăgeau cu de după ciori „să le audă cum pocnesc.

— Tot cu pământul ăsta, continuă el, mirat, spre surprinderea celor doi: îl ştiau că-l interesa numai să aibă multă lume la intrare şi să-i zâmbească Dorina lung, ca o mută.

La ieşirea din Balta-Neagră îi luaseră unii cu pietre, din saleâmi. Curgeau pietrele ca ploaia pe coviltir. Putuseră să tragă şi cu pistoalele, dar probabil se temuseră. Poate se gândiseră că au şi ei în căruţă pistoale, şi poate chiar grenade, şi o mitralieră. Mezat minase caii la pas, să nu creadă ei că îi este frică. Şi fluierase tot timpul nepăsător, de sub coviltir, şi-l pusese şi pe Savel să cânte romanţe la chitară.

— Toate sunt din cauza voastră, că vă ţineţi de prostii, zise Mezat. Cu glumele voastre…

Dorina stătea rezemată de coviltir, cu o floare de muşcată, în colţul gurii. Petre o privi o clipă: îşi aminti că nu e pură şi se gândi la omul împuşcat în Balta-Neagră. Venise şi acesta de pe front, ca Tomoroagă. Vru să-i vorbească lui

Savel despre Garofiţă şi despre oamenii cu care umbla Garofiţă prin oraş, dar. Îşi aminti că e supărat cu Savel şi înghiţi în sec. Ţânţarii bâzâiau ca o chitară dezacordată.

În Izvoare îi aştepta, lângă primărie, Varonica. Venise la o mătuşă. Savel vorbi cu ea, cât timp Mezat viză autorizaţia, apoi se despărţiră. Trebuia să facă reclamă prin sat şi până seara, la spectacol, nu mai putea, vorbi cu ea, nu mai era liber.

Lăsară căruţa la şcoală şi porniră prin Izvoare, cu caii de căpestre. Văzură că se ţin după ei, cu copiii, vreo cinci flăcăiandri „Ăştia vor să-i băgăm la spectacol”, vru să zică Petre, dar îşi opri zâmbetul: nu vorbea ou Savel. Programul puteau să-l anunţe împreună, era o treabă oficială.

Băieţandrii nu-i rugară nimic, nici de zmeie nu pomeniră. Trei erau din Balta-Neagră, observară ei mai târziu. Îi îngânau, când anunţau programul, şi dădeau în ei cu pietricele, în râs-

Erau îmbrăcaţi bine, şi doi aveau chipie de liceeni. Fuseseră pe la scoli, oii le terminaseră, ori poate cumpăraseră numai chipiele, oa să se fălească.

— Vă daţi la fetele oamenilor, ai? tot zicea unul, plin de coşuri.

— Faceţi politică comunistă, ai? zicea cel din Balta-Neagră, cu chipiu.

Vorbeau de Veroniea mai mult ca să-l întărite pe Savel, să aibă un motiv, dar se vedea de departe că altceva îi zgândărea. „Probabil i-a trimis cineva să se lege de noi”, se gândi Petre. Şi nu se temu decât de pistoale, să nu aibă cumva nebunii pistoale la ei. Dar ei an-aveaiu nimic în buzunar. Numai doi, două ciomăgaşe, aşa. De fudulie.

Spre seară, la un colţ, băieţandrii veniră ca din joacă între ei şi începură să le care la pumni. Savel rămase lângă şanţ şi pe Petre îl duseră în pumni până în mijlocul drumului. Nu. Era lume pe drum, copiii se răriseră, iar cei ce se mai aflau râdeau, credeau că se împing în joacă. Numai când văzură că-i curge sânge lui Savel din nas, se mirară, dar nu plecară şi nu scoaseră un cuvânt: veniră mai

aproape, să vadă joaca. Le-ar fi părut bine să n: u se dea ai lor bătuţi, să nu-i întreacă orăşenii.

Când se trezi Petre că voiau să-i bată rău, şi fără glume, Savel rămăsese la vreo treizeci de paşi. Lovi cum îl învăţase Mezat, cu dosul pumnului. Lovitura era surprinzătoare. Un ins se prinse cu mâna de nas, să-şi prindă parcă în pumn sângele ce gâlgâia din nări. Lovitură neregulamentară, mai avu timp Petre să se gândească, şi primi o lovitură în cap. Seacă. Ciomăgelul îi alunecă pe lângă ureche, fâşâind ca pe o scoarţă de saleâm. Nu era bine să fie despărţiţi, se gândi şi, lovind, se apropie de Savel.

Acum stăteau unul lângă altul şi prinseseră curaj. Savel lovea la figură. Numai directe. Directe. Spate în spate, nu puteau fi loviţi din toate părţile. Numai un ciomag îi mai măsură, trecându-le printre mâini.

Copiii începuseră să zbiere. Dar erau numai grădini în jur, casele erau spre şoseaChitara lui Savel zdrăngăni spart: unul o izbise de pământ. Era ţăndări. Coardele se răsuciră, vrând parcă să se apere.

Se băteau ca orbii. Doi dintre ei stăteau rezemaţi de gard, cu mâinile în sus, să li se închege sângele în nas. Şi de frică, laşi, stăteau acolo, să nu mai primească vreo lovitură. Cei trei nu se lăsau, înjurau şi dădeau şi cu mâinile, şi cu picioarele.

Până la urmă, Petre îl puse pe unul. În fund, printr-un upercut ce-l încântă şi pe el. Şi ceilalţi doi plecară de-a-ndărătelea , înjurând ca nişte victorioşi. Săriră toţi într-o grădină şi pieriră printre nişte coceni netăiaţi.

Rupţi, Petre şi Savel se priviră fără să-şi spună un cuvânt. Şi cum. Erau lipiţi umăr lângă umăr, se sprijiniră unul de altul. Dar amândoi erau fără puteri şi căzură în mijlocul drumului. În genunchi.

27

Noaptea, Savel visă c-a murit. Că-l omorâseră cu ciomegele nişte oameni boiţi pe faţă, cu glasuri ca ale copilandrilor. Şi l-au îngropat la marginea cimitirului. Şi el s-a făcut întâi pământ. Apoi din el a crescut un fir de iarbă,

un fir de iarbă plin de rouă, strălucind. Şi din umărul lui stâng a crescut un salcâm înflorit, un salcâm cu flori albe. Iar din ochii lui au crescut flori albastre, de câmp şi din inimă, o chitară. Şi chitara cânta singură.

Din mâna dreaptă, un pieptene pentru Veronica.

Din cap s-a înălţat o casă uriaşă, cu boltă, o casă aproape rotundă, un teatru. Şi vedea venind acolo oameni şi aseull indu-l pe Hamlet.

Pieptul s-a făcut pământ, un morman de pământ a crescut şi din acest pământ au început să se ridice, întâi mici, ca ciupercile, apoi mari, mari, o sută de case cu etaje, o mie de case cu o mie de etaje, oraşe întregi, pentru toţi copiii din ţară, şi la toate ferestrele au fost puse perdele albastre. Şi sufletul a zburat şi s-a făcut privighetoare, şi cânta sus, printre zmeiele lui Petre, printre miile de zmeie colorate, făcute de Petre.

Dimineaţa îi povesti lui Petre visul, mergând în urma căruţei.

— Şi din mâna mea stingă a răsărit grâu – zise Savel – un mănunchi de grâu copt, auriu, şi grâul veneau oamenii şi-l luau, dar nu se termina niciodată, cum îl secerai, cum creştea altul la loc, din mâna mea stingă... Şi se coceau pâini, grămezi de pâini, şi mirosea toată câmpia a pâine proaspătă. Şiau crescut din mine flori de floarea-soarelui, era plin pământul... Şi mie nu-mi părea de loc rău c-am murit, zise Savel.

Petre îl privi: fruntea îi era plină de vânătăi şi la tâmplă avea o tăietură de ciomag, roşie.

— Aşa aş vrea să mor – zise Savel – nu mi-ar părea rău.

Şi privi soarele ce răsărea şi se gândi să-şi măsoare umbra.

28

Drumul rămâne în urmă, parcă se îndepărtează de ei, lungindu-se şi subţiindu-se, ca o umbră. Petre stă sub coviltir, privindu-l cum alunecă în urmă, ca o apă, şi se pierde, se face una cu pământul. Ţine în gură un pai lung şi-l ascultă pe Savel cum fluieră încet. Stau în spatele căruţei

şi nu le pasă de Mezat şi de Dorina. Mezat mână caii, ţinând-o pe Dorina de după umeri. Petre îl priveşte o dată, pe furiş. Mezat pare adormit. E nebărbierit. Acum, când tace, seamănă cu un bătrân damblagii de beţie. Nici mâinile nu-i sunt atât de pline de sănătate, nici pieptul, ca în clipele când rupe lanţurile. De fapt, lanţurile siânt pilite, să sară mai repede în bucăţi. Mezat mânând caii nu seamănă cu Mezat cel care înjură şi urlă. Lui Petre i se face milă de el şi nu-l mai invidiază de loc. Să ajungă ea el, un îmbătrânit prea devreme, n-ar vrea în ruptul capului.

— Hai jos, îi făcu Petre semn lui Savel şi sări din căruţă. Era să-l calce pe Napoleon, dar câinele fugi la timp între roţi şi scăpă.

Savel era plin de vânătăi pe obraz. Rămaseră în urma căruţei amândoi. Savel luă o piatră şi o azvârli cât putu mai departe. Piatra vâjâi şi apoi căzu înfundat în ţărână.

— Ăsta o fură şi pe mă-sa de doi lei – îl apucă scârba pe Petre, arătând cu ochiul spre căruţă. O fură şi pe urmă îi pare rău. N-a mai rămas suflet în el nici de doi lei, îţi spun eu. L-ai văzut pe ăsta că lasă vreun neplătit în sală? Ciupe şi el ce poate, vai şi amar de capul lui! Şi eu ştiu de ce.

— De ce? întrebă Savel, cam fără chef.

— D-aia, de ce spunea Garofiţă. Aşa l-au învăţat ăştia, cu drumurile lor, să ciupă ce poate, să tragă sub mână ce nu vede altul. Aşa e, că altfel ar muri de foame. Dacă nu ciupi, nu eşti om, şi dacă nu eşti om, nu te bagă nima în casa lui. Crezi că popa l-ar fi poftit la el dacă ştia că e oricine? Nu e oricine, ciupe şi el un ban, un nenorocit de ban, că el n-are pământ ca boierii, să ia banii cu lopata, de pomană. D-aia nu se mai poate trăi, că Tomoroagă n-o fi prost să facă frontu' şi când vine acasă să-l lege de plop şi să-şi bată joc de el... Crezi că se lasă aşa

Tomoroagă, fără să-i dea cu burta de pământ pe ăia ce iau banii cu lopata? Nu pot trăi aşa,unii cu burta plină şi alţii legaţi de plop! Păi dacă şi pe noi au pus pe-ăia să ne pocească, uite la tine, că eşti vânăt pe la ochi şi eşti plin de cucuie, atunci ce să mai zicem de ăi ca Tomoroagă... Dar şi

noi, când om face teatru, dar şi până atunci!

Petre se opri, luă paiul din gură şi-l răsuci, ca şi cum ar fi rupt gâtul cuiva. Apoi îl aruncă şi se lumină dintr-o dată. Îl bătu pe Savel pe umeri:

— Ptiu! Asta e, fără cuvinte! De ce nu mi-a trecut prin capul ăsta sec?!…

Se depărtă puţin şi începu să se legene ca un om beat, ca popa. Apoi începu să se linguşească pe lângă Savel, ca preoteasa. Îşi drese glasul şi, fără să scoată un cuvânt, mişcându-şi buzele, îl făcu pe pretor. Şi plânse ca boieroaica, ştergându-şi lacrimile imaginare cu o batistă nevăzută. Savel înţelese şi începu să râdă. Dar îşi dădea seama că nu era nimic de râs. Totuşi râdea, bucurându-se că Petre găsise ceea ce căuta şi el în gând.

29

Jucau rişcă. Şi fumau. Acum aveau buzunarele pline cu hârtii; Mezat le dăduse salariul. Opt sute de lei pe lună, cum se înţeleseseră. Fiecare avea în buzunar câteva mii. Şi cum Mezat plecase să potcovească caii, ei jucau rişca, aşteptându-l. Seara aveau să plece acasă: autorizaţia expirase. Şi până avea să iacă Mezat rost de alta, puteau să se mai îmbrace cu banii câştâgaţi. Aşa-i sfătuise el. Dar Savel avea mama bolnavă şi o soră la şcoală şi nu prea se gândea să strice banii pe îmbrăcăminte. N-avea rost, se obişnuise cu frigul, nici nu-l mai simţea. Petre voia să-şi cumpere o căciulă de oaie, să-i facă praf pe toţi băieţii de pe strada sa. Căciula o porţi zilnic şi trebuie până la urmă să te întrebe fiecare de unde o ai. „Mi-am cumpărat-o singur – avea să le spună – pe salariu. Un mizilie, faţă de cât am câştigat.”

Aveau atâţia bani, de un le venea să creadă. E drept că Mezat câştigă într-o seară aproape o mie de lei, dar lor nu le păsa. Îşi pipăiau buzunarele doldora de hârtii şi jucau rişca. Îşi cumpăraseră întâi şi întâi, pe banii luaţi, ţigări. Trăgeau fumul rar. Îi usturau ochii şi limba, dar nu conta.

— Ce-o mai face Garofiţă? întrebă Savel, aruncând banul.

— O fi tot cu revoluţia lui. Ultima dată mi-a zis supărat:

„Bă, n-am cu cine să fac revoluţie! Voi sunteţi căcănari! Dacă pe voi, prietenii, nu mă pot bizui, atunci cu cine vrei să fac revoluţia? Am nevoie de oameni11.

— Aşa e el, cam sărit, odată se aprinde! Parcă el o să poată face ceva? Pentru asta trebuie oameni serioşi, ca Tomoroagă, nu puşti…

— I-am spus şi eu, trase Petre din ţigară, înecându-se. „Mă Garofiţă – i-am spus – noi nu putem, suntem nişte mucoşi, şi eu ou Savel suntem artişti

El, ţi-ai găsit! S-a umflat pipota în el. „Sunteţi pe dracu'! a zis. Hai întâi să scăpăm de exploatare, pe urmă vă faceţi şi artişti, dacă v-o ţine capul! Îl

— Nu prea ne lua el în serios, zise Savel. Dar o să vadă el… Am învăţat destule, şi dacă nu crede nimic, o să-i arătăm banii, să vadă că am fost prin ţară cu circul şi nu-l minţim c-am jucat…

Jocul nu era serios, nu jucau pe bani, jucau să treacă timpul. Mezat de-abia plecase, nici măcar nu stinseseră prima ţigară.

— Savele, bai, mă, să jucăm serios! Pe bani! Ca să fie jocul mai adevărat, mai cu sare. Ce contează la noi un pol? Sau o sută de lei? Cu o sută în plus sau în miinus e vaos.»

— Hai, zise Savel. Nici un ajungem noi la o sută, şi chiar de-am trece de ea. Ce contează!

— Cine pierde, pierde! Suntem oameni serioşi, cu salariu, n-o să ne strâmbăm dacă unul ne uşurează buzunarele de câţiva poli. Cine câştigă, câştigă. Banii nu se dau înapoi! Nu mai suntem copii…

— Sigur, nu mai suntem. N-o să plângem pentru doi poli…

— Nici vorbă. Uite, ca să nu zicem pe urmă că… Să chelească ăla care n-o juca serios!

— Să chelească!

— Care o lua banii înapoi!

— Şi care i-o da!

— Bine.

Un jurământ mai grozav nici un putea să existe. Artiştii

fără păr sunt morţi. Ei îşi suflecară mâinile şi începură să joace, de la început. Jucau lângă zidul şcolii din Simbăta, în curte. Aveau destui bani mărunţi, de metal.

Pierdu întâi Petre, mult. Aproape doi poli. La rând. Apoi banul se întorse de partea lui şi câştigă în şir, de şase ori. Avea doi poli în plus. Mărunţişul lucea şi ei scuipau în palme şi jucau aprins. Uitaseră de Mezat.

Când veni Dorina să-i anunţe că mai era un cal de potcovit şi mergea greu, fiindcă fierarul era beat, Savel câştigase o sută de lei. Dorina plecă, zâmbind, cu Napoleon după ea.

— Pe o sută! zise Petre, ca să câştige dintr-o dată ce pierduse.

— Bine! aprobă Savel – dacă pierdea, pierdea din câştig, şi la urma-urmei, cu o sută în plus sau în minus tot acolo ajungea.

Şi Savel pierdu suta. Apoi norocul se mută în banul lui şi câştigă trei sute. Apoi Petre câştigă cinci. Nu le păsa, aveau buzunarele pline de hârtii.

— Mi-au spart afurisiţii ăia chitara! îşi aminti Savel.

— Îţi cumperi alta nouă, zise Petre.

Apoi Savel îşi aminti de Veronica şi nu se mai gândi la joc. Dădea cu banul ca să fie dat şi pierdu o mie. Se despărţise de Veronica la marginea Tramei. Nu mai avea alte neamuri în satele pe unde aveau ei să treacă. Şi se cam îndepărtase de casă. Îşi juraseră să-şi scrie şi la anul să se înscrie amândoi la aceeaşi şcoală, la Tumu-Severin, ori la Craiova. Iar dacă Savel ajungea la Bucureşti, cu Mezat, trebuia s-o cheme şi pe ea de la o vreme, şi ea voia să ajungă artistă. Tot la teatru. Savel era convins că Veronica avea talent, li recitase câteva poezii. Şi ea citise foarte mult teatru, mult mai mult decât el. Îl citise şi pe Hamlet şi spunea că îi plăcuse mult de tot.

— Joacă, mă, mai atent! îi zise Petre.

— Joc, dar nu-mi iese banul…

— Ai noroc în dragoste – râse Petre – când pierzi la cărţi şi la rişcă.

Acum jucau pe sute. Jocul se îndrăci. Petre îşi pierduse capul, pierdea, şi cum p’. Erdea mai mult. Cerea mai mult.

— Hai să nu mai jucăm, îi zise Savel într-o vreme. Nu voia să-l lase fără bani. Dar Petre se înfuriase şi azvârlea banul din ce în ce mai ambiţios. Banul însă îşi făcea de cap, o ţinea pe-a lui. Şi când veni Mezat cu caii de la potcovar, Petre nu mai avea niciun ban. Îi pierduse pe toţi.

30

Când ajunseră acasă, ara spre seară. Porcul lui Vasile Ispas scăpase din. Coteţ şi se plimba pe strada, principală, mozolind cu botul toate hârtiile. Oamenii ieşeau de la cinematograful din colţ, încheindu-şi paltoanele zgribuliţi. Doi elevi de la gimnaziu mâr. — oau seminţe şi fluierau după fete. Porcul lui Ispas găsise pe trotuar nişte coji ie mere şi le mânca încet.

Căruţa trecu prin centru, la pas. Se înţeleseseră cu Mezat să-l caute în zilele următoare în piaţă, unde avea să tragă, să vadă în ce parte a regiunii puteau să facă rost de autorizaţie. Priveau toţi strada, tăcuţi. Mezat o luase prin centru, ca să-i vadă lumea pe Savel şi pe Petre, voia să le facă şi lor o bucurie, să nu se întoarcă acasă fierţi. Fiindcă, de când jucaseră rişcă, nu mai vorbeau decât rar. Şi Mezat ştia că ei se despart la colţul de lângă cinematograf, ca să meargă acasă, şi era curios dacă Savel avea să-i dea ori nu banii celuilalt.

Petre credea că o să i-i dea. Erau mulţi, nu erau doar câţiva poli. Se juraseră ei, dar nu fusese vorba de sute. Îi era mai mult ruşine de întâlnirea cu mamă-sa. Nu ştia ce să-i spună. Dar nu, Savel îl fierbea în oală seacă, să-l înveţe minte altă dată să fie mai potolit şi mai cu scaun la cap. Prea o luase razna. Nu, Savel avea să-i dea banii la colţ, nu-şi stricau ei o prietenie pentru câţiva lei. Mă rog, mii, dar merita? Trecuseră ei prin tot felul de supărări şi nu o rupseseră. Şi beţia, şi femeia, adică nu, Veronica, câte nu fuseseră între ei, multe, şi pe toate le răzbiseră, Ei erau prieteni vechi şi voiau amândoi să ajungă artişti, el de comedie, Savel de tragedie, aveau şi planuri mari şi nu

puteau să se despartă pentru nişte hârtii. El nu putea să-i ceară banii, nu se cădea. La urma-urmei, trebuia să-l lase pe Savel să-i întindă hârtiile, să poată Savel să-i zică: „Mă prostule, nu te mai aprinde altă dată!” Dacă-i cerea banii, Savel nu putea să-i mai zică asta. Şi nici n-ar fi fost frumos.

Căruţa mergea încet. Mezat atinse porcul lui Vasile Ispas cu biciuşca, peste şale. Poneiul o luă la goană, speriat, frecându-se de oameni. Elevii de la gimnaziu îl arătară cu degetul şi începură să râdă din răsputeri.

— Păzea, mă, păzea! strigau. Păzea că vă oalcă automobilul!

Petre se uită la ei dispreţuitor: se ţineau de glume proaste. Băieţi de bani gata, îi ştia el. Habar n-aveau ei cum se câştigă banul. „Dar dacă Savel nu mi-i dă?” se întrebă, rece. Şi se întrebă şi pe el: „Eu i-aş fi dat lui banii dacă-i câştigam? Doar i-a câştigiat cinstit, la. Joc! Onoarea e onoare.”

Mezat opri după colţ. Petre sări primul jos, sperând totuşi: poate Savel voia: să se despartă de Mezat întâi. Sări şi Savel din căruţă: Mezat dădu mâna cu amândoi. Dădu şi Dorina.

Apoi Savel dădu mâna cu Petre şi zise:

— Noroc!

— Noroc! răspunse Petre.

Unul o luă spre dreapta, altul spre stânga. Şi amândoi îl auziră pe Mezat râzând.

— Ai dracului sunteţi, bă, şmecheri! râse el şi lovi caii cu biciul.

Ei se îndepărtau. Râsul lui Mezat o molipsise şi pe Dorina.

31

Petre mergea cu mâinile în buzunar şi se gândea ce-o să-i spună mamei sale când l-o vedea în prag.

— Mamă, nu-i nimic, o să-i spună. N-am avut noroc, asta a fost... Nu te supăra, aşa a fost. N-am avut noroc, şi gata. Am câştigat bani mulţi, o grămadă de bani... Şi ce mi-am zis, hai să cumpăr pe ei un berbec. Şi-am cumpărat, mamă, un berbec mare, cât un viţel... Şi mi-am făcut planul: îl

tundem şi mata îţi faci mănuşi de lână, şi îţi faci şi ciorapi… Un berbec are un car de lână pe el… Era un berbec alb, cu coarnele întoarse… Mare bătăuş a fost, mi-a spus ciobanul. Aşa, şi după ce îl tundem imediat, îl mai lăsăm puţin, apoi îl tăiem

Sau îl tăiem imediat, cum vrei mata, mi-am zis. Şi carnea o mâncăm şi putem să şi vindem din ea. Un berbec are o grămadă de kile de carne… Şi din piele eu îmi fac o căciulă, iar mata, un pieptar… Aşa miam zis eu, dar n-am avut noroc, s-a îmbolnăvit berbecele pe drum şi a murit. L-am lepădat lângă Filiaşi… Mi-a fost milă să-l jupoi şi l-am lăsat aşa… Asta e, n-am avut noroc de data asta. Dar zilele astea Mezat face rost de autorizaţie şi plecăm iar, acum sunt om serios, ştiu multe, pot să câştig câţi bani vreau. Şi am să-ţi cumpăr, când mă întorc, tot ce doreşti mata…

A doua zi, Mezat n-a fost de găsit. De-abia a treia, zi dimineaţa a zărit Petre căruţa în piaţă, acolo unde fusese mai demult circul. Caii mâncau fân şi o mulţime de copii se stinseseră în jurul lor şi vorbeau şoptit. Erau cam vreo patruzeci, unii mai flăcăiandri, alţii de-abia scăpaţi de poala bunicii. Într-o lăture, singur, stătea Savel, cam posomorit. Când îl văzu, Petre vru să se oprească şi să se întoarcă. Savel nu-l văzuse. Nu se opri. Mamă-sa îl întrebase ce face Savel şi el îi răspunsese că face bine. Atunci ea îi spusese să-l cheme pe la ei, să vadă dacă s-a îngrăşat. Şi el promisese c-o să-l cheme. Ba chiar se mirase faţă de ea că nu venise să-l ia în oraş, la plimbare.. Probabil nu s-a săturat de somn, mai leneveşte peacasă”, zisese.

Dar, de fapt, nu-i părea rău de Savel, îi părea rău de bani, şi dacă ar fi putut, i-ar fi adunat pe toţi, din tot oraşul, şi le-ar fi dat foc aici, în piaţă, lângă căruţa lui Mezat. Ei fuseseră de vină, dacă n-ar fi fost ei, nu s-ar fi despărţit aşa, zicându-şi: noroc!

Se apropie de Savel şi-l bătu pe umăr.

— Ce mai foci, mă?

— Bine. Răspunse Savel. Stingherit.

— Ce-i cu puradeii ăştia?

— Se-nseriu pentru film…

— Ce film?

— Fac probe cu Mezat… Alege oameni pentru Bucureşti, să facă film cu ei… A intrat în vorbă cu unii de la Bucureşti, vor să facă film despre circari

Petre se bucură şi îl lovi din nou peste umăr. Tare.

— Atunci mergem şi noi la Bucureşti!…

— Dacă ne-o lua…

— Cum să nu ne ia? Mezat? Ce, eşti nebun? Găseşte el actori mai buni ca noi? Noi ştim meserie, nu ne-a învăţat el?

— Zice că are dreptul să aleagă şi să ducă mai mulţi la Bucureşti. Unii pentru circ, alţii la un teatru cu circ şi cu femei goale, alţii să facă filme, să se facă artişti de filme…

— Noi suntem, oricum, primii…

Savel dădu din cap, mut. Şi până atunci vorbise fără chef, uitându-se în altă parte. Îşi ferea ochii. Petre vru să-i spună că nu e supărat pe el, că să-i dea dracului de bani, să nu se mai gândească la ei. Toţi banii ar trebui aruncaţi în Dunăre, să rămână numai oamenii, aşa cum sunt ei, cu prieteniile lor, cu beţiile, cu iubirile lor, oamenii goi, fără bani. Toată lumea asta trebuia aruncată în Dunăre, vorba lui Garofiţă, toată lumea asta de crâşmari, de popi şi de logofeţi, cu banii ei cu tot. Petre era aproape furios că nu-i putea spune lui Savel ce gândea, şi nu-i spunea ca să nu-l supere, cumva, mai tare.

Dorina apăru de după căruţă, zâmbind. Se apropie şi-l mângâie cu palma pe obraz. Petre roşi: erau prea mulţi copii în juir.

— Va să zică, mergem la Bucureşti, zise el.

— Aţi vorbit cu Mezat?

— Nu. Dar ce să mai vorbim…

Apăru şi Mezat, cu nişte foi de hârtie în mână.

— Ce mai faci. Petre?

— Bine, mulţumesc… Când plecăm la Bucureşti?

— Păi, să vedem…

— Ce să vedem?

— Să vedem cine reuşeşte la concurs, zise Mezat.

Petre nu înţelese şi Mezat continuă:
— Dacă reuşiţi la concurs, mergeţi…
Petre crezu că glumeşte şi râse. Mezat îi arătă lista.
— Am şaizeci şi doi pân-acuma… Să vă înscriu?
— Sigur, dacă trebuie forme…
— Trebuie, dar trebuie plătită şi o taxă de înscriere. O sută de lei.
Petre îşi mângâie bărbia, de două ori.
— Da, ziseNu-i nimic, o ţineţi din salariu. .
— Nu se poate, actele sunt acte.
— Suntem oameni de cuvânt – nu se lăsă Petre – nu ne cunoaştem?
— Legea e lege, n-am făcut-o eu, zise Mezat. Mai gândiţi-vă! se îndepărtă el, urmat de câţiva băieţi oe sosiseră între timp.
— Dar de ce să mai dăm noi examen? Nu ştim destul?
— A fost altceva… Programul pentru ţară e pentru ţară. Pentru oraş e altceva. Bucureştiul e Bucureşti. Oameni fini, cu pretenţii. Trebuie să aleg talente mari…
— Înscrie-ne! zise Savel. Am eu bani şi pentru el, îmi dă el suta când o face rost de ea.
— Bine, zise Mezat. Spuneţi-vă numele şi prenumele întreg.
Cei doi se priviră: nici atâta nu ştia?
— Numele, prenumele şi cum îl cheamă pe tatăl vostru.
— Petre Dragu, şi pe tata, Nicolae…
— Petre Nicolae Dragu, sorise, citipd, Mezat.
— Savel Pătuleanu, Vasile…
— Savel Vasile Pătuleanu… Da… Daţi examenul când vă strig… Mâine dimineaţă vă dau răspunsurile. Şi mâine la douăşpe, plecarea la Bucureşti…
Dorina îl urmă. Ei statură deoparte şi priviră cum dădeau alţii examene. Mezat îi punea să râdă. Să plângă, să joace rişca, să joaoe box, să ridice haltere, să meargă în mâini, într-un picior, să sară în sus, să recite, să facă pe oamenii beţi, să-şi dea unul altuia palme. Şi după fiecare probă, nota ceva pe foi şi zicea:

— Bine, mai departe…

Soarele lumina puternic, uriaş. Dar era singur. Petre îşi deschise haina şi se întrebă de ce era pe cer numai un singur soare, de ce nu erau mai mulţi. Stelele erau multe noaptea şi lui niciodată noaptea nu-i era urât. Dar ziua, când era înnorat şi nu se vedea soarele, nu-i plăcea. Acum era cald şi frumos, şi el aştepta să-i vină rândul şi să le arate mucoşilor din jur ce ştia să facă un artist adevărat.

— Noi ştim şi box, şi lupte, am mai văzut şi lume… Ăştia? Mezat poate a vrut să le dăm ăstora o lecţie, zise Petre.

— Poate, răspunse Savel. El spusese că Petre o să-i dea suta, ca să nu refuze cumva Petre şi să rămână singur. Pusese banii acasă, pe masă, şi nu se bucurase de loc când mamă-sa îl pupase pe amândoi obrajii.

Dacă mergeau la Bucureşti, se aranja totul. Savel vedea parcă luminile aprinzându-se galbene, roşii, violete, portocalii. Şi gongul bătea de trei ori. Totul avea să fie altfel. Fuseseră prin sate cu căruţa, şi zilele rămăseseră în urmă, ca nişte mere. La Bucureşti sala va fi mare, să încapă şapte şcoli în ea. Şi o va chema şi pe Veronica, cât mai curând. Ea avea talent şi citise mult mai multe piese decât el. Parcă îi auzea glasul.

— Noi nu răzbatem cu şmecherii, zise Petre. Sau cu protecţie… Uite la ăştia, habar n-au să dea o palmă! Aia e palmă? Cum să faci din ei actori de film? Uite, nici caii nu ştiu să-i înhame…

Ei ştiau să-i călărească, ştiau să-i adape, le furaseră porumbi şi dovleci, ştiau să-i ţesale, totul. Mezat îi învăţase de toate, şi acum le părea bine şi nu-l mai înjurau ca înainte, că-i pune la lucru ca pe nişte slugi. Visul lor era aproape, ca şi împlinit.

Savel plăti când le veni rândul. Fură cei mai buni. Ceilalţi se uitau la ei înspăimântaţi. Şi Mezat le strânse mâna. Dorina îl mângâie pe Petre, uşor, pe obraz.

Noaptea, Savel visă aprinzându-se lumini galbene şi portocalii. Şi gongul bătând de trei ori. Era pe o scenă enormă, ca un câmp. Saleâmii înfloriseră albi, ca nişte

mirese. El era îmbrăcat în negru, ca prinţul Hamlet. Înaintează pe scenă, cu chitara în mână. Priveşte o clipă sala: Tomoroagă stă în primul rând. Bărbierit şi îmbrăcat de duminică, iar lângă el se văd toţi copiii întâlniţi prin sate, şi sătenii din Pătrule… Toţi aplaudă. Apoi se face linişte şi Veronica, numai în alb, intră în scenă aproape plutind… Savel o priveşte şi e fericit. Visul i s-a împlinit, a ajuns actor şi-l joacă pe Hamlet… Iarăşi se aud aplauze puternice. Savel se înclină în faţa sălii, cu Veronica de mână, apoi coboară de pe scenă şi se aşază lângă Tomoroagă… Luminile se aprind, violet, şi gongul bate… Pe scenă păşeşte în mâini Petre. Se dă peste cap, imită pretorul şi preoteasa, şi sala se cutremură de râs. Petre se înclină în faţa oamenilor. Copiii râd şi bat din palme. Petre le aruncă mere roşii, mari, galbene, la toţi, sute de mere, şi copiii le prind şi încep să le mănânce. Şi Petre nu mai sfârşeşte cu merele… Apoi le întinde zmeie, la fiecare copil, şi băiatului cu nasul cârn… Şi sala era ca un câmp acum, zmeiele se roteau pe cer şi Petre le dădea la toţi gheme mari de aţă, să poată înălţa zmeiele cât mai sus… Şi toţi râdeau şi băteau din palme, şi el, Savel, şi cu Petre, şi cu Veronica se ţineau de mână şi râdeau la ei, bucuroşi că li se împlinise visul… Şi Savel visă toată noaptea.

A doua zi dimineaţa se întâlniră la colţul de lângă cinematograf şi veniră împreună în piaţă, nerăbdători. El şi cu Petre. Dar căruţa nu mai era. Mezat plecase. Şi Dorina.

— A fugit! zise Petre. Hoţul! zise, dar nu se gândea la bani şi nu de ei îi părea rău.

33

Vântul bătea spre dimineaţă, galben. Fânul rămas se legăna, mort. Caii îl călcaseră în picioare şi-l amestecaseră cu ţărâna. Mirosea a urină stătută.

Se adunaseră toţi copiii şi băieţandrii de ieri. Priveau, fără să înţeleagă, aşteptând. Savel visase toată noaptea reflectoare aprinse, galbene, roşii, portocalii.

Nu le păru rău după bani. Se întoarseră spre centrul oraşului. Ceilalţi rămaseră să aştepte.

Câteva frunze vechi atâmau în salcâmi, ca nişte zdrenţe.

Lângă cinematograf forfotea lumea. Îl văzură pe Garofiţă ţinând de căpestre doi cai porumbari, aproape negri. Se apropiară de el, curioşi. Nu-l mai văzuseră de mult şi le părea bine că-l întâlnesc.

— N-aţi mai terminat, mă, revoluţia? îl întrebă Petre.

***A***

— Da! ce crezi că se face aşa, cum ai bate din palme? răspunse el răstit. Crezi că e ca la circ? Hocus pocus preparatus? Avem multe obiective, dar ce vorbesc eu cu voi… Ţineţi colea de caii ăştia, să văd de-a venit nea Patruzeci! N-aveţi frică, nu vă muşcă, le dădu el în mână căpestrele şi plecă prin mulţime.

Unii aduseseră un plug. Lumea porni spre marginea oraşului şi, ca să nu se împiedice cineva în plug. Şi fiindcă era trotuarul spart, câţiva bărbaţi luară plugul pe umeri şi porniră şi ei.

— Voi atâta ştiţi – se întoarse Garofiţă – să umblaţi cu căruţa prin sate, brambura. Hai la mere şi la pere şi la neagră de muiere…

Doi oameni aduseră două foi de oort pline eu ceva tare.

— Le punem pe cai – zise Garofiţă – aşa a zis nea Patruzeci. Bă, voi ştiţi să călăriţi? Ia săriţi pe cai şi ţineţi foile astea pe coama cailor, sunt cu ţăruşi. Atâta puteţi şi voi să faceţi, că nu vă cad mâinile. Când ajungem acolo, veniţi înapoi… Hai, ori sunteţi surzi?

Se urcară. Lumea mergea pe lângă cai, deasă. De sus, în spate şi în faţă, se vedeau numai căciuli, şi pălării, şi basmale, şi broboade.

— Măciucarii lui Grămescu cred că se teme cineva de ei, zise Garofiţă de jos, dintre cai, aproape strigând. N-au minte nici cât e negru purioele… Adică Grămescu, banditul de boier, exploatatorul fioros fuge peste graniţă, şi noi să lăsăm pământul obleagă… Nea Patruzeci o să pună astăzi ţăruşi, că nu mai merge altfel… Masele… dar ce ştiţi voi! strigă el spre Savel şi Petre şi dădu din mână a lehamite.

Ieşiră în câmp. Lumea se lungise până departe, cât era

drumul. Pământul era moale, dar nu se ridica praful, pământul de pe drum era moale şi greu, făinos.

— Trebuie să luptăm, să nu ne mai fure nimeni! zise iarăşi Garofiţă.

Cei doi îl ascultau: ştiau că numai pentru ei vorbeşte, să arate el câte ştie.

Oamenii se opriră şi un murmur de nemulţumire se auzi, ca un freamăt, greu.

— Au minat pământul…

— Au minat pământul…

O teamă îi învăluia, rece. Savel şi Petre se priviră, parcă întrebându-se ce caută ei acolo. Oamenii lăsaseră plugul de pe umeri şi îl aduseseră lângă cai.

— Măciucarii lui Grămescu, ei au…

Trecuse războiul pe acolo şi de mine nu era greu să faci rost. Garofiţă se frământa pe loc, înciudat: nu voia să se facă de râs faţă de cei doi, ce rămăseseră călări, neştiind ce să facă. Ei ţineau foile de cort pline cu ţăruşi şi aşteptau.

— Tot o să batem ţăruşii, zise Garofiţă, cu jumătate de glas. Nea Patruzeci nu se vede, nu-l vedeţi ce faoe?

Ei se uitară, dar nu ştiură cine era nea Patruzeci. De sus „toţi oamenii arătau la fel.,

— Care-au făcut războiul…

— Care-au fost la mâine…

— Care ştiu…

Ieşiră mulţi la marginea drumului. Şi porniră peste câmpuri, încet, ca o pânză nesfârşită. Lumea aştepta. O femeie îşi astupase urechile şi se aşezase în mijlocul drumului.

— O dor urechile, zise cineva. De la bombardament…

Dar oamenii se îndepărtaseră pe câmpuri. Şi nu se auzi nicio explozie. Petre şi Savel îi vedeau cum se apleacă din când în când. Parcă scoteau morcovi. Caii erau înhămaţi. Garofiţă le spuse să coboare. Caii traseră plugul pe miriştea neagră de ploi. Garofiţă îi ţinea de căpestre. Ei rămaseră ţinând foile de cort în spate. Caii ise îndepărtară. Toţi priveau brazda umedă, răstumându-se, sclipind.

Şi atunci apărură călare măciucarii lui Grămescu. Trecură la pas printre lume, fără vorbă. Rămăseseră multe femei în drum. Ţineau ciomegele la spate, sub curea, ca pe nişte pistoale lungi. De aici li se trăgea numele de măciucari. Erau vătafi şi pândari de câmp şi câţiva logofeţi; vreo douăzeci de inşi.

— O să înfundaţi puşcăria! vorbi printre dinţi cel din faţă. N-aveţi niciun drept... Moşia e a boierului din moşi-strămoşi... Nu e nicio lege, o să înfundaţi puşcăria...

De-abia îl ţinea calul, atât era de mare. Şi avea perciuni, şi semăna cu Mezat. Asta îl înfurie pe Petre. Şi cum ştia că e lume multă şi că Garofiţă nu se afla departe, zise în batjocură:

— Câte kile de osânză ai pe burtă?

— Ia taci, mă muceo, din gură! i-o reteză scurt găliganul ce semăna cu Mezat. Tu du-te şi te culcă să mai creşti...

Dar femeile mai prinseseră curaj şi li se descreţiseră frunţile auzindu-l pe Petre.

— Ge-ai cu copilul, mă? Ce, nu eşti gras?

— Înfundatule!

— Urâtule!

Vorbeau de parcă cel mai important lucru era grăsimea lui. Sau dacă era frumos sau urât omul ce semăna cu Mezat.

— Pungaşule! zise de data asta, furios, Petre. Negaţi furat şi v-aţi bătut joc de noi! Prea semăna ou Mezat şi prea îl scotea din răbdări. Luă o mână de pământ negru şi dădu cu ea spre măciucar.

Acesta se înfurie şi îşi scoase ciomagul de la spate.

— Am să-ţi dau două, obraznicule! zise el.

— Pungaşule! zise Petre.

Măciucairul cel mare vru să plece. N-avea rost să se ia la bătaie cu un băieţandru. Nici un trebuise să discute cu el, se gândi. N-avea rost să întărite muierile şi oamenii pentru atâta lucru. Îşi puse ciomagul la loc şi le făcu semn celorlalţi să-l urmeze. Lovi calul în burtă şi porni la trap. Femeile râdeau. Ultimul dintre măciucari, când ajunse în dreptul lui

Petre, scoase ciomagul şi-l lovi peste şale, repede. Apoi ridică din nou ciomagul, să-l lovească în cap cu sete, dar Savel întinse mâinile să prindă lovitura. Ciomagul însă îi alunecă printre mâini şi îl izbi în frunte. Savel se clătină şi căzu.

Femeile începură să strige şi se luară după cai.

Petre se lăsă în genunchi şi îi puse lui Savel mâna pe frunte. O şuviţă subţire înainta spre sprinceana dreaptă. Savel ţinea ochii deschişi.

— Zmeiele, zmeiele! zise el, privind în sus. Petre, zmeiele! zise, ca şi cum ar fi văzut legănându-se în aer numai zmeie colorate.

— Mă nărodule, scoală! îl îndemnă Petre.

Şi privi în jur, după Garofiţă. Garofiţă era departe, ţinea caii de căpăstru, înaintea plugului.

— Mă, scoală… Lasă, punem noi mâna pe bandit. Savele, hai, mă, acasă…

Savel căzuse pe foaia de cort. Ţăruşii se răspândiseră în jur, albi. Nu mai zicea nimic, nimic, şi lui Petre îi părea rău. Se strânseseră oamenii.

— L-a lovit rău? întrebară.

Petre îşi puse urechea pe pieptul lui Savel şi ascultă, ascultă îndelung: inima lui bătea, bătea, se auzea, se auzea, ca o chitară.

LIVADA

Era linişte, şi în grădina neagră de rod el stătea pe pământ şi culegea prune. Şi mai mânca din când în când câte una mestecând-o îndelung, să-i simtă mustul dulce. Era linişte, şi el ducea prunele, cu tâma, la marginea grădinii, lângă drum, unde se afla putina, în fiecare dimineaţă netezea pământul cu palma, să fie mai frumos, şi-l curăţa de buruieni şi de uscături, să fie neted şi curat pe sub prun, să poată aduna mai uşor prunele. Şi să nu se facă gropi şi să se adune apa în de.

Înaintea lui, adunând prune, vedea un om, cam de vreo douăzeci de ani. Dimineaţa veneau împreună pe drum şi omul acela mergea încruntat şi nu se uita la el, nu se uita la

nimeni, de parcă ar fi fost supărat pe toată lumea. El îl bătea pe umăr când intrau în grădină, şi omul se făcea că nu-l bagă în seamă.

— Bună diminaţa, mă, îi zicea.

— Bună pe dracu', răspundea omul şi începea să scuture prunii în duşmănie.

El însă mai înainte de a scutura prunii curăţa grădina şi se uita prin crengi, să vadă unde sunt mai coapte prunele. Bătea din palme mirându-se de atâta rod, ca şi cum nu l-ar fi văzut până atunci. De văzut îl văzuse, el avea grijă de grădină, de primăvara până primăvara, dar i se părea întotdeauna alta, în fiecare zi, şi fiecare prun copt părea mai bogat când îl scutura decât înainte. Prunele verzi nu arătau atât de multe.

— Din punct de vedere economic – zicea el, privind crengile aplecate, grele de prune – e bine! E bine de tot, tu ce zici, mă?

Cel din faţa lui nu-l asculta. Culegea ca orbul prunele, fără să le vadă, le aduna în ciudă. Stătea pe turul pantalonilor şi avea mâinile negre de pământ şi de zeamă de prune, şi mâinile parcă îi erau făcute din pământ, nu din carne şi oase. Stătea în capul oaselor şi se târa de la un prun la altul, umplând canta cu prune. Când era aproape rasă, o golea în târna lui. Iar târna plină o ducea lângă drum şi o vărsa în putina lui. Aproape o arunca. Să termine mai repede.

Dar el încă un se aşeza pe pământ, privea şi soarele, şi cerul, şi respira adânc.

— Frumoasă zi, mă, uite ce soare!

— Dă-l dracu' de soare – zicea omul – de el nu mai pot eu?

— Din punct de vedere moral, mă, să ştii, nu e frumos să dirăcui!

— Mai lasă-mă dracului în pace, zicea omul şi se apleca în dreapta şi în stânga, să adune mai repede prunele.

— Frumos vorbeşti, n-am ce zice! Frumos te-a educat societatea burghezo-moşierească!

Şi, el îşi privi ceasul de la mână: mergea. Îl duse şi la ureche, să audă mersul: mergea bine. Făcu ce făcu, apoi îşi suflecă mai tare mâneca, să-i vadă şi omul din faţa lui ceasul. Acesta se înfurie:

— Mă Adame, ce-ai, mă, cu mine?

— Eu, mă? Nimic, zise el şi îşi trase ceasul, rar, să-l audă omul de lângă el. Dacă tu eşti prost, ce-s eu de vină?

— Cum sunt prost, ce, eu trăiesc de capul meu, ca tine, să fac ce vreau? Eu am muiere şi copii şi trebuie să-i cresc. Şi dacă nu adun prune multe, ce-mi dă ăla mie, îmi dă druga. Ţie îţi convine.

— Din punct de vedere social – zise Adam – trebuie să lupţi. Omul…

— Du-te, mă, dracului, cu oameni cu tot!

Adam îl privi mirat, de parcă nu l-ar fi cunoscut.

— Ce-ai, mă, cu oamenii? zise. Am impresia că din punct de vedere politic tu nu vezi bine problema,

Cel din faţa lui parcă îmbătrânise: avea faţa zbârcită, nerasă. Arăta de patruzeci de ani. Mânecile cămăşii îi erau peticite cu petice albastre, tăiate din vreo fustă ruptă de-a muierii lui. Era trist şi se gârbovise şi mai mult. Adam îl privi cu milă,

Se apropie de prunul cel mai copt şi începu să-l scuture. Primele cădeau ca o ploaie neagră, şi el râdea, se bucura, de parcă-l gâdilau prunele. Zghicina prunul şi rămânea cu faţa în sus, să-i cadă prunele în cap, şi pe faţă, să simtă cum cad şi cât sunt de coapte. Omul de lângă el zghicina de prun, încovoiat, şi prunele îl loveau peste şale, şi el era tot încruntat şi se strâmba şi înjura de parcă prunele îl loveau ca grindina, tare.

— Din punct de vedere cantitativ, sunt multe, zise el.

— Mai bine lear fi putrezit ploaia!

— Ce eşti, mă, supărat pe lume?

— Mai bine le-ar fi degerat dracu’ când erau flori, mai bine le-ar fi îngheţat rădăcinile, mai bine le-ar fi mâneat omizile toate frunzele, mai bine le-ar fi trăsnit să nu văd una înaintea ochilor, până oi zice eu să se facă! zise omul şi

plecă spre putină cu târna plină. Mergea aplecat şi îi picura pe cămaşă zeamă de prune, neagră, toată cămaşa era numai zeamă închegată. Semăna cu un om bătut cu parul, tăvălit în ţărână, cu capul spart şi cu umerii meciţi de ciomag. Târna îi rosese cămaşa de atâta cărat, şi pe umărul stâng, mai învăţat cu greutatea, se spărseseră nişte băşici şi-l dureau, ca date cu sare. Dar el nu le lua în seamă, înjura prunele şi pe cine le are şi le arunca în putină în duşmănie.

Adam îl privea cum se duce şi vine şi-i părea rău de el, dar n-avea ce să-i facă. Nici măcar cu vorbele nu putea să-l împace.

— Mi-am terminat casa, zise el, ca să-l mai împace cumva. Am pus şi olanele… Tâmplăria eu am făcut-o, cu mâna mea… Am luat bani buni la avans şi minam terminat casa, ca omu'.. I. Casa e bine s-o termini vara, să nu intri cu ea în iarnă fără acoperiş şi ferestre. Din punct de vedere al planificării, vara e bine să-ţi faci sanie şi iarna căruţă… Mă urmăreşti, mă?

— Da.

Era supărat. Şi el era tâmplar, şi el ştia să facă o casă din temelii, ştia să facă şi mese, şi scaune, ştia să facă şi linguri, la urma-urmei.

Adam îl văzu că e tot încruntat şi nu mai zise nimic. Se aşeză pe pământ şi începu să adune prune, liniştit.

Vara era bogată. Omul dinaintea lui era lac de sudoare. Tremura. Îl apucaseră frigurile şi-l zghicinau cum zghicină pământul prunii, când se mişcă. Faţa îi devenise verde şi ochii sclipeau în fundul capului, bolnavi. Omul arăta 'acum de cincizeci de ani, şi cum trecea timpul tâmele i se păreau şi mai grele, de piatră. Vara era plină de rod şi el scuipa şi trecea peste prune călcându-le, fără să le ocolească.

— Ce prune multe! zise Adam, Dar de-ar fi şi mai multe nu mi-ar părea rău, să fie grădina plină cu vârf şi tot nu mi-ar 'părea rău… Bei, mă, o ţuică? îi întinse omulili o sticlă de-o litră.

— Ba! îl privi acestea pe sub sprâneene, rău.

— Treaba ta, dacă nu-ţi face plăcere… Şi Adam bău o înghiţitură: o gustă, plescăind din buze. Bună, zise el şi mai bău o dată. Cu cât sunt prune mai multe, cu atâta se face ţuică mai multă, şi magiun. Auzi, să vezi muierile, să vezi ce le-a trecut prin cap: fac compot. S-au strâns la gospodărie şi fac compot. Din punct de vedere al emancipării femeii, stăm bine, zise şi mai înghiţi o dată. Pe mine m-au lăsat să adun prune, vara… Sunt bătrân, şi asta e muncă uşoară, mi-au spus, şi eu sunt de acord, nu e muncă grea, şi sunt obişnuit cu prunele… mă urmăreşti?

— Ba.

— Foarte rău din partea ta, înseamnă că n-ai obraz.

— Vrei să-mi arăţi că eşti mulţumit, este? Şi că mă iei pe mine peste picioir…

— Nu, n-am obiceiul… Vreau să-ţi arăt… Cum să spun?… Din punct de vedere al…

— Du-te dracului, zise omul şi îşi văzu de treabă. N-am nevoie de niciun punct de vedere de-al tău! Ce-mi foloseşte mie? Ce-mi foloseşte, mă? se întoarse omul spre el. Viaţa mea e viaţa mea, ce se duce de pomană, se duce, nu se mai întoarce… Ce a fost, a foist, ce mă tot iei cu punctele tale de vedere? Vezi-ţi de prunele tale liniştit şi lasă-mă pe mine cu ale mele!

— Păi asta. E, nu înţelegi esenţialul… Esenţialul din punct…

— Lasă, ştiu, sunt sătul, ! m-ai înnebunit! Dar dacă este ce? Te întreb eu ce este? Nimic. Ce nu mă laşi, mă, în pace?

— De ce te răsteşti la mine? Vorbeşte civilizat, tovarăşe, se supără Adam şi nu se mai uită la el. Ei drăcia dracului! zise. Omul vrea să te lămurească, şi tot tu cu barda la brâu! Voiam să spun că vara. E bogată…

— S-o ia dracu’ de vară, cu bogăţia ei cu tot, cu toate prunele ei! Că-mi rup genunchii umblând după de degeaba şi-mi rup spinarea cărând târnele, cărând toată vara asta afurisită, vară afurisită, că nu e vara mea şi nu sunt prunele mele, sunt ale afurisitului ăla! Şi-o dau dracului de bogăţie, şi de vară, şi de lume, auzi? Că am să-i dau foc lumii ăşteia,

să ardă, să ardă!

— Dă-i, mă, dă-i, din punct de vedere politic e bine, dă-i foc! Dar nu la toată lumea, trebuie să ai perspectivă…

— Eh! făcu omul şi scuipă scârbit, plecând cu târna spre putină.

Adam porni în urma lui. Îi numără urmele, apoi se uită la ceas: mergea. Secundarul se rotea, se rotea, trecând prin acelaşi punct, şi Adam se gâindea că timpul e rotund. Vru să-i spună şi omului din faţa sa, dar renunţă: tot nu l-ar fi înţeles. Dar aşa era: orele erau rotunde, şi timpul tot, şi zilele. El chiar vedea cum sunt zilele: ca nişte cercuri moi, luminoase şi uşoare: îi intrau pe mână şi le putea învârti cum voia el, se putea juca cu de. Şi pe urmă cercurile astea îl cuprindeau, el era în centrul lor şi de se puneau unul peste altul, ca ochiurile prunului, ca vârstele prunului, albe. Şi nu-l strângeau, şi el putea să le numere uşor, fără să-l doară.

Puse prunele în putină şi vru să-i spună omului din faţa sa cum îi cu zilele, cum le simţea şi cum le vedea el. Dar omul făcea paşi mari, se grăbea, şi l-ar fi crezut ţicnit de-a binelea, de-i spunea.

Lucrau în aceeaşi grădină şi omul de lângă el semăna leit cu Adam. Adam îl privea cu părere de rău, dar n-avea ce să-i facă, omul de lângă el îşi pierdea anii muncind de pomană şi oricât vorbea el de cu gura tare, nu folosea la nimic, anii tot se duceau pe lângă el,.ca vântul, goi.

— Adame – îi zise omului ce semăna cu el – ai îmbătrânit, mă.

— Păi – răspunse omul – de-aia nu mai poţi tu! Ce, tu n-ai anii mei?

— Îi am, dar nu e totuna, nu e.

— Tu râzi ca un prost, ca un ăla din postavă, de-l leagănă mumă-sa, de parcă te-ar fi făcut mumă-ta ieri. Ei, eu nu râd, că n-am de ce. Eu sunt om vechi.

— Îmi place că eşti deştept, îi spuse Adam omului de lângă el. Uite, tu erai tare la primară la geografie. Mai îţi aduci aminte de continente?

— Nu-mi aduc.

— Să ţi le spun eu atunci, că eu am timp şi-mi aduc aminte de de, că le-am mai învăţat şi astăiarnă o dată. Sunt aşa: Africa, Asia, America de Sud, America de Nord, Australia, Antarctica… Mă urmăreşti? Ei, nu observi nimic?

— Nimic.

— Toate încep cu ***a.***

— Şi cenmi pasă mie?

— Să-ţi pese. Astea, continentele astea trebuie s-o ia de la a, ca tine, până să ajungă oameni pe două picioare.

— Tu stai pe două picioare? îl privi omul de sus, ducând târna la putină.

— Stau cât sunt om, zise Adam şi-l urmă. Stau şi eu. Trăiesc în Europa. Vezi tu, din punct de vedere al emancipării eşti tare redus. Nici n-ai ştiut că mai este şi Europa când îţi spusei continentele, uitaşi să mă întrebi de Europa.

Omul zghicină un prun şi nu-i răspunse. Apoi zise, răstit:

— Ce-mi pasă mie de Europa ta? Eşti nebun!

— Asta e toată problema, că nu sunt. Eu ştiu unde trăiesc, zise Adam. Şi ce am de făcut. Eu trăiesc în Europa, şi acuma adun prune să facă muierile magiun şi să mai facem şi-o gură de ţuică… Ţie nu-ţi pasă, că nu-s prunele tale, dar mie îmi pasă, că sunt ale mele. Eu n-o mai iau de la ***a,*** ca tine, zise Adam şi-l privi iarăşi pe omul de lângă el ce se târa pe pământ şi iarăşi îl cuprinse părerea de rău: omul acesta semăna ca o lacrimă cu el, cu Adam ăl vechi.

Grădina gemea de rod şi Adam începu să adune iarăşi prune, bucurându-se, cu cât aduna mai multe cu atât era mai bucuros, şi degetele nu-l dureau, nici vorbă, şi nici şalele. Omul de lângă el îl privea mirat. Şi se şi închină de câteva ori.

— De ce te bucuri, mă?

Adam îi făcu cu ochiul, dar nu-i răspunse: tot nu l-ar fi înţeles, n-avea perspectivă. Din punct de vedere politic era fără perspectivă!

— Ge, mă, îţi place? îl întrebă omul.

Ce ştia el? Dacă lui nu-i plăcea să muncească, dacă el nu muncea cu plăcere, ce, toţi erau ca el? îi zise, că prea îl privea şi nu muncea:

— Ce, ţi-e lene?

— Eşti nebun, unde vezi tu lene? se răsti omul la el. M-am dezlipit eu din grădină de azi-dimineaţă? Ai stat tu mai mult aici ca mine?

— N-am stat, dar de ce eşti aşa acrit, îmbătrânit, de ee nu te bucuri?

— Eşti nebun, zău, de ce să mă bucur?

Asta e drept, se gândi Adam, n-avea omul de ce să se bucure.

— Ce, sunt prunii mei?

— Nu sunt, zise Adam. Dar bucuria şi munca…

— Ce, muncesc pentru mine?

— Din punct de vedere politic ai dreptate – zise el – dar esenţialul e să nu fi trist… Mă urmăreşti?

— Du-te, mă, şi te culcă, zise omul. Eu aş vrea să nu fie o prună pe lumea asta!…

Adam se ridică şi scutură alt prun: prunele cădeau ca ploaia, niegre.

— Ah! Ce multe, zise Adam,. Ce multe sunt!

Şi se aşeză iarăşi pe pământ şi începu să le adune. Şi din când în când mânca câte una, şi mai trăgea şi câte o gură de ţuică şi ochii îi erau plini de lumină. Şi cerul era luminos şi albastru. Ziua era liniştită şi în grădina plină cu prune el stătea pe pământ şi aduna prune, aduna într-una şi vorbea singur cu el însuşi, cu oel de altădată.

NABUCODONOSQR

I

Hil stătea în dăinăuş, sub dud, şi se legăna încet. Nevastă-sa se uita la el supărată.

— De ce vrei, Paraschivescule, să mă nenoroceşti?

— Eu?! se miră el. Auzi, Ioviţă, ce zice soru-ta! Minte de femeie!

— Să vă ia dracu’ de gât pe-amândoi! se supără Ioviţă.

— Ei, nici aşa, cumnate. În bătătura mea! Să pomeneşti

de dracu', păi se poate? La mine pe bătătură nu se pomeneşte de dracu'... Vezi, Parasehiveasco, vezi cum vorbeşte frate-tău?!

O cioară trecu pe deasupra bucătăriei şi Paraschivescu băgă repede mâna în buzunar, pro'Dtindu-se cu piciorul în dud, să se oprească din dăinăit'. Dar se răzgândi şi nu trase: era o cioară rătăcită, nevinovată, şi era spre seară, se culcaseră puii în coteţe şi prin duzii din spatele bucătăriei. În dudul unde avea el legat dăinăuşul nu se culca nicio pasăre, să nu umple crengile, şi funia, şi scaunul cu găinaţ. El se gândea acum la cocoşul oel negru, care-d plăcea cel mai mult. Cocoşul avea şi pene albastre, şi vineţii, şi unele bătând în cărămiziu învechit, dar rămânea tot negru şi avea un mers, tot să-l priveşti!

— Ce zici, cumnate?

— Eu? se trezi el. Eu nu zic nimic. Tu ce zici?

— E treaba mea, mă? Când m-a privit pe mine, am zis. Acuma te priveşte pe tine.

— Da?! se miră el.

— Sigur – zise Ioviţă – nu mai încape nicio disrcuţie.

— Sigur, sigur – aprobă el – nu mai încape nicio discuţie! Dar ce facem cu Paraschiveasca asta?

— E muierea ta, dă-i două dacă nu te ascultă, şi termini.

— A, nu, eu nu sunt de principiul ăsta, se supără el. La mine în bătătură nu se bate.

— Atunci lămureşte-o!

— Eu?! Păi de ce, păi se poate? E soru-ta, lămureşte-o tu!

— Nu vă mai bateţi joc de mine, că plec. Ce, credeţi că eu n-am de lucru? Am. Sau credeţi că sunt plătit să stau de vorbă cu voi?

— Bine, Ioviţă – se supără ea – adică tu numai aşa stai de vorbă cu noi, dacă eşti plătit? Şi numai când ai treabă stai de vorbă cu neamurile tale, cu sora ta? Eu sunt sora ta a mare, să-mi zici daică, păcătosule, că te-am răzgâiat ca o proastă şi te-am lăsat de mic să-mi zici pe nume, dar nu trebuia. Şi te-am legănat, păcătosule, şi nu te-am lăsat în postavă, sigur, să dea purceaua peste tine, să-ţi rupă nasu',

cum i l-a rupt lui Sperdea, belitu' ăla de-a ajuns inspector la „Aprozar"… Un căcănar şi jumătate, umblă cu geanta la subsuoară şi crede că e buricul pământului, dar o să cadă el din prun şi-o să se spargă ca un dovleac, pleosc! Numai cojile o să rămână din el. Să nu-mi spui mie pe nume de n-o fi aşa!

— Bine, aşa e… Sperdea e un prost, mi se pare că l-au şi dat afară…

— Ce ţi-am spus eu? Ce i-am spus eu, Paraschivescule? Spune, că erai aci, la un pas, în dăinăuş, ce i-am spus?

— I-ai spus, zise el şi se gândi la cocoş… Era, într-adevăr, un cocoş de rasă. Altul nu mai găseai în şapte sate la fel, să tot cauţi.

— Cumnate – puse Ioviţă mâna pe funia de la dăinăuş, oprindu-l – hotărâţi-vă, mă, că ne apucă noaptea şi noi ne jucăm de-a baba-oarba.

— Cum ne jucăm? zise el nemulţumit. Asta e joacă? Tu poate te joci şi ne faci pe noi proşti. Eu nu mă joc, e o problemă serioasă.

— Atunci ce să le spun?

— Cui?

— Cui, cui! La ăl din baltă! Oamenilor, cui să le spun?

— Uite, Parasehiveasco, la frati-to, cum îi sare peteeu'! De ce foloseşti, mă Ioviţă – zise el calm – de ce foloseşti tu asemenea cuvinte urâte? Urâte, mă, zău! Foarte urâte! Şi eşti om tânăr. Păi se poate, Ioviţă? A, că era să uit… Câţi ani ai Ioviţă?

— O sută!

— Ei, chiar o sută n-apuci tu, că vorbeşti urât şi vorbele urâte îţi ard inima. Ai aşa cam la treizeci şi cinci?

— Treizeci şi şase – zise Ioviţă, să-i intre în voie.

— Exact! făcu el. Eşti cu patru ani mai mic ca mine. Cum trece vremea, Ioviţă, îmbătrânim, mă, ajungem bunici… Nu?

— Cumnate, te ştiu om serios…

— Păi credeai tu vreo ţâră că nu sunt?

— Nu credeam. Eşti. Şi ea e, soru-mea. Şi eu sunt. Toată

lumea.
— Ei, nici chiar toată lumea – începu el să se dăinăie iar, împingând cu piciorul în dud.
— Aşa să fie, cum zici. Şi atunci cum rămâne, intraţi sau nu?
— Ce întrebare, domnule! râse el.
— Întrebare ca toate întrebările! Mă bazez pe voi, sau nu?
— Păi sigur, tovarăşe, zise el. Eu intru.
— Unde intri? sări nevastă-sa.
— O vezi? i-o arătă el lui Ioviţă. Odată îmi sare în cap! Ea nu vrea.
— Atunci iscăleşte numai pentru tine – zise Ioviţă – de ea nu-mi pasă mie, o lămuresc eu…
— Ia să iscălească, să vedem ce mănâncă în seara asta! Şi să vedem unde doarme dumnealui!
Lui Ioviţă îi venea să le dea cu ceva în cap şi să plece. Dar avea sarcină să nu plece, şi nu pleca. Zise:
— Eu cunosc şmecheria asta, sunt sătul de ea până peste! Tu vrei, dasr nu vrea nevasta! V-aţi înţeles aşa, asta e, pe mine nu mă prostiţi! Şi eu nu mai pot scoate ochii în lume de numele vostru. Toţi cu gura pe mine. Ioviţă, Ioviţă, ai neamuri lăsate afară, o ai pe soru-ta, îl ai pe cumnatu-tău, Ioviţă! Şi eu vreau să termin odată, şi vreau să intraţi, să nu mai staţi ca orbeţii, să nu mai vă închinaţi la avutu' vostru, la bani, să nu vă mai minţiţi unu' pe altu', să nu vă mai ascundeţi, să fiţi şi voi liberi, oameni întregi!…
— Ho, mă, hol strigă Paraschivescu supărat. Ce faci, mă lămureşti?
— Te lămuresc, na!
— Păi de ce, Ioviţă, de ce să mă lămureşti tu pe mine? Cine e mai bătrân, că înainte vorbirăm? Eu! Ei, şi dacă-i aşa, de ce-ţi baţi joc de mine? Lasă-mă, domnule, cu întunericul şi cu proprietatea particulară! Eu sunt lămurit. Vorbeşte cu soru-ta.
— Te treci, adică!
— Sigur, sunt ca şi trecut, zise el şi începu iar să se

legene.

— Atunci e bine, dă cererea – întinse Ioviţă mâna, dar soru-sa apucă cererea înaintea lui şi o băgă în sân.

— Ia-o de la ea, zise el, supărat.

— V-ar place, ştiu eu că v-ar place… Dar eu n-o dau. Eu sunt femeie bătrână şi nu vreau să rămân pe drumuri… Dacă se schimbă ordinea?

— Nu se schimbă, nu mai trăncăni prostii, zise Ioviţă.

— Dar dacă mă lasă? Dacă se însoară Paraschivescu şi mă lasă, femeie bătrână, fără palmă de pământ?

— Cum să te lase, fă? E om bătrân…

— Pe ăi bătrâni îi apucă, şi de mă lasă, eu unde mă duc? vorbi ea aspru. După ce-am muncit o viaţă de om… Că fără pământ nici copiii nu te ţin, eşti ca în pielea goală pe nămeţi.

— Auzi ce-i trece prin cap – zise el – c-o. Las! Doamne – se închină el de trei ori – doamne, apără şi fereşte!

— Nu te închina degeaba, că ştiu eu că nu eşti trecut pe la icoane! Dacă mă lasă, Ioviţă, eu ce fac? Dacă zice că nu mă lasă şi vrea să se treacă, bine, eu nu mă-ncomtrez. Nu. Eu zic: să se treacă! Acuma! Şi dau şi cererea! Acuşica! Să intre în colectiv, dar înainte să treacă pământul pe numele meu, zise ea. Aşa vreau!

Se uitară unii la alţii. Şi se făcu linişte. Se auziră caii lovind cu copitele podeaua, în grajd. Şi se auzi o vacă bălegându-se rar.

— Paraschiveaseo – se trezi el – nu ţi-e totuna… Dacă băgăm pământu’ acolo?

— Nu mi-e, zise ea. Să fie acolo, da’ eu vreau să ştiu sigur că e al meu, pe numele şi pe pronumele meu.

— Bine – făcu el – trece-l unde vrei tu!

Nevasta e lumină la faţă de bucurie, se apropie de el şi îl pupă pe amândoi obrajii. Îl pupă şi pe Ioviţă. Dar nu-i dădu cererea decât după ce merseră la sfat şi trecură pământul pe numele ei. Atunci i-o dădu. Cererea începea aşa: „Eu, supsemnatul Paraschivescu F., zis Secărică, mă trec în gospodărie împreună cu nevasta mea, Paraschivescu I „şi

aducem acolo tot pământul şi uneltele, precum şi doi cai ce îi avem în deplină sănătate, o iapă pe nume Eleonora, cu mânz în burtă, aproape de fătare, şi un cal de hăis. Mai aducem şi cele de pe verso

Pe verso, Ioviţă citi, numerotat, tot ce scrisese cumnatu-său că aduce în gospodărie.

Soră-sa îl opri la masă şi nu-l lăsă până târziu, când ţuica îi cam afumase. Îl chemaseră şi pe înălţimea, cu nevastă-sa. Paraschivescu făcuse armata cu înălţimea, şi când li se împăienjeniră ochii, se luară de după gât şi începură să cânte marşuri. Dar le uitaseră cuvintele, şi numai le lălăiau. Ioviţă lăsase cererea acasă, sub faţa de masă, în bucătărie, să nu se răzgândească cumva cumnatu-său. Dar Paraschivescu nici un se gândea la cerere, el ajunsese acum să cânte cu înălţimea un alt cântec, din care ştiau numai începutul. Şi cum îl terminau, îl luau de la capăt, ca şi cum aşa ar fi fost. Nevastă-sa era foarte bucuroasă şi se îmbrăcase cu fusta neagră pe care şi-o făcuse de moarte şi luase în picioare pantofii de nuntă. Era aşa de bucuroasă, că mereu îi venea să pupe pe toată lumea şi să plângă. Niciodată nu avusese atâta încredere în bărbatul ei cum avea acuma. Fiindcă pământul era pe numele ei şi nu mai avea cum să-i facă vreun rău. Tot venea lângă el şi-i turna ţuică în pahar şi îl mângâia pe păr.

Paraschivescu nici un se uita la ea. El cânta cu înălţimea acelaşi cântec de la început. Şi răsuna casa, cum cântau:

***Calu-i bălan, calu-i bălan şi şaua-i verde,***

***Ţine-mi-l, doamne, ţine-mi-l, doamne, Nu mi-l pierde!...***

Când ajungeau aici, amândoi ziceau: Bis! Şi cam cât socoteau că ţine b'. Sul ei se uitau la pahare şi ciocneau. Apoi o luau de la „Calu-i bălan”, încă o dată.

Paraschivescu era om de lume. Nu ţi-era ruşine cu el la petreceri. Dar nici la muncă nu rămânea în urmă cu rândul. Acum stătea în curte, pe rogojină, şi era supărat. Ţinea sprâncenele încruntate şi nu voia s-audă de nimeni şi de nimic. Nevastă-sa plecase la târg şi el nici un se uitase

după ea când ieşise pe poartă, să vadă măcar cum e îmbrăcată. Avea sufletul otrăvit. Nici măcar la cocoşul cel negru, ce se urcase pe umărul lui, nu se uitai. Cocoşul coborî pe mână, dincolo de cot, păşind mărunt, ajunse cu picioarele pe încheietura mâinii şi începu să-i ciugoale din palmă nimicuri, fiindcă Paraschivescu n-avea de data aceasta nicio fărâmitură de mămăligă măcar pentru cocoş. Dar cocoşul îşi văzu de treabă, ciuguli mai departe şi cântă de două ori, bătând din aripi, cucurigu, de parcă s-ar fi schimbat vremea deodată.

Paraschivescu turba de necaz. Îl durea burta de ţuica băută în duşmănie toată noaptea. Fiindcă el nu se îmbătase de plăcere, se îmbătase de ciudă. Şi de aceea toată seara nu-i răspunsese nevestei la nicio vorbă şi nu se culcase cu ea într-un pat, zisese că îi e rău şi se culcase în podul grajdului, pe fânVoise şi el să apară o dată cu faţa în sus în lume, şi ea îl făcuse de râs cu pământul. Dacă i-ar fi spus lui înainte, era altceva, dar ea prinsese momentul când era şi alt om de faţă, să aibă martori. Şi el n-o bătuse, fiindcă nu voia să creadă lumea că în bătătură la el se mai întâmplă şi aşa ceva. Nu voia să ştie nimeni ce-i la el în curte, nici cumnatu-său măcar. De aceea lăsase totul baltă, să treacă pământul pe numele ei. Tot în colectiv mergeau cu el. Îi părea însă rău că ea îi luase orice bucurie de a da pământul, de a se scăpa de el, fiindcă din moment ce şi-l trecuse pe numele ei, însemna că ea mai ţinea la pământ ca la ochii din cap. Şi pământul devenea al ei, deci nu-l dădea cu toată inima. Şi dacă era al ei, era şi al lui. Mai departea Voise să se scape şi să poată fluiera liniştit, culcat pe rogojină, cu cocoşul cel negru pe palmă şi cu câinele, cu Osman Paşa, lângă el. Acum Osman Paşa se chinuia în lanţ şi nici măcar nu lătra, să nu-şi înfurie stăpânul. Dacă Paraschivescu ar fi fost în toanele lui, l-ar fi dezlegat de mult.

Paraschivescu auzi iapa în grajd bătând cu copitele în podea şi nechezând ca prinsă de durere. Se ridică şi merse să vadă ce e, cam pornit că nu-l lăsa să se pripească în voie

la soare şi să-i mai iasă mirosul de ţuică din gât. Nu mai era de loc beat, era numai furios pe nevastă-sa.

Când ajunse în grajd, văzu un mânz lângă iapă, culcat, negru ca darcu' şi gras. Paraschivescu îl luă în braţe şi ieşi cu el la soare, să i se usuce pielea. Îl puse pe rogojină, să nu se murdărească cu pământ. Apoi râni în grajd şi puse pe jos fân adus din pod, să aibă pat bun iapa şi mânzul. Pe Eleonora o scarpină, gâdilând-o o dată, cu degetele pe buirtă şi îi aduse din magazie o traistă de boabe. Cocoşul cel negru se ţinea după Paraschivescu, şi în grajd şi în magazie, i se învârtea printre picioare. El îi dădu o mână de boabe şi după ce le mâncă pe toate îi arătă uşa grajdului, deschisă, şi-i zise:

— Du-te şi te plimbă, Gogule.

Cocoşul plecă în grădină, la găini, şi el aduse mânzul în grajd.

Seara, când se înapoie nevastă-sa, mândră că vânduse în târg patru gâşte, îl găsi supărat, pe rogojină. Se aşeză lângă el şi începu să numere banii cu voce tare, ca să-l desupere. Dar el era acru ca oţetul şi nu se limpezea aricât lua ea numărătoarea de la început.

— Ce-i, Paraschivescule? mu mai răzbi ea să. Tacă, mâncată toată de linişte lui tulbure, nerăbdătoare să afle ce se întâmplase.

El îi arătă cu mâna grajdul: avea uşa zidită, de sus: până jos, şi văruită. Şd fereastra era zidită şi dată cu alb. Ea nu înţelese şi se uită la el speriată.

— A fătat iapa, zise el.

— Da' ce-i cu grajdul?

— N-am avut noroc de mânz, zise el. A murit. A murit în grajd. Ultimul mânz care l-ar fi fătat iapa la noi ân grajd, a murit ân grajd… Aşa că am scos caii afară şi am zidit grajdul, să nu mai moară niciun mânz în el…

— Ei, lasă, zise nevasta. Nu-ţi fă inimă rea din atâta lucru… Tot nu era mânzul nostru, tot se ducea cu iapa, poimâine…

— Asta e din vina ta, că ţi s-au sucit minţile la bătrâneţe.

— Adică mă faci nebună?!

— Dacă dădeam pământul, nu mai aveam de furcă nici cu caii şi nu murea nici mânzul, nu mă durea nici pe mine burta de ţuică... Mi se pare c-ai adus de la o vreme ţuică de-a acră, de-aia din butoiul de la vale, ţuică acră ai adus, când ai văzut că noi nu mai ţinem gustul!...

— Şi aia e ţuică, şi aia trebuie băută!

— N-am vorbit c-o vindem? De ce mi-ai băgat-o pe gât mie?

— Eu ţi-am băgat-o? Tu, cu mâna ta. Şi dacă aş fi adus tot de-a bună, nu mai ispràveam nici până la Paşti cu voi, că începuse înălţimea să toarne în el ca în Dunăre, turna şi nu se băga de seamă! Şi o luase şi Ioviţă pe urmele voastre, să nu rămână nebotezat la călcâie: că-l da muiere-sa pe uşă afară, vezi, Doamne!

— Of! Mi-ai făcut capul alb! Zgârcito!

— Eu? Tu eşti, c-ai zis să nu frig carnea aia de porc şi s-o pun pe masă! De-o puneam, nu te văietai acuma de burtă.

— Eu credeam că sunt oameni mâncaţi, au cureaua întinsă, şi doar nu-i chemasem la masă, îi luasem la o băutură. Nu?

— Tu le faci, şi relele se sparg în capul meu! Sunt sătulă şi eu de gândurile tale întoarse pe dos, mi-ai uscat sufletul cu de! Da’ iapa unde e acuma? îşi potoli ea glasul, privind prin curte. Unde e? Şi cu mânzu’ ce-ai făcut?

— Nu ti-am spus odată?

— Mie?

— Doar nu lui Petre de la Maglavid?

— Să-i crească la ăla întâia iarbă pe piept, la ăl de minte.

— Tare înapoiată eşti Paraschiveaseo, zise el şi începu să se joace cu cocoşul. Umbli cu blesteme, zău, e urât. Foarte urât! M-ai auzit pe mine folosind asemenea cuvinte urâte, spune şi tu, m-ai auzit? Nu m-ai auzit. Gogule, ia sări şi tu pe umăr şi zi o dată cucurigu, îi făcu el cu ochiul cocoşului.

Cocoşul se urcă, întinse aripile, se lovi de trei ori cu de şi zise cucurigu.

— Mânzul l-am îngropat, vorbi al, uitându-se la cocoş.

Da… Iar iapa şi calul i-am dus la gospodărie, ce să-i mai ţi până poimâine acasă? I-am dus cu căpestre cu tot.

Ea dădu cu piciorul în cocoş şi începu să drăcuie.

— De oe ai dus tu caii noştri acolo? Mai erau două zile, să fi stat două zile în bătătura noastră! De oe să-i dăm noi mai devreme? Poate mai avem treabă cu ei… Şi… Şi erau aici, te uitai la ei, că n-o să te mai ui ti! Că aşa sunt unii oameni, săriţi de pe bile!

— Care sunt oamenii ăia, Paraschiveasco?

— Să ştiu ei care sunt… Se aplecă şi luă un pumn de ţărână şi de pietricele şi dădu după cocoş, mai mult să-l umfle, decât să-l lovească cumva rău. Ăia sunt, care mă lasă fără cai! Şi…

— Gogule, ia vino tu încoace, băiatule, să mergem noi la o plimbare, că văd că unele muieri au mâneat măsălariţă, că s-o fi găsind acuma prin târg. Măsălariţă, zise el şi plecă cu cocoşul pe umăr, prin grădină, privind parii din gard, să vadă dacă nu s-a mai desprins vreunul din cuie.

Când fu primit în gospodărie, împreună cu alţi oameni din sat, preşedintele, ştiindu-l om harnic şi cu vază în sat, îl rugă să spună şi el câteva cuvinte.

— Ce să vă spun eu?! căscă Paraschivescu gura, mirat.

— Cum ai intrat la noi, din suflet, şi cum…

— Din tot sufletul, zise el repede, să nu-i scape niciun cuvânt. Din tot sufletul am intrat, sigur, zise el. Dar chiar atunci îşi dădu seama că aşa se gândise el mai de mult să spună. Însă acum nu mai era adevărat, nu intra Chiar din tot sufletul.

Oamenii bătură din palme, un ziarist de la „Drumul nou” îl fotografie din trei părţi. Ziaristul, după adunare, veni cu el acasă şi îl fotografie în faţa grajdului zidit, cu Osman Paşa la picioare. Paraschiveasca vru şi ea să se fotogragfieze, dar el o trimise în beci după ţuică, şi când se întoarse, îi spuse că prea mult bătuse la butoaie şi întârziase. Apoi o făcu de râs faţă de ziarist, întrebând-o:

— Ai adus ţuică de-a acră, muiere?

— De-a acră, râse ea, şi râse şi ziaristul şi îşi notă gluma

într-un carneţel cu coperţi roşii, cu pătrăţele.

4

A doua zi el mulse vaca, îi dădu drumul pe vale şi se culcă pe rogojină. Şi începu să-şi facă dintr-un ziar un zmeu, tăindu-l cu foarfeca şi lipindu-l, în două, cu pap, să fie mai tare. Îşi ciopli şi lopăţelele, şi când totul fu gata, văzu că zmeul nu era colorat. Intră în casă şi căută prin pod, printr-o ladă cu câlţi, creioanele colorate ale lui fiu-său, Mitrică. Le găsi şi desenă pe zmeu un cocoş, o iapă, un mânz, un câine şi o femeie cu şoldurile mari, trăgând dintr-o lulea.

Şi nu se duse la gospodărie. Fiindcă n-avea niciun rost să muncească el pământul nevesti-si.

Când îl strigă Ioviţă să m-eargă, spuse că îl dor şalele, că dormise noaptea strâmb.

5

Îi spuse şi nevestei că e bolnav şi ei îi păru bine. Îi dădu să mănânce bine şi îl pupă. El nu se înfurie că-l pupase, ca să nu se observe că nu-l doare nimic. Dar se şterse pe furiş, cu mâneca, unde-l pupase ea.

— Paraschiveseule – zise nevasta – dacă eşti răcit trebuie să te păzeşti. Acum sănătatea e înainte de toate. Aşa că stai frumos pe rogojină, să prinzi puteri…

— Da, oftă el.

— Şi să ai grijă de pui, să nu-i ia vreun uliu… Eu dau o fugă până în târg, să văd cum e piaţa azi…

El se aşeză pe rogojină, cu greu. Ea ştia că se preface, dar îi părea bine: n-avea să-i mai fure uliul puii şi nici coţofenele să-i umble prin cuibare. Plecă la târg liniştită. Plecă pe jos, ca să mai poată discuta cu lumea, să le povestească prietenelor ei cum era munca în gospodărie.

Paraschivescu se gândi că trei ore oel puţin putea să doarmă liniştit în casă şi să nu se chinuiască pe rogojină, unde-l bâzâiau şi muştele. Trei ore era pe jos până la Marca-Mare, reşedinţa raionului. Era împăcat: ea nu muncise niciodată la câmp, mai mult pe lângă casă se învârtise, şi prin târguri, aşa că acum, dacă nu-i lăsase

pământul pe numele lui, să-l dea şi să se scape de el, el nu-i muncea pământul. Să şi-l muncească singură, îşi zise şi închise ochii, obosit.

Ea veni mai repede şi-l găsi isforăind. Luă un pai şi îl gâdilă în urechi. El dădea după pai, prin somn, cu mâna, ca după muşte. Şi ea se înfunda de atâta râs şi-l tot gâdila cu paiul în urechi. Până el se trezi.

— Mă trăgea un curent de la pământ, pe rogojină, zise el.

— Lasă că mâine îţi pun şi fân şi paie, cam cât de trei saltele, să îţu te mai tragă.

Şi-i plăcu şi acum că o minte. Fiindcă se gândise pe drum, şi la dus şi la întors, că dacă el stă în cdrte şi-i păzeşte puii, şi raţele, şi gâştele, nu trebuie să calce în veci să muncească pământul. Cât câştigă la târg, le ajungea până peste cap. Că le mai trimitea şi Mitrică câte ceva şi mai aveau şi ei încă destule în magazie.

— Am să-ţi cumpăr hârtie albastră, şi roşie – zise ea – să-ţi faci mâine un zmeu adevărat, că ăsta din ziar e urât şi nu se vede de departe...

6

El era slab ca o unghie. Şi împlinise patruzeci de ani în vară, însă în acte împlinise de-abia treizeci şi şase. Nu avea toţi anii trecuţi în registre. La ei în saţ nu fusese atunci primărie şi mamă-sa nu se dejghinase cu el să-l ducă în comuna vecină, peste deal. La trei ceasuri de vreme, să-l scrie notarul în hârtiile lui. Căruţă n-aveau şi pe jos nu-i venise să meargă. Mai ales că era în timpul secerişului şi n-avea chef să piardă o zi de pomană cu el, pe drumuri. Îl dusese de mână, când împlinise patru ani. Notarul, prost, nu crezuse că avea patru ani. Şi el nu înregis tra decât pe cei oe se năşteau cel mult cu o săptămână înainte. Aşa că îl trecu ca nou-născut. Nevastă-sa aflase mai târziu totul şi îi zicea: „Paraschivescule, pe tine te-a făcut mumă-ta la patru ani, nu la nouă luni”. Lui nu-i plăceau glumele ei şi se ducea la dud şi se legăna în dăinăuş. Şi la armată îl luaseră tot cu patru ani mai târziu. De asta nu-i păruse rău. Şezuse cu nevastă-sa, ca un rege: opt ani înainte de armată. Fiindcă

se însurase devreme, la paisprezece ani. După cum scria în acte. De adevăratelea, la optsprezece împliniţi.

„Oamenii slabi din fire sunt făcuţi numai din inimă”, zicea el, fudul. Şi mergea pe drum de un se ţinea nimeni de urma lui. Odată-l vedeai că trece colţul şi-ţi piere din ochi. La sapă nu pleca nimeni de la acelaşi cap al pogonului cu el, să nu-i umple de praf. Toţi îl ştiau iute, aşa că nimeni nu se miră marţi dimineaţa când îl văzură şi parcă nu-l văzură intrând în curtea gospodăriei. El intră în grajdul cailor şi se duse drept la Eleonora. Iapa necheză şi el o bătu pe spate.

— Ţi-e dor de ea? îl întrebă grăj darul.

— De ce să-mi fie dor? Ia mai lasă-mă cu prostiile! Am adus-o aici, e a colectivului, şi gata.

— Atunci ce cauţi pe la ea?

— Să vă văd pe voi cât sunteţi de proşti!

— De ce, nene? se miră grăjdarul.

— O lăsaţi să sufere! Uită-te la ea şi pe urmă uită-te la tine cât eşti de nepricopsit în treaba asta ce-o faci. Iapa e fătată de câteva zile. N-are mânz, şi laptele din uger, dacă nu e supt, se împietreşte. Şi se îmbolnăveşte iapa şi nu mai e bună de nimic, strigă Paraschivescu. De ce n-o mulgeţi, mă?

— Păi... Eu n-am ştiut şi nici n-o prea cunosc, poate dă cu copitele.

— Dă.

— Atunci cum s-o...

— Lasă, nu te supăra c-am strigat la tine, o lăsă el mai domol. Am venit eu s-o mulg.

Şi după ce mai vorbi cu iapa. Şi o gâdilă pe burtă, începu s-o mulgă într-o oală de pământ, roşie, smălţuită. Grăjdarul, rezemat în furcă, îl privea şi nu înţelegea de ce nu mulge laptele pe jos, că era mai uşor, de ce-l mulge în oală?

— Ca să nu fac murdărie – zise el – să nu vină muştele şi să facă viespar aici, să n-o mai lase să se culce. Şi la urma-urmei, de orice lapte de pe lumea asta e păcat să-ţi baţi joc, să-l mulgi de pomană, pe pământ.

— Da, zise grăjdarul şi se uită în urma lui cum ieşea din

grajd şi din curtea gospodăriei, repede, cu oala la subsuoară, acoperită cu haina.

El veni în fiecare dimineaţă, mulse iapa şi se înapoie acasă. La lucru, nici pomeneală să meargă. Cei din conducere îl lăsau în pace, să stea şi el acasă câteva zile, dacă îi e greu să meargă de la început pe câmp, cu mai multe căruţe deodată.

Într-o seară, preotul trecu pe la poarta lui, şi Paraschivescu îl chemă înăuntru.

— Dă-i în câine, zise preotul, deschizâmd poarta.

— Osman Paşa nu muşcă, zise el. Fără ordinul meu nu muşcă.

El stătea în dăinăuş, ţinându-se cu amândouă mâinile de funii, fără să atingă pământul cu picioarele, şi se legăna încet de tot, aproape stând. Osman Paşa, chiar lângă rădăcina dudului, îl privea cu limba scoasă, respirând greu, de căldură.

— Părinte – zise el – sunt un păcătos…

— De ce, omule, ce-ai făcut? veni preotul lângă el şi puse mâna pe dăinăuş, să nu se mai legene.

— Vreau să mă spovedesc…

— Vino duminică la slujbă şi…

— Nu pot, părinte, duminică.

— De oe, omule?

— Nu mai sunt aici duminică. Până duminică mor. Nu, ştiu eu ce spun. Mor. Mă dor toate oasele, toţi muşchii. Părinte, am oftică la plămâni, tot sunt ros pe dinăuntru, zise el şi tuşi răguşit. Tuşi înfundat, ca înecat, şi scuipă lung, la rădăcina pomului, în ţărână, lângă câine. Osman Paşa nu se mişcă de loc, îl privi mai departe. Da, părinte, scuip şi sânge, m-a omorât de tot tuberculoza… Mă înghite pământul, părinte, şi sunt om tânăr, nici măcar cincizeci de ani n-am împlinit. Câţi îmi daţi, părinte? câţi ani?

— Păi ştiu eu, omule?

— Patruzeci am, fără acte, şi treizeci şi şase pe acte. Şi el iar tuşi lung. Dacă nu mă spovedeşti, mor ca un câine.

Preotul purta la brâu o cruce neagră, mică. Avea şi o

cărţulie cu el. Zise că-l spovedeşte. Dar să se dea jos din leagăn.

— Nu pot, părinte, mi-e rău dacă mă mişc, am ameţeli şi leşin.

Începu să-l spovedească acolo unde era. Îi puse toate întrebările şi Paraschivescu răspunse la toate. Din când în când îl mai apuca câte un sughiţ, după atâta tuse.

— Părinte, sughiţul am auzit că e ultimul stadiu, zise el şi scuipă iarăşi lângă câine.

— Nu ştiu, omule. Dar spune-mi, ai păcătuit de adulter?

— De toate am păcătuit…

— Ai urât?

— Am urât, zău. C,aşa e omul bolnav, nu mai ţine seama de nimic. Şi m-am băgat şi în colectiv, părinte, să las pământul pe mâna oamenilor, să nu i-l ia vreun hoţoman muierii, s-o înşele şi s-o lase goală, fără brazdă, la bătrâneţe. Că dacă eu mor, fiind colectivist, ’O să ţină ei seama… Nu? aşa că am urât, am păcătuit şi de adulter, de toate am făcut. Şi îmi pare rău, părinte, că mor… Îmi pare rău că sunt bolnav şi nu mă pot duce să muncesc la colectiv… Nu pot, n-am puteri. Am fost şi pe la doctori, în secret, să nu mă ştie satul, că, ştiţi şi dumneavoastră, oftica e o boală ruşinoasă şi nu-ţi mai calcă picior de om prin bătătură de aude că eşti lovit de ea… Şi doctorii au zis: „Mă omule, este în ultimul stadiu, nu mai ai nicio salvare”. Da, nu mai am nicio salvare, decât moartea, părinte. Dar doctorii mi-au zis să beau lapte de iapă ca să mai prind puteri, aşa, puteri ca să mai mă ţin pe picioare… Şi eu merg în fiecare dimineaţă la gospodărie şi mulg iapa şi beau laptele…

— Poate n-o fi aşa de grav, zise preotul. Dar nu mai sta la umbră, sub dud… Umbra face rău la plămâni.

Preotul plecă înainte de intrarea vacilor în sat şi până seara toată lumea ştiu de ce mulgea Paraschiveseu iapa într-o oală roşie, smălţuită, şi ce făcea el cu laptele.

7

Înălţimea veni şi-i spuse să mănânce bine şi să se

pregătească de drum. Să ia şi ceva bani, să bea o ţuică dacă doctorii o să-l găsească sănătos. Fiindcă înălţimea era convins că n-avea nimic. Era el slab. Dar de oamenii slabi se prinde mai greu boala, că n-are de unde să-i apuce.

— Nu mă duc, tuşi Paraschivescu.

— Cu mine nu face pe deşteptul, lovi înălţimea cu biciuşca în pământ, în lung şi-n lat, desenând numai cruci pe bătătură. Cu mine nu-ţi merge. Te duc la doctori să te pună la raze. Am primit sarcină să te duc şi legat.

— Nu-ţi strica puterile, că-i păcat, zise el.

— Nu-mi stric nicio putere, te leg şi te duc…

— Nu cu mine, cu pământul ăsta, mai lasă-l şi pe el să se odihnească, nu-l tot tăia în cruci cu biciuşca aia!

Înălţimea îşi înfăşură biciuşca în jurul pumnului. Îl ştia sucit şi trebuia să se dea după el, dacă voia să-l ducă la spital. Cu vorbă rea nu-l urnea nici mort din bătătură. Zise, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic:

— Eu aduc căruţa şi facem o plimbare până la oraş, să-mi cumpăr şi eu nişte cizme de cauciuc, că vine sezonul peştelui şi nu pot intra în baltă desculţ, că se prinde reumatismul de mine…

— Înălţimeo, ce să caut eu la spital, mă?

— Păi nu spui că eşti bolnav?

— Eu?!

— Tu. Nu ştie tot satul?

— Uite ce-i… Satul n-are de unde să ştie, că nu ştie nici Paraschiveasca… Ea, dac-ar şti, mi-ar face şi coliva. Că ţine la mine. Nu pot să mă plâng, ce e al ei e al ei. Nu ştie nimeni, nu ştiu ce ţi-a trecut ţie prin cap… Poate n-ai dormit bine, înălţimeo?

— Am dormit…

— Eu îţi spun ţie, dar să nu mai spui… Şi el îi şopti la ureche, deşi bătătura era goală: Sunt bolnavf

— Mă, te cred… Şi eu te duc la raze.

— Ce să vadă razele la mine? La un om bătrân se albesc oasele de tot, se apropie moartea de de şi le face ca varul şi nu mai ai ce citi nici cu razele în el: nu se vede nimic… Şi

nu mă duc! Să mă fac de râs?

— Atunci de unde ştii?

— Am fost. Dar fără martori, să nu mă fac de râsul satului... Doctorul, săracul, s-o fi scăpat la gură, de-a aflat satul...

— Eu merg, pun caii şi vin.

Plecă înălţimea, să nu se întindă la vorbă cu el, că n-o mai termina. Dacă trăgea căruţa la poartă, n-avea oe să mai zică Paraschivescu, era mai uşor să-l urce şi să-l ducă la oraş. Îl ducea mai mult ca să-i scoată gărgăunii din cap, dacă şi-i băgase că e bolnav, deşi era convins că n-are nimic. Era ţeapăn ca piatra şi ţinea la băutură tot ca la tinereţe.

Opri căruţa lângă fântână, în colţ, nu la poarta lui. Să-l audă şi să se pitule, ori să se încuie în casă. Şi o luă prin grădină, să-l găsească unde îl lăsase, pe rogojina pusă pe un maldăr de paie. Când să sară pârleazul, în bătătură, înălţimea se opri, uimit. Paraschivescu vorbea cu cocoşul şi cu câinele şi parcă aiura.

— Gogule, băiatule, tu să m-asculţi pe mine, dacă vrei să nu ajungi pe varză, ori cu usturoi... Că nevasta mea n-are multe în cap, odată te mărită... Şi tu, Osman Paşa, ascultă, să nu te mai prind în capătul satului, la căţele, mulţumeşte-te şi tu cu şapteopt grădini, să nu slăbeşti şi să dea vreo boală în tine... Ei, şi cu Nabucodonosor... Ce viaţă o să ducem... Nabucodonosor!...

Înălţimea o luă înapoi prin grădină, să vină pe poartă. Nu era de glumit. Paraschivescu se îmbolnăvise şi aiura, pomenea de Nabucodonosor. Şi înălţimea nu-l mai auzise niciodată pomenind acest nume. Bine, şi Osman Paşa era nume luat tot din cartea de istorie, dar baremi acuma aşa îl chema pe câine. Şi pe oocoş îl chema Gogu. Dar nu-l chema pe nimeni Nabucodonosor şi era dar că Paraschivescu vorbeşte cu vedeniile şi trebuie dus cât mai degrabă la spital. Nabucodonosor era numai o nălucă de-a lui.

8

Când ajunseră în oraş, în faţa magazinului universal de

lângă cinematograful „înfrăţirea între popoare”, Paraschivescu zise să oprească. Se dădu jos din căruţă şi intră înăuntru. Întâi colindă de două ori magazinul, fără să cumpere ceva, să vadă dacă nu e cineva din satul lor înăuntru. Nu era. Şi atunci el ceru zece biberoane. Vânzătoarea îi dădu şi se uită la el surâzând: cu o săptămână înainte Paraschivescu. Nai cumpărase cinci, tot de la ea.

Înălţimea rămase la căruţă, pe ladă. Paraschivescu se înapoie şi zise nemulţumit:

— N-au.

— Ce să aibă?

— Dopuri. Am un pistol cu dopuri acasă şi nu se găsesc dopuri în toată ţara. Nici ăştia la „Universal1-’ n-au.

Porniră, dar în piaţă Paraschivescu se dădu jos săîntre la closet şi se pierdu în lume. Mai târziu lui înălţimea îi spuse o femeie din sat să nu-l mai aştepte: plecase acasă cu o altă căruţă. Şi-i mai trimitea vorbă Paraschivescu să nu se supere pe el, fiindcă voise să-i facă un bine, să-i uşureze căruţa, să nu mai tragă caii şi de el la întoarcere. Despre spital nu pomenise nimic.

Înălţimea cumpără de la „Librăria noastră” ce avea pe listă – patru sute de caiete cu pătrăţele, patru sute de caiete cu linii, patru sute de călimări, o mie de peniţe, creioane, hârtie roşie pentru pavoazare, echere, sugativă şi altele. Pentru el cumpără o fotografie a lui Gagarin. Şi plecă spre sat, gândinduse că Paraschivescu fugise de spital şi poate că avusese el motivele lui să fugă. Îşi aminti că înainte cu vreo cincisprezece ani, când erau mai tineri, plecaseră, împreună la rugă la Burila, la o mătuşă de-a lui. Băuseră şi mâncaseră bine, şi seara mătuşa îi dusese într-o cameră ce o avea ea pentru neamuri şi pentru cine s-o nimeri străin pe la ei şi le spusese să doarmă acolo amândoi. Odaia avea un singur pat, era mai mică. Paraschivescu ieşise pe-afară, după plecarea mătuşii, şi nu se întorsese decât târziu, când el, înălţimea, se dezbrăcase şi se culcase sub pătură, la perete. Paraschivescu închisese

uşa cu drogul, pe dinăuntru, suflase în lampă şi se băgase în aşternut îmbrăcat. El îl lăsase o vreme, crezând că numai se odihnea puţin. Dar văzând că nu se mişcă, îi dăduse un cot. Paraschivescu se făcuse că nu-l simte. Şi nici peal patrulea nu-l simţi.

— Mă, Secărică!

— Ce-i? făcuse Paraschivescu pe somnorosul.

— Dezbracă-te, mă, dă-ţi cioarecii jos…

Paraschivescu mormăise, ca surdul.

— Hai, Secărică, dă-ţi jos pantalonii, că murdăreşti femeii ţoalele…

Paraschivescu începuse să sforăie.

— Hai., Secărică, ştiu eu că nu dormi… Şi nu te preface beat, că nu eşti, ştiu eu când eşti beat…

Nu-i răspunsese.

— N-auzi, Secărică? Dă-ţi, mă…

— Ce să-mi dau, mă, ce să-mi dau? se răstise Paraschivescu. Ce, vrei să rămân în fundui gol? N-am decât pantalonii, ce vrei?

Şi dormise aşa, îmbrăcat. Dar înălţimea nu povestise asta la nimeni, atunci, fiindcă oamenii ar fi râs.

9

Secărică fugise acasă, să nu afle nevastă-sa că plecase din bătătură. Şi avea treabă. Şi la doctor nu se gândise să calce, de la început, de când se urcase pe lada căruţii. Avea izmene, nu-i era ruşine să se dezbrace în faţa doctorilor, dar n-avea de ce să se dezbrace. Avea el treburile lui.

În bucătărie, puse lapte de vacă într-o sticlă de jumătate, spălată, să nu miroasă a ţuică, şi bău din lapte ’Cu biberonul, vreo zece guri.

— Merge, zise el şi ieşi afară, cu sticla.

Magazia era lipită de grajd. El intră în magazie cu sticla în buzunar. Ascunse la grindă biberoanele, pe cele nouă, să nu le găsească şoarecii şi să le roadă. Şi ascunse şi sticla, după oe o goli, în grâu, să n-o afle nevastă-sa.

— Nabucodonosor, băiatule…

Şi ieşi, închise uşa cu cheia, pitulă cheia sub o cărămidă,

unde nici n-ar fi bănuit nevastă-sa că se află, şi începu să se dăinăie în leagăn.

10

Auzi un nechezat şi se pomeni cu Eleonora intrând pe poarta de la drum. Iapa o ţinu într-o fugă până la grajd, vru să intre, sări în sus pe uşa zidită, nechezând ca o nebună. Sforăia, se ridica în două picioare, tropotea. Bătea pământul cu copita şi necheza prelung. El vru s-o prindă, dar iapa nu se lăsă.

— Nu te mai cunoaşte, nea Paraschivescule, îl auzi pe grăjdarul cel tânăr râzând.

— Ba mă cunoaşte, se supără el de prostia grăjdarului.

O prinseră, mai târziu.

— N-are nivel, glumi el, când grăjdarul ieşea pe poartă, cu ea de căpăstru. N-are nivel, şi o mai trag amintirile spre grajdul personal.

Apoi închise poarta şi începu să-şi roadă unghia de la degetul mare, înfricoşat puţin. Trecuse ca pjrintr-o apă rece şi îl năpădiseră sudorile.

— Bine că s-a dus, oftă el. Şi strigă la cocoş şi la câine, să vină să le spună ceva despre Nabucodonosor.

Îl

Ei îi părea bine că sta acasă şi zice că e bolnav. Aşa putea să-şi vadă mai bine de drumuri. Şi n-avea nicio teamă de coţofene, şi de ciori, şi de uliu că-i mănâncă ouăle din cuibare şi puii. Stăteau la marginea satului – în fundul grădinii lor începeau arăturile – şi se mai întâmpla câteodată să vină şi vulpea să se îndulcească. Dar câtă vreme el nu se mişca din curte, toate erau bune. Dacă ar fi cotcodăcit găinile speriate, ar fi asmuţit pe Osman Paşa, şi vulpea şi-ar fi pierdut opincile prin porumbi. Cât despre ciori şi coţofene, de de ea nu se mai temea de loc: Paraschivescu avea o praştie cu crăcană, din cauciuc roşu. Şi el cu praştia îţi lovea şi graurii, din zbor.

Când ea veni de la târg, el plecă în grădină, să n-o mai audă lăudându-se şi numărând banii rar, să observe el cât e de pricepută.

— Paraschivescule, vino-nooa’, îl strigă ea.

Se făcu surd şi trecu colţul casei repede. Ea începu să se dezbrace în tindă, de fustă şi de tot, şi să-şi bată ţoalele cu palma, să scuture praful de pe de.

— Parasichivesicule – zise – nu face pe surdu’, că te căieşti…

El se urcă în şoprul cu fân, se acoperi cu o pătură roşie, de lână, şi închise ochii, să doarmă.

— Paraschivescule, dă-te jos din fân. Strigă ea din tindă.

El Sie dădu, apoi, repede, se urcă înapoi.

— Degeaba te suişi iar, eu te văd, zise ea, deşi n-avea cum să-l vadă din tindă.

Se cunoşteau atât de bine, încât nu putea să greşească. Îi ştia şi apucăturile, şi drumurile. Şi el era sigur că le ştie, fiindcă şi el le ştia pe-ale ei, pe toate, dar acum nu voia s-o audă lăudându-se. Sigur avea să-i spună că astăzi vânduse ouăle cu zece bani mai scump, că nu era zi de piaţă. Ea ţinea prea mult să-i arate cât e de deşteaptă. Şi începuse de la o vreme să râdă cam din colţul gurii. Şi asta însemna că ea aducea banii în casă. El doar păzea bătătura de uliu, şi de ciori, şi de coţofene.

Nu scăpă de ea şi trebui s-o audă cum numără banii, scuipând apăsat în degete.

— Cât ziseşi înainte că sunt?

— Nu ştiu, dădu el din mâini, deşi ştia.

— Tu dormi aici, sau ce faci?

— Stau…

— Atunci am să-i număr din nou, zise ea şi începu de la unu. Şi el fu atent şi răspunse de câte ori ea îl întreba la cât ajunsese cu numărătoarea. Altfel nu mai termina, o lua iar de la început.

Ea duse banii în casă şi spuse:

— Azi am vândut cu zece bani mai scump ouăle…

— Păi da, azi nu e zi de piaţă, îi răspunse el, ea să-i cam taie din moţ.

Ea nu-i mai vorbi şi găti fără să-l trimită măcar după paie de aprins focul. La masă, el spuse, ca să nu mai stea ca

muţii:

— Paraschiveasoo, ce drag îmi e mie de tine…

— Fugi, zise ea, că-ţi pute gura a ceapă.

— Hăi-dracu', zise el. Cu tine nici în groapă nu-i bun omu'! Tu nu mâncaşi ceapă?

— Şi ce dacă mâncai, mâncai cu gura ta? A mea nu pute a ceapă.

12

El ţinea zmeul de sfoară şi nu se uita la înălţimea, să nu-l bufnească râsul. Erau prieteni şi până la urmă, dacă avea să-i spună cuiva cum se îmbolnăvise, tot lui avea să-i spună. Zmeul vâjâia sus, în rotocoale. Bătea vântul şi aţa bâzâia ca firele de telefon.

— Până la urmă tot te punem la raze, să vadă doctoru' prin tine ca prin aer. Să vadă şi să spună care e situaţia.

— Pe-ăi bătrâni numai sapa-i mai vindecă, zise el. Când face groapa.

Cocoşul cel negru se suise pe gard şi se plimba sărind din par în par şi uitându-se din când în când la Secărică.

— Şi la urma-urmei, înălţimeo, ce vă doare pe voi de mine?

— Zău că ai rămas cu conştiinţa a veche, îi răspunse înălţimea, aşezându-se pe rogojină şi privind zmeul cum se dădea peste cap, sucit şi răsucit de Secărică. Doar trăim în colectiv, trebuie să ştim unu' de altu'…

— Aha… Păi de ce?

— Aşa. Oamenii să aibă numai o faţă, şi să le-o ştim! Mi se pare mie că a dat lenea în inima ta şi te-ai lăsat pe tânjală. Boala cam miroase a lene.

— Vai, înălţimeo! se cruci Paraschivescu şi începu să tuşească răguşit. Nu mă aşteptam la una ca asta din partea ta.

— Zisei şi eu aşa, ca să te mai ambiţionez, o drese înălţimea.

El se aşeză pe rogojină, ciucit, şi trecu aţa pe la urechea lui Osman Paşa, să audă şi el cum loveşte vântul în zmeu.

— Ar trebui ca oamenii să nu se mai ascundă unii: de

alţii, în colectiv, a zis tovarăşul Druţă…

— Cine e tovarăşul ăsta Druţă?

— Preşedintele…

— Ei!? se bătu el cu palmai pe genunchi. Druţă e preşedinte?!

— Este.

— Şi de când e, mă?

— De la început, de când să fie? Era şi în prezidiu când ai intrat tu. Nu ţi-a dat el cuvântul?

— Druţă mi l-a dat?

— Dar cine?

— Uite că n-am băgat de seamă.

— Faci pe deşteptu, Secărică, cum să nu ştii de Druţă…

— Îmi pare rău, înălţimeo. Nu m-a interesat, zău, cine e preşedinte. Eu credeam că nici un există preşedinte, decât aşa, de formă. Dar Druţă e băiat deştept, păcat că e tânăr. Dar îmbătrâneşte el. Şi ce ziceai înainte c-a spus, că n-am auzit, că bâzâia zmeul, ăsta tare, ce-a zis?

— A zis el o vorbă bună, că ăi din colectiv… Cam aşa: colectivul o să-i pună pe oameni la raze, să vadă ce au înăuntru.

— Deştept, Druţă ăsta! Dar de-al cui e el, mă?

— Ţine pe sora nevestii lui cumnatu-tău Ioviţă…

— Aşa… aşa… Unu’ scund, cu mustaţă.

— Ba e înalt, cu mustaţă.

— Ei vezi, tot ştiam eu ceva: că are mustaţă.

— El te cunoaşte bine.

— Îmi face cinste, zise el şi-i făcu semn cu mâna câinelui să plece în grădină, să se mai plimbe.

Satul era mic şi el îl cunoştea bine pe Druţă, doar îi bătuse de multe ori în poartă şi venise la el în casă, şi mâncase şi Paraschivescu la masa lui. Se certaseră însă înainte de a intra Secărică în colectivă şi el credea că nu venise încă momentul să spună despre el că îl cunoştea. Aşa, ca să vadă lumea că lui nu-i pasă de nimeni şi trăieşte pe piciorul său.

Povestea cu razele îl cam zgândări, de aceea îl îndepărtă

pe Osimian Paşa. Poate că Druţă nu-l credea bolnav şi, dacă era aşa, putea să-i fie ruşine lui Druţă, doar erau destul de neamuri şi putea să-l creadă, că nu pierdea nimic. Ca să vadă dacă îl credea sau nu, îl întrebă pe înălţimea, dar pe dos, să nu-şi dea seama. Îi zise:

— Dacă eu zac, cum vă doare pe voi, că nu înţeleg?

— Tu n-ai mâini, Secărică?

— Am.

— Ai. Te pomeneşti că ai şi picioare? Ai. De toate ai, că altfel n-ai fi avut doi copii. Dar când eşti bolnav şi stai la umbră şi te dăinăi...

— Eu stau pe rogojină acuma, la soare.

— Bine, când stai, e ca şi cum n-ai avea nici mâini, nici picioare, nimic. Ori noi trebuie să avem toate mâinile sănătoase, ca să muncim pământurile...

— Păi de ce nu spui aşa, mă? Adică vreţi să vă muncesc eu pământul! Păi nu v-ar fi ruşine?

— De ce să ne fie? Nu e şi pământu' tău, cum munceşti pământu' nostru?

— Păi nu-i al meu, se încurcă el. L-am dat... Şi sunt bolnav, zise el repede şi tuşi lung, ca să se poată gândi. Şi începu să adune aţa, să coboare zmeul, ca să scape de înălţimea. Simţea că se dăduse cu Druţă, era omul lui Druţă, şi-i băga cuie în coaste, nu se mai Uita la prietenia lor. Trebuia să coboare zmeul, să intre cu el în casă, să nu mai stea de vorbă. Şi înălţimea să plece. Singur în curte nu putea rămâne. Zmeul coborî lin, şi când Secărică puse mâna pe el, zise:

— Noapte bună, înălţimeo. Scuză-mă, eu am ceva de lucru la zmeu.

Şi intră în bucătărie.

13

Zilele treceau la fel. Unii se mirau că Paraschivescu nu mai moare. Lui îi venea să crape de râs când îl întrebau vecinii sau muierile cum se mai simte. „Proştii – îşi zicea – mă cred chiar cu picioarele în groapă”.

De la o vreme îl prinse urâtul să tot stea în curte şi să

tragă cu praştia după ciori. Iapa înţărcase, şi el nici dimineaţa nu mai dădea pe la gospodărie.

Într-o zi ieşi prin fundul grădinilor, când nevastă-sa nu era acasă, la marginea satului, să mai privească izlazul. Intră şi cu picioarele în balta Popii, să-l prindă lipitorile şi să-i mai sugă din sângele stricat de bătrâneţe. Lipitorile odată înotară spre el, ca şi cum l-ar fi cunoscut, se priseră de picoarele lui şi începură să se îngroaşe. Stăteau ca nişte ciorchine şi lui nu-i păsa. Se gândea la Nabucodonosor. Vântul încreţea apa, limpezind-o.

— El nu era trecut în niciun act, vorbi el şoptit. E al meu, şi gata… N-au de unde să ştie, fiecare are ce are în cap… Are cineva dreptu' să-ţi comande să vadă ce ai în cap? El, săracu' stă şi habar n-are. Şi creşte. Şi se face o mândreţe! Ho! strigă el la lipitori şi le dădu jos cu palma de pe pulpe. Dâre de sânge şiroiau, ude, străvezii.

Plecă, cu pantalonii suflecaţi, peste câmp. Ajunse lângă loturi şi îşi umplu sânul şi buzunarele cu trifoi şi lucernă. Cămaşa îi stătea înfoiată – şi în faţă, şi în spate.

Întorcându-se, îl ajunse pe drum grăjdarul. Mergea cu şase cai, legaţi, la gospodărie. Îi spuse să încalece, să ajungă mai repede în sat. Dar el nu vru. Grăjdarul îi privi picioarele: se vedeau urme de sânge închegat, pline de praf.

— Da' ce-ai în sân, lucernă?

— Aha, recunoscu el.

— Şi de ce o duci în sân?

— Îmi place mie aşa, e mai răcoare… Şi miroase frumos… Şi mă gâdilă, că sunt şi goange în lucernă şi de umblă şi mă gâdilă…

„Nu te mai gâdilă a bătrână?” vru să zică grăjdarul, dar nu zise, să nu-l înfurie. Lovi caii cu o nuia şi plecă în săltaţi spre sat.

— Tâmpitul, zise Secărică şi mai rupse o mână de lucernă şi o înfundă în buzunar.

14

Nevastă-sa îşi cumpărase o bicicletă cu motor, să poată

ajunge mai repede în piaţă. Dimineaţa, îi punea benzină, apăsa cu palma pe cauciucuri, şi dacă se moleşiseră peste noapte, punea mâna pe pompă şi le umfla. El nu-i dădea niciun ajutor.

Stătea pe rogojină şi număra de câte ori apăsa ea pe pompă:

— ... 39, 40, 41, te ţii bine, 42, 43, eşti tânără de tot, 44...

Găinile fugiseră la început, speriate de motoraşul ce pârâia şi tuşea, dar cu vremea se obişnuiseră. Paraschiveasca, deşteaptă, întâi dădea drumul motorului şi apoi striga puii să le deie de mâncare.

— Pui, pui, pui, găinile mamii, zicea ea şi arunca porumb din poală, tot pe lângă bicicletă. Cu vremea se obişnuiseră şi gâştele, şi raţele, şi curcile. Găinile, mai ales una bearcă, se urcau şi pe roţile bicicletei, dacă se nimerea cumva pe de vreun bob de porumb.

Punea un coş în spate şi două în faţă. Şi venea cu de întotdeauna goale. În spate ducea ouăle şi el îi zicea:

— Să nu se clocească de căldura de la motor...

Ea zâmbea, fără să-i răspundă. În sat nu mai avea nimeni bicicletă cu motor. Şi când trecea spre târg, ieşeau copiii pe la, porţi s-o privească. Nu-i ziceau nimic, fiindcă îi suia şi pe ei în faţă, din când în când, când făcea în oraş vreo vânzare mai bună.

Pe el începuseră să-l doară mâinile şi. Picioarele, şi toate oasele. Când se -ridica, îl ţinea, spatele. Îl omora statul, îl îmbolnăvea, şi seara se culca obosit de parcă toată ziua ar fi tras la coasă. Nu era obişnuit să nu lucreze. Slăbise, şi acum, când se uita în oglindă, arăta într-adevăr a bolnav. I se lungiseră pe la ochi nişte cearcăne, ca la morţi.

Nu avea linişte şi îşi dădea seama că aşa nu mai putea s-o ducă mult. „Dacă ea a fost proastă, Paraschivescule, tu ai fost c-un cap mai prost decât ea, îşi zicea. În loc să-ţi fi văzut de treabă, te-ai supărat ca văcaru' pe sat. Pământu' tot pământ rămâne, nu-şi schimbă locul nici c-un pas de unde a fost înainte. Tu erai mai limpede la cre ier, nu?”

„Eram, dar ea m-a jignit, domnule! îşi spunea singur. M-a jignit de moarte!”

Băieţii le scriau rar, cam la o lună o dată. Cel care era şofer se lăuda într-o scrisoare că dusese nişte acizi la Cluj şi se întâlnise cu frate-său şi cu încă vreo trei studenţi de la naturale, prieteni de-ai lui, şi trăseseră o beţie.

El însă nu se bucură de beţia lor. Li spuse nevestei:

— Afurisitu’ de Mitrică s-a dus să-l strice pe-ăl mic, la şcoală…

— A avut şi el drum pe-acolo, a dus nişte acizi, nu citişi?

El nu-i răspunse. Citise şi înţelesese. Dar ar fi dorit să fi venit Mitrică şi pe-acasă cu nişte acizi, să mai stea de vorbă şi cu el. Că şi cu el putea să tragă o beţie, el era doar tatăl lui Mitrică şi nu i-ar fi zis să nu bea. Cu nevastă-sa n-avea ce vorbi, între ei era mereu o nelinişte. Şi o neîncredere. Se mai ascundeau unul de altul, deşi el voise să termine cu toate astea.. Fiecare se temea de gândurile celuilalt, mai ales când era vorba de avere. El se scârbise şi se gândise că o dată ce intră în colectiv şi scapă de pământ, scapă şi de gândurile ce-i tot ţineau cu mâna pe bardă, gata de luat la ceartă. El n-avea de gând s-o lase, şi nici ea pe el. Şi ţineau unul la altul, dacă cineva din drum se lega de ei. Să-l fi ferit sfântul pe omul ce se lega de Paraschivescu, că nu mai rămânea cu neam netămâiat de gura ei. Ba ea punea mai repede mâna pe par şi-i lua apărarea, de se încontra cineva la el. Dar Paraschivescu rămânea nemulţumit. Parcă şi acum erau tot duşmani, el şi cu nevastă-sa.

Nu-l mai făcea să râdă nici boala. N-avea nimic. Îi spusese popii că e ofticos, ca să ducă vestea în sat şi să nu-l mai ia vreunii la rost, că de ce nu merge la lucru. Şi mai ales voia să vadă ce-ar zice oamenii şi cum s-ar purta cu el dac-ar fi bolnav. Şi îi plătise şi popii o datorie mai veche, de când îl ruşinase în biserică, la botezul lui Mitrică. El avea ţinere de minte bună şi voia să-i mai aducă şi popii aminte de ce se mai întimplase pe vremuri, că nu era bine să trăiască nici el fără gânduri şi fără amintiri.

15

Şi aşa a trecut un an, pe nesimţite, şi a venit iarăşi primăvara. Găinile se scumpiseră şi nevastă-sa venea tot mai încântată de la oraş şi-şi număra banii cu voce tare. Lui îi venea să fugă de-acasă, să n-o audă. Ar fi vrut să n-aibă niciun preţ orătăniile pe piaţă, ca să poată fi liniştit acasă.

— O să dai faliment, îi spuse într-o zi Ioviţă.

— Eu?!

— Tu.

— Eşti un tâmpit, îi spuse. Fiindcă el n-avea cum să dea faliment, el nu vindea nimic pe piaţă.

— Până acum ai trăit din rezerve interne, dar când s-or sfârşi, tot trebuie să munceşti...

Nu-i răspunse. Ioviţă nu se lega de soră-sa, se temea de ea. Dar vorbele erau pentru ea.

— Auzi, Paraschiveasco?

— Ce?

— Vorbeşte frati-tău Ioviţă cu tine, nu ştiu ce vrea să-ţi spună, zise el şi plecă în beci să bea nişte zeamă de varză, că i se făcuse dor.

Ea tocmai terminase de numărat banii. Dădu jos de pe bicicletă un sac plin şi pipăi cauciucurile: nu se lăsaseră. Controlă şi motorul: toate sârmele erau la loc.

— Ce-ai în sac? schimbă Ioviţă vorba.

— Orz.

— Ce faceţi cu el?

— Îl dă Paraschivescu la gâşte.

Ioviţă plecă şi el în beci, să nu-şi mai bată soră-sa joc de el. Dar ea nu glumise. Acesta era al treilea sac pe care îl cumpărase de astă-toamnă. Sacii se goleau, îi vedea ea în fiecare zi cum se golesc de orz. În curte se aflau şi acuma boabe de orz, dar nu le mâncau gâştele.

— Probabil sunt sătule, îşi zise ea.

Întotdeauna gâştele nu mâncau orz faţă de ea şi

Paraschivescu îi spunea:

— Probabil sunt sătule. Când rămân cu mine, mănâncă tot. De tine poate se jenează, dragă...

Ioviţă îl găsi pe Paraschivescu stând pe un butoi, cu un

ardei roşu, cornu-eapre'i, în mână, mâncat pe jumătate. În dreapta ţinea o cană cu ţuică şi se cinstea singur.

— Ce greu miroase aici, zise Ioviţă.

— De-aia e beci. Na, bea, să treacă mirosu'.

Ioviţă bău. Apoi se duse la ferestre, trase jos legătura de paie şi cărămizile şi le deschise. Lumina pătrunse, proaspătă. Şi un curent de aer îl lovi şi pe Paraschivescu pe la picioare.

— Aşa mai merge, zise Ioviţă.

— Goleşte cana asta, să mai pun, că parcă mi se făcu sete.

O umplu, apoi închise ferestrele. Venea vara, şi în beci nu era bine să intre aer cald. Lumina pătrundea şi se vedeau colţurile pivniţei, umede, vineţii. Pe o poliţă veche stătea un rând de cepe, înfoiate. Le dăduseră cozile. Crescuseră lungi şi întortocheate, ca nişte gheare, palide.

— Ce urâte sunt, zise Paraschivescu şi luă una în mână. Ceapa era seacă pe dinăuntru şi era parcă lipicioasă.

— N-au lumină, spuse Ioviţă şi se apleacă şi el peste putina de varză, să-şi caute un morcov murat. Cepele astea nici un mai sunt bune de mâneat, nici frunzele, sunt parcă leşinase…

— Eu n-am mâneat niciodată… Dă cana, mă.

— Na, ai grijă că e plină. La întuneric nu creşte nimic. Şi chiar dacă creşte, creşte ca ceapa asta. Nu se face nimic frumos, dacă n-are soare.

— Deştept eşti, mă Ioviţă.

— Nu trebuie să fi deştept pentru asta. Ai văzut tu crescând grâu, sau porumb, sau floarea-soarelui, sau oehiu-boului, sau altceva în beci? Se usucă. Nu mai vorbesc de flori, astea-s afurisite de tot, nu le ies culorile până nu le prinde bine soarele, stau zăpăcite de n-au lumină. Au şi de o socoteală, oe crezi? Sunt date dracului, zău.

— Ioviţă, Ioviţă, ai nişte voirbe în gură… Foarte urâte! Eşti şi tu om bătrân, ce-o să înveţe copiii de la tine, de te-aud? Mai bine bea şi taci.

Ioviţă tăcu o vreme, apoi luă o ceapă de coadă şi dădu cu

ea de pământ. Ceapa pocni, ca spartă. Ei râseră şi mai luară câte un morcov murat din putină. Stăteau pe butoiaş şi Secărică se gândea că nevastă-sa trebuia odată şi odată să dea faliment cu puii şi cu gâştele ei. Zise bucuros:

— Să ştii, Ioviţă, că e bun şi falimentu’ la ceva. Nu?

16

Îl mâncau palmele. Nu-şi mai găsea stare nici în dăinăuş, nici pe rogojină. Druţă îi trimisese în iarnă câţiva saci cu bucate. Ajutor de boală, îi spusese înălţimea. Un fel de pensie. Grija asta a lor îl supărase. Dar mai mult pe el se supărase decât pe ei.

Într-o noapte ieşi din pături, luă din magazie coasa şi plecă în câmp. Luna era joasă şi mare şi lumina ca ziua. Iarba, înaltă, fâşâia. El respiră de două ori şi scuipă în palme. Apoi începu să tragă cu coasa. Bătea un vânt de primăvară târzie. Fânui proaspăt mirosea aprins. Colectiviştii începuseră’ de două zile cositul. El era singur în câmp şi cosea pe lună, cosea totul care fusese al lui. Când îl termină, îşi bătu coasa, stând în iarbă, şi cosi pe laturile vecine. Acum toate erau ale colectivului, dar pe el nu asta îl interesa, el voia să se dezmorţească şi să audă coasa şuierând prin iarbă. Aşa nu mai putea trăi, fără să muncească.

Spre dimineaţă legă un braţ bun de iarbă într-o cingătoare şi plecă cu el pe umăr, spre sat. Merse prin grădini, să nu se întâlnească cu cineva. Coasa o atârnă într-o saleă, dintr-un pâlc de sălcii, unde nu prea călca picior de om, că se lăţise apa până sub de. Fără coasă nu putea nimeni să ştie de unde venea şi ce făcuse, chiar de~l vedeau. Dar nu-l văzu nimeni.

17

Se juca în curte de-a cinci pietre, singur. Gogu îi stătea pe umăr. Câinele privea pietrele cum urcă şi coboară. Paraschivescu era bucuros.

Înălţimea intră în curte şi se aşeză şi el pe pământ şi ceru pietrele, să joace şi el.

— N-ai uitat?

— De ce să uit?

— Aşa uitaţi voi toţi, când îmbătrâniţi, zise Secărică. Vă gândiţi numai la ce e sub nasu' vostru.

Înălţimea jueă bine şi le trecu pe toate de trei ori la rând prin portiţa făcută cu degetele de la mâna stângă. Când începu a patra oară jocul, îi căzu tacul din mână şi spurcă. Era rândul lui Secărică. Şi el jueă de nouă ori la rând, fără să se uite la pietre. Vorbea cu înălţimea şi se uita la el şi aşa arunca tacul în sus şi îl prindea şi făcea şi figuri, de-al dracului ce era.

— Tu cred că eşti cel mai tare din sat, zise înălţimea. Şi pe copii îi baţi.

— Ei nu ştiu să joace, n-au răbdare, spuse şi aruncă piatra în sus, sus de tot, ca s-o prindă din cădetre.

— Eşti foarte bun, Secărică… Da, dar era să uit. Eşti în brigada mea.

— Eu?!

— Tu, tu. Şi ţi-am pus până acum douăzeci şi trei de zile muncă.

— Mie?!

— Ţie. Ai cosit bine, nu se cunoaşte c-ai cosit noaptea. Mâna bună se vede, ce mai! în fiecare noapte ai făcut câte două norme.

El juca mai departe pietre, dar se tot încurca.

— Aşa, Secărică, te felicit, zise înălţimea şi plecă. Te-am cunoscut după brazdă, şi apoi te-am văzut, aşa că nu mai da din coadă… Te felicit!

18

Druţă îl găsi cu un braţ de fân proaspăt, legându-l cu brăcirile, apăsându-l. Cu genunchiul ca să pară mai mic. El nu ştiu ce să mintă, unde-l duce. Lucrase toată săptămâna la cărat de fân şi în fiecare seară dusese acasă câte o legătură. L-o fi pârât cineva, se gândi. Îl văzu pe înălţimea lângă Druţă şi îl înjură în gând. Numai el putea să-i fi făcut bucata, el îl văzuse.

— Ce mai faci, tovarăşe Paraschivescu?

— Bine.

Druţă îl lua cu tovarăşe: era dar că-i zice de fân.

— Îl duc la vacă – zise el – să dea mai mult lapte... E o mână, nu-i cine ştie ce... O greblătură „putea să rămână pe câmp...

Druţă îşi încheia un şiret la pantof şi nu-i răspunse. S-a făcut că i s-a deznodat şiretul, se gândi el. Îşi luase inima în dinţi: mai bine să spună el decât să-l ia Druţă cine ştie cum.

— Nu face nimic, tovarăşe Paraschivescu, zise preşedintele. O mână de fân! Dar o să-ţi trimitem noi un car, să ai şi pentru la iarnă, să nu sufere vaca de foame. Îţi dăm la toamnă şi un car de coceni şi dac-o să mai ai nevoie...

— O vacă mănâncă mult, mai ales dacă dă şi lapte... E ca şi cum ar avea două guri, zise el şi îi păru bine că vorbise de fân.

Druţă nu-i zicea nimic rău, o fi vrut să se pună bine cu el, să vină mai des la muncă. Dar el era hotărât să vină: puii erau mărişori şi dimineaţa îi băga într-un fel de coteţ din lănteţi, mare de vreo patruzeci de metri, făcut de el în grădină. Nici uliul lui Dumnezeu şi nicio vulpe din lume nu mai putea să pună gheara pe ei. Şi îi părea bine că puii aveau şi soare1. Prin lănteţi bătea soarele. El nu mai voia nici plătit să stea fără să muncească. Îi era teamă c-o să prindă untură pe lângă inimă şi o să i se întărească încheieturile, şi gata, numai cuiele şi lăutarii îi mai lipseau. Lucra lăsându-l pe înălţimea întotdeauna în urmă şi deabia aştepta seceratul, să le arate el la toţi ce poate. Grâul se copsese şi până la a intra cu coasa în el nu trecea mai mult de-o săptămână, două.

— Tovarăşe Paraschivescu, zise Druţă, cum o mai duci cu boala?

— Boala e ca sărăcia, nu ştii când te loveşte mai rău, tuşi el, răguşit, şi scuipă în ţărână.

— Ce să-i faci, trece ea până la urmă. Pe la doctor ai mai fost?

— Doctorii, ca doctorii, ce să-ţi spună? Du-te, domnule, acasă, sau tovarăşe, cum îţi zic, şi bea ceai şi fereşte-te de

umezeală, de muncă. Doctori, ce ştiu ei despre noi?! Ne dau sfaturi, săracii!

— Uite care e situaţia, nea Secărică, zise Druţă mai dulce. Noi ne-am gândit la mata şi-am hotărât în consiliu să-ţi dăm o muncă mai uşoară… Te scoatem din brigada lui Ioviţă, că e multă muncă pe câmp, şi te băgăm paznic de noapte la sediu… Câştigi bine, nu asuzi, e o muncă de răspundere, dar mai uşoară…

— A, nu – zise repede Secărică – să nu zică cineva că mă protejezi, că suntem neamuri…

— Nu zice…

— Nu zice, vorbi şi înălţimea. Ce, ei n-au suflet? Dacă e omu' bolnav, să-l bagi în groapă, să nu-i dai o mână de ajutor?

— Nu-mi place, se supără el. Prea seamănă a pensie… Adică o să zică satu' că-mi daţi pensie de pomană. Şi eu nu vreau să… Mai bine pe câmp, că e cinstit, e cinstit.

— Nu face pe deşteptu', Secărică, îi arătă înălţimea - obrazul cu degetul. Omu' vrea să-ţi facă un bine, şi tu…

— Şi consiliul a mai aprobat – zise Druţă – să-ţi dăm un ajutor de boală, aşa că ţi-am cumpărat ieri de la farmacia număru' unu din Severin treizeci de streptomicine.

— Eu nu-mi fac injecţii! Sunt sănătos.

— Sunt bune, zise Druţă.

— Doar nu eşti copil, să zici că te înţeapă…

— Nu, dar sunt supărat cu felceriţa şi nu vreau să-mi facă ea injecţiile. Şi o femeie, e o femeie…

— Ţi le face doctorul Cristoloveanu, am vorbit eu cu el, zise Druţă. Şi ţi-am luat nişte doctorii, nu ştiu cum le spune: astea se iau bucal.

— Aşa da, mai merge… îmi fac eu şi injecţiile, că ştiu să mi le fac, mi-am cumpărat şi siringă… Pot să v-o arăt, zău.

În drum spre casă, Secărică se opri la M.A.T. Şi ceru o secărică, să vadă vânzătorul că are bani. O mirosi şi strâmbă din nas.

— E mai bună ţuica mea, zise, dar bău secărică şi plecă, seuipând, să scape de gustul ei.

Braţul de fân îl ţinea pe spate, de brăciri. Şi era foarte supărat pe înălţimea: numai el îi băgase lui Druţă în cap că e bolnav. Ei credeau că-i fac un bine, dar decât paznic, mai bine stătea acasă şi păzea găinile nevesti-si. El voia să muncească, i se urâse. Ce-i bătaia asta de joc? Păi nu? zise în gând, ca şi cum ar fi vorbit cu Druţă: „Şi nu mă lua cu nene Paraschivescule, că nu-ţi sunt niciun nene!” „Stai, mă, se domoli tot el. Oamenii poate te cred bolnav, de-adevăratelea!” „Dar sunt sănătos, nu i-am spus lui înălţimea că mă simt bine?”

— Oameni nărozi – zise el când ajunse în curte

— Oameni nărozi, Paso, nu vor să creadă că n-ai nimic. De ce, Osmane? Dacă le-aş fi spus că-s bolnav, mă rog, puteau să nu mă creadă. Dar eu le-am spus că-s sănătos!

19

Luă totuşi medicamentele, să nu se supere preşedintele, ori să intre la cine ştie ce idei. Le luă şi le aruncă la gunoi, în faţa grajdului, şi le acoperi bine cu bălegar. Grajdul era în fundul curţii, departe de casă şi de bucătărie. Şi el îngrădise şi partea de curte din faţa grajdului, ca să nu mai intre nimeni acolo. Pe înălţimea îl ţinea lângă dud, când venea, aproape de poartă. Şi pe alţii la fel. Zicea că îi muşcă Osman dacă trec mai înspre grădină, fiindcă în grădină avea mere, şi nuci, şi prune.

Paznic de noapte nuse duse. Ceru să-l lase în câmp, să facă mai multe zile-muncă. Venea seceratui şi puteai într-o zi să faci două, dacă erai harnic. Se ponta bine, eira muncă grea. Druţă fu de acord. Dar spuse:

— Dacă mori pe mirişte, cu coasa în mână. Nu-mi asum răspunderea.

— Lasă că mi-o asum eu, zise el şi plecă încântat c-a putut să-l ducă de nas pe preşedinte.

La secerat făcu cel mai multe zile-muncă şi Druţă îl puse la gazeta de perete. „Fruntaşul recoltelor bogate, Paraschivescu F”, se intitula articolul. Dar lui nu-i plăcu fiindcă nu adăugase: „zis Secărică”. Paraschi veşti găseai pe toate gardurile în sat. Dar Secărică. Era numai unul, el.

Veni şi ziaristul care-l fotografiase în faţa grajdului. Dădură mâna. Ziaristul îşi scoase un carneţel şi zise bucuros:

— BombăJ Am o idee’! îţi iau un interviu, tovarăşe Paraschivescu. Şi-i dau titlul articolului: „Interviu fulger cu campionul...”

— Nu-i bun, îl întrerupse Druţă. Titlul e bun, dar tovarăşul Paraschivescu nu e potrivit... Să-l popularizăm pe înălţimea, că el conduce brigada asta... E bun şi nea Secărică, el e un tovarăş drag de-al nostru, dar mai are şi lipsuri în conştiinţă...

— Crezi că eu mor de un mă dă în ziar? se supără Secărică. Nu mor, n-am murit eu de altele mai rele. Dar nu se face să vorbeşti despre mine aşa... Sunt mai bătrân decât tine, mi se pare.

Şi plecă. Nu-i părea rău pe înălţimea. Dar de ce se băga Druţă în viaţa lui, de ce nu-l lăsa să trăiască? Crapă că nu scrie despre el, se gândi. Şi din ziua aceea nu mai vorbi cu Druţă şi nu-i mai răspunse la. Salut.

În „Drumul nou”, peste cinci zile, citiră un articol despre gospodăria lor. Secărică nu vru să-l citească. Când află însă că ziaristul scrisese şi despre el, că e „fruntaş, om de nădejde, harnic colectivist11, o trimise pe nevastă-sa la târg, cu bicicleta, să-i cumpere patru exemplare1. Să-i înfunde gura lui Druţă, să i le vânture pe1 la nas.

Gând înălţimea îi spuse că Druţă râsese în seara aceea de supărarea lui şi că voise să glumească, să-l întărite, nu-l crezu. Cum nu crezu nici că Druţă îi spusese ziaristului să scrie despre el. Acuma da, se gândi, e uşor să întoarcă vorba.

Seara o pupă pe nevastă şi-i dădu porţie dublă de mămăligă lui Osman Paşa. Lauda îl gâdilă. Şi îi făcea poftă de dragoste. O mai pupă pe nevastă şi înainte de a se culca cu ea în pat. Când stinse lampa, ascunse după icoană un exemplar din ziar.

20

Peste încă un an, la treieriş. Druţă îl chemă deoparte şi-i

z’ise:

— Nea Secărică, acuma pot să-ţi spun cu mâna pe inimă: eşti un bărbat clasa întâi. Am crezut că te-ai stricat, şi aşa şi era, făceai pe bolnavu’…

— Păi am fost bolnav, se încruntă el, fiindcă nu voia să-l facă cineva de ruşine, de la obraz. Şi tuşi iarăşi, răguşit.

— Mă rog – zâmbi Druţă – ai fost… Cu ziaristu’, mai mult aşa, ca să te zgândăresc, am vorbit… Acuma îmi dau seama c-am greşit, c-am apreciat greşit situaţia…

— Ce situaţie? se interesă Secărică, rece.

— Mă rog, cu mata… Nu eram sigur ce fel de om eşti. Tot mai credeam că n-ai rupt-o cu proprietatea privată, cu cunoştiinţa veche, mă rog, că ai rămăşiţe…

— Eu?!

— Nu te supăra, aşa credeam eu. Şi m-a influenţat şi înălţimea, şi Ioviţă…

— Bine că am şi eu prieteni, fereşte-mă. Doamne, de ei! îşi făcu el o cruce mare pe burtă.

— Dar acuma, ’zău, sunt convins! Munca matale, mă rog, a dovedit… Ai cele mai mari realizări. În zile, eşti în cap! Ştii şi -mata, ce să-ţi mai spunem…

— Cum să nu ştiu, că eu le-am făcut.

Nu-i plăcea cum vorbeşte preşedintele, prea îl lăuda şi asta nu mirosea a bine.

— Iar vrei să mă pui paznic de noapte?

— Nu, îmi pare iau, nea Secărică!

— Mă Druţă, ce vrei tu, mă, de la mine?

— Nimic, zău, nimic, vreau numai să-ţi spun că-mi pare bine de mata, de…

Secărică nu înţelese nici acasă şi nici a doua zi. Cum să-i pară bine cuiva de cineva, fără să vrea să-i ceară ceva?

El muncea fiindcă nu-i plăcea să stea, ce mai încoace şi încolo!

21

Nevastă-sa îşi curăţa bicicleta. Îi desfăcuse roatele şi ungea bilele de la osii cu o pană de gâscă. Motoriul strălucea, atâta îl frecase cu o cârpă muiată în gaz.

El stătea în dăinăuş şi se legăna. Se ţinea cu mâna de nas, ca să-l vadă ea.

— Paraschiveasoo, pute gazu’ ăsta!

— Aşa e gazu’ – zise ea – pute!

— Ah, ce înapoiată eşti tu, nevastă! râse el.

— Nu încap doi deştepţi într-o casă, trebuie să fie unu’ mai înapoiat.

— Exact! zise el şi îl dădu pe Gogu jos de pe umăr şi-i făcu semn câinelui să se dea mai la o parte, să poată să se dăinăie mai tare. Era bucuros şi voia să ajungă până la crengi cu picioarele» Se lăsă pe spate, apoi îşi îndoi genunchii, iarăşi se lăsă pe spate, şi Când o luă înainte îşi îndoi cu avânt genunchii, până începu dăinăuşul să se mişte bine de tot.

El era liniştit şi nu înţelegea de oe ea se chinuie în. Fiecare zi cu bicicleta, bătând drumurile, cu puii în coşuri. El nu mai era supărat pe ea şi nici pe sat. Îşi găsise liniştea, acum nu mai depindea decât de el oe făcea. N-avea de cine să-i fie teamă ori de cine să se ascundă, ca să poată vinde sau cumpăra ceva. Acuma tot satul era îin colectiv şi nu mai putea fi vorba de aşa ceva. El nu voia să se mai certe cu nimeni şi nici cu ea. Mai ales eu ea. Nu se temea de nimic.

Şi voia să termine şi cu Nabucodonosor, să nu-l mai râcâie numele ăsta pe dinăuntru. Oamenii îl credeau om, şi el se credea, dar trebuia odată şi odată să spargă singur buba şi să răsufle uşurat. Să nu se mai îndoaie în el când se gândeşte la Nabucodonosor. Îl pitulase în el, cum ştiuse, ca pe oboală. Şi acum nu era chiar aşa uşor să-i deschidă porţile, să se scape de el, nu găsise încă cheia a bună, nu ştia cum. Ca să nu se mai facă o dată de râs. Până la urmă, oamenii tot dădeau de el, aşa că era mai bine să-şi ia inima în dinţi şi să-l scoată el la lumină. „Uite, ăsta sunt eu, Paraschivescu, să le zică. Am avut şi lipsuri, na, dar o terminai cu de din ziua de azi.” Cocoşul se urcă pe umărul lui şi Paraschivescu îl privi: ce ştia el, cocoşul, despre Nabucodonosor, nu ştia nimeni, decât câinele. Of,

Paraschiveasco, năroado, cum mi l-ai băgat tu în suflet pe împăratu' ăsta, sau rege, sau drac ce-o fi fost, pe Nabucodonosor ăsta, se gândi şi se dăină mai tare, din toate puterile.

Ajunse cu picioarele, cu tălpile, până la crengile dudului. O văzu pe nevastă-sa apăsând ipe pompă, din răsputeri.

— De ce ai tu în cap pe-ale tale, Paraschiveasco? Ai putea să lucrezi la gospodărie…

— Eşti tu destul acolo!

— Ha! râse el, auzind cum sare ventilul de la cameră şi cum fâsâie aerul. Mai ai lipsuri în conştiinţă „vorba lu'… Mă rog, nu contează a cui.

— Vorba ta, poate. Eu aduc în casă bani, n-aduc mai puţini ca tine…

— Ha! râse el. Dar nu-i numai vorba de asta, Paraschiveasco!

— Lasă, că te ştiu eu! Nu face tu pe-ăl bun, că…

— Ei că? Spune! Că?… Ei, vezi că taci?

Şi el se dădu mai departe în dăinăuş. Osman Paşa şi Gogu îl priveau. El se gândi şi la Nabucodonosor Plesni camera de la roată, pocnind ca o puşcă. Şi el. Se dădu jos şi se apropie de bicicletă râzând.

Ioviţă intră în curte, mirat. Trecea spre casă şi-i auzise pe Secărică râzând. Râse şi el când văzu desprece era vorba. Dar Paraschiveasca repară foarte repede camera şi ei nu putură să nu admire din inimă priceperea ei. Ioviţă chiar vru să zică ceva, dar soră-sa îl privi atât de crunt, încât tăcu.

Grăjdarul oel tânăr deschise porţile, fără să se teamă de câine. Paraschivescu nu ştia cum îl chemă şi îi zicea: grăjdarule. Îl uimi însă curajul tânărului, mai ales că Osman Paşa se afla sub dud, şi-l întrebă cum îl cheamă.

— Ion…

— A, Ion, îşi aminti el. Ion Traşcă, da, da, parcă mi-ai mai spus…

— Ţi-a mai spus, zise înălţimea de sus, din vârful căruţei, de pe otavă.

— Te-a întrebat cineva? îl privi Secărică.

Înălţimea trase căruţa lângă şoprul cu fân.

— Ajută-mi s-o descarc, ţi-a trimis-o Druţă pentru vacă, îi spuse lui Secărică. Hai, că mă grăbesc.

— Atunci pleacă, zise el, dezlegând caii.

Le puse un braţ de otavă dinainte şi-i bătu pe spate cu palma. Eleonora, iapa ce fusese a lui, începu să mănânce, fără să se uite la el. Şi calul de hăis, Grigore, la fel.

Înălţimea aruncă otava cu furca în şopru. Ion şi Ioviţă o împrăştiau cât mai departe, să nu se incinte. Dar era destul de uscată. Şi mirosea a câmp, parcă adusese tot câmpul cu ea. Secărică trăgea aer pe nas. Des, şi-o mirosea, stând cu mâinile în şolduri. Îi plăcea.

Atunci, Osman Paşa începu să latre furios la cai. Li mirosise şi sărise în jurul lor, dar lor nu le păsa. Se înfuriase şi acum lătra ca un nebun. Iapa se sperie şi o luă la fugă prin curte, nechezând. Calul, Grigore, nici un se clinti. Câinele se luă după iapă şi Secărică începu să; râdă.

Iapa fugi spre grajd, nechezând şi dând în aer cu picioarele din spate. Ioviţă, şi înălţimea, şi Ion, rîseră şi ei.

Şi cum necheza iapa, prelung, se auzi deodată şi un nechezat înfundat, mai mult ca un fel de lătrat. Osman tăcu. Iapa nechează iarăşi şi atunci ei auziră toţi nechezatul acela sugrumat. Se priviră tăcuţi.

Iapa nechează, speriată parcă, vrând să se apropie de grajd.

Înălţimea deschise portiţa şi cu furca în mână se apropie de grajd. Nechezatul acela ciudat se auzi din nou, mai slab.

Ei se priviră iarăşi. Ioviţă luă o sapă de lângă bucătărie şi Ion un ciomag. Şi începură toţi trei, fără să-şi vorbească, să lovească în. Uşa grajdului. Uşa era zidită, din duble, ca un perete. Ei doborâră uşa zidită, o sparseră lângă prag şi dublele căzură unele peste altele, împrăştiindu-se într-un nor de praf.

Şi atunci ei văzură apărând în uşă o arătare cu părul alb şi lung, cu picioarele subţiri şi lungi ca nişte trestii, cu copitele mari. Era un fel de mânz deşirat. Un monstru cu

ochi mici. Păşi ca orb. Dar când simţi aerul, se sperie, cum s-ar fi speriat la lumină, şi fugi înăuntru.

Iapa necheză, cuprinsă ca de friguri. Înălţimea văzu prin uşa prăbuşită o gaură în peretele grajdului, spre magazie.

Aerul mirosea greu.. Paraschiveasca, cu pompa în mână, zâmbea.

Arătarea apăru iarăşi în prag şi fugi înapoi. Se uitară unii la alţii speriaţi.

— Nabucodonosor, bolborosi Paraschivescu, încet.

Dăinăuşul se legăna încă în aer, sub dud, deşi Secărică de mult timp sărise jos din el.

LA CULESUL PERELOR

o tăteam la marginea satului, lângă pădure. Lângă pădure era un crov de unde lua bunicul apă şi uda pătlăgelele şi castraveţii. Apa îmi ajungea până la gât. Eu dădeam din picioare şi ziceam că ştiu să înot, dar nu ştiam, mergeam cu picioarele pe pământ să nu înghit apa. Aş fi vrut să plutesc, dar nu puteam de loc, şi apă n-aveam chef să beau, era neagră. Şi în crov nu era niciun peşte, numai broaşte. Şiatunci am făcut rost de două troace, de la Trică, le-am legat cu aţă una de alta şi le-am trecut peste piept. Trică se uita la mine, şi Vasile, şi Ilinca lui Măcin, se uita şi Marinică, din ţărână, unde stătea, în pielea goală, şi mozolea o felie de dovleac copt. Soarele pripea şi toţi copiii se adunaseră lângă crovul nostru, să mă vadă cum intru cu troacele în apă şi plutesc. Se dezbrăcaseră aproape toţi şi aşteptau să ies eu şi să intre şi ei în apă, pe rând. Şi am intrat, şi m-am simţit aşa de uşor, ca un fulg, şi m-am speriat. Parcă nu mai eram eu, mă legănam ca o plută. Troacele mă ţineau sus, nu puteam bea apă. Băteam din picioare şi mă uitam pe mal. Trică sărea în sus, şi Vasile se luase de mână cu Ilinca şi toţi strigau de bucurie văzând cum trec eu de la o parte la alta a crovului. Apoi eu am ieşit afară, să mă usc la soare, şi au intrat ei, a intrat şi Ilinca. În pielea goală, şi a intrat şi Biciuşcă, şi Florian al văduvei de lângă biserică, au intrat toţi copiii în crov, să înveţe să înoate. Şi săream într-un picior, pe mal, cu degetul mic în

ureche, să-mi iasă apa, şi strigam şi băteam din palme.

Aşa ne-a găsit bunicul, strigând în jurul crovului. Bucuroşi. Bunicul venea din pădure, şi pădurea era verde. Bunicul venea desculţ, prin iarbă, şi ţinea în braţe o căprioară. Ne-am strâns în jurul lui şi am început să-l întrebăm,:

— Cum o cheamă?

— Cum o cheamă?

— De unde e?

— De unde e?

Bunicul ne-a spus. Că n-avea mamă şi o găsise în pădure. Şi a plecat spie casa noastră şi noi ne-am luat după el. Troacele rămăseseră la Ilinca. Le ducea pe umeri şi se ţinea de bunicul, îl prinsese cu mâna de cot, ca şi cum ar fi fost bunicul ei.

— De ce n-are nume?

— De ce n-are nume?

— E mică, a zjâs bunicul. Nu vedeţi ce mică e? Stătea în pădure, singură...

— Poate n-are mamă, zise Ilinca.

Şi ne-am certat aproape toată ziua: nu ştiam cum s-o botezăm. Până la urmă am botezat-o Minodora.

Seara, când a venit vaca de pe izlaz, bunicul a muls-o şi a pus lapte într-o strachină. Dar Minodora n-a vrut să bea, nici un s-a atins de el, oricât îi apăsam botul în strachină. Ne uitam la ea şi ne părea rău că nu vrea să mănânce;. Era un pui de căprioară, un pui mic, mic de tot. Ce ştia ea. Nu ştia că dacă nu mănâncă moare. Şi am început să ne temem că moare, şi n-am fi vrut.

— S-o dăm să sugă de la vacă, a zis bunicul.

Dar Minodora n-ajungea până la uger. Atunci am luat-o cu toţii în braţe, şi ne-a mai ajutat şi bunicul.

şi-am ţinut-o lângă ujger, să poată suge. Vaca a început să se mişte, să dea din picior şi să-şi vâjâie coarnele.

— N-o cunoaşte, a zis bunicul. Hai s-o ungem cu baligă de vacă...

Şi-am uns-o pe Minodora cu baligă pe piele, din tălpi

până la urechi. Şi avea carnea moale şi pielea era tot moale, şi caldă, caldă.

Vaca a mirosit balega şi nu i-a mai păsat. A lăsat-o să sugă. Minodora sugea într-o parte, şi viţelul, Joian, în partea, ailaltă. Şi Minodora s-a săturat, a făcut o burtă cât o tobă.

Şi din ziua aceea dimineaţa toţi copiii se strângeau în curtea noastră, s-o vadă pe Minodora cum suge. Ea creştea, se înţepenea pe picioare, sărea, dar' rămânea blândă. Şi nu fugea niciodată de lângă noi, nu se îndepărta nici când ieşeam la crov, lângă pădure, să ne scăldăm. Vara creştea, se încălzea ziua. Creştea şi Minodora, şi noi începuserăm să înotăm fără troace. Şi venea toamna, şi iarna, şi timpul trecea, şi nu ştiam că vine iarăşi vara, credeam că zilele aşa sunt de, o dată mai calde, o dată mai fără soare.

Minodora era tot curată, avea o piele fără nicio pată. De parcă nici un s-ar fi culcat pe pământul ăsta. De parcă nici un l-ar fi atins, şi intra în casă, se ţine i după noi, şi nimeni n-o duduia; era curată şi nu spărgea străchini, nici un călca prin postăvile cu făină. Se jucau copiii cu ea. Şi ea dădea cu. Botul uşor. În buzunarele lor: ştia. Hoaţa, că acolo aduceau ei pâine şi zahăr, să-i dea. Şi nu ştiam de unde aduceau ei atâta zahăr, că nu se găsea aproape de loc, dar pentru Minodora tot se găsea. Ei băgau mâinile în buzunare şi Minodora îl lua cu gura din palmă, de la toţi, până şi de la Florian al văduvei de lângă biserică.

Stăteam mai mult în drum, ne jucam toţi copiii în ţărână, de-a hoţii şi jandarmii. Făceam lubeniţe de nisip şi gard de nisip, şi hoţii le furau noaptea.

Vasile era şeful hoţilor, eu eram cocoşul, Florian era câinele şi Marinică stăpânul, el şi Minodora. Şi ne jucam singuri, în drum, de dimineaţa, până seara. În sat nu era nimeni, satul era gol. Bunicul era la câmp, şi mama lui Vasile, şi a lui Florian, toate mamele.

Într-o zi, Trică a venit plângmd. Îi murise taicăsău. Venise scrisoare, şi lui Trică îi părea rău că nu mai vine, aşa îi spusese miaică-sa, că n-o să mai vină taică-său acasă. Şi el

plângea, îi părea rău, sughiţa. Taică-său îi spusese c-o să-i aducă bomboane de pe front, când s-o întoarce, şi acuma n-avea să mai mănânce Trică bomboane, şi-i părea rău. Dar frate-său. Marinică, stătea în şanţ şi o mângâia pe Minodora. Începuse să meargă în brânci şi să gângurească. De el ne părea rău, el era mic, ce ştia el. Şi i-am dat mere, eu i-am dat două, şi Ilinca i-a adus o felie de lubeniţă roşie.

— Na, mă Marinică.

— Mănâncă, mă, să creşti, îi zicea Ilinca.

Şi ne uitam la el cum mânca şi nu ştia nimic şi ne părea rău. Noi eram mai mari şi trebuia să avem grijă de el, aşa că-i spărgeam şi nuci şi-i băgăm sâmburii în gură, după ce-i curăţăm, de coajă, că erau nucile verzi, îi dădeam de toate şi-l lăsam să stea cât vrea el lângă Minodora şi să vorbească cu ea, pe limba lui.

Mama se închidea câteodată ân casă. Când venea ân sat, seara, şi plângea. Eu ascultam pe la uşi şi începeam să plâng şi eu. Mama venea afară fără nicio lacrimă şi mă lua. În braţe.

— De oe plângi, mă? mă întreba.

— Nu plâng, îi ziceam eu şi nu mai plângeam dacă vedeam că nu plânge nici ea.

Tata plecase de mult de-acasă, nici un mai ştiam cum arată.

Odată, mama a plâns mult şi s-a bucurat. Şi atunci bunicul mi-a spus că tata era rănit într-un spital şi trebuia să vină pe acasă. Dar n-a venit, s-a făcut sănătos, mi-a spus bunicul.

Ne jucam tot în drum, singuri, şi mâncam prune* şi pere. Minodora mânca frunze şi iarbă. Şi era bine. Şi zilele treceau, şi noi nu le număram, nu ştiam să numărăm. Numai Ilinca ştia, până la zece.

Satul era pustiu, ca noaptea, nu-i bătea nimeni drumurile pe lumină. Doar noi, copiii, şi cu Minodora mai încurcam ţărâna în vreo răscruce. Gardurile începuseră să n-aibă pari, să se clatine ca bete. Se întindeau la pământ, leşinate, n-avea cine să le mai poarte grija, să le bată în cuie şi să le

primenească. Oamenii plecaseră toţi din sat, până şi poştaşul se dusese pe front, şi scrisorile, pe seară, le ducea pe la case maică-sa, o ştirbă şi-o slăbănoagă, de te mirai cum de n-o înghite pământul. Numai bunicul şi încă vreo trei bunici rămăseseră în sat, şi pe ei îi chema întotdeauna să sape gropi în cimitir, de murea cineva.

De la un timp, morţii se înmulţiră şi puseră şi femeile mâna pe lopată şi săpară gropi. Veneau bărbaţi de pe front fără câte o mână şi câte un picior, trăiau o săptămână şi pe urmă le bătea clopotul. Şi-i îngropa u fără lăutari, că toţi lăutarii erau pe front şi n-avea cine să mai cânte în sat. Unii, răniţi, se plimbau în cârji pe drum şi oboseau tot la zece paşi şi se aşezau pe marginea podurilor. Şi se vedeau oasele albe, în ei. Şi le tremura sudoarea pe frunte, şi aveau ochii ca de cărbune aprins, roşii, arşi. Poştăriţa, băboaia, mergea legănat, târându-şi un picior, făcând dâră pe drum, şi când o vedeau femeile, intrau în curţi şi se pitulau. Se temeau de ea, şi noi nu ştiam de ce nu vor s-o vadă şi de ce o pândesc de după duzi şi de după colţul caselor, până trecea mai departe. Umbla seara, când veneau femeile de la lucru, să legăsească acasă. Şi când se oprea în faţa porţii cuiva, se auzea un răcnet ca de om opărit. Şi femeia din curte începea să jelească şi jeleau şi vecinii, şi noi nu ştiam de ce. Ne venea să-i dăm în cap băboaiei cu pietre, să nu mai bage mâna în geanta lui fiu-său, poştaşul, şi să scoată hârtii din ea. Parcă era murnapădurii, aşa intrau în pământ femeile când o vedeau. Dar ea era femeie bună, când trecea pe lângă noi ne împărţea câte un măr şi zicea, să fie pentru sufletul lui Ionică. Ionică era fiu-său, poştaşul.

Femeile se uscaseră şi îmbătrâniseră şi de, ca sălciile fără apă. Veneau seara de la câmp, dădeau plugul jos din car şi se spălau pe mâini. Mă uitam ia mama cum se spală la jgheab, la fântână: se înnegrea apa când se spăla şi curgea de pe mâinile ei o negreală moale, ca de catran. Şi apoi, ea se spăla şi pe gât şi se ducea tot noroiul şi se făcea parcă mai verde, se înviora şi arăta ca înainte, frumoasă.

Mama a fost întotdeauna frumoasă, până în ziua când s-a oprit poştăriţa şi la poarta noastră. Atunci s-a prins cu mâinile de gard, dar n-a plâns, numai a tremurat, de credeam că-şi rupe pieptul. Şi când i-am văzut ochii, n-am mai cunoscut-o, parcă era alta. Parcă mâncase pelin, aşa-i avea de amari. Bunicul a potolit-o şi am auzit când i-a spus:

— Ai grijă, acuma trebuie s-ai grijă de copil… S-aibă el o copilărie împăcată, să nu-i rupem sufletu'… Să aibă o copilărie… Uite-l, e cu Minodora!

El credea că nu-l aud şi eu mă făceam surd ca pământul. Voiam să ştiu ce-i dăduse poştăriţa mamei Au mai venit câţiva de pe front şi niciunul nu ne-a jucat pe genunchi. Aveau genunchii de lemn, ne-a spus Ilinca, şi noi n-am crezut-o, fiindcă pe fete nu-i bine să le crezi niciodată.

Poştăriţa îşi târâia în fiecare seară piciorul pe la porţi şi lumea pierea din drum văzând-o, de parcă ar fi adus moartea cu ea. Mămăliga se împuţina, nu mai aveam chef s-o mâncăm, nici mama şi nici eu, şi nu ştiam de ce nu-mi mai place mămăliga, nici măcar cu lapte.

Şi deodată au început să treacă avioane, mici, mici, ca nişte păhărele, mici şi frumoase. Cerni era albastru şi de treceau repede, lăsând în urmă dungi albe. Tot cerul era plin de dungi albe, de parcă-l bătuse cineva cu biciul.

— Aşa e, ca iapa lui Vasile, râdea Trică. El era cel mai curajos dintre noi.

Rămâneam singuri în sat, noi şi Minodora, şi când treceau avioanele, de frică ne băgăm la umbră, sub păr, să nu ne vadă. Şi Trică le întorcea fundul gol, plin de ţărână, se bătea cu palma şi le striga:

— Pu-pa-re-ne-a ţ i în…!

Era cel mai curajos, nu se temea de avioane.

Într-o zi tot aşa a strigat. Şi când ne-am uitat în drum, am îngheţat. Marinică rămăsese pe marginea şanţului, cu Minodora, în soare. Mânca lubeniţă, îi venea coaja până la urechi. Ne-am temut, învăţasem ce e frica, şi l-am privit pe Trică în ochi, greu: dacă-i auziseră? Şi-am fugit toţi, aproape pe brânci, şi l-am adus pe Marinică la umbră, şi-am

adus-o şi pe Minodora. Se făcuse şi ea mare şi ne privea în ochi, şi noi nu ştiam de oe ne priveşte atât de lung.

Avioanele treceau pe sus, departe, dar parcă ar fi trecut pe sub tălpile noastre, huruitul trecea pesub noi, prin praf şi ne gâdilă, ne ridica părul în cap. Dar se duceau şi de, ajungeau la capătul cerului şi piereau, parcă înecate. Şi noi începeam iar să ne jucăm, şi uitam până în altă zi, uitam, de tot. Minodora începuse să mănânce lapte din strachină, singură, şi noi stăteam în jurul ei şi ne bucuram că nu mai eatât de proastă ca înainte.

Şi odată, la culesul perelor, toamna, numai ce-am văzut-o că miroase aerul. Stătea cu nările în vânt şi mirosea aerul, cu ochii mari. Perele erau coapte şi cădeau singure din păr, zemoase. Mirosea, aerul a poame coapte, plin. Şi parcă mirosea şi pădurea altfel. Şi Minodora se uita în toate părţile şi mirosea aerul. Şi apoi se juca cu noi, sărea ca un arc. Marinică începuse să meargă bine în picioare şi fugea după ea, cădea, se ridica şi iar fugea după ea. Perele cădeau mai ales seara, pocnind.

Şi într-o dimineaţă n-am mai găsit-o pe Minodora. În curte. Poarta era închisă, nu putuse să iasă pe ea.

Am căutat-o prin casă, prin magazie, prin grajd, pe sub pătul, am căutat-o cu Trică şi cu Vasile,am căutat-o şi pe la Ilinca, prin bătătură, dar n-am găsit-o. Plecase, L-am găsit pe Marinică în drum.

— N-ai văzut-o, mă, pe Minodora?

— Hă? făcea el.

— N-ai văzut-o pe Minodora?

— Hă?

Nu ştia, n-o văzuse. Era prea mic. Poate nici n-avea să-şi amintească de ea, ca şi cum nici n-ar fi fost. Dar unde plecase Minodora?

— O fi sărit gardul – a zis bunicul – şi-o fi fugit în pădure.

Am plecat toţi copiii s-o căutăm. L-am luat şi pe Oituz, să-i miroase urmele. Şi i-am găsit urmele şi ne-am dus pe de până departe, în pădure. Acolo, Oituz a lătrat şi s-a învârtit pe loc. Le pierduse şi el. Am mers şi a doua zi pe urmele ei,

dar nu aşa departe. Urmele se şterseseră peste noapte.

Ne-am întors acasă tăcând şi în seara aceea n-am mâneat nimic. Parcă nici un mai trebuia să mâncăm. Şi noaptea am plâns, cu capul sub pătură, să nu mă audă bunicul.

Pe Trică a început mamă-sa să-l trimită ziua cu boii, se făcuse mare, zicea ea. Nu mai era copil.

— Dumnejeii mă-si de viace! a zis Trică, şi noi l-am privit cu mândrie: da, se făcuse om mare Trică, învăţase să înjure.

Dar într-o dimineaţă Minodora a venit, am găsit-o la poartă. Şi ne-am strâns toţi copiii şi-am plâns ca proştii, de bucurie. Şi Ilinca i-a făcut o coroană de flori şi i-a pus-o Minodorei la gât. Şi ne-am jucat toată ziua, şi nici Trică nu s-a mai dus cu boii. Şi seara am închis poarta cu drogul, să nu-i dea drumul cineva, din greşeală. Şi am pus şi o uşă veche în dreptul pârleazului, să nu plece cumva pe-acolo. Gardul era înalt şi Minodora n-avea pe unde să iasă.

Şi toţi copiii au stat până s-au albit stelele, la noi în bătătură, de pare-ar fi venit vreo radă ori vreun frate. Dar nu venise decât Minodora. Vasile a pupat-o pe Minodora şi noi am râs. Şi i-am dat să mănânce lapte şi zahăr din palmă. Perele cădeau în grădină, grele, şi Minodora nu mai tresărea.

Dar a doua zi iarăşi nu mai era în curbe. Sărise gardul. Atunci am ştiut că nu se mai întoarce. Ne-am uitat spre pădure, muţi.

— Era frumoasă, a zis Trică.

Şi eu l-am privit pe frate-său: el n-o ştia decât pe maică-sa, pe taică-său nu-l cunoscuse.

— Avea ochii... Şi Vasile a tăcut.

Se lăsase frigul. Trică a plecat într-o zi cu boii cu haina lui taică-său pe el. Mătura pământul cu mânecile. Pe mine m-a pus bunicul să bat turte de floarea-soarelui, pe prispă.

Şi târziu, aproape când uitasem de ea, a apărut din nou Minodora, într-o dimineaţă. Şi ne-am bucurat în ziua. Aceea toţi ca nişte copii. Am râs şi i-am dat zahăr. Dar când a

plecat a treia oară, Minodora n-a mai revenit,

ZMEUL ALBASTRU

Strada devenise neîncăpătoare. Nu se mai circula decât cu foarte mare greutate. Degeaba claxonau şoferii, degeaba ieşeau din cabină şi făceau semne cu pumnul şi trânteau uşa cu zgomot. Nu-i lua, nimeni în seamă. Oamenii ieşiseră toţi în stradă şi vorbeau deodată, ca la incendiu. Dar nu luase nicio casă foc.

— Vasile, ajută-mi, domnule, să-mi scot patul.

— Mai repede, că n-am timp să mă uit la tine!

— Fusulan ce face? Mai dă cu pietre?

Şi se auzeau ciocănituri înfundate, grele, fără ecou. Cum ai da în pământ, cu sete. O babă, roşie, stătea cu mâinile în şolduri şi privea peste case, boţindu-şi buzele uscate.

— Parc-ar veni potopul, zău! Nu mai există disciplină!

— Ce, e pe apucate? Nu el

— Fusulan s-a închis în casă. Şi-a bătut poarta în cuie.

— Ptiu! făcu baba.

Camioanele, înghesuite lângă porţi, aşteptau. Cineva, la capătul străzii, spre podul de lângă moara stricată, claxona într-una. Un huruit cam gâtuit îi făcu pe oameni să privească spre apus: nu văzură decât un nor de praf acoperind grădina sifonarului.

— La oe etaj stai?

— La parter, pe dreapta, La numărul cincisprezece. Vino să mă vezi, am şi baie.

— Te pomeneşti că Fusulan a înnebunit! Iarăşi dă cu pietre.

— Şapte!

— Zece!

— Şapte!

— Zece!

— Şapte!

— Măi, dar mare baftă ai!

Peste case, venind din apropierea atelierului de cizmărie, bâzâia un zmeu albastru. Oamenii se uitară în sus, parcă deodată. Se opri şi claxonul de lângă pod.

— Ce înalt el zise baba.

Se făcu linişte câteva clipe şi se auzi vâjâitul zmeului ce voia să urce. Era albastru, cu două cozi albe.

— Parcă e o capelă de marinar.

— ’Numai că capela nu e capelă şi nu e pătrată.

— Zece, zise negriciosul ce stătea pe scara casei sale, jucând şeptiei -cu nevastă-sa.

— Cine ştie ce bogăţii o avea Fusulan!

Sosi, chinuindu-se printre mese şi paturi, printre maşini de gătit şi baloturi, un camion încărcat cu femei. Toate lucrau la „Aprozar”.

— Măi, pute aici de-ţi rupe nasul!

— Eu aş fi intrat cu tancurile aici, zise şoferul, ajutând unei femei să coboare. Femeia veni lângă el şi îşi aprinse o ţigară.

— Aici era bună şi o bombă! Ce igrasie, tovarăşe, zise femeia privindu-l pe şofer.

— Da, foarte mare... Ilie Iorguleţ.

— Îmi pare bine. Mia.

Copilul cu zmeul se apropie de casa lui Fusulan şi mai citi o dată anunţul din vitrină, scris îpe sticlă cu litere roşii şi verzi, un rând cu verde, un rând cu roşu.

— Ai grijă, Fusulan s-a baricadat. Cred că din grădină dă cu pietre.

Copilul citi, dând sfoară zmeului, citi, deşi cunoştea anunţul pe dinafară.

„Atenţiune! Pantofi mici numai există. Sunt pantofi i scurţi? Vă strâng? Sau aveţi bătături? Iau angajamentul pentru lărgirea lor. Dacă-i larg o strâmtez. Primesc reparaţie!”

Stan Fusulan era chel şi purta întotdeauna cravată albastră. Tatăl lui murise într-un accident, eăzând din dud, aşa ştia toată lumea, fiindcă aşa spunea Fusulan. Se urcase în dud să culeagă frunze pentru viermii de mătase. Şi alunecase. Era destul de bătrân, şi în ziua aceea, de dimineaţă, plouase. Fusulan mai avea o soră, Eva, cu oare nu vorbea. După ce murise tatăl lor, Eva plecase de-aoasă.

Se certaseră pentru moştenire, ea nu se mulţumise cu maşina de cusut şi cu mobila casei. Fetele infirme, zicea Fusulan, întotdeauna sunt într-o ureche, adică sunt cam nervoase.

— Zece!

— Zeoe, se auzi vocea femeii, plină de satisfacţie.

Îl bătuse iarăşi pe bărbat la şeptiei. Stăteau pe scările casei, la soare, dar casa nu mai exista. Fusese demolată şi rămăseseră numai scările. Soţii veniseră să vadă oe mai e pe strada „Dacilor” şi, fiindcă era soare şi trebuiau să aştepte un vecin „începuseră să joace şeptiei. Soţul avea întotdeauna cărţi de joc în buzunar: era ceferist.

Femeile de la „Aprozar” se înşiraseră pe două rânduri. Treceau cărămizi de la una la alta şi le aranjau în grămezi, pe trotuar. Femeia ce se uita din când în când la şofer puirta şorţ de nailon.

Camioanele se umpleau cu mobilă şi plecau încet, cu proprietarii stând la cabină.

— Aid. Era o grămadă de cocioabe particulare. Şi oe viaţă era în de... Nu prea aveau ferestre şi era un fum! Va fi aici un cartier de vile...

— Fusulan mai dă cu pietre?

— Nu-i place omului... Are atelier, bogăţie, ce vrei, proprietate privată.

Copilul cu zmeul ciuli urechile. Era foarte curios să intre şi el în casa lui Fusulan. Nu intrase decât în atelierul de cizmărie al acestuia, odată, să-şi pună blacheuri. Toată strada spunea că Stan Fusulan e plin de bogăţii, are casa împodobită cu tot felul de minuni. Fiisulan nu era prieten cu nimeni, dar toţi ştiau că are lucruri de preţ în casă. Poate de-aceea nu voia Fusulan să se mute. El ţinea la casa lui părintească, o iubea, aşa spunea el. Degeaba veniseră o grămadă de oameni să-l lămurească. Nici cu vecinii nu stătea de vorbă. El nu voia să se mute la bloc, şi gata, şi nu avea oe să-i facă, se închisese pe dinăuntru şi arunca mereu cu pietre, de sub dud, în cei ce băteau la poartă. Ba cu unii fusese gata-gata să se ia de piept. Îi şi ameninţase

cu ciocanul de cizmărie.

Copilul se uită peste case, de parcă le-ar fi văzut de sus. Îi păru rău că nu poate zbura, aşa ca zmeul de hârtie albastră. Casele nu mai aveau acoperiş, majoritatea, şi pereţii dispăruseră. Copilul însă le văzu în gând, aşa cum fuseseră. Casa din colţ, galbenă, a lui nea Vasile de la „Bobina”, casa lui Mitică fotbalistul dintr-a şasea, lăsată într-o parte, strâmbă, casa lui Ilarion, cu balcon şi cu flori la ferestre, casa ceferistului, casa lor, cu uşa ce dădea direct în stradă; le văzu pe toate, fără să închidă ochii, le văzu în gând, privind toată strada, de la un capăt la altul. Mai erau numai câteva case întregi, acelea de unde ieşeau acum oamenii încărcaţi cu dulapuri, şi scaune, şi perini. Şi mai era casa lui Fusulan. Aşa ţinea la ea cum ţinea copilul ceferistului la zmeie, de parcă ei le-ar fi făcut şi toate ar fi fost ale lui. Copilul ceferistului era bun la învăţătură, numai la gimnastică avea şapte. Însă la zmeie nu se pricepea.

— Zece!

— Îşi iubeşte casa, asta e, o iubeşte cu adevărat...

— La „Aprozarul” de pe strada Cantemir.

Şoferul făcu un semn cu mâna şi plecă, încărcat.

Camionul claxonă de trei ori când coti după colţ.

— E bogat Fusulan, oe orezi, zise baba şi privi misterios spre casa cu obloanele trase.

— Aici va fi un cartier, prima!

— Proprietatea particulară îl ţine legat.

Era a zecea zi de când strada se muta. Oamenii însă veneau în fiecare după-amiază să-şi ajute vecinii, ori să vadă oe se mai întâmplă ou Fusulan. Şi foarte mulţi voiau să-i vadă casa, după ce el îşi va scoate lucrurile şi va pleca. Voiau să vadă cum arată casa lui pe dinăuntru. /Şi cum. Fusese mobilată. Fiindcă urmele mobilelor rămân pe ziduri.

A rămas, în mijlocul unei case, maşina de pământ, veche. E casa lui Istrate. Au dat zidurile jos, dar de sobă nu s-au atins. Cineva a aprins focul în ea. Iese fumul şi se înalţă drept în sus, pe drumul burlanului dărâmat. Fumul se înalţă drept din cauza căldurii. Dar n-ajunge sus, sus de tot, acolo

unde bate vântul şi face să zbâmâie zmeul albastru.

Veniră iarăşi nişte oameni şi bătură în poarta lui Stan Fusulan. Şi spre seară se opri şi un camion.. Şi Fusulan ieşi în stradă, nebărbierit de zeoe zile. Dădu cheile casei unui om de la Sfat şi plecă spre noua locuinţă. Oamenii intrară înăuntru. Copilul legă zmeul de gard şi intră şi el. Dar înăuntru nu văzu decât o dormeză şi un linghean plin cu apă, pus pe un scăunel. Pereţii erau goi. Oamenii n-avură cu ce umple un camion.

Stan Fusulan plecase ducând în mâna o cutie pătrată de lemn, în care ţinea briciul de bărbierit, săpunul şi pămătuful. Şi pe fundul căreia ţinea banii. Şi testamentul lăsat de taică-său. Testamentul prin care primise casa drept moştenire. Testamentul era scris de Stan şi semnat ide bătrân. Şi era aşa cum îl dictase bătrânul. Numai într-un rând în loc de Eva scria Stan. Bătrânul dictase acolo Eva.

UMBRELA DE SOARE

Zmeul albastru zbâmâia, copilul îi dădea mereu aţă.

— Zece, se auzi iarăşi.

— Iouă, şi întotdeauna când plouă sunt posomorit. De fapt, ploaia a trecut, acum doar mai picură, rar. Păşesc plictisit, fără să ’evit băltoacele, convins c-am pierdut ziua de pomană. Mă consolez cu gândul că nu e prima şi, desigur, nici ultima. Dacă mi-ar fi plăcut vreodată matematica, aş fi trecut-o în rândul zilelor albe, cu minus, goale, fiindcă niciodată n-am îndrăznit să-mi numesc o zi pierdută zi plină, nici chiar atunci când sunt în vacanţă. Distracţia, în ultimă instanţă, este o formă rafinată a plictiselii. Cui nu-i place munca sistematică, de fiecare zi, se plânge de astenie şi vrea neapărat’ să petreacă, eventual să dispară pentru câtva timp din localitate, să schimbe aerul şi să se refacă. Eu susţin că toate acestea sunt tertipuri. Adevărata odihnă şi adevărata plăcere şi, hai să zic, fericire ţine de un fapt împlinit, concret. Restul rămân vorbe. Apă de ploaie, cum se zice.

— Aici, e grajdul cel nou, deschise o uşă tovarăşul Mureş an. Poftiţi!

Uitasem de el, uitasem şi pentru ce mă aflam aici. Totuşi, să nu-l supăr, trecui pragul şi, după câţiva paşi, îl întrebai:

— Dar unde sunt vacile?

— În tabără. Au rămas aici numai vreo şapte, cele oare au fătat recent.

Mureşan e prea politicos şi oficial şi mie nu-mi plac asemenea oameni. De fapt venisem să-l întâlnesc pe preşedinte. Îl cunoscusem cu aproape zece ani înainte, când gospodăria nu se înfiinţase încă. Scrisesem atunci un reportaj despre el, şi acum voiam să scriu altul, să arăt drumul parcurs de Bănică şi, paralel, drumul străbătut de gospodărie. Erau milionari şi în multe locuri erau daţi ca exemplu. Bănică se afla acum la o şcoală de partid, şi reportajul meu cădea. Ori, dacă nu, trebuia să revin peste câteva săptămâni, ceea ce nu era de loc sigur.

Pe tovarăşul ce mă conducea acum prin gospodărie îl întâlnisem la sediu. Se prezentase, strângându-mi mâna puternic, scurt:

— Mureşan!

Dar tot drumul, până aici, la grajduri, nu-l prea ascultasem. Ploua, şi el parcă întârzia voit, explicându-mi tot felul de chiţibuşuri. Avea impresia că n-am mai călcat niciodată într-un sat. Se înşela însă amarnic. Şi aici, în Cumpăna, fusesem acum zece ani şi stătusem aproape trei zile. Şi, pe lângă Bănică, mai reţinusem o figură extrem de interesantă. Cel puţin aşa mi se păruse atunci. Mă aflam cu Bănică în centrul satului, lângă cooperativă, când am auzit pentru prima oară de Ion al lui Roşcovă. Câţiva oameni se cinsteau cu vin roşu sub şopronul M.A.T.ului şi cântau. La un moment dat unul a întrebat:

— Unde e, mă, Ion al lui Roşcovă?

— La mort, i-a răspuns o voce răguşită de vin.

— Păi e rudă cu mortu’?

— E.

— Păi ce rudă e?

— E bărbatul nevestei mortului.

Au început toţi să râdă cu hohote. Şi a râs şi Bănică. Şi

am râs şi eu, molipsit, fără să-mi dau seama de ce. L-am întrebat pe Bănică oe însemnau vorbele răguşitului şi Bănică mi-a spus:

— Ion al lui Roşcovă a trăit cu nevasta mortului. Adică trăieşte de un an şi vrea să se însoare cu ea.

— E femeie frumoasă?

— N-ai ce pune în traistă din ea. O aia slabă ca o aşchie şi neagră foc, cioară.

— Dacă-i place omului! Dragostea… Am vrut eu să spun o propoziţie morală şi de efect, dar Bănică m-a întrerupt:

— Nu-i vorba de nicio dragoste. O ia că are bătătură mare. Şi mortul bolea de mult, ştia Roşcovă c-o să scape de el. Rămâne stăpân, ăsta e gândul lui. E un personaj Ion ăsta al lui Roşcovă. Un personaj negativ.

Am râs atunci nu de Ion, ci de Bănică. Nu-mi puteam închipui cum de ştia el de personaje negative, doar acestea ţin, în genere, de limbajul criticilor noştri talentaţi. Am auzit în acelaşi timp clopotele bătând rar, ca după mort. Şi n-am mai râs, deşi nu şânt de loc bisericos. Murise un om, şi n-am mai râs, poate fiindcă m-am gândit că s-ar fi putut să aibă o viaţă interesantă, ori să fi fost un om bun, n-am mai râs fiindcă ştiam că n-o să-l mai pot cunoaşte niciodată. Şi n-am mai râs fiindcă” Bănică începuse să-mi spună:

— A fost om sărac, mortu’. Slugă, când a fost mic şi când a fost mare! Şi s-a încurcat cu o mătuşă a cioarei, o femeie bătrână şi bogată. Şi când nevastăsa a intrat în pământ, nu după mulţi ani de la cununie, a devenit el stăpân. Şi atunci a poftit dumnealui carne tânără şi s-a însurat cu cioara asta. Era o fetişcană şi tare s-a bucurat când a pus piciorul, stăpână, în casă bogată. Averea îl face pe om neom. Cum o să-l facă şi pe Ion ăsta, al lui Roşcovă.

— Aicea sunt viţeii de anul acesta, zise Mureşan, deschizând o portiţă. Avem şaizeci şi doi, numai din producţie proprie. Îi hrănim cu lapte fără grăsimi, smântânit.

— De ce? l-am întrebat, curios, dar şi ca să nu-l las pe om să vorbească numai el, mereu.

— Viţeii au nevoie acum numai de albumine şi ar fi păcat să le dăm lapte integral. Dacă luăm smmrtârna, albuminele rămân în lapte, aşa că...

— Da, zisei eu, surprins de cunoştinţele lui, dar totuşi dezarmat: nu venisem să scriu despre creşterea animalelor. Ţelul meu fusese Bănică. Visasem un reportaj amplu, eseistic. Eram convins că n-o să scriu o iotă despre gospodărie, şi dacă o vizitam, condus de tovarăşul Mureşan, o făceam doar ca să nu-l refuz şi să nu creadă oamenii că mă interesează numai cifrele, nu şi munca lor concretă.

— Cea mai bună vacă a noastră este Marina, îmi spus, e Mureşan. Aici e locul ei, îmi arătă cu mâna o tăbliţă neagră de metal, pe care scria cu vopsea albă numele recordmanei. Pe tăbliţele următoare scria: Tely, Ursula, Mia, Hopskins, Beby. Am zâmibit.

— Cum de le-aţi botezat aşa?

— Toporişcă e naşul... Toate numele le lua din „Sportul popular”. Toporişcă e centru înaintaş în echipa gospodăriei şi e abonat la „Sportul popular”. Lua numai nume care nu prea se întâlnesc la noi în sat, să nu supere femeile, aşa zicea el.

**— Interesant...**

— Da, dar acuma am schimbat metoda. Numele amestecate ne încurcau, Eu am propus să botezăm viţelele născute într-un an cu nume ce au la început aceeaşi literă. Şi am făcut şi un plan de perspectivă, îl am într-un caiet. Ne uşurează munca. De exemplu: îin anul 1958 am botezat toate nou-născutele cu nume ce începeau cu ***a***: Ana, Aneta, Anca, Alina şi aşa mai departe. În 1959: Berta, Buclucaşa, Bombonica, Bambina, şi aşa mai departe. Doina, Dorina, Diana, Dana, Diavola, Duţa, Drina etcetera. Cu ***m,*** în viitor, am adunat un caiet: Marinela, Marghioala, Marieta, Mironosiţa etcetera. Astfel ştim uşor anul când s-au născut şi putem face diverse planificări, repartizări mai uşor...

— Şi Toporişcă nu mai ia nume din „Sportul”?

— Ba da, dar le trece în caiet la litera respectivă.

— Câţi ani are Toporişcă?

— Nouăsprezece, şi frate-său, Toporişcă Îl, optsprezece.

— Cum Toporişcă Îl?

— Aşa s-au botezat ei între ei, la fotbal. Toporişcă I, Toparişică Îl, Topiorişcă III. Sunt şase fraţi. Şi toţi joacă fotbal, dar numai patru joacă în echipa gospodăriei. Toporişcă ăl bătrân, ăsta I, i-a botezat aşa, cu numere. Tot din „Sportul Popular”. E foarte bun centru înaintaş. A fost la un curs de zootehnicieni mult timp şi acolo a învăţat să joace fotbal. Am fost şi eu, dar eu n-am învăţat, sunt mai bătrân. Toporişcă Îl a fost şi el, la o şcoală profesională de agricultură, doi ani... Gospodăria i-a trimis la şcoală. Am zis să ne creştem cadre tinere. Eu i-am propus, fiindcă... Mă rog, e o poveste cu ei...

— Ce poveste? am insistat eu.

— V-aş spune-o, dar... Să nu scrieţi despre ea. E o poveste veche, şi oamenilor nu le mai place să li se amintească mereu de ce a fost... Parcă eu n-am fost cum am fost? Oamenilor nu le mai place să-şi amintească. Mă rog, am fost proşti, am fost proşti... Dar parcă era vina noastră? Nu eram lămuriţi... De unde să fi ştiut oamenii cum vor trăi? îşi puteau ei închipui? Nu-şi puteau închipui, eu aşa văd... Nici eu nu mi-am putut închipui... Parcă eu nu l-am bătut într-o noapte pe preşedinte, pe Bănică?

— Da, dar ce-i cu Toporişcă?

— Să nu scrieţi, oamenii se supără... Mie nu miar plăcea să mi se mai aducă aminte... Mă rog, am fost prost, nelămurit... Ei, prim câte-am trecut... Mult a făcut regimul pentru oameni, dacă nu era regimul nostru mulţi ani am fi rămas ca vai de noi, proşti...

Am renunţat să-l mai întrerup, ena zadarnic. Mureşan voia să-mi spună ceva şi socotea neapărat că e nevoie de o introducere, ca sa pricep mai bine. Fira cam retoric, cam abstract, aşa mi se părea, deşi vorbea domol şi eram sigur că din suflet. Mie însă numi plac oamenii abstracţi, aş fi fost mai curios să aflu povestea lui Toporişcă.

Mureşan îmi ghici de la o vreme gândul şi se opri. Mă

privi adânc, şi mie îmi fu ruşine: omul voia să-şi descarce sufletui, iar eu mă uitam după vrăbii, eu priveam peste câmpie şi număram în gând toate fântânile ce le vedeam, Douăzeci şi opt de fântâni numărasem, cu cele din sat. Şi toate erau cu cumpănă. Poate de-aceea comuna se numea Cumpăna. Era nespus de frumos peisajul. O sumedenie de fântâni, înăiţându-şi, cobormdu-şi cumpenele, când într-o parte, când în alta, înest nu-ţi dădeai seama imediat dacă apa se afla în dreapta ori în stingă lor, fiindcă de departe ghizdurile nu se observau. Se vedeau numai cumpenele, legănându-se, balansându-se. Unde era apa, apa? mă întrebam. Şi Mureşan mă surprinse şi mă privea ţintă, cu ochii lui albaştri. Parcă mă tăia în două, să mă cunoască. Nu se supără pe mine, îl văzui zâmbind.

— Da – zise – poveştile vechi nu prea sunt interesante… Acuma oamenii sunt convinşi că gospodăria este mama noastră. Nu mai şovăie. Ei, şi cu Toporişcă a fost aşa… Aveam gospodărie puternică, aproape tot satul era colectivizat. Mama lui Toporişcă era văduvă, îi murise bărbatul pe front. Şi rămăsese cam năucă… N-o mai interesa nimic, o apucase patima beţiei… Nu-şi îngrijea copiii, îi lăsa trenţăroşi ca vai de ei. Nu muncea, lăsa pământul nelucrat… Bea, lenevea, înjura, se certa cu toată lumea… Şi nu voiau oamenii s-o primească în gospodărie. De ce să se încurce cu o nebună, cu o leneşă şi o beţivană? Eu m-am uitat la copii: erau murdari şi începuseră să se ferească de lume, să se uite printre gard, ruşinaţi şi sălbăticiţi. Şi m-am gândit şi la viaţa mea. Şi m-am gândit bine, o lună de zile, la” copiii văduvei. Şi apoi am început bătălia, întâi singur.

Apoi au fost şi alţii de partea mea. Am pus problema să fie femeia primită în gospodărie… Să i se dea să mănânce, dacă nu vrea la început să muncească în gospodărie… Femeia era din satul nostru, copiii erau din satul nostru… O să-i dăm ei o muncă mai uşoară, la început… Da. Gospodăria trebuie să aibă grijă de copii, am spus, dacă ea nu; are. Trebuie să-i redăm societăţii, am spus, deşi unii au

zâmbit când au auzit cuvintele astea. Dar aşa era… Fiindcă de nu-i redăm, peste câţiva ani lumea o să ne întrebe: dar copiii ăştia unde au trăit? În ce sat? în ce lume? în ce regim? De ce n-au încredere? De ce sunt sălbatici? De oe sunt răi? De ce nu sunt oameni adevăraţi? Datoria noastră era să-i aducem în rândul oamenilor. Femeia era văduvă, necăjită. Când trăia bărbatul ei, Vasile, nu bea strop. Războiul i-a distrus viaţa. De ce să n-o aducem şi pe ea în rândul oamenilor? Oamenii trebuie recuperaţi, am citit eu într-un ziar. Trebuie să fie fericiţi. Nu trebuie să ne luăm după ei, am zis eu, ei sunt mulţi nelămuriţi, trebuie să-i ajutăm. Şi eu am fost nelămurit… Da, şi am propus să fie trimişi fraţii Toporişcă pe la şcoli, să înveţe carte, să avem în gospodărie oameni cu ştiinţă de carte… Şi uite-i acum, joacă f otbal… Sunt oameni de nădejde.

Mi-am notat în carneţel: fraţii Toporişcă. Voiam să scriu şi despre ei, cândva, poate chiar în reportajul despre Bănică. Dar oare, m-am întrebat, unde o fi acum, Ion al lui Roşcovă? O fi plecat din sat? Ce s-o fi întâmplat cu el? N-avea rost să-l întreb pe Mureşan, poate s-o fi ciocnit şi el cu Ion al lui Roşcovă. Şi Mureşan îmi spusese deschis că nu-i place să pomenească de trecut. Asta însemna că era dispus să-. Mi dea o mie de amănunte despre munca şi realizările lor de azi. Ar fi fost interesant să ştiu ce s-a întâmplat cu Ion.

L-am văzut în ziua aceea, după înmormântare. Era nebărbierit şi purta la subsuoară un ciomag, iar în mâna stingă o umbrelă de soare, mică, de damă, roză. L-am fotografiat, nu de aproape, şi aveam şi a cuma fotografia, chiar la mine. O luasem dinadins, să i-o arăt lui Bănică. Roşcovă avea, nişte ochi aprigi, duşmănoşi, îl privisem odată în ochi, fugar.

— E bogat? l-am întrebat atunci pe Bănică.

— Taică-său a fost văcar… Aduna roşcove şi mânca… Şi măcriş iepuresc, de pe câmp. Şi pe Ion l-a crescut tot cu roşcove… D-aia l-au poreclit oamenii pe văcar Roşcovă…

Ion stătea în mijlocul drumului, ţanţoş, cu umbrela

deschisă, să nu-l ardă soarele. Umbrela avea un mâner de oe, în formă de cap de câine.

— De unde are umbrela? l-am întrebat pe Bănică.

— De la împroprietărire… Când am împărţit pămâmtul boieroaicei, ea a fugit la Bucureşti… S-a temut c-o să fie răscoală, ca în 1907… Atunci a ars aici un conac de-al boieroaicei… Şi bumcu’ lu’ Ton a murit atunci împuşcat. A fugit boieroaica, şi Ion al lui Roşcovă a intrat în conac, s-a aşezat ne divan şi a fumat o tipia, că boierească… Şi s-a plimbat prin conac, dar n-a luat nimic, decât umbrela de soare a boieroaicei… I-a ol acut lui umbrela şi a luat-o. Şi de atunci nu se mai desparte de ea. Nici iarna. Dacă plouă, el deschide umbrela, dacă nine. El deschide umbrela de soare şi fulgii cad ne ea. Şi el stă în mijlocul drumului şi zâmbeşte şi nu-i1 pasă că-l ninge.

— Dar ciomag de ce poartă?.

— Să nu-l muşte câinii, zice el. Dar e bătăuş. I-a intrat în cap că suntem tot ca pe vremuri: cine are boata mai grea ăla e stăpân. Aşa e, Ioane?

— Ce? se răsti Ion al lui Roşcovă.

— Cine are boata mare e stăpân.

— Hai sictir, bă, zise Ion. Era frumos, şi aşa, nebărbierit şi scârbos. Înalt, bine făcut, osos. Îl priveam şi eram sigur că putea ridica în spate un car. De altfel, aşa se spunea despre ol, că ridicase un car pe umeri,

— Stai la umbră, Ioane, sub umbrelă!

— Stau.

— Şi e bine? îl întrebă Bănică.

— E bine.

— Era loc gol sub umbrelă, l-ai apucat tu acuma. Mai trebuie să prinzi osânză.

— Hai sictir, zise Ion. Fac oe vreau. Acuma a venit şi vremea noastră! A venit vremea săracilor! Fac ce vreau!

— Vrei să te-mbogăţeşti? Să te procopseşti?

— Păi nu?

— Păi da. Dar pe umerii cui? Pe~ai altora, c-aşa e bogăţia, unu’ o face, şi altu’ o are…

— Bă Bănică, tu eşti prost! Nu~s boierii la pământ? Sunt. Ei. Acuma e vremea noastră, bă!

— Da, stai la umbră, nu faci nimic. Sub umbrelă şi cu ciomagul la subţioară. Ce-ţi pasă! Să tragă alţii în iug pentru tine. Tu te însori cu cioara…

— Vezi să nu te foc praştie, Bănică…

— Stai sub umbrelă, şi alţii să muncească nenf.ru tine, sa stea în soare pentru tine şi să se opintească!

— Bă. Cine e deştept, el şi eu sunt…

— Păi până. Acuma de ce n-ai fost? Până n-a veni comuniştii, de oe ai păzit vacile şi de oe dădeai săru' mâna boieroaicei?

— Lasă-te, mă, de tăiat draci, râse Ion. Vrei să te fac praştie?

— Atunci stătea ea sub umbrelă, acuma vrei să stai tu…

— Bă, ăsta, Bănică, tu crezi că dacă am stat cu tine într-o bancă la scoală nu pot să te fac mătură? Stere drumu' cu tine! Voi să faceţi gospodărie, eu îmi văd de-ale mele.

Şi Ion al lui Roşcovă a plecat spre casa mortului, ţinând umbrela roză deschisă, ţanţoş, să-l vadă lumea şi isă nu-l prindă soarele.

— E un personal negativ, râse Bănică. Acum o săptămână mi-a spart geamurile la casă. Şi acum patru zile mi-a dat foc la paie. Nu l-am prins, că are pas de pasăre, parcă alunecă prin aer. Şi nu-l miros nici câinii, miroase a animal, cum a tot păzit vacile… Nu-l simt câinii… E vioi ca un ţipar, odată e şi odată nu e… Aşa ajunge el prin paturi pe la muieri, intră sub pătura lor când nici un ştii… Şi nu e prost, numai că e negativ şi nelămurit… Şi dacă se pune cineva cu el, i se murdăreşte-n poartă. Inimă de nebun. Vrea să se îmbogăţească. Dumnezeii şi paştele ei de umbrelă!

— Aici avem scroafele, zise Mureşan. Creştem râse pure de york, pentru prăsilă… Le dăm altor gospodării. Şi întărim yorfcul cu landrasul, o rasă de porci şi mai lungi, buini de carne. Landrasul are cu două coaste mai mult decât porcii obişnuiţi.

— Dar n-am văzut taurii, zisei, eu, aducându-mi aminte că părăsisem grajdurile şi nu observasem niciun taur.

— Am introdus monta artificială, zise Muireşan. E mâi bună şi se fac multe economii…

— Da, dar pentru asta vă trebuie oameni pricepuţi, altfel se întâmplă multe greşeli…

— Toporişcă ’are un ochii grozav, odată vede vaca dacă e în călduri… Are un ochi aproape mai bun decât al meu.

— V-aţi dezvoltat grozav, zisei eu, privind construcţiile. Acum zece ani nu ’era aici decât un câmp pustiu. Îmi aduc aminte că atunci n-aveaţi nimic în sat, nici camioane „nici baie, nici cămin, nimic, nimic.

— Moştenire de la moşierime, râse Mureşan, cu umor.

Şi zjmbetul acesta mă apropie dintr-o dată de el. Şi îmi păru rău că nu întrezărisem acest zâmbet şi-l văzusem pe Mureşan foarte abstract. Ca să-l cunosc mai bine, îl rugai să-mi permită să-i vizitez locuinţa, să văd oe are îmi colectivist în casă. Dar nu ce avea în casă mă interesa. Voiam să mai stau de vorbă cu el şi îmi părea rău că până acum fusesem cam plictisit şi nu căutasem să vorbesc cu el de la inimă la inimă şi mă mulţumisem doar să-l ascult profesional. Nu rupsesem distanţa dintre ziarist şi cel observat. Eu fusesem oficial, şi îmi părea rău. Şi mă jurai să nu mai fiu niciodată ziarist, să nu mai cer date reci, statistice şi să nu mă mai plimb printre oameni, cu gândurile mele. Trebuia să le cunosc pe-ale lor, aceasta era principalul.

Trecurăm pe lângă o fântână cu cumpănă şi mi se făcu deodată sete. Vtrusei să scot apă, dar Muireşan mă opri:

— Apa nu e bună…

— De ce?

— Când vine cineva pe la tine, nu-i bine să-l laşi să bea apă înainte… Aşa se obişnuieşte la noi.

Intrarăm în curtea lui. Avea, în dreapta, o fântână cu cumpănă. Fiecare om avea aici în sat fântână lui, în bătătură. Ne întâmpină o femeie bine împlinită, cu ochii negri, mari, cu părul împletit în cozi, grele, blonde.

— Nevastă-mea, zise Mureşan, apoi mă prezentă şi pe mine.

— Poftiţi înăuntru, ne zâmbi femeia.

Intrarăm, Trecurăm prin toate camerele. Fusei xncântat. Mureşan puse o masă în tindă şi aduse trei scaune.

— Înăuntru e zăpuşeală, zise.

Şi atunci, privind spre grădină, într-un cui, lângă colţul casei, deasupra beciului, printre bice şi aţe văzui o umbrelă ruptă, ferfeniţă, decolorată. Tresării. Mă apropiai de ea şi observai mânerul de os în formă de cap de câine.

— De unde aveţi atâtea bice? îl întrebai pe Mureşan „să nu observe că priveam, de fapt, umbrela.

— Tata a fost văcar, zise Mureşan. Sunt ale lui, le păstrez. A fost om sărac, vara mânca roşcove, şi oamenii nu-i mai ziceau pe nume, parcă îi uitaseră numele, parcă n-avea nume. Îi ziceau Roşcovă.

Fântână stătea nemişcată, în curte, cu vârful cumpenii în sus, alb. O vrabie se aşezase Chiar1 pe vârful cumpenii. Ploaia trecuse de mult. Nu-l întrebai pe Mureşan cum de ridicase carul acela pe umeri, ştiam că n-o să-i placă şi nu voiam să-l supăr. Îmi pipăii instinctiv fotografia din buzunar, făcută acum zece ani. Mureşan încărunţise uşor şi avea ochii limpezi. Şi nu semăna de loc cu Ion al lui Roşcovă. Totuşi nu mă putui stăpâni şi-l întrebai:

— Dar asta oe e?

— O umbrelă de soare.

— A luat-o de la boieroaică, interveni femeia, pu nând pe masă o sticlă cu vin. E o poveste, râse femeia.

Mureşan îmi întinse un pahar şi schimbă vorba. Zise doar atât:

— Mie nu-mi place să-mi amintesc de oe a fost…

Vorbirăm despre recoltă. Nevasta, aranjându-şi cozile blonde, ne lăsă singuri. Avea de lucru. Din când în când, eu priveam umbrela decolorată. Spre seară, Toporişcă veni să-l cheme pe Mureşan la grajduri. O vacă se îmbolnăvise, nu mânca şi tremura. Plecarăm toţi trei. Soarele era roşu, la asfinţit. Şi eu încă un citisem „Sportul popular”. Când îl

deschisei, Toporişcă îmi spuse:

— Capoianu iarăşi a fost excepţional în meciul cu „Steagul Roşu”. Eu nu înţeleg de ce nu-l bagă în naţională? El poate să joace inter dreapta, stânga, centru şi half… L-am văzut jucând de două ori… E blond… Oare ce-o să facă „Ştiinţa” cu „Voivodina” Novisad?

PLOAIA ALBA

Ieri, toată ziua, şi azi, până la amiază, doisprezece oameni săpaseră cu schimbul, fără să lase lopeţile din mână; şi groapa n-avea decât un metru şi jumătate adâncime. Pământul era de cremene, te aşteptai să scapere când îl izbeai cu ciocul târnăcopului. Oamenii dădeau în el ca-n nicovală, îi treceau sudorile, le şiroiau pe spate şi pe tâmple, iar soarele îi prăjea de aproape, fierbinte ca untura topită. Sudoarea le ardea spatele înnegrit, dar ei n-o mai simţeau, pielea se răscopsese de atâta lungă dogoare! Toată vara asta şi vara trecută soarele răsărise mare cât o gură de butie şi nu se ridicase pe cer, se rostogolise arzător, aproape de pământ, mai sus cu câteva palme de coşu-* rile caselor; mătăhălos şi de foc nu putuse să ţâşnească în vârful cerului, cum făcea pe vremuri; acuma se târa, şi Sevastiţa zicea că e umflat; parc-air fi borţos şi l-ar1 fi muşcat albinele de fălci.

Cei doisprezece oameni, vlăguiţi, beau mereu apă caldă, că rece nu găseai în nicio fântână, beau apă calda să se răcorească şi se spălau pe la subsuori, şi pe frunte. Numai Păunică nu se spăla, când ieşea din groapă şi-i lua altul locul, nu se spăla, se aşeza lângă o cruce şi răsufla greu, parc-ar fi suferit de năduf şi de bătrâneţe. Era slab ca o blană din gard, negru la faţă, cu fălcile ieşite prin piele, să-i numeri dintâi.

Ochii, negri, se înfundaseră în cap, să nu-i vadă soarele, la umbră. Licăreau obosiţi, parcă nedormiţi de-o vară. Când stătea în picioare, Păunică se legăna, şi doar nu bătea vântul. Părea o piele de om pusă pe un par.

Nici ceilalţi unsprezece nu erau mai breji, ba l-a unii nici un te puteai uita, la cei mai frecaţi de ani. Bărbile ţepoase,

pline de praf, îi îmbătrâneau şi mai rău şi-i făceau mai urâţi. Cum săpau în cimitir, păreau ieşiţi din pământ, dintre morţi. Păunică îi privea şi se gândea că tocmai ca nişte morţi înviaţi arătau. Numai că nu erau premeniţi ca morţii, erau numai în izmene pline de petice, negre şi roşii, cum găsiseră nevestele peticele.

— Nu mai vin odată cu mortul ăla? întrebă unul din fundul gropii, proptindu-se sleit în cazma.

— N-o avea cin' să-l aducă pe umeri.

— Cum nu, doar mai sunt oameni în sat,

— Să nu ne cheme tot pe noi, vorbi negriciosul, rezemat în cazma.

— Nu ne cheamă, nu le-am făcut destul? Nu neam spetit destul? Eu nu mă duc să-l car, să ştiu că nu-l mai îngroapă pân' la iarnă.

— O să-l pună-ntr-un car, zise Păunică.

— Şi oaru' cine-o să-l tragă, tata?

— Boii, cine?! se miră Păunică.

— Boii! Care boi, mă? Unde vezi tu boi să tragăun car? Boii nu-şi pot trage oasele lor, dar să le mai tragă şi pe-ale mortului!

— S-o găsi o pereche mai ţapănă în satu' ăsta.

— S-o crezi tu. Dar la urma-urmei, pe mine nu mă doare, eu mă duc acasă, şi gata, am făcut ce mi-a cerut, zise negriciosul. Mă duc acasă şi mă culc, că la pomană ştiu că n-o să mă cheme nici tata.

— Pomană-ţi trebuie! râse Ocheşel ăl bătrân. Cred c-ai zice bogdaproste şi pe-un codru de mămăligă…

— Lăutari i-au luat?

— Lăutari îi trebuie? Dă-l dracului, că-i bătrân, nu-i mai trebuie ăstuia lăutari. Nu-i totuna, de ce să se bage fiu-său slugă la lăutari, că n-are ce să le dea, că pietroaie nu primesc lăutarii.

— O să-i cânte Păunică din clarinet. Îi cânţi, mă, o sârbă moşului? Sau îi cânţi geamparalele, că alea-ţi plac ţie. Îi cânţi? întrebă negriciosul.

— Îi cântă, trimeasă pe Licu lui Ocheşel după clarinet,

vorbi Burzulea, bătrânul.

— Îi cânţi, mă? repetă negriciosul. Cântă-i, să nu plece de pe lumea ’asta fără cântece! Să te ţină minte.

— O să-l ţină mulţi minte în iarna asta, râse Ocheşel. Poate-o să-l ţii şi tu minte, Ciuşcă, îi spuse negriciosului.

— Ete, na, parcă tu nu-l poţi ţine minte!

— Ia mai tăceţi dracului din gură, mă pleşuilor. Altceva n-aveţi ce să turuiţi? se înfurie Pârvu, o rudă mai bătrână a lui Ocheşel.

— Îi ţii partea mortului, zise negriciosul. Sunteţi de-un an, parcă, de-i ţii partea.

— Suntem, şi?

— O să-l plâmgi, te pomeneşti. Să-mi spui dacă vrei să plângi, să plec.

— Poţi să te duci de-acuma, du-te şi te culcă, nu te-ai mai scula, îl blestemă bătrânul, aruncând c-un bulgăre după el.

Negriciosul se feri şi o luă printre cruci, fl-uierând. Bătrânul îl urmă şi cu privirea şi, bănuind unde se duce, se luă după el, strigând:

— Ieşi, mă, păcătosule, din cimitir, oe, aici vrei să te spurci?

Negriciosul se strecură printr-o gură din gard, râzând mereu, şi dispăru în salcâmii uscaţi de la marginea cimitirului. Bătrânul se înapoie lângă groapă, bolborosind furios. Zece oameni se odihneau pe lângă crucile dimprejurul gropii, rezemaţi cu spatele de de, tăcuţi. Bătrânul rămase în picioare, privind când spre sat, de unde trebuiau să vină cu mortul, când spre salcâmii unde fluiera negriciosul.

Numai peste un ceas veniră cu mortul. Îl aduseră pe umeri douăzeci de oameni, cu schimbul, o dată zece, o dată zece. Erau obosiţi de parc-ar fi cărat un munte. N-aveau lăutari, să-i cânte, aşa că Păunică îşi duse la gură clarinetul şi începu să cânte ceva de jale. Dar nu-l luă nimeni în seamă, cei douăzeci de oameni ce căraseră mortul de-abia aşteptau să se scape de el, să-l pună, în groapă. Mortul era uşor; dac-ar fi avut Ion ăl Mare puterile de-acum un an

putea să-l ducă singur şapte sate fără să-l simtă, dar, vezi, îi secase şi lui Ion vina, nu mai făcea pe deşteptul, că-i tare.'şi mare. Ajuta şi el, domolit, să pună tronul lângă groapă, să poată citi popa ce-avea de citit.

Pe popa îl necăjea o muscă, dădea după ea cu mâna, s-o alunge, şi-o înjura printre dinţi.

— Du-te la naiba, diavole!

— Îl sooborâm, părinte?

— Sooboară-l, taică, dar încet, să nu-l doborâţi în cap… Diavole! zise încet, uitându-se pe sus, după muscă.

— Mai scurtează cu cititu', că tot acolo merge, tot în pământ, zise negriciosul, oe venise din salcâmi.

Nu plângea nimeni. Păunică n-avea ce face, cânta, să nu intre omul necântat în ţărână.

— N-ai oe face, mă? întrebă negriciosul. Mai bine ai pune umărul, lasă dracului zdrâmboaia, că nu teaude ăl bătrân.

Păunică însă Cântă mai departe un cântec de jale, neluat în seamă de nimeni, nici măcar de neamuri. Când să, dea. Drumul sicriului în pământ, se auzi glasul lui Cămui:

— Opriţi-vă, mă! Staţi aşa!

Oamenii îl ascultară, ţinură frânghiile, nu le mai slobozîră, popa încetă să cânte, uită parcă şi de muscă, sau s-o fi speriat şi musca de glasul lui Cămui.

— Nu-l îngropaţi!

— Da' oe să facem? întrebă o rudă de-a mortului, privind în jur, nedumerit.

— Vindeţi-mi-l mie. Douăzeci de băniţi de porumb vă dau pe el. Douăzeci de băniţi! O avere! Ce zici, Costaiche, mi-l dai? Douăzeci de băniţi, râse, mergi acuma la mine-acasă şi le iei.

— Şi ***ce-o*** să faci cu el? întrebă ginerele mortului.

— Treaba mea. Îl mai ţin la mine o ţâră, pe urmă-l îngrop! Fac şi pomană, chem şi lăutari!

— Daţi-i drumul în groapă – zise Păunică – nu vedeţi că-i nebun? Ce te-a apucat, mă? Ce-ţi veni să cumperi morţi? Te-a apucat mila de ei?

— Nu-i treaba ta, eu cu Costaiche vorbesc. Vrei, mă?

Douăzeci de băniţi, trăieşti ca un boier toată iarna! Nu te doare-n noadă de nimic!

Costaiche se uită la muiere: nu ştia oe să zică. Douăzeci de baniţe pe vremea asta drăcoasă făcea cât cinci pogoane de pământ, poate mai mult.

— Lasă mortu-n pace, se răsti Păunică, apropiindu-se de groapă. Daţi, mă, drumu’ la funii!

— Ce te bagi tu? îl opri Costaiche.

— Eşti nebun? se miră Păunică.

— Nebun, nenebun, e treaba mea ce fac. Douăzeci de băniţi le găseşti aşa, la toate fântânile? N-auzi că nu-i face nimic ălui bătrân? îl duce1 pân-acasă, o avea şi omu’, ştiu eu ce-o avea în gând? Şi pe urmă-l bagă-n pământ cu lăutari şi cu pomană. Ce dacă mai stă o zi? Este, muiere?

Dar muierea nu răspunse, plângea fără laorimi, plângea cu ochii seci, suptă de foame ca o lipitoare bătută eu pumnul.

— Ei? întrebă Cămui, stând crăcănat pe mormanul de pământ de lângă groapă.

— Ha? întrebă, aprinzându-şi o ţigară şi aruncând chibritul ân groapă.

— Gata? trase din ţigară adânc, îneruntându-şi privirile şi făcându-l pe popă să se uite-n cădelniţă după cărbuni.

— Douăzeci de băniţi! pluti glasul lui, tunător, peste cele treizeci şi ceva de capete.

— Atunci luaţi-l în spinare şi duoeţi-l la mine-n bătătură. Cine-l duce mănâncă bine şi n-o să plece neudat la picioare.

— Unde plecaţi, mă? ântrebă Ion ăl Mare pe cei ce luaseră pe umeri sicriul.

Nu-l ascultă nimeni şi atunci se înghesui şi el, să poată baremi c-uin umăr să ducă mortul spre sat. Popa tăcea, nu vedea decât musca. O luă prin salcâmi, pe potecă, să nu-i zică cineva ceva. Păunică lovi un bulgăr cu piciorul, îşi luă clarinetul la subsuoară şi plecă legănându-se, peste câmp; n-avea chef să meargă-n sat.

— Costaiche – îl luă Cămui deoparte pe ginerele mortului – nu-ţi dau douăzeci de băniţi, îţi dau zece!

— Bine, zece, se mulţumi omul, privind în pământ.

Dar ajunşi acasă, îi dădu numai cinci.

**2**

Luna răsări la capătul pogonului, întâi o geană se ivi, apoi un obraz, apoi toată, surâzând, roşie.

— Ţi-e ruşine? o întrebă Păunică.

Luna tăcu, se mai albi, dar tot ruşinoasă, roşie, se ridică încet deasupra pogonului şi veni mai aproape de Păunică. Pământul era cald, ca o pâine scoasă din ţăst. Păun:.că nu luase nimic cu el, decât un ţol vărgat, găurit, şi-un ciomag. Calul păştea, sau mai bi, ne zis stătea cu fruntea în jos, obosit. Îl adusese în câmp, tot n-avea ce să facă în sat, venise în câmp cu calul, nu ca să mănânce calul, n-avea ce, toată iarba era arsă, şi niici arsă nu mai era. Venise din obişnuinţă. Şi ca să nu-şi piardă calul obişnuinţa de a ieşi din sat noaptea.

Luna, roşie, surâdea mai aproape. Păunică închise ochii şi o văzu printre pleoape mai galbenă, mai mare, fără sfârşit. Deschise ochii şi i se păru şi mai aproape, s-o ajungi cu ciomagul sau poate să n-o ajungi. Era învăluită în albastru de jur împrejur, numai albastru fără sfârşit.

— Mi-ai trimis vorbă c-o să vii, râse el către lună. Şi-ai venit, râse. Iarăşi închise ochii şi i se păru că luna nu e lună, că e de fapt Zorina, roşie, surâzând ruşinoasă, învelită într-un sovon de mireasă, albastru, mare cât cerul, străveziu. Zorina plutea prin aer, ca luna, zicea că e departe, sus, în cer, dar era aproape, undeva foarte aproape, totuşi undeva sus, învelită în albastru.

— Te-ai măritat, Zorino?

— Nu m-am măritat, ţi se pare ţie.

— Dar de ce stai la Cămui acasă?

— Aşa a vrut mama.

— Şi de ce-ai făcut nuntă cu el?

— Aşa a fost să fie.

— Atunci eşti măritată, Zorino!

— Îs fată mare, Păunică, nu m-am măritat. Nu te lua tu după ce spune satu’.

— Nu m-ai aşteptat, Zorino, degeaba ai plâns ca o proastă când m-am dus…

— Te-am aşteptat, nu vezi că sunt lângă tine?

— Eşti lângă mine, dar la dimineaţă o să fi în patu’ lui Cămui, că el ţi-e om, după lege.

— Lasă legea, eu îs nevasta ta, am venit la tine, vreau să fiu mireasa ta, în noaptea asta vreau să fie nunta noastră.

— Du-te-n sat, Zorino, să nu creadă oamenii că îl urăşti pe Cămui pentru mine.

— Nu-l urăsc pentru tine.

— Să nu creadă că eu ţi-am spart casa.

— Nu tu o să mi-o spargi.

— Să nu creadă că pentru tine nu mă-mpac eu cu el. Du-te, Zorino, dacă te-ai dus odată după el, du-te şi-acuma.

— Nu mă duc, nu fi prost, vreau să fiu nevasta ta, aşa, învălită în sovon albastru.

Păunică deschise ochii şi privi luna şi cerul, albastru şi larg, mare, întins până dincolo pe pogonul lui, până cine ştie unde. Cum stătea culcat şi privea drept în sus cerul, văzu o umbră înaltă trecând peste el şi oprind u-se cu capul chiar la picioarele lui. Umbra îl îngheţă, îl umplu de căldură, îl îngrozi înspăimântător şi-l făcu să se înfioare de plăcere.

— Tu eşti? întrebă el fără să-şi mute privirile.

Nu primi răspuns, simţi însă că nu putea fi alt-*

cineva. Auzi respiraţia umbrei, plină de foc, şi-i ghici ochii, negri, privindu-l, şi-i ghici cozile, lungi, până ia şolduri, o ghici toată, o simţi toată în g’ind, dar nu se uită la ea.

— Ai venit? zise încet, privind luna şi cerul ca un sovon albastru.

Umbra nu-i răspunse, apoi se făcu mică, reveni de la picioarele lui spre piept, apoi n-o mai văzu, nu mai văzu nimic, nici luna, simţi doar că buzele îi sunt muşcate adânc.

Îl strânse la piept ca pe-un copil, îl lăsă cu spatele pe genunchii ei, îl legănă pe genunchi, strecurându-şi mâna’ peste pieptul lui, strângâmdu-l. Se îmbrăţişară şi se rostogoliră pe pământul cald şi tare, rămaseră goi, fără să

ştie cum, îmbrăţişaţi, arzând deodată. Apoi fata se opri din rostogolirea aceea nebună pe pământul de fier, plin de băligi uscate de cal, se opri şi aşteptă. Păunică rămase năuc, apoi îl cuprinse un tremur din tot trupul, se simţi neputincios, de lemn, se sperie şi se lovi cu fruntea de pământ. De ciudă, o lovi pe ea peste ochi până-l durură palmele, apoi se ridică şi-o luă la fugă peste pogonul lui. Ea se îmbrăcă în grabă şi plecă spre sat, plângând.

Păunică se aşeză pe ţol şi îşi privi trupul. Se îngrozi iarăşi. Era slab ca un ţipar uscat la soare, vlăguit. Nu putuse să-i spună ei nimic. N-avea ce să-i spună, îi era ruşine, e ruşine pentru orice om să... Foamea e de vină, gândi. Luna îl privea din mijlocul cerului, roşie. Păunică, de ruşine, se acoperi cu ţolul, să nu-l mai vadă.

Soarele ©ra rotund şi fierbinte ca o turtă ec aptă sub ţăst. Seceta se plimba pe bătătură albă ca moartea. Baba Sevastiţa aprindea focul sub ţăst şi făcea cruci, să piară seceta, se ruga lui Dumnezeu să nu aprindă pământul. În casă, nevasta lui Ocheşel se zvârcolea pe rogojină, nu-şi găsea astâmpăr, gemea şi se ruga să moară şi să scape de chinuri. Se ruga încet, să n-o audă copiii şi bărbatul. Ocheşel vânduse un pogon de pământ lui Cămui şi chemase pe baba Sevastiţa să le facă un mălai copiilor. Baba, pe unde se ducea, Zicea că vor veni arhangheli călări, să aprindă lumea. În mâini vor avea lumânări lungi, pe care le vor aprinde de la soare. Avea vreo optzeci de ani, slabă şi neagră, strâmbă de şale ca o cârjă, păşea vioaie şi mulţi o credeau vrăjitoare. Zicea că seceta vina noaptea, nu ziua, că vine ca o fată despletită şi albă la faţă ca creta, vine şi se plimbă peste câmp, suflând peste mirişti şi ofdlindu-le. Noaptea trebuia să vină un val de răcoare, dar nu venea, îl înghiţea fata asta despletită şi-l – sufla apoi fierbinte, uscând iarba, şi buruienile, şi frunzele. Ziua se plimba prin sat albă ca moartea, usca pământul şi sufletele, bătea pe la poirţi şi intra în curţi, şi unde intra în casă, murea cineva. În casa lui Ocheşel intrase, nimeni n-o văzuse că nu putea fi văzută, şi nevasta acestuia bolea

acuma şi nu mai avea să audă lăutari la niunta copiilor ei. Seceta, albă ca moartea, o însemnase pe obraji, o făcuse albă, uscată; femeia avea să doarmă fără pat, în cimitir, era gata. Dar Sevastiţa nu-i spunea lui Ocheşel oe credea ea, să nu-l supere. Făcea focul sub ţăst şi vorbea cu copiii oe nu-şi mai dezlipeau ochii de la vâlvătaia focului şi de la mălaiul oe dospea, chircit în postavă. Nu mâncaseră de câteva zile decât ştir şi ştevie, ciorbă de viţă de vie şi dude. Trecea verdeaţa prin ei ca prin raţe. Mămăligă nu mmciaseră; umerii obrajilor ieşiseră negri, ca nişte gâlci înfipte de o parte şi de alta a nasului subţire ca un tăiş de cuţit, iar ochii le fugiseră în fundul capului. Zorina lui Cămui îi văzuse şi nu-l slăbise pe Ocheşel până ruu-l convinsese să vâindă pogonul de lângă Lintiţă.

— Decât să-ţi moară copiii, mai bine iscăleşte colea, îi zisese Zorina, aducând registrul cu coperţi verzi în care însemna toate cumpărăturile oe le făcea,

Ocheşel nu voise în ruptul capului la început, dar apoi, gândindu-se că toată lumea a vândut câte-o palmă de pământ, iscălise, jurând însă că nu va mai vinde nimic.

— Dueeţi-vă şi vă jucaţi, le zise baba copiilor, care nu se mai dezlipeau de lângă ea. Ocheşele, spune-le ăstora să plece, du-te şi tu cu ei, du-i de-aici până se coace mălaiu' ăsta!

Ocheşel se răsti la copii şi aceştia plecară să-şi mai astâmpare foamea în dud. Se urcă şi Ocheşel în dud, să mănânce şi el dude, că-i era foame. Se legănau crengile cu ei şi cădeau pe jos dude negre şi sfrijite. Azor, câinele, mare cât un viţel, se desprinse de lângă un gard şi veni să mănânce dude.

— Na la oi! strigă Ocheşel din dud, dar câinele nu plecă, mâncă mai departe dude, lacom, mârâind, atent să nu-l lovească cineva.

— Dă-te, mă, jos şi dă-n javra aia, că mănâneă dudele, strigă Ocheşel copiilor, dar aceştia se făcură că nu-l aud şi se suiră mai în vârful dudului.

— Licule, dă-te, tată, tu jos şi-alungă jigodia, dudele ălea

le putem mânca şi noi.

— Nu mă dau, că mă muşcă, zise copilul.

— Huo! Azoir! Du-te dracului! făcu Ocheşel, arun când cu pălăria jos, să-l lovească. Pălăria de paie zbură în altă parte, nici vorbă să-l atingă sau să-l sperie pe Azor.

— Nu mai doborâţi dude, le strigă el copiilor, dar, oricum s-ar fi mişcat ei de încet, dude tot cădeau şi câinele le aduna pe toate, fugind de la una la alta.

Cât era de mare Azor, vedeai prin el. Şi de fugit nu fugea, se tira aproape. Toţi câinii din sat erau numai umbre, nu le dădea nimeni nimic, stăteau toată ziua încovrigaţi, pe sub şopruri sau la umbra pomilor. Şi de mâneat, vai ş-aimar, pândeau omul când se ducea după pătul, dar totul era numai o părere, aşa că mâncau frunze şi mulţi turbau. Azor se bătuse cu toţi câinii vecinilor când fusese vorba de mâncare, era mare şi-i tăvălea în ţărână ca pe nişte gheme pisica. Se mai mişca el, dar avea în ochi o privire posomorâtă.

Ocheşel se dădu jos din dud şi-l luă la goană. Câinele se ascunse sub şopron, schelălăind fără să fie lovit.

— Zghicinaţi, mă! strigă Ocheşel, şi când copiii îi doborâră dude, jucând pe crengi „se aplecă îngenunchi şi începu să adune cu degetele lui ţepene şi negre dudele şi să le bage în gură.

Se târa în genunchi după fiecare dudă şi-i plescăia limba de plăcere. Un om îl chemă până la poartă, se duse, apoi plecă în sat cu omul acela, spunân, – du-le copiilor să se dea jos, să mai lase dudele pentru altă dată, că acuma aveau să mănânce nu pesţje mult timp mălai cald. De fapt, plecase în sat mai mult ca să nu fie de faţă când s-o împărţi mălaiul, să-i lase pe ei să se sature. Îi vorbise însă babei să nu le dea prea mult, că mai erau zile.

Când scoase baba mălaiul din ţăst, chemă copiii lângă ea. Unuia îi spuse să întindă măsuţa cu trei picioare, altuia să aducă o cântă cu apă şi lui Licu să caute o cârpă. Luă mălaiul şi-l spălă pe faţă cu apă; aburi calzi ieşeau din el, îmbătând aerul. Azor veni şi el aproape şi privi cu ochi

sticloşi aburii. Baba curăţă mălaiul pe burtă de cenuşă, îl bătu c-o măturică şi-l şterse cu cârpa adusă de Licu. Îl puse pe măsuţă şi plecă să aducă un cuţit din casă, că diavolii de copii Uitaseră de cuţit şi se aşezaseră pe pământ, ciuciţi, cu picioarele încrucişate. Priveau mălaiul şi din când în când îl atingeau cu câte un deget, trăgeau o dâră cu degetul pe el şi băgau degetul în gură şi-l sugeau, chiuind înfundat, bucuroşi. Dar până să vină baba, Azor se repezi la mălai, îl luă în gură şi fugi cu el în mijlocul bătăturii. Îşii înfipse colţii în el, îmbucă zdravăn şi înghiţi. O arsură cumplită îi spintecă beregata, câinele urlă ca turbat, dar nu se lăsă, îşi înfipse din nou dintâi şi mâncă iarăşi mălaiul cald, schelălăind. Urla şi mânoa lacom, ca un lup, după fiecare înghiţitură urla. Copiii, buimăciţi o vreme, îl priviră neştiind oe să creadă,.’apoi se repeziră la el cu pietre, cu ciomege, cu ce apucară. Mârâind, Azor luă în gură mălaiul şi, privindu-i turbat, fugi cu el în grădină; se răzgând’, sări un pârleaz şi intră sub şopron. Acolo nu puteau să-l ajungă pietrele, degeaba încercară copiii, degeaba îniurară. Niciunul n-avea curajul să intre sub şopru şi baba Sevastiţa degeaba blestema, câinele mânca sub şopru şi urla, se grăbea să mănânce mai repede, să nu-i fure cineva mălaiul, schelălăia ca bătut cu vătraiul, aşa-i ardea focul beregata şi inima. Urlă până seara, şi toată noaptea, iar a doua zi îl găsiră întins în faţa casei, sub dud, aproape de poartă, unde stă câinele să apere curtea, să nu intre vreun străin şi să fure, îl găsiră acolo mort.

4

Zorina lui Cămui era un primar de muiere. Fierbeau dracii în ea ca ţuica în oazan. Era mai înaltă c-o palmă decât bărbatul ei, mai lată în spate ca el, arunca plugul în căruţă ca pâinea în cuptor, fără să ofteze şi să se ţină de şale. Cămui, râzând mereu, mulţumit de ea, când ieşea în lume se-ncălţa cu pantofii dăruiţi de frate-său, doctorul Porfiriu Cămui, pantofi pe care-i lustruia lună, să sclipească. Avea grijă să nu sie umple de praf, călca atent şi de aceea mai întotdeauna când treceau prin sat duminica sau la sărbători

Anghelache Cămui rămânea în urma nevoitei. Lumea zâmbea pe la porţi. Acum mergeau în sat la horă, dar horă nu era, oamenii stăteau prin bătături, lungiţi pe rogojini, pe sub duzi, la umbră, lihniţi de foame. Se odihneau, nu le ardea de joc, nici de cântat, de nimic, că dacă n-ai în burtă mălai, nu-ţi vine să te dai peste cap. Cămui ştia asta şi tocmai de aceea vorbise c-un ţigan să meargă în urma lui şi-a Zorinei, cântând din vioară, să-i vadă satul. Jamailă, ţiganul, pentru o strachină plină era în stare să cânte şi-n urma dracului, idât o vrea, că dacă nu cânta el, cânta altul şi mânoa altul ce era în strachină. Cânta să-şi rupă vioara, mai zicea şi din gură, nu înceta nici măcar o clipă. Cămui şi nevasta mergeau de mână, ea înainte, el la un pas în urma ei, privindu-şi pantofii, să nu se murdărească de praful drumului. Era spre seară, dar dogoarea nu se potolise, aerul, uscat, stătea amorţit. Zorina, de când se măritase, în fiecare lună ieşea la horă cu ceva nou pe ea, mândră foc, cu bărbatul după ea. Ţinuse la Păunică, nu-l voise pe Anghelache, stătuse o săptămână în alt sat, la o mătuşă după mamă. Când se înapoiase, Anghelache eira în oasă, bea ţuică îndulcită cu tatăl ei şi vorbeau de nuntă, cum s-o facă şi când. Zorina s-a aşezat pe pat şi ei şi-au continuat vorba, ca şi când ar fi fost tot singuri.

— Eu zic s-o facem la toamnă – a zis bătrânul – că pânatunci îi mai cârpim fetei o ţoală, mai facem o ţuică…

— Nu la toamnă, peste două săptămâni. Ce s-o lungim?

— Atunci, dacă zici tu, da’ eu…

— Am eu ţuică, ce să mai aşteptăm, facem cât mai repede.

— Da’ cu cine te-nsori, Anghelache? a intrat în vorbă Zorina.

— Ei, cu cine, cu tine! Ce mai râzi şi tu… Ori nu vrei?

— Ba vreau – s-a hotărât dintr-o dată Zorina – vreau, dacă tu vrei atâta; şi-am să-ţi fiu nevastă cum n-ai fi avut niciuna!

Anghelache, bucuros, a venit lângă ea s-o mângâie, şi bătrânul, uluit de cele auzite, a pupat-o pe amândoi obrajii,

umplând-o cu bale, că era cam lovit cu sticla la cap.

— Eu l-am avut pe Păunică la inimă, a continuat Zorina, fără să se mişte de pe pat, cu acelaşi ton, nu răstit, nici trist, nici vesel, fără culoare, ca şi cum ar fi vorbit în locul alteia. El s-a dus la armată, am zis că-l aştept, dar dacă voi ziceţi…

— Poate îi rămân oasele pe la ruşi, cu războiu' ăsta nu ştii de unde-ţi vine un cartuş, a zis bătrânul.

— Bine, tată, mă mărit. Acuma, nu peste două săptămâni, duminica asta. Tot e nerăbdător Anghelache, de-un an, de când a plecat Păunică, s-a făcut de-al casei, îl cunoşti bine, ce să mai amânăm! Duminică eu zic să ne luăm.

— Naş, vine frate-meu! s-a bucurat Anghelache. Duminică bem! Să trăieşti, tată socrule, a închinat el cu sticla şi a tras o duşcă.

Anghelache a aranjat în două zile totul. A tăiat două vacii, a vorbit cu frate-său, doctorul, o tocmit lăutari, pe cei cu care cântase într-o bandă Păunică înainte de-a pleca la război, pe ăia i-a tocmit, ca s-ajungă vestea cât mai repede la urechile lui Păunică, să-şi ia gândul.

În noaptea nunţii, Zorina i-a spus lui Anghelache că dacă ajunge la sapă de lemn îl lasă, dacă sărăceşte, dacă ajunge ca Ocheşel sau ca Păunică, pleacă de la el, dacă n-o îmbracă şi n-o ascultă îl lasă, mai găseşte ea şi prin alte sate ca el de bogaţi, dar chiar dacă nu aşa de groşi la chimir, tot găseşte şi n-o să moară văduvă.

Anghelache nu se îmbătase, şi vorbele Zorinei l-au cam întors pe dos, nu ştia ce să creadă, ce vrea, doar el era bogat şi n-avea cum să ajungă de râpă, mai ales că lucra mână în mână cu frate-său, doctorul, care avea bani destui şi căruia îi făcea mereu rost de pământ, pământ pe care îl lucra el, Anghelache. Şi cumpăra şi el în fiecare an pământ, cum avea să sărăcească?

Acum când mergeau spre cişmea, unde se făcea hora când se făcea, Anghelache se gândea la noaptea aceea şi surâdea. Averea îi crescuse; Zorina, focoasă rău, cu fiecare

zi ce trecea devenea mai pricepută în treburile gospodăriei, voia mai multe pături alese, pogoane, maşini de cusut, care, căruţe, aduna tot ce putea, încheia târguri peste târguri cu oamenii din sat, curtea se umplea de tot ce-aveau josenii mai bun, n-aveai cum să te mai mişti prin ea, săniile erau puse peste căruţe, iar peste sănii, pluguri, sape, grape, până şi cuibare de ouă din tâme de nuiele, şi lemne de foc, pari din gard. Voia să cumpere tot satul Zorina, avea cu ce: Anghelache pleca mereu prin ţară după saci cu porumb, bani avea şi banii se înmulţeau ca păduchii pe cloţă, şi-i mai dădea frate-său, doctorul, că şi lui îi cumpăra de toate. Tot satul era în mâna lui, putea să facă orice, să cumpere orice, şi odată dăduse cinci baniţe pe socrul lui Costache, nu de dragulmortului îi dăduse, ci ca să arate satului ce poate. Mortul îl îngropase a doua zi, bineînţeles fără pomană şi lăutari, doar nu era să mai arunce bani pe drum. Mortul dormise o noapte la Anghelache acasă, sub şopru, urlaseră câinii toată noaptea la el, până şi Azor al lui Ocheşel sărise gardul şi venise sub şopru.

Anghelache o strângea de mână pe Zorina şi-i făcea cu ochiul lui Jamailă să cânte mai tare, să-l audă tot satul. Dar nu ieşeau oamenii pe la porţi, trimiteau numai copiii să vadă ce e, şi când aflau, se întorceau pe partea cealaltă, nepăsători. Copiii însă se luau dună Jamailă, murdari ca vai de ei; Licu lui Ocheşel, cum era bolnav, îl durea burta de câte dude mâncase şi după fiecare colţ de drum se ciueea şi-si ridica până peste genunchi cămaşa, gemând şi chircindu-e cu ochii iesiti din cap, înjurând de toţi dumnezeii. Mamăsa era bolnavă, nu-i mai spălase nimeni cămaşa, care, la spate, murdară, era ca o scoarţă neagră.

Ajunşi la cişmea, Cămui şi nevasta, înconjuraţi numai de copii, puseră ţiganul să cânte şi jucară numai ei doi, de mână, întâi o boierească mai potolită, apoi, fiindcă Anghelache ştia că Zorinei îi plac geamparalele, îi strigă lui Jamailă să le zică. Şi se puseră pe joc, bătând din ce în ce mai tare şi mai repede pământul, învârtindu-se ca nebuni în

jurul ţiganului.

Copiii la început jucară şi ei hore, hore, apoi se opriră să privească cum bătea Zorina pământul şi cum chiuia, trăgându-l după el pe Anghelache, lac de sudoare.

— Nu te lăsa, omule – îi strigă – să te vadă satu' că poţi.

Anghelache uită de pantofi, se luă după nevaâtă, jueă cu foc, dându-şi toată silinţa să fie ca ea, de argint viu. Nevasta ureza şi lovea pământul cu picioarele, mărunt, des, să-l fărâme, praful se ridica şi-i învăluia, dar ea nu se lăsa, ureza mai departe. Copiii s-au aşezat pe pământ, în capul oaselor, alţii pe burtă; priveau la ei cum joacă şi se minunau şi erau mândri c-o să aibă acasă ce să povestească. Lui Anghelache îi sărea burta în sus şi-n jos. Zorina îl vedea cum se înroşeşte, cum nu mai poate respira, cum îl părăsesc puterile, dar nu-l lăsa, îl strângea de mână, îl trăgea după ea, îl îndemna, îi arăta cum să joace, ureza, se bucura. Îl vedea cum se înăbuşe, cum e gata să plesnească, dar striga la Jamailă să-i zică mai repede şi Jamailă se apleca spre vioară cu capul şi cânta în neştire, mai repede. Ştia el, Jamailă, că ăsta era jocul Zorinei, pe vremuri îl juca până o apucau ameţelile cu Păunică.

Anghelache nu mai putea, dar nu se lăsa, să nu creadă nevastă-sa că e mai moale ca ea sau e mai moale ca alţii, ştia el ca cine, juca să-l vadă toţi copiii şi să povestească. Zorina îl vedea cum plesneşte şi nu se lăsa şi-l îndemna, mai repede, mai repede, parcă aşteptând să-l lase picioarele în drum, să-l lase picioarele baltă şi să cadă lat lângă lăutar.

pMai repede! îi striga, să-i arate că ea e mai tare, şi Anghelache nu se lăsa de loc.

Plesniră două corzi la vioară, ţiganul vru să se oprească, dar Zorina îi făcu semn să-i zică mai departe.

Copiii, aşezaţi pe pământ, îl priveau.

Se rupse însă arcuşul ţiganului şi trebuiră să se oprească din joc: Anghelache, galben şi fiert, şi Zorina, roşie şi urezând.

Pământul era alb. Nu mai avea suflet, trăgea să moară,

obosit şi ars de căldură. Bălţile pieriseră în aer. Rămăsese doar nămolul, zbârcit, crăpat adânc şi des, gronţuros. Cerul era uscat. Păunică se uita la ei şi aştepta să se sfarme şi să cadă, albastru, peste lume.

— Mare secetă, mare, zise Sevastiţa, văduva lui Marcu Sdrapotă. O să murim leşinaţi de foame, C câinii, pe lângă garduri.

— N-o să murim, clătină din cap Ocheşel ăl bătrân, privindu-şi cei patru copii ce se ciorovăiau într-un dud.

— Dacă nu vrea pământu', murim, zise baba. Pământu' e mama noastră, e tata nostru, e mămăliga noastră, e apa, e groapa noastră, e laptele, slănina, vinu', sufletu', nunta, botezu', casa. Dacă nu vrea pământu', gata, el e moartea noastră. Mare secetă „mare!

— Omule, se auzi din casă un geamăt şi Ocheşe? i intră să vadă ce vrea nevastă-sa.

— N-o mai duce mult, zise baba. N-are puteri să ducă boala-n spinare.

— S-o ducă la spital, zise Păunică.

— Unde, că nioi ăia nu te ciocăne fără bani.

— Să vândă ceva.

— Ce? A mai vândut, şi degeaba. Ce să mai vândă? Uită-te-n bătătură la el, pustiu, ca pe drum. Nimic. Dai cu puşca şi strici glonţul de pomană.

— S-o găsi un doctor.

— Unde? Fratele lui Cămui, că e sătean cu noi, a crescut sub ochii noştri, nu vrea, da' altu' străin? Mare secetă, mare, îţi spun eu că-s bătrână şi m-au ştirbit iernile. Pământu' e mort, n-are nicio putere, şi dacă n-are el, omu' e mort.

— O mai fi şi-n alte părţi pământ, că nu s-o termina la marginea satului.

— O fi, da' pe cine-l doare de altul?

— S-or găsii unii!

— Cine? Cămui? Ăsta-ţi ia sufletul, că pământu' ţi l-a luat pe-o traistă de făină.

— Dacă oamenii-s proşti! De ce se lasă să-şi bată joc de

ei?

— Ei, decât să-ţi îngheţe limba-n gură şi să-ţi cânte lăutarii deasupra, mai bine înghiţi ce-ţi spune Cămui, dacă-ţi dă ceva, dar vezi că nu prea mai vrea să cumpere pământ. Se-nghesuiesc oamenii, dar nu mai vrea el. Noroc cu Zorina, aia cumpără, nu ştiu cui o semăna. Ea sparge şi drege toate târgurile, bat-o Dumnezeu s-o bată de fulfugă. Bine că nu te-ai încurcat cu dracu', muică, asta te-mbătrânea şi te băga-n pământ.

Ocheşel veni din casă posomorit. Strigă la copii să se dea jos din dud şi să plece, să nu-i mai urle prin bătătură. Păunică însă înţelese că lui Ocheşel nici nu-i prea convenea să mănânce copiii toate dudele din dud. Era mai bine să mai rămână.

— Ce vrea muierea? întrebă Sevastiţa.

— Nu vrea nimic. Zice numai c-o doare în burtă.

— Du-o la spital, îl îndemnă Păunică.

— O duc, zise Ocheşel. Hai şi-ajută-mi să-njug boii.

Baba intră în casă, iar cei doi bărbaţi în grajd. Scoaseră o pereche de boi cenuşii, plini de balegă, cu ochii obosiţi. De-abia îşi mişcau picioarele. Unul, când să treacă pragul grajdului, se-mpiedică, gata să cadă-n coarne, li înjugară. Scoaseră bolnava din casă şi-o puseră pe nişte paie în car. Boii răsuflau greu, deşi nu făcuseră un pas. Jugul îi făcea să privească în jos,

Când era să deschidă porţile, Ocheşel auzi im urlet de copil şi tresări. După glas era Oprică, băiatul lui cel mai mare.

— Ce-ai, mă? întrebă.

Oprică urla, mereu, ca din gură de şarpe.

Ocheşel merse în grădină urmat de Păunică, să vadă ce s-a întâmplat. Îşi văzu copilul vârât sub gard, cu capul în grădină la ei şi cu picioarele în grădină la Cămui.

— Ce-ai, mă, cu el? î'l întrebă pe Cămui, ce-l ţinea pe Oprică de-un picior şi-l lovea cu biciuşca peste fund. Ce-ai cu el? repetă, prinzând copilul de subsuori şi trăgându-l, să-l scape din mâna vecinului. Da-r acesta îl ţinea zdravăn şi-l

lovea peste fundul gol, că Oprică era îmbrăcat numai c-o cămaşă de cânepă, şi cămaşa, cum era ţinut cu picioarele puţin ridicate în sus, căzuse pe şale.

— Mă beşondreo – strigă Păunică la Cămui – lasă copilul în pace, că săr gardu' la tine şi te trăsnesc c-un par de-ţi sar scântei din cap.

— Pe mine, mă? se înfurie Cămui, lăsând piciorul copilului şi dându-se mai aproape de gard, în dreptul lui Păunică. Pe mine mă trăsneşti tu? Nu te uiţi la tine, că-i numai cămaşa de tine? Să nu săr eu la tine şi să-ţi bag biciuşca pe gură şi să ţi-o scot printre craci!

— Tu, mă beşondreo, crezi că dacă eşti plin de osânză, mă sperii?

— Nu-mi zi beşondrea, că te fac să joci dindireaua cum îţi cânt eu!

— Asta s-o crezi tu! Beşondreo! Ţi-a intrat în pălărie că judeci tu toată lumea. Nu ţi-e pe la mustăţi să dai în copilu' ăsta?

— El să fure şi eu să mă uit la el?

— Ce-a furat? Te-a sărăcit?

— Ce-ai furat, mă? îl întrebă Ocheşel pe Oprică, ce plângea cu sughiţuri, ştergându-şi nasul.

— Ce să fure, vezi că are ceva la el? N-are nimic, dse Păunică.

— N-are, că i-am luat-o. A vrut să fure traista din botu' cailor. Plină cu boabe de porumb. Ia caută-l în gură, caută-l.

Ocheşel îi deschise gura copilului şi găsi vreo zece boabe de porumb, sparte, măcinate aproape.

— Şi pentru asta trebuie să-i frângi oasele? nu se lăsă Păunică.

— Fac ce vreau, aia e, ce te bagi? Eu mă-mpac cu vecinu' meu, uite, chiar acuma-i dau un ciurel de făină şi mă-mpac. Zorino – strigă el – adă un ciurel de făină!

Nevasta nu întârzie mult. Ocheşel primi ciurelul de făină peste gaird şi mulţumi frumos, apoi mângâie creştetul copilului.

— Ce s-a-ntâmplat? întrebă Zorina.

— Nimic. Domnu' tovarăş de la comunişti vrea să-i dea un sac de făină lu' Ocheşel.

— Asta? făcu femeia. N-are ce să-nghită după apă. Da' să mai dea la alţii.

Păunică plecă de lângă gard. În curte văzu că Ocheşel îşi dăduse nevasta jos din car. Voiau să facă mămăligă şi să mănânoe. Ceilalţi fraţi îl priveau pe Oprică, ce încă mai sughiţa, ca pe un Dumnezeu. Păunică plecă, să nu stea la mămăligă.

A doua zi dimineaţă, înainte de a pleca Ocheşel cu nevasta la spital, Licu, cel mai mic dintre fraţii lui Oprică, fu prins de Cămui furând traista de boabe de la botul calului şi fu bătut zdravăn. Licu plânse, şi după aceea aşteptă ciurelul de făină, dar nu mai primi nimic.

Dimineaţa nu ne mai trezesc cocoşii. Ne trezim singuri, cocoşii au uitat să cânte. Dacă mai vezi unii, scărmănaţi, vai de penele lor pe care le mai au, parcă-s arse. „Parcă-s jumuliţi de vii, cum să le mai ardă să oânte dimineaţa?'1 se întrebă Ion ăl Mare, privindu-şi singurul cocoş ce-l mai avea în curte. Un cocoş la patru copii, faci foamea mai rea, nu merită să-i suceşti gâtul.

— Ioane! se auzi strigat.

— Care eşti, mă?

— Eu, Anghelache. Vino-ncoa'!

Ion ieşi la poartă şi-l găsi pe Anghelache Cămui ţinând caii de dârlogi şi pe Zorina în căruţă, deasupra sacilor plini, stând pe baniţă.

— Ce-i Anghelache, oe v-a apucat aşa de devreme?

— Vinzi pogonu' sau plec mai departe? se auzi vocea Zorinei. N-avem timp, ne-aşteaptă alţii.

— Păi, ştiu eu…

— Da' cine vrei să ştie, tata? zise Zorina batjocoritor. Deschide poarta, că tot îl vinzi, oe eşti prost, vrei să-ţi întinzi pielea copiilor la soare? Deschide, Anghelache, tu poarta, că Ion nu prea mai are ce-i trebuie bărbatului.

Anghelache deschise poarta, nu mai aşteptă să zică Ion da sau ba, şi Zorina băgă căruţa în bătătură. Sări jos de pe

saci, ţinând la subsuoară registrul cu coperte verzi în care scria cu creion chimic socotelile, deschise într-un loc ştiut de ea şi-i spuse lui Ion să semneze. Actul de vânzare îl făcuse de-acasă, mai trebuia să-şi scrie omul numele sau să pună degetul. Cămui şi nevasta luaseră de dimineaţă casele la rând: casa şi pogonul cumpărat. Lăsau fiecărui vânzător câte-un sac de porumb şi plecau mai departe, se grăbeau să nu-i apuce căldura.

— Iscăleşte, zise Zorina, întinzându-i creionul muiat în gură. Colea, îi arătă. Anghelache, ia sacul în spinare şi du-l omului în tindă, ce mai aştepţi?

Ion iscăli, şi Zorina, câtă vreme bărbatul ei pleca spre tindă cu sacul, se lipi de Ion şi râse, i se uită în ochi şi iar râse. Ion era lat şi înalt cât o poartă. Slăbise el, dar de făcut mai mic nu se făcuse. Când se înapoie Anghelache, îi văzu lipiţi şi tuşi, dar nu zise nimic. Se încruntă şi apucă de dârlogii cailor. Nu-i plăcea să se ia la harţă cu omul, în curtea lui, şi mai ales cu Ian. Îi părea rău însă că-i dusese sacul în tindă.

— Dacă mai vinzi ceva să ne spui, zise Zorina, plecând după Cămui. Acuma, cât mai avem şi noi, că de s-o isprăvi, amin. Gândeşte-te la iarnă, acuma o mai duci cum o mai duci, mai mănâned verdeţuri, fără cocoloş de mămăligă, dar la iarnă ce-o să-mbuci? Că pământu1 nu dă nimic, e sterp ca o muiere trecută. Şi voi sunteţi graşi ca răsteiele, parc-aţi fi ieşit din spital, parcă tot satu’ ar fi ieşit din spital.

— Parcă tot satu’ e un spital, râse din drum, bucuros de oe spune, Anghelache.

Zorina plecă mai departe cu bărbatu-său, la altă casă. Înainte de-a bate la poartă, femeia se răsti la Cămui. Din vârful căruţei.

— Îl văzusi? De ce nu-i sări şi în cap? De ce, mă prăoăditule? Pune mâna pe muierea ta şi-i spune să se-ntâlnească la noapte cu ea, şi tu taci, te faci că nu vezi, că n-auzi!

— Vrei să mă cert cu el, să nu mai vândă nimic?

— Dar la mine nu te gândeşti, crăcănatu’ dracului, că mă

faci de râs. Mă lasi să pună toţi nenorociţii mâna pe mine. Eu vrei să le dau în cap cu ceva, eu vrei să mă cert cu ei. Nu tu?

— Ei, lasă, lasă, că nu ţi-a făcut nimic, căută s-o împpce bărbatul.

— Nu mi-a făcut că n-avea cum, că erai tu acolo, da' de-mi făcea, tu nu-i ziceai nimic, de mine te luai, pe el m'ci nu-l vedeai, nu te-ar mai vedea soarele, păcătosule, zise femeia şi se făcu că plânge.

— Ia taci, fă, din gură, de dracii tăi am eu treabă acuma? Dă-te jos din căruţă, nu mai urla, că ne prinde căldura pe drum.

— Bine, mă dau, zise ea şi se întristă puţin. Nu-i reuşise planul. Cămui nu se supărase, n. U strigase şi nu se luase la ceartă cu Ion ăl Mare. Se temuse de el.

— Te temi de el, îţi joacă în spinare cămaşa de frica lui, vorbi ea, să-l înfurie. Şi acuma mori de frica lui, când numai pielea e de el, şi acuma când tu eşti tartorul dracilor în satul ăsta. Nu eşti bun de nimic dacă ţi-e frică de oameni, aşa n-o să faci niciodată ce vrei cu ei. Numai o dată a fost ceva bun de capul tău, zise ea, drăgăstoasă de data aceasta, lovindu-l cu palma peste fund. Numai în cimitir când l-ai cumoărat pe socru' lu' Costaiche ai avut şi tu o ţâră de curaj. Aşa, dacă i-ai lua tare, n-ar mai zice nici unu' nimic, ar răm. Îne prostiţi şi-ar face cum le cânţi tu. Da' eşti de baligă, Anghelache, degeaba ai chimiru' gros.

Omul întârzia să vină la poartă şi Zorina îi vorbea mai departe lui Anghelache, aţâţându-l, lăudându-l, scăldându-l în ape reci şi-n ape calde.

— Atunci, da, ai fost bărbat, da' acuma, cu Ion, nimic, brânză. Atunci şi pe drum cu Costaiche, când v-aţi târguit, atunci erai om. „Nu face douăzeci de băniţi ziceai. Nici zece nu face.” „Ba face”, căuta să spună şi el ceva, Costaiche, să nu tacă din gură. „Un om mort – ziceai – nu-i bun nici de plug, nici de secerat, nici de mâneat, nici de nimic, nu faci nimic cu el, numai te-ncureă, nu merită zece băniţi. Le-arunci în vânt, de pomană, eu le-arunc, ţi le dau ţie, dar nu

zece, că-s prea multe, şapte îs de-ajuns.” „Şapte, bins”, zicea omu’. „Şapte nu, nici şapte, cu şapte iei brazde multe de pământ, o avere, şi mortu’ nu-i avere. Cinci, mai multe nu-ţi adu”, ziceai. „Mă române – strigai – vino-ncoa’!” Dar cu Ion ai fost de paie, zise batjocoritor muierea. De ce nu te-ai luat de sufletu’ lui?

Anghelache nu-i răspundea, ştia el de ce se făcuse că nu vede. Ion putea să-i spargă capu’, să-i rupă vreo coastă dacă-şi ieşea din fire. Asta-i trebuia lui acuma când avea atâta de lucru?

Dar Zorina asta voise să se întâmple şi de aceea era supărată. Tare i-ar fi părut bine să se lege bărbatu-său de Ion. Dar nu-i reuşise planul. Cum nu-i reuşise nici în cimitir. Crezuse atunci că oamenii nu se vor lăsa călcaţi în picioare, se vor mi’ierbânta şi de necaz că el îşi bate joc de obiceiuri, şi de ei, şi de morţi, îl vor zdrobi puţin în picioare. Aşteptase atunci cu sufletul la gură, la poarta cimitirului, să-d vadă repezindu-se la el, dar ei rămăseseră înspăimântaţi. Şi Costaiche era prea nenorocit. Şi popa se temea de Anghelache şi mai ales de doctorul Porfiriu Cămui, aşa c-a tăcut ca popa şi a plecat prin salcâmi, suflând în cădelniţă. Oamenii s-au temut de el, erau şi prea flămânzi ca să se-apuce la bătaie şi năpăsători, dacă l-au auzit pe Costaiche dând înapoi. Numai Păunică n-a vrut, dar singur n-a putut face nimic.

Se supărase Zorina foc atunci. Nu vorbise cu nimeni, nici eu Păunică. Înainte, fusese sigură că nu va ieşi întreg Anghelache din cimitir. Şi acum la fel păţise, cu Ion. N-avea nimic cu Ion, nici nu-i fusese vreodată drag de el şi nici Ion nu dăduse vreodată semne c-ar avea ceva cu ea. Dar chiar dacă ar fi avut, Anghelache n-ar fi zis nimic, n-ar fi apărat-o. Nu-i păsa decât de ce cumpăra. Poate ştia el că oamenilor nu le mai arde acum de dragoste. S-au uscat. N-au putere, n-au foc în ei. Nici bărbaţii, nici muierile. D-aia nici nunti nu se m-ai fac. Au uitat oamenii nunţile, au uitat să mai meargă noaptea prin sat. Se culcă seara. Fetele nu mai ies pe la porţi şi băieţii nu le mai’ fluieră. Totul a murit, seceta

a făcut să fie linişte noaptea prin sat. Ştia asta Anghelache, poate de aceea nu s-a repezit la Ion. Ştia că nu le mai arde josenilor de dragoste, că nu mai fac copii. În vara asta şi în anul trecut nicio femeie nu alăpase copil. Secetă. „Dar am să ţi-o coc eu, Anghelache", oftă muierea şi intră în curte după bărbat.

Tocmai atunci trecu Păunică pe drum. Îi văzuse pe Anghelache şi pe Zorina mergând din casă în casă şi se ducea la Ion ăl Mare să vadă dacă şi-a vândut şi el ceva pământ. Erau prieteni vechi, făcuseră armata împreună. Se supără când auzi că luase un sac de porumb.

— Nu vezi că-şi bate joc de tot satu', ce dracu', n-ai ochi în cap?

— Ba am, da' am şi copii, vrei să moară de foame?

— Cum au dus-o până acum, o mai duceau ei.

— Am ajuns la blană cu făina, nu mai e nimic pe fundu' lăzii.

— Hai cu mine să cerem ceva, hai la partid.

— Crezi că ăia au? N-au nici ei.

— O avea cineva, să ne facă rost, doar n-o să murim şi să nu ne vadă nimeni.

— Au ăştia cu caseie-nalte, cine vrei să aibă?!

— Parcă la-mpărţirea pământului nu ziceai aşa, erai cu noi.

— Aia a fost altă poveste.

— Da' pe front ce-a fost? Când a fost greu, ai fost om, de oe nu vrei să vii acuma cu mine? Mergem la Roşianu, n-o să ne lase, îl ştim de pe front, a fost pe-aici la împroprietărire, n-o să ne lase.

— Pe tine n-o să te lase, că eşti trecut la ei, dar eu nu-s, n-o să-mi dea nimic.

— O să cerem pentru tot satu'.

— Nu ne dă, n-am mai fost?

— Atunci n-aveau, dar au spus că fac rost. Au spus să mai mergem, de ce nu vrei să vii?

— Du-te tu, eu am copii, şi-am vândut lu' Cămui pământ, şi dacă n-oi mai avea ce să le dau la copii, vând tot

pământul, şi casa, tot, numai să nu moară de foame.

— Şi pe urmă din ce-o să trăieşti? O să te bagi slugă la Cămui cu copii cu tot, toată viaţa? D-aia am luptat noi pe front, d-aia am luat pământu', ca să-l dăm înapoi şi să ne băgăm şi slugi? Lui îi convine, n-a fost pe front, l-a scăpat frate-său, doctoru', a zis că-i bolnav şi-a stat acasă şi-a făcut avere. Acuma vrei să ne băgăm ziuaşi la el?

— Îţi pare rău de Zorina, d-aia rm-l suferi tu. Că ţi-a luat-o. Dar nu-i el de vină, dacă nu zicea ea da, nu putea nici dracu' să-i pună căpăstru' în cap! De ce s-a dus după el?

— Lasă pe Zorina, treaba ei, nu-i bag vină, s-a dus, s-a dus. Vina e şi-a ei, şi-a lui tat-so, şi-a lu' mă-sa, şi-a lu' Cămui, ş-a mea, că n-am luat-o. Las-o pe ea, eu de Cămui îţi zic, să n-ajungem slugi la el, dacă ne vindem pământu'. Nu vezi că-l cumpără tot mai pe nimic? Frate-său are oameni, îi trimite prin ţară, aduc porumb, şi Anghelache cumpără tot ce vrea.

— Ea-l îndeamnă, ea e mai drăcoasă, nu ştiu ce-are de gând, că gânduri urâte nu zac în fruntea ei. Nu ştiu ce vrea, da' pe Anghelache cred că nu-l prea are la inimă. Ea vrea să fie stăpână. O s-ajungem slugile ei, şi ţie n-o să-ţi meargă rău, râse slab Ion ăl Mare.

— Atunci nu vii? Bine. Va să zică aşa am ajuns, îşi bate ăla joc de noi, şi noi nu vedem, prietenii mu mai sunt prieteni, se ceartă, mâine o să se mănânce între ei, dac-o să vrea Cămui. Asta vrea Cămui, să ne pierdem firea, ca atunci în cimitir, să ne încalece şi să are cu noi unde-o vrea. Aici e ca la război, degeaba te faci că nu pricepi, dacă-ţi pierzi firea, ai dat ortu' popii. Dacă lăsăm să ne cumpere cum vrea şi cu cât vrea, dacă nu facem nimic, dacă nu-i zicem nr. Mic, e rău de tot. Nu putem trăi fiecare singur. Dacă fiecare-şi vede de-ale lui, ne mulge Cămui cum vrea,

— Nu merg, degeaba te zbaţi, zise Ion. Mi-a spus Cămui că dacă mai merg cu tine şi mai mă ţin cu tine, nu-mi mai cumpără nimic.

— Bine, mă, zise Păunică şi plecă fără să mai zică nimic. „0 să treacă şi vremurile astea – gândi – n-o să ţină o mie

de ani.”

Plecă prin sat. Căldura dogorea. Nori nu se vedeau pe cer. Se pierduseră undeva la capătul pământuluî. Se uită prin curţi. Pustiu şi linişte. Pătulele erau goale, pline de păianjeni.

Păunică se opri în faţa casei lui Burzulea, tatăl Zorinei. Îl văzu pe acesta suit pe-un grajd, dând jos acoperişul de trestie. În curte, Anghelache aşeza trestia şi papura în căruţa goală, iar Zorina dezlipea frunze uscate de pe trestii, le toca în mână şi le amesteca într-o troacă mare cu sare şi cu apă. Dădu boilor să mănânce din troacă şi boii mâncară.

— Boii ăştia-s nişte căzături – zăcea Anghelache – nu merită aproape nimic.

— Ţi-i luăm, tată, că tot n-ai ce face cu ei, iscăleşte colea, că-i vinzi. Îţi. Luăm şi trestia asta, iscăleşte colea, ţi-o cumpărăm, să nu zici că suntem oameni răi şi nu te vedem când eşti la strâmtoare.

— Da’ bine, Zorino – se înfurie bătrânul – ţie nu ţi-e ruşine pe la nas, îmi daţi numai bălegaru’ ăsta de porumb?

— Dacă nu-ţi convine, tată, poţi să-ţi iei boii îndărăt şi să-ţi pui trestia pe grajd. Găsim în altă parte de pomană.

— Nu ţi-e ruşine, stricato, că-s tatăl tău, să te târguieşti cu mine? Nu-ţi crapă obrazu’?

— Da’ ţie ţi-a crăpat vreodată, ţi-a crăpat când am zis eu că nu vreau oe vrei tu?

— Anghelache, taică, ziceai când ai luat-o pe asta că…

— Ale-au fost vorbe, ce s-a dus nu se mai întoarce. Ţi-a părut bine când m-ai dat după el, să-ţi pară şi-acuma, că te-ajutăm, zise ţâfnoasă Zorina.

— Păeătoso, n-ai nicio milă de…

— Tu ai avut milă vreodată?

— Nu m-asculţi, fă?

— Tu m-ai ascultat vreodată?

— Păcătoaso, n-ai nicio milă de…

— Ce vrei, mă? întrebă Zorina. Pe cine cauţi?

— Pe Zorina, zise liniştit Păunică. O caut pe Zorina.

— Şi n-o vezi, nu mă vezi?

— N-o văd, zise Păunică. Unde e Zorina? întrebă el pe bătrânul Burzulea, oe stătea pe grajd, c-un braţ de papură în mână.

— N-o vezi, ce, eşti chior? zise bătrânul.

— N-o văd, răspunse Păunică, apropiindu-se de şoprul unde stătea carul bătrânului, pe care încă nu-l cumpărase Anghelache.

Păunică văzu coasa agăţată după o grindă.

— Creşte rugina, zise. O să mănânce. Coasa, zise.

— Ce-ai, mă, eşti nebun? întrebă Anghelache.

— Ce-ai, mă? se apropie Zorina, înspăimântată puţin.

— O fi înnebunit de foame, vorbi Anghelache.

— Pe cine cauţi? îl iscodi Zorina.

— Pe Zorina, nu ştii unde e? se uită Păunică la ea.

— Ehei, s-a măritat, nenorocita – zise de pe grajd Burzulea – s-a dus dracului Zorina pe care-o cauţi tu!

— Ce te doare? întrebă Zorina. Capu'?

— Nimic, zise Păunică. Nimic.

— Îl doare burta de foame, râse Cămui. E nebun. Lasă-l, fă, în pace, încarcă cu mine trestia asta, că ne-apucă sara.

— Asta nu te-a uitat, fă – zise Burzulea – nu te-a uitat cum m-ai uitat tu pe mine. Şi cum m-ai uitat tu, Cămuiule! Crucea dumnezeului vostru! strigă bătrânul, aruncând un braţ de trestie în ei. Ieşiţi afară din bătătura mea, că vă tai pe-amândoi! M-aţi înşelat!

— Ia stai acolo, boşorogule, se răsti Cămui. Ce, eşti beat, te-a-mbătat soarele de cap? Ai ameţeli ca ăsta? Aţi înnebunit toţi! Cine te-a-nşelat? Tu te-ai înşelat singur, dac-ai crezut cine ştie ce prăpăstii.

Dar bătrânul era prea pornit, aşa că Anghelache şi Zorina nu aşteptară să se dea jos de pe grajd. Plecară, dând bice cailor. Luară numai trestia şi papura, acoperişul grajdului, boii îi lăsară. Bătrânul, după ce-i petrecu o vreme cu înjurături, se apropie de Păunică binevoitor:

— Ce-ai, taică, eşti nebun?

— Nu-s nebun, zâmbi Păunică.

— Atunci de ce ziceai c-o cauţi pe Zorina?

— Pe ea o căutam, săraca, Ea cred că ’e nebună, nu eu. Am întrebat de ea ca să-i arăt că mai trăiesc. Şi că mai trăiesc şi alţii care-o ştiau altcum.

— A-nnebunit-o averea! De ştiam eu…

— Tot o dădeai după Cămui. Nu zi nu!

7

Anghelache vorbise cu zece oameni să vină şi să-i ajute ia descărcatul griului din vagon, li chemase acasă la el, să ia o gustare înainte de a merge la haltă. În loc de zece, se pomenise cu douăzeci, Da şi cu vreo câteva femei. Îi lăsă pe toţi să intre în curte şi-i strigă Zorinei să le aducă ce le pregătise la bucătărie. Oamenii se aşezară care pe unde, pe lemne, pe scaune ori pe pământ. Zorina veni cu un castron mare, verde, şi le împărţi la fiecare câte o clătită.

— De care preferaţi – îi întrebă Anghelache – cu brânză ori cu magiun de prune?

Ei se aşteptaseră la altceva. Calul de dar nu se caută în gură, aşa că se mulţumiră cu ce le dădu Zorina şi tăcură. Anghelache aduse şi o damigeană cu cinci kile, plină cu ţuică de dudă, mai apoasă şi acră, bună să nu-ţi ia minţile. Oamenii îşi clătiră gurile cu ţuică, trecând damigeana din mână în mână. Limbile se aprinseră oleacă şi unii înghiţiră mai îndesat. Vorba se încinse şi parcă toţi uitaseră că trebuiau să plece la haltă. Anghelache avea oamenii lui, tocmiţi, aduceau grâu de prin alte părţi, unde pământul rămăsese mai verde. Ion ăl Mare îi ştia, şi îi ştia tot satul. Anghelache le plătea drumul, le da saci şi fixa preţurile, cu cât să cumpere baniţa.

— Ioane – îl chemă şoptit Zorina – fă-te încoa’!

Ion se ridică greoi şi plecă pe urmele ei în bucătărie. Femeia îi arătă cu capul un scaun şi-i puse în mână o strachină cu fasole neagră, aburind. Mai erau încă vreo şase inşi, învârteau lingurile ca lupii, de parcă se temeau să nu sie răzgândească Zorina şi să le ia fiertura din mâini, ori să intre Cămui şi să dea cu ochii de ei. Ion începu să mănânce rar, ca şi cum ar fi fost sătul de pui, privind în jur. Nu înţelegea de oe îi chemase Zoirina pe furiş, ce voia.

Nevasta ieşi în prag şi rămase acolo, să nu intre vreun nechemat. Cămui mai umpluse încă o dată damigeana cu vin şi norocea cu oamenii şi glumea.

La poartă bătu cineva şi, fără să i se deschidă, intră, dând bună ziua. Era un om înalt şi nebărbierit, cu faţa scobită. Părea făcut dintr-o creangă de salcâm uscată. Avea doi saci cu el, plini. Îi lasă jos, sprijinindu-se de ei. Ghici dintr-o privire care e stăpânul şi-i vorbi legănat, ca şi cum ar fi povestit despre altcineva. Era plecat de acasă de mult să cumpere porumb şi nimerise până acuma tot în locuri secetoase.

— Să vedem ce vinzi, zise Anghelache.

Moldoveanul desfăcu gura unui sac şi scoase din el un covoraş de lână şi anoi altul. Cămui strâmbă din nas. Omul deşertă amândoi sacii. Adusese cu el tot ce avea mai bun în casă, îmbrăcămintea lui de duminică sî-a muierii, pânză, covoare, fluierul copilului, o pereche de oo: nei noi, o mască de gaze rămasă din timnul războiului, câţiva bănuţi de argint, o icoană veche de lemn şi o măturică din pene de gâscă.

— Altceva n-ai? întrebă Cămui.

— N-am, răspunse omul, privindu-l stins.

— Cam slab, fără valoare.

— Am adus şi eu ce-am avut.

— Bea o gură de vin, îl îndemnă Cămui.

— Vă mulţumesc, nu pot, înghiţi el în sec şi se feri, de ruşine să spună că nu mâncase nimic. Luaţi banii, sunt din argint…

— Cu banii nu faci nimic azi, vorbi Anghelache şi dădu să plece.

De fapt, i-ar fi luat. Însă moldoveanul pleca, nu se mai întâlneau niciodată. Altceva era cu un om din sat, îl aveai la mână oricând. Trebuia să-ti fie recunoscător că l-ai scos de la înec, pe vremea secetei.

Bănuţii erau de argint, buni, marfă fără acte, nu te poate lua nimeni de căpăstru pentru ei, de unde, de când âi ai – banii se plimbă, azi la mine, mâine la tine, la cel cu sticla în

mână. Erau mai buni decât pământul, dar oe folos, moldoveanul se ducea pe unde a venit, ân drumul lui. Pământul ce-l lua il lua cu martori şi cu jurământ, nu prea avea chef să-l treacă pe tot la primărie, ân acte. Auzise el că asta nu prea îşi dă bună ziua cu legile. Erau mai bune lucrurile şi banii, mai ales ăi vechi, de argint, sau cocoşeii. Dar moldoveanul era moldovean.

— Nu pot, omule – âi spuse – îmi pare rău.

Venise şi Ion ăl Mare din bucătărie şi toţi âl priveau pe necunoscut cum îşi înghesuie parcă ruşinat lucrurile în sac. Ion se aplecă şi îi ajută. Se vedea în locul lui, între oameni străini. Din tot ce avusese mai bun acasă nu cumpăra nimeni nimic. I s-ar fi rupt sufletul să vândă fluierul mic, al copilului, dar voia să-l vândă şi nu-i da nimeni pe el nicio strachină cu făină.

— Ce se mai aude în lume? âl ântrebă Ion, să vorbească ceva, să nu mai rămână între ei tăcerea ce-i apăsa pe toţi ca o brumă grea.

— Prin unele sate s-au pus de mult primari noi, oameni mai de la marginea satului... La voi cum e?

— Zicea că-l pun pe unu'... Păunică... Că ăsta de-acuma nu ţine cu sufletul nostru, tot ce-i cântă ăi graşi, face.

— Ia terminaţi cu masa – zise Cămui – plecăm la gară.

— Au adus şi porumb în unele locuri, şi peşte, în butoaie... un soi de-i zice heringi.

— Şi la noi au adus câte ceva, zise Ion. Numai că mai trebuie să scuturăm şi pe-aici ce mai este prea îngrămădit, să nu se strice.

— Unde-ai făcut frontul? îl întrebă moldoveanul.

— Şi-n vale, şi-n deal, şi la ruşi şi cu nemţii. Şi acum, vezi, ne bate soarele ăsta uscat, dacă nu-l batem noi pe el.

Cămui ieşise cu căruţa pe poartă. Oamenii îl urmau, pe jos. Moldoveanul cu Ion ăl Mare rămaseră în urmă. Zorina îi ajunse şi îi opri. Scoase de sub şorţ un codru de mămăligă şi o oală cu fasole fiartă.

— Stai jos, îi spuse moldoveanului şi fugi în curte, Siă n-o vadă Cămui.

— Cine e?

— Nevasta borţosului – zise Ion – Dumnezeu ştie ce-i în capul ei, acuma trage hăis, acuma cea.

— Caru’ de dă dintr-un şanţ în altu’ n-ajunge bine-n târg. Arată femeie de treabă, şi voinică. Lemn bun. Să nu-l facă ţăndări tâmplarul. Afurisită vreme, omule, vremea asta uscată… Până vine ploaia, multe locuri o să rămână sterpe. Şi să vezi când om ara, o să ne scoatem sufletul…

Moldoveanul mai mult vorbea decât mânca. Isprăvi şi se şterse la gură cu mâneca. Oala o puse pe pământ lângă curte. Zorina ieşi ca din întâmplare şi plecă cu ea în bătătură şi nu schimbă cu oamenii nicio vorbă.

**8**

Soarele a ieşit alaltăieri dimineaţa cu o dungă neagră la gene, semn de ploaie, dar n-a dat strop. Ieri a ieşit soarele iarăşi încercănat. Şi tot n-a picurat. Azi, la răsărit, iar avea, doliu, două dungi negre, peste brâu, dar nu plouă nici azi. Uite încolo, pâclă de ploaie, dar nu-i decât căldură. Nici semnele nu mai sunt bune. „O să ne aprindă arhanghelii, o să ardă pământul11. Bodogănea baba Safta pe scară, singură. Numai copiii o ascultau şi-o priveau cum se apleacă adânc şi se închină în faţa soarelui.

— Mai saltă-te, maică, mai sus că ne prăpădeşti, îi zicea soarelui, şi se închina lui. Dar soarele n-o auzea, şi dacă o auzea, n-o lua în seamă, dogorea mai fierbinte.

— Nu te mai închina atâta – zise Păunică – intră în casă şi mai vorbeşte cu muierea, lasă soarele, că nu se ia el după ce-i spui.

— Ba se ia, că are şi el suflet, vorbi baba, închinându-se încă o dată şi plecând spre bolnavă, să-i mai pună apă rece pe burtă.

Nevasta lui Ocheşel se văieta încet, nu mai avea nici glas să se vaiete.

— E moartă de mult – spuse Cămui unor oameni, pe prispă – moartă de slabă, se zbate sufletu-n ea, se loveşte de piept şi pieptu’ ei e uscat şi supt şi sună a groapă. Horcăie moartea în el. Nu mai scapă, săraca.

— Dac-o tăiau doctorii, scăpa.

— Ce să mai scape – se îndoi Anghelache – unde nu pune Dumnezeu mila, degeaba se bat doctorii cu capetele de pereţi. Cred că moare până la chindie.

— Nu moare.

— Moare, pun rămăşag pe orice că se duce. Nu te uiţi la ea, numai cuiele o mai ţin vie, oasele, altfel s-ar lăţi. Zorino, un' te duci?

— Până acasă, avem nişte lumânări.

— Lasă, ce, vrei să le dai de pomană? îi şopti Anghelache la ureche. Poate are Ocheşel, de ce să le strici tu pe-ale noastre?

— Doar n-ai de gând să mori? îl sfredeli nevasta. Nnai frică, îţi mai las şi ţie una, să nu plângi, zise ea şi plecă, fără să-l mai asculte.

Copiii lui Ocheşel, în tindă, stăteau jos, pe nişte saci rupţi şi goi şi îşi priveau tălpile. Aveau, de căldură, băşici pe tălpi. Le mângâiau, le spălau cu scuipat şi se lăudau cu de; ale cui sunt mai mari, ăla e cel mai deştept, ziceau.

— Duceţi-vă, mă, dracului, de beşici vă arde vouă acuma? se lua baba Sevastiţa după ei cu cârja. Aia îşi dă sufletu' şi ei…

Când aduse Zorina lumânările, sub şorţ, să nu le vadă cineva şi să se sperie de moartea bolnavei, se lovi cu şoldul de Păunică şi-i şopti printre dinţi, nu cu blândeţe, dar nici din răutate:

— Degeaba nu mă vrei. Păunică, eu tot a ta o să mor.

Dar acesta n-o luă în seamă. Ea se apropie de Ocheşel şi începu să-i spună ceva la ureche, răstit. Ocheşel nu voia în ruptul capului.

— Vinde, mă, boii.

— Nu-i vând, o ţinea într-una Ocheşel. Nu-i vând, şi gata.

Fusese cu nevasta la spital. Porfiriu Cămui, fratele lui Anghelache, o văzuse şi spusese că trebuie să fie operată de apendicită, altfel moare. Mersese la el ca la un om din sat, ca la un vecin. Ceruse bani doctorul, dar cum Ocheşel n-avea destui, îi spusese să-i dea lui frate-său pământ

pentru banii aceia. Pământ, Ocheşel nu prea mai avea, vânduse până acum două pogoane lui Anghelache. „Atunci să-i dai boii”, zisese doctorul. E uşor de spus să te lipseşti de boi, însă e greu al dracului. „O să-ţi dau altă dată bani”, îi zisese doctorului. Nu se-nvoise. Atunci îşi urcase nevasta în car şi venise cu ea acasă. Dacă avea zile, trăia, dacă-i mai dădea Dumnezeu, mai trăia.

— Vinde, mă, boii, îl bătea la cap Păunică.

— Nu-i vând. Vrei să murim toţi? Dacă vând boii, cu ce mai ar, cu ce mai grăp, cu ce mai muncesc? Dacă-i vând, murim toţi – şi eu, şi copiii. Am patru copii, dacă n-am boi în bătătură, murim toţi de foame.

— Te mai ajută oamenii.

— Nu te-ajută nima, care oameni? Porfiriu n-a vrut, nici Anghelache nu-mi dă ceva pe-mprumut, să nu piardă, nici tu nu-mi dai.

— N-am, de unde să am, că ţi-aş da.

— Aşa o să fie şi pe urmă, dacă-mi vând boii. Nima n-o să-mi dea, unii ca să nu piardă, alţii n-o să-mi dea că n-au de unde. Şi copiii mei o să moară.

— Uită-te, omule, îţi moare nevasta, lasă ce-o fi mai încolo.

— Dacă n-are zile, moare, dacă are…

— N-auzi cum geme?

— Alţii gem de foame, poate-i trece. Poate Porfiriu a vrut să mă-nşele. Poate n-are nimic muierea, o fi zis că are numai ca să-mi vând boii. Dar nu-i vând.

— Şi dacă moare?

— Mai bine să moară ea, decât să-mi moară toţi patru copiii, şi eu. Da’ cred că nu moare, poate n-are nimic.

— Ocheşel privea fix înainte şi faţa îi era de lemn. Nici Ion ăl Mare nu reuşi să-l scoată din apele lui. Nimeni. Baba Sevastiţa veni iarăşi între bărbaţi, parcă se simţea mai bine lângă ei, nu-i plăceau muierile. Începu să spună, fără să se tânguiască, rece, aspru, că n-a mai auzit de un ştie când un sfârâit de untură în tigaie, că gogoşelele nu mai stau grase, umflate, pe mese, şi oamenii nu mai chiui esc şi nu se mai

îmbată. Nu se mai bat, s-au uscat, parcă li s-au uscat şi inimile, şi asta nu e bine. Că dacă ţi se uscă inima, poţi să şi mori, nu mai eşti bun de nimic, decât de rele. Ajungi ca Anghelache, cu inima de iască. Peste inima lui n-a plouat niciodată, a ars-o numai seceta, goana după moale sub te. Nu mai e nimic în sat, mămăliga nu mai crapă de mare ce e, fusul nu se mai învârte, nu mai are putere să sfârâie, sapa nu mai dă din coadă, plugu' n-a mai sărit în car, a ruginit. Şi oamenii o să ruginească, dacă li se usucă inima ca lui Anghelache.

Oamenii o ascultau pe babă tăcuţi, pe gânduri. Deodată se auzi din casă, de unde era bolnava, un glas jeluind, aproape plângând. Era glas de bărbat. Anghelache Cămui vorbea cu nevasta lui Ocheşel şi se jeluia ca o muiere, cu lacrimi aproape. Unii se duseră să-l vadă, apoi o priviră pe babă cu un fel de neîncredere: Anghelache n-avea inimă de iască, plângea, îi părea rău de bolnavă că moare.

— Vecină, dragă vecină – se jeluia Anghelache

— Tu pleci şi pe noi ne laşi, laşi copiii pe drumuri, mici şi fără mamă, cine i-o mai spăla, cine i-o mai premeni, cine le-o mai da să mănânce şi le-o cârpi ţoalele? Pleci şi-ţi laşi bărbatu', tânăr ca un brad, îl laşi singurel, fără nevastă, fără ajutor. Of, of, of, vecina mea, tinerica mea, buna mea, blândeţea mea, iartă-mă, vecină, dacă ţi-am greşit, dacă te-am drăcuit, dacă n-am fost bun, că aşa e între vecini, te mai cerţi, te mai împaci, iartă-mă, draga mea, vecina mea. Dar e bine de tine, că n-o să mai înduri, că n-o să te mai zvârcoleşti, n-o să te mai chinuieşti, n-o să-ţi mai fie sete, nici foame. Buna mea vecină, draga mea, tu pleci şi pe noi ne laşi amărâţi, să te plângem, să nu te uităm, să venim la groapa ta şi să te tămâiem.

Anghelache plângea de-a binelea. Toată lumea se mira. Anghelache n-avea inimă de iască, îl lovise durerea în faţa celei care se zvârcolea pe moarte. Nu mai putea să fie nesimţitor, plângea şi el, ca oamenii. Şi poate-i părea rău lui Cămui, se gândi Ion ăl Mare, că frate-său n-a tăiat-o şi n-a vindecat-o. Şi poate se căia că nu-i dăduse el bani, fără

să-i ia boii lui Ocheşel. Acuma poate era târziu, nici dacă i-ar fi trimis vorbă lui frate-său că el plăteşte totul, ca un vecin, cu gândul că i-o răsplăti Ocheşel odată, nici aşa poate nu mai avea rost, era târziu. Până să ajungă la oraş cu carul, murea femeia.

Anghelache stătea la căpătâiul patului, mângâia femeia pe păr şi-i vorbea şi plângea. Ce om rău fusese Ocheşel, venise el cu nevasta acasă, se gândea Ion ăl Mare, venise cu ea în car, n-o lăsase la spital, nu vânduse nimic, venise cu ea, liniştit, ştiind c-o să moară. Era de piatră, el avea inima de iască, nu Anghelache, degeaba bodogănea baba ca o smintită. Anghelache plângea ca un copil, cu sughiţuri.

Lumea se uita la el şi-i venea şi ei să plângă de jale. Numai Zorina, rezemată de-un perete, cu mâinile încrucişate pe piept, era gata să urle de ciudă. Numai ea ştia ce-i în sufletul lui Anghelache. Toţi erau proşti, îl ascultau ca proştii, erau numai ochi şi urechi. Zorinei îi era ciudă că ei nu înţeleg nimic şi tac şi nu fac nimic. Nu se jelea Anghelache de milă, se jelea s-o facă pe bolnavă sigură că va muri, s-o facă să înţeleagă că nu mai avea mult de trăit, că e pierdută. Nu se gândea Anghelache nici la faptul că Ocheşel s-ar putea înduioşa şi i-ar vinde boii, nu se gândea decât cum să plângă mai bine în ochii bolnavei, să ştie ea că nu mai are nicio speranţă de trăit. Nu se gândea că bolnava ar putea să-i strige bărbatului să vândă tot şi să scape. Aşa de bine plângea, că chiar dacă bolnavei i-ar fi trecut prin minte să-şi roage bărbatul să vândă boii, s-ar fi răzgândit, convinsă că e prea târziu. Anghelache plângea cu hohote şi asta însemna că nu mai e nicio cale de scăpare.

Zorinei îi venea să strige: „Proştilor, nu vedeţi că-şi bate joc de voi? Nu vedeţi, atunci vă spun eu de oe plânge. De ce-l lăsaţi să pună mâna pe părul ei? De ce nu-i faceţi nimic?”

Tăcea Zorina, ştia că n-ar fi crezut-o nimeni şi n-ar fi câştigat nimic. Oamenii erau prea prostiţi, erau ca în cimitir.

Oamenii veniră şi a doua zi la bolnavă şi Cămui plânse din nou. Păunică îl rugă şi a doua zi pe Ocheşel să-şi vândă boii şi să-şi ducă nevasta la spital. Nu fu ascultat. Ocheşel o ţinea pe-a lui.

Oamenii veniră şi a treia zi. Cămui iarăşi se jeli la căpătâiul bolnavei. A patra zi bolnava îşi dădu sufletul. Ocheşel a rămas cu boii în grajd.

9

Pădurea era neagră, şi păsările cerului nu mai cântau. Dispăruseră undeva departe, nu se ştie unde, să nu le frigă soarele aripile în zbor. Nu mai -cântau. Şi tâmpul era pustiu, şi pădurea părea un cimitir.! Florile câmpului se ofiliseră deodată eu mărăcinii, sau poate nici un fuseseră flori în vara aceea, căci nimeni nu le văzuse şi nimeni nu le simţise mirosul.

Păunică mergea pe câmp şi nu vedea nicio floare; câmpul era alb, nu auzea niciun cântec, cerul era pustiu. Era cald de credeai că ia pământul foc. Că se aprinde şi arde, se aprinde de la soare.

Păunică mergea să povestească ce-i la el în sat, avea el prietenii lui, unii din război; mergea singur peste câmp şi se gândea că dacă ar primi cât de cât de-ale gurii pentru joseni, oamenii n-ar mai privi în pământ, nu s-ar mai lăsa călcaţi în picioare de Cămui, nu şi-ar mai vinde şi morţii, ar fi iarăşi prieteni unii cu alţii şi nu s-ar mai certa într-una şi degeaba. De sub sprâncene, privirile stinse cădeau peste câmpul mort. Capul părea că i se învâtrte. Cu gura căscată, uscată, respira încet, vorbindu-şi singur, încurajându-se să nu se lase doborât, să nu se culce jos, obosit, să meargă mai departe.

Trecu printr-o mirişte de anul trecut; miriştea îi frigea tălpile. Pe ţărână nici n-ar fi putut călca, parcă era o vatră încinsă. Mergea descheiat la cămaşă şi parcă auzea vorbele babei Sevastiţa trecându-i pe la urechi. „O să murim arşi de vii – zicea Sevastiţa – pământul o să se aprindă, şi aerul o să se aprindă, şi cerul, şi oamenii o să se prăpădească. Până acum – zicea Sevastiţa – dârdâia miriştea de ierbeturi,

acuma nu poate pune boul gura pe ea, că-i de foc, stearpă, numai paie arse, scrum. Mare secetă, mare – zicea baba – o să murim întâi de foame ş-apoi o să vină nişte arhangheli călări, o să vină plutind cu cai cu tot, caii o să aibă aripi, şi arhanghelii o să aprindă lumea cu lumânări lungi, şi lumânările o să le aprindă arhanghelii de la soare.” Era nebună Sevastiţa, cine mai crede azi în arhanghelii călări? Numai babele şi copiii.

Păunică mergea la partid să spună, să întrebe, mergea şi capul îi vâjâia de foame. Soarele îi ardea tâmplele, îl încovoia, dar el nu se aşeza pe pământr trebuia să ajungă în ziua aceea acolo, să ajungă cât mai repede. Vorbele babei îl urmăreau. Trecu pe lângă o baltă, dar balta nu mai era acolo, zburase în aer, rămăsese doar noroiul alb. Trecu pe lângă o turmă de oi. Ciobanii le tundeau, poate în fiecare zi le uşurau de lână, se gândi el, să nu le fie cald. Oile stăteau strânse una în alta, înghesuite, nu le puteau mişca ciobanii nici cu biciul, suflau greu şi parcă ar fi vrut să fie înjunghiate.

Păunică trecu pe lângă o pădure, dar nu simţi miros de pădure. Trecu pe un izlaz şi văzu mărăcini c-un strop de floare roşie în vârf, cosiţi şi făcuţi grămezi. Cineva poate voia să-i ducă acasă, să-i dea la iarnă la boi. Unii erau căraţi, le rămăsese numai locul. Grămăjoarele de mărăcini se ridicau tot din zece în zece paşi. Una, la im capăt al izlazului, fumega. Aerul vibra, se legăna în straturi puse unul peste celălalt, ca nişte valuri.

Păunică vedea ca prin ceaţă, aerul cald se legăna pe loc, ca un fum. O grămadă de mărăcini de la picioarele lui luă foc, întâi o floare roşie se aprinse, o petală de-un roşu veşted se făcu roşie, de-un roşu aprins, se mări petala, parc-ar fi crescut sub ochii lui, dar ea luase foc şi ardea. Toată floarea se aprinsese. Păunică o luă în mână şi văzu cum floarea de mărăcine se aprinde singură, din senin, de la soare, cum focul cuprinde iute tulpina şi-i frige degetele. O aruncă jos şi vru s-o strivească sub tălpile goale, o strivi chiar, simţind arsura, dar la două palme de picior văzu o

altă floare aprinzându-se, apoi grămada toată luă foc, luă foc şi grămada vecină, focul mergea din mărăcine în mărăcine. Grămezile ardeau fumegând, aerul se clătina, parcă lua şi el foc; nu, sigur, aerul nu lua foc, numai grămezile ardeau; dar părea că arde tot aerul.

La marginea izlazului, Păunică văzu trei inşi călări, aerul se legăna în jurul lor şi-al cailor şi călăreţii parcă zburau, păreau arhanghelii babei Sevastiţa. Păunică râse, nu puteau fi arhangheli; poate nişte ciobani mergeau la oile pe lângă care trecuse el. Se legănau în aer şi aveau în mâini lumânări mari, ca nişte arhangheli, dar poate nu erau lumânări, poate erau ciomege. Pe Păunică îl durea capul de foame şi călăreţii aceia fantastici se apropiau plutind prin aerul ce părea că luase foc. Nu pot fi arhagheli, alea sunt poveşti, gândi Păunică. Dar îşi făcu repede cruce, şi-l cuprinse frica; nu voia să ardă pământu', nu voia să fie arhanghelii babei, deşi ştia că nu pot fi arhangheli. Îşi făcu cruce şi voi să se apropie de călăreţi, să vadă dacă sunt ciobani sau nu, deşi ştia că sunt ciobani, dar călăreţii zburară spre altă margine a izlazului.

10

Câinii de-abia se mai mişcau, de lătrat nici vorbă, puteai să calci pe ei, nu te mai muşcau. Stăteau de pomană prin bătături, oricine putea să intre şi să plece cu ce voia. Dar nu se mai fura. Nu era oe. Şi de la cine. Doar unii, se spunea că era şi Cămui amestecat, şi negriciosul din cimitir, cel ce ajutase la săpatul gropii bătrânului, mai dădeau noaptea cu mătura prin casele oamenilor. Nu găseau nimic. Căutau aur. Găsiseră la început galbeni, îi luaseră şi din urechile muierilor. Ţineau bărbaţilor puşca pe inimă şi muierilor le rupeau galbenii din urechi, astupându-le gura cu pătura, să nu s-audă cum urlă. De la o vreme nu mai vedeai strop de aur, nici de boală. Nu mai purtau muierile, care aveau, galbenii. Îi pitulau în pământ, departe de casă, să nu poată să le ducă hoţii, sub puşcă, până la ascunzătoare. Nici bărbaţilor nu le spuneau, să nu poată vorbi dacă-i ameninţau hoţii. Nimeni nu ştia cine sunt hoţii,

toţi ştiau şi toţi nu ştiau. N-aveau probe şi n-aveau cui se plânge. Că dacă vorbeai de Cămui rău, te blestema şi popa în biserică. În fiecare duminică, la slujbă, popa vorbea de Cămui, îl lăuda ca pe Gristos, spunea o-a scăpat satul de la pieire şi oamenii ar trebui să-l asculte, că e om cu gânduri sfinte. Babele plecau acasă convinse, numai Sevastiţa tuşea şi vara în biserică şi nu se mai închina când se închina popa, ceea ce la anii ei e mare păcat. Nu mai stătea Sevastiţa cu babele în biserică, mergea în strana moşilor şi vorbea neîntrebată, şi când vorbea popa, îşi găsea ea ceva de şuşotit. Şi nu se închina, şi babele celelalte o credeau căzută în mâinile diavolului. Popa, duminica, îşi încheia slujba aşa:

— Ţine-l, Doamne, ani mulţi şi veşnici, nu-l îmbolnăvi, dă-i sănătate şi viaţă dulce robului tău Anghelaohe Cămui, că bun este dânsul cu oile tale, pre toate le preacinsteşte şi nu le lasă să sufere şi să moară. Şi iarăşi ne rugăm ţie, Doamne, să-i îngădui viaţă tihnită şi pace şi de la oameni cuvioasă ascultare.

Îl priveau babele pe Anghelache, ce stătea în strană, îmbrăcat curat, cu pantaloni negri, cămaşă albă, pantofi lustruiţi lună, cei primiţi de la fratesău. Se uita spre altar fără să se uite la popa, oe nu-şi dezlipea decât rar privirile de la el, ţinând în mână o lumânare groasă, aprinsă. Toată slujba îi ardea lumânarea în mână.

Nu-l puteau socoti babele hoţ ce vine noaptea şi-ţi rupe galbenii din urechi şi-ţi cotrobăie prin lăzi după cine ştie ce. Unii ziceau că-l văzuseră noaptea, dar nici ei nu erau siguri, şi de fapt aceştia -care spuneau că l-au văzut nu se ştia cine sunt. Nu era unul să se bată cu pumnul în piept şi să mărturisească deschis că l-a văzut. Umblau doar vorbe prin sat. Şi după vorbe nu-i bine să te iei. Îs bune de, au şi dreptate, dar când e vorba de Cămui, parcă e mai bine să taci, ziceau babele, să nu te bată Dumnezeu,

Păunică se gândea la toate acestea când se culcă în tindă, pe-o rogojină, cu mâinile sub cap. Calul îl dăduse unui vecin să-l ducă pe câmp, el era prea obosit să mai

plece din sat’. Venise pe la amiază din Dăila, cu camionul, făcuse cincizeci de kilometri în şase ore; camionul se tot strica, nu prea era bun motorul şi apoi trebuiau la fiecare fântână să se oprească şi să-i pună apă. Era cald, sfârâia motorul paircă ardea, şi când îi punea şoferul apă, părea că. Arde. De-abia ajunseseră, obosiţi ca vai de ei. În lada camionului i se păruse lui Păunică mai cald decât în sat. Stătuse tot timpul acolo, cu prietenul lui: cu omul ce venise la împroprietărire şi cu care făcuse războiul. Îi povestise ce mai era prin Joseni, poate a treia oară.

În sat descărcase camionul la el acasă. Câţiva saci cu conserve, şi restul, greutatea, porumb. Mai greu fusese descărcatul, aproape un chin. Parcă i se rupeau picioarele când pleca în spinare cu un sac. Acuma era frânt, parcă bătut, pisat cu maiul de bătut cânepa. Era mai obosit decât atunci când ajunsese în Dăila, după ce făcuse cincizeci de kilometri pe jos, înnebunit de soare, fără să se oprească, să nu adoarmă pe undeva şi să nu poată să se mai trezească. Mersese în neştire, nici capul, nici picioarele nu şi le mai simţise de la o vreme, însă nu se lăsase, îi dăduse bătaie mai departe. Acuma era mai obosit, dar somnul nu-i venea, era poate prea istovit ca să mai poată dormi. Se gândea că dacă adoarme, însă, până a doua zi la amiază poţi toca lemne pe el. Aşa credea.

Îi părea rău că nu poate închide ochii, somnoros, să uite tot, să nu-i mai vină în minte fel de fel de gânduri. N-avea chef acuma nici de baba Sevastiţa. Nici de Ion ăl Mare, nici de Cămui, nici măcar de Zorina. Îi părea rău că se făcuse atunci, noaptea, de râs, în faţa lui se făcuse de râs, că Zorina nu ştia. Ea crezuse că nu voise el. O dorea şi acum, cu ciudă. Oricât voia s-o alunge din cap, nu putea, venea iar, Zorina lui, fata care-T aştepta seara cu urciorul în poartă, să-i dea apă. N-o ierta pentru că se măritase cu Cămui, dar oe-avea să-i facă? Doar să o fure de la Anghelache. Lasă oare ea casă şi avere să vină după el? Acuma, când prinsese gustul pământului, şi al banului, şi al lenei? Nu-i mai ardea ei de plecat de la Cămui, cel mult l-ar

fi înşelat pe Anghelache, aşa, ca o aducere-aminte de el, Păunică. El ar fi vrut-o oricum, n-o putea uita. Şi dacă nu-l lua pe Anghelache de piept şi nu le striga josenilor mai tare în urechi că-s proşti şi se lasă întorşi pe dos de Cămui era pentru Zorina, să nu creadă ea că o face de ciudă. Odată şi odată tot trebuia să le spună oamenilor mai multe, totul, nu numai unora. Şi dacă Zorina s-o da pe brazda lui Anghelache mai mult, o să-i zică şi ei, ca atunci, în curtea lui Burzulea, taică-său. O să-i spună că pământu' ia uscat sufletu'. Pământu' ăsta albit de seoetă, uscat, făcut colilie i-a înnegrit inima, tot fugind după el să-l care în fiecare dimineaţă în bătătura lui Cămui.

Deodată, Păunică parcă auzi ceva. Trase cu urechea şi nu mai auzi nimic. „Mi s-a părut – se gândi – oboseala.” Şi atunci, pe drum, văzuse lucruri nevăzute, adică îşi închipuise, şi asta tot din cauza oboselii şi a foamei. Acum era amorţit de câtă greutate cărase, poate de aceea i se păruse că aude ce de fapt nu se auzea, liniştea, căci în sat era o noapte liniştită de vară. Dar tocmai când se convingea că se înşelase, simţi la ureche ceva rotund şi rece şi auzi un glas prefăcut:

— Nu te mişca.

Nu recunoscu vocea şi nici figura omului ce-i lipise ţeava puştii la tâmplă. Alţi doi inşi, îmbrăcaţi cam la fel, cu haine întoarse pe dos, în cap cu saci ca nişte glugi şi încinşi peste mijloc cu coji de tei, să nu-şi piardă sacii în fugă, intrară în casă.

— Ce vreţi? întrebă.

— Culcă-te, dacă vrei să mai trăieşti!

— Dacă nu vreau? întreabă iar Păunică, să-l facă pe omul cu puşcă să vorbească mai mult, să-i cunoască glasul.

— O să vrei, altfel o să dormi mai mult!

— Ce vreţi să luaţi?

— Ce-om găsi.

— N~o să găsiţi nimic.

— R Bine, bine, taci şi dormi!

— Fac ceva pe puşca ta – zise – să-l scoată dir. Ţâţâni.

— Stai mai bine cuminte.

— Eşti un prost, un târâie-brâu, aşa se fură? Nu te pricepi.

— Gura!

— Cine eşti de te prefaci aşa urât?

— Dormi!

— Bine, mă culc, dar când pleci să mă trezeşti., să-nehid poarta după voi.

— Lasă poarta.

— Ori aţi venit prin grădină?

— Culcă-te! îl împunse omul cu sac pe cap cu puşca în tâmplă, de două ori.

— Te pomeneşti că-i încărcată drăcovenia asta?

— Ha? Ăia nu mai termină de scotocit prin casă? strigă-le să nu-mi răstoarne casa de pomană.

— Culcă-te!

— Dacă strig?

— N-o să apuci.

— Atunci mă culc. Să mă trezeşti când pled. Noapte bună.

— Bine, bine, zise vocea prefăcută.

Păunică nici un se gândise să strige. N-ave» niciun rost. Ba poate că nebunul se ţinea de cur vânt. Nu credea însă că ar fi tras, îi era şi hoţului frică, se vedea că nu se pricepe, îi tremura pus»», îl pusese cineva, de bună seamă.

Păunică nu se mai uita la el, simţea cum îl cuprinde somnul. Parcă îi venea somnul de la picioare, cam ciudat, dar aşa era. Întâi nu-şi mai simţi degetele, apoi, genunchii, mijlocul, pieptul. Somnul se târa peste el, spre cap, amorţindu-l. Acuma era la gât, şi Păunică mai avu timp să râdă în sine, amintindu-şi încă o dată că hoţii erau proşti, n-aveau ce să găsească la el. Împărţise până seara tot porumbul şi toate conservele, şi lui nu-şi oprise nimic. Partea lui o dăduse lui Ion ăl Mare, că el tot era singur, n-avea cine să-i gătească, mamă-sa murise în timpul războiului, iar soru-sa se măritase în satul vecin. Tată n-avea de mult. Adormi buştean şi începu să sforăie

îngrozitor. Când se trezi, era la amiază. Uşile erau vraişte. Şi poarta de la grădină deschisă. Îi înjură că nu-l treziseră să închidă el poarta în urma lor.

Îl

Dorul o secase pe picioare, ca iarba, pe câmp, vara. Îi era dor de umbra de fag lată. Acolo, la poale de pădure, se întâlnise mai demult cu el. I-ar fi văruit drumul numai ân alb de-ar fi ştiut că vine măcar o noapte la ea. Trăia cu sufletul ascuns şi se usca, nu putea să scape de gânduri nici la horă, nici la masă, nici pe câmp şi nici în somn. Avea nopţile goale de somn şi se usca stând şi în pat, ca gutuiul pus pe bălegar, unde musteşte prea multă putere a pământului. Pe toate cărările ducea cu ea supărarea şi ştia că o s-o ducă până în pământ, el n-o să vină să i-o ia cu mâna de pe ochi. Zilele ei treceau ca prin mărăcini şi inimă nu-i mai rămăsese decât atâta cât să bată ca la om viu, încolo era arsă şi pierită ca cenuşa de paie. Degeaba avea minte şi vedea acuma totul, mai bine ar fi ars-o focul dacă n-o avusese mai demult, când plecase după Cămui. Ştia că n-o să se sature de Păunică până nu i-o bate ei, scândura în cuie, şi ştiind

0 apuca şi mai rău boala, de piept, şi o învârtea ca pe-o vârtelnâţă goală prin curte şi prin sat, fără niciun rost.

Ajunse aşa până lângă fântână de lângă dudul lui Ion ăl Mare. Oamenii o sleiau, doar-doar o învia apa din pământ. Dar săpau înăuntru ca într-o vatră de boabe, pământul era sfărâmicios şi uscat cu porumbul la semănat.

Păunică, într-un hârdău, era băgat în fântână şi nu

1 se auzea decât glasul, stins, cerând să scoată pământul afară. Oamenii traseră hârdăul şi goliră pământul pe marginea drumului: era alb şi âncins ca ţărâna friptă la soare.

— Dă-o-n pustie de treabă – âl auzi Zorina pe Ion ăl Mare – de-aici în şapte ani, de-o fi tot secetă, nu scoţi un fir de apă.

Priviră toţi peste ghizdul de lemn al fântânii şi nu-l văzură pe Păunică, parcă l-ar fi înghiţit negura. Zorina se sperie şi

spuse să bage hârdăul ânăuntru, să-l scoată pe om la lumină, să nu se spargă vreo vână de apă şi să-l înghită, ori să-l ducă la vale, pe sub pământ.

— Las’ să-l ducă, auzi ea glasul lui Cămui. Tot nu mai are decât trei zile de trăit.

Oamenii îl priviră cum îşi răsucea ţigara.

— Cum trei zile? întrebă Ion,

— Aşa a spus, vrăjitoarea, zise Cămui. Am fost la ea cu o treabă şi mi-a apus că e unu’ Păunică la noi în sat care nu mai are decât trei zile dezlegate ca să trăiască. Am venit uite-aeuma de la oraş, de la fratimeu, să-am dat acolo şi pe la vrăjitoare. Mai ştii, poate-l duce ana pe sub pământ, cum zise muierea asta a mea… Dacă el tot caută cenue…

— Trebuie să caute cineva apa. Zise Firaiche, invalidul, stând în cârji. Altfel o să ne prăpădim de sete, c-au secat toate fântânile, orăcăie broaştele în de şi-s pline de lintişoară.

— A mea nu e, îşi aprinse Cămui ţigara.

— A ta e fântână bogată de apă, continuă invalidul. N-o să ne lăsăm fără strop de apă, că mai uşor dai banu’ popii de sete decât de mâncare. Şi doar n-o să venim la tine să ne dai şi apă cu kila.

— Vezi să nu-ţi dau doi pumni, amărâtule. Te-am chemat eu să-ţi dau ceva cu kila? Poţi crăpa din partea mea, eu nu te chem.

— Cămui, ţi-ar putea fi pe la nas, sări Friţă, altul rămas fără picior în război. Dacă Firaiche stă în cârji crezi c-ai tu dreptu’ să-l împungi cu vorbele cum vrei?

— În loc de răspuns, Cămui îşi lepădă ţigara nefumată şi începu să râdă, bătând din palme, ca copiii.

— Ia uite, domnule – râse el – ce-am ajuns, să mă ia ciungii în tărbacă. Bravo, mă, nu mă mai leg de voi, că n-am de cine, zise cu glas schimbat şi-l pironi cu privirea, usturător, pe Ion ăl Mare ce se aplecase şi luase de jos ţigara aruncată de el.

Ion se făcu orb, aprinse ţigara şi-o fumă şi dădu şi altora să tragă din ea.

— Firaiche şi Friţă, dacă aveţi gura voinică, de ce nu vă băgaţi voi în fântână să căutaţi apa, de ce-l lăsaţi pe sărmanul Păunică să se prăpădească?

— Cum să se prăpădească? vorbi Firaiche. N-are cum.

— Ei, nu, omu' moare mai uşor decât îl fată mă-sa. Uite, ori de apă, dar de apă n-o să moară, că e gol pământul de ea, dar poate să-i cadă de sus o sapă în cap, ori o cântă, ori să cadă hârdăul cu el, când îl băgaţi înăuntru, ori să se rupă lanţu' când scoateţi ţărâna afară... Ce, crezi că vrăjitoarele mint? Nu mint, şi notaru', şi popa cred în de. Uite, notaru' i-a şi făcut formele de ducă lu' Păunică, a pus şi ştampila,
i le-a făcut de-acuma, că poate peste trei zile o fi plecat undeva şi nu vrea să rămână Păunică îngropat fără acte în regulă. Şi popa i-a făcut actele... uitaţi-vă. Mă!

Toţi căscară ochii, ca prostiţi, şi Cămui le puse sub nas două hârtii groase. Una era de la primărie, dată de notar, ştampilată, şi alta de la popă.

— Primăria comunei – citi Cămui pe sărite, numai ca să audă ei ce e mai important – primăria comunei... aşa... azi, 15... adică peste trei zile... a răposat... Aşa... Păunică zis... aşa... drept pentru care... şi aşa mai departe. Semnat, Negoiescu Ion... notarul. Şi ştampila... Da, iar popa l-a şters dintre credincioşi... uitaţi-vă.

Iscălitura popii îi îngrozi şi mai tare. Popa zicea şi el ca vrăjitoarele, înseamnă că nu mai avea nicio credinţă că se va îndrepta vremea.

— Da – zise Cămui – ori îi cade ceva în cap, ori poate îi dă cineva în cap cu ceva, cum îs oamenii înnebuniţi de foamea asta, se poate întâmpla. Eu îi fac pomana mare, să ştiţi, ca să nu creadă lumea că i-am fost duşman. Şi-i răsplătesc gras pe ăia de m-ajută să-l îngropăm ca pe-un creştin, îi scot din foamete. Sunt şi eu suflet, nu-s chiar câine, cum cred unii.

Păunică strigă d:. N fundul fântânii, dar nimeni nu-i răspunse. Toţi se uitau la Cămui, care se îndepărta fluierând. Zorina îi privi şi văzu că oamenii rămăseseră ca ursul pe vatră: ori săreau în sus, ca ursul, ori îi frigea

foamea. O pomană i-ar fi scăpat, le-ar mai fi lungit zilele.

Păunică iar strigă şi Zorina se apropie de fântână, să audă ce spune. Dar nu-nţelese nimic, atât o înspăimânta gândul că oamenii or să vrea să trăiască şi fără Păunică, şi unul o să scape o lopată, odată, ori într-o noapte o să-l nândească la colţ de drum... Şi ea ştia că nu fusese Cămui la nicio vrăjitoare, dacă nu cumva îi spunea vrăjitoare lui frate-său, doctorul.

12

Când e secetă sunt şocâţi mulţi, împuiază pământul, nu te mai poţi mişca de ei. Fug pe câmp, trec drumurile înaintea carelor, umplu magaziile şi pătulele, podurile caselor şi grajdurilor, chiţăie toată noaptea de ţi se urăşte şi te înspăimântă.

— Ăştia vor să ne roadă şi pe noi, bată-i crucea! zise baba Sevastiţa. Vor să ne roadă oasele. Pisicile nu-i prăpădesc. De la o vreme îi lasă în pace, nu le fac nimic când îi văd trecând la doi paşi înaintea lor. Ce mănâncă şoarecii, Dumnezeu ştie, că totul e pustiu.

Baba Sevastiţa zicea că şi-n alţi ani sunt şoareci mulţi, dar nu ies decât noaptea din găurile lor, să mănânce. Găsesc peste tot ce să roadă şi de aceea nu dau năvală şi ziua, în văzul oamenilor. Seceta îi scoate din pământ, după hrană. Dar se şi înmulţesc, să nu-şi piardă sămânţa. Şi împânzesc lumea, ca să nu se usuce în pământ. Prin case nu mai au ruşine, nuşi mai cunosc nasul. Îşi scot ochii din gaură şi te privesc cum mesteci, te privesc fix, îngrozindu-te. Dai după ei cu ceva, fug şi iarăşi vin. Când pleci, se suie pe masă şi cotrobăie prin oale şi prin străchini.

În casă la Ocheşel, pe masă, se-nvărteau ca într-o horă vreo zece şoareci slăbănogi, şi Oprică îi pândea de afară, pe fereastră.

— Miaaau, făcea el, şi şoarecii se opreau o clipă speriaţi, apoi continuau să caute, cu boturile în pământ.

Cum nu mai aveau de gând să plece, Licu şi Oprică, împreună cu ceilalţi doi fraţi ai lor, gemenii, intrară în oasă să-i bată cu ciomegele. Nu mai găsiră picior de şoarec.

Numai muşte. Roi. Bâzâiau de-ţi surzeau urechile. Înnegriseră pereţii, tavanul. De când cu seceta, muştele se prăseau la fel ca şoarecii, cu sutele, şi la fel cu purecii. Nu ştiai care neam e mai mare pe lumea asta, al şocâţilor, al muştelor sau al purecilor? De intrai în grajd, piciorul se făcea negru până să ajungi la iesle. De te urcai în podul grajdului să iei vreun cu din cuibarele găinilor, înnebuneai de păduchi de cloţă. Te râcâiai în cap toată ziua..

— Purecii, muştele şi şocâţii, de ăştia-i seceta! drăcuia baba Sevastiţa. Nu te mai poţi învârti de ei!

— Când e secetă, se face şi peşte mult în baltă, zicea Ion ăl Mare, că el bătea toate bălţile după o coadă de căraş.

— Până sunt bălţi, e peşte, că seacă şi rămâne peştele pe fund să-l arunci pe mal cu pumnii. Da' când o seca tot, gata, nici nume de peşte nu mai găseşti…

Era duminică şi oamenii tot de secetă vorbeau. Nu erau bucuroşi. Păunică se ridică de lângă Ion ăl Mare şi plecă acasă, fără să spună nimic.

Luă clarineta şi, cântând pe mijlocul drumului, se îndreptă spre locul unde se ţinea hora. Se oprea pe la toate porţile şi cânta, uitându-se prin bătături, trezind oamenii din somn, scoţându-i la porţi pe cei ce stăteau la umbră. Gâtul se umfla suflând în clarinet şi simţea un gol învârtindu-i-se în stomac. Cânta să-i cheme pe oameni la horă, să mai uite necazurile şi seceta, să joace, că nu mai jucaseră de mult şi poate şi uitaseră cei mai tineri să joace. Cântă pe toate uliţele, la toate porţile, până nu mai putu, până i se făcu gura aspră, de cretă. Bău apă şi nu se lăsă. Câţiva tineri, afară de copii, se luaseră după el şi zâmbeau. Le zâmbi şi Păunică, cântând mai înverşunat, să trezească tot satul, să-l dezmorţească. Avea un chef nebun să cânte, nu mai pusese clarinetul în gură din cimitir, când era să-l bage în pământ pe socrul lui Costaiche. Cânta simţind cum îl învăluie o mare bucurie, şi cu cât lumea ieşea mai mult în drum şi venea după el, se simţea mai bine, parcă mai tare, uitase de foamea ce-i ghiorţăia prin burtă, nici un se mai gândea să mănânce până seara, cum voise înainte, cânta

ridicând clarinetul în sus, ca un gornist. Cântă toate cântecele ce le ştia, apoi le luă de la început, şi când ajunse aproape de locul unde se ţinea hora, începu cântecul lui. Geamparalele, pe care-l învăţase de la un ţigan, îl cântă cu foc, poate mai bine ca oricând. Sigur mai bine, fu convins. Îşi aminti, zicându-l, de Zorina, de duminicile când juca împerună cu ea, pe vremuri, înainte de război, îşi aminti cum dormise plin de păduchi, cu Ion ăl Mare, în mantale, prin şanţuri, în timpul frontului, îşi aminti, cântând, cum se înapoiase în sat, cum înjurase şi nu mâncase două zile, cum îi venise să-i dea foc lui Cămui şi cum râsese de prostia asta, îşi aminti cum înjugase boii în dimineaţa aceea de martie, când ieşise tot satul pe câmp, la arat, îşi aminti totul, de când îl bătuse maicăsa mic, pentru că furase struguri cu nişte copii, îşi aminti totul, cântând, beat parcă, zâmbind mereu, nu se ştie cui, oricui, tuturor celor oe veniseră să joace, copiilor. Răsuflă uşurat de câteva ori, înainte de a cânta alt cântec, dar când suflă din nou în piculină, simţi un vârtej în piept, trecându-i prin trup, prin cap, un vârtej ce durea sub curea, o amorţeală, apoi nu mai simţi nimic, căzu în mijlocul drumului, chiar în locul unde se ţinea hora.

Lumea se strânse în jur, ţipând, unul luă clarineta şi o curăţă de praf, câţiva cerură apă. Zorina, care venise pe lângă garduri, cu Cămui, îi dădu pe toţi la o parte cu coatele, îngenunche, îi luă capul în braţe, apoi, fără să-i mai pese de nimeni, munte de muiere cum era, îşi trecu o mână pe sub genunchii lui Păunică şi alta pe la subsuori, îl luă în braţe, aşa lung, deşirat şi mort de slab cum era şi porni cu el pe mijlocul drumului înainte, nimeni neştiind unde.

Anghelache rămase trăsnit, ca toată lumea, dar Zorinei nu-i păsa, ba zbieră ea la cei din jur:

— Daţi-vă la o parte, ce-mi încurcaţi paşii? Duceţ-vă dracului! Anghelache, dă lumea din faţa mea!… Şi deschide poarta! îi mai spuse, arătându-i cu capul poarta casei lui Ion ăl Mare.

Păunică se simţi dus de un vânt, peste câmp, apoi parcă

ajunse într-o pădure de porumb, înaltă, cu spicul ţanţoş, cu drugile mari. O luă la fugă prin porumb, drugile îl izbeau peste piept, îi loveau fruntea, însângerând-o. Tălpile simţeau pământul ud, moale, gras. Fugea cât putea şi nu se mai sătura privind drugile cu dintâi mari, de aur, rotunzi, râzând la lună. Ploua peste câmp şi peste porumb, ploua cu găleata, udându-i părul şi făcându-i bine, şi parcă ar fi vrut să nu se mai sfârşească ploaia în noaptea aceea, să plouă tare, să nu se mai vadă nici lima. Porumbul era negru, crăpa de sănătate, drugile îl înghionteau, şi el fugea şi îi părea bine că plouă, bogat, şi că pământul e moale. Prea multă-secetă fusese, prea multă fusese şi în sufletele oamenilor, apa era bună, răcorea pământul, înviora inimile. N-avusese pământ decât puţin, apoi când căpătase, pământul se împietrise, se făcuse alb, sterp, dar nici aşa el nu l-a vândut nimănui, nu s-a vândut nici pe el, ştia că odată tot o să plouă, aşa ca acuma, din belşug, şi nori de ploaie, tot ca acuma, o să se bată cap în cap, acolo, departe.

Cum fugea, luă o drugă de porumb mai necoaptă, muşcă din ea cu sete, îşi înfipse dintâi în boabele moi. Boabele erau dulci, musteau, şi el muşca mereu şi râdea, şi laptele din boabe îi curgea pe bărbie. Văzu şi auzi o haită de câini lătrând ca în toamna aceea, când fusese mic, speriaţi, urlând cu ochii pe drugile de porumb, neştiind ce sunt. El muşca porumbul dulce şi râdea de bucurie auzind cum latră câinii, neobişnuiţi cu asemenea drugi, crezându-le cine ştie ce.

Când se trezi în casa lui Ion ăl Mare, Zorina îi ţinea pe frunte o cârpă udă şi-i dădea să bea zeamă de boabe fierte, apă în care fierseseră porumb. Copiii lui Ion, într-un colţ, mâncau boabe de porumb şi beau şi ei apă de aceea, lapte de porumb. Un câine lătra în curte. Auzindu-l, Păunică se înveseli în sinea lui.

— Eşti slab, zise Zorina, nici cald, nici rece. Slab ca o vrabie, îţi ies oasele prin cămaşă ca ciomagu' prin traistă. Nu ţi-ai oprit nimic din ce-ai adus cu camionu', parcă n-

aveai dreptu', zise aspru. O să mori de foame lâng-un gard!

Anghelache, auzindu-o, zâmbi pentru prima dată şi ieşi prin mulţimea de oameni înghesuită în curte, mulţumit.

Clopotele băteau într-una, bătuseră toată vara şi nu se tociseră, nu se spărseseră, tot mai băteau. Asurzind satul şi făcând să răsune dealurile. Mureau oamenii ca muştele, rămânea pământul fără suflare, de un da ploaia. Nici în cimitir nu mai era iarbă, unde e locul gras şi nelucrat, şi necălcat de copite, de drumuri şi de oameni. Trăgeau clopotele: bang-bang, şi Cămui cioplea lângă poartă o cruce înaltă. Se adunaseră copiii lui Ocheşel şi alţii lângă el şi-l priveau, că nu-l văzuseră niciodată făcând ceva, îl priveau cum asudă lovind cu barda şi se gândeau că până la urmă s-o îndura de ei, că l-au privit atâta, şi le-o arunca ceva de-ale gurii. Şi aşa în bătaie de joc, numai să arunce. Lor nu le mai păsa ce gândea el atunci.

Se opriseră la poartă şi invalizii satului, toţi patru, Firaiche, Friţă şi cei doi fraţi, copiii lui Românu'. Priveau şi ei crucea. Cămui o bătu în cuie, punând-o pe pământ şi încălecând pe ea, să poată da mai uşor cu ciocanul.

— Ce să-i faci – zise Cămui – pleacă omu' la drum lung, trebuie să-i lucrez lucru' ăsta ca lumea. Drum lung, nicio pasăre n-o să-i mai dea de urmă, ori să i-o ia înainte.

— A cui e crucea? întrebă Firaiche.

— Am şi eu un prieten, nu-l ştiţi? îi fac cu mâinile mele şi tronu', să aibă căldură şi să nu intre apa, să-l ude. Că poate o da ploi mari peste vreo cincişase ani. Tron de nuc îi fac. Ce, nu v-am arătat adeverinţa de la notar? E mai bine în pământ, la umbră, că n-ai nicio supărare, zise el şi rezemă crucea de gard, gata făcută. Scoase din buzunar un creion chimic şi scrise pe cruce, muindu-l între buze:.. Păunică. Mort în august, 1946. Să-i fie ţărâna uşoară”.

Veni şi Ocheşel ăl bătrân şi citi. Şi îşi făcu cruce adâncă.

— Afurisite vrăjitoare, zise el, convins. Afurisită siecetă, pe unde trece roade tot, şi rădăcinile, are dinţi de fier, de veveriţă şi de drac, omoară şi omu', îi roade întâi sufletu'.

— Tu ai copii, Ocheşele, zise Cămui. De 'moare Păunică,

te chem la pomană, trei zile ţin pomana. Auzi, Ocheşele, vino deseară pe la mine să-ţi dau un ciurel de făină şi să mai stăm la o vorbă, că suntem şi noi gard în gard, vecini!

— Vin, zise Ocheşel şi plecă.

Oprică şi frate-său îl priviră cum piere în curte ca o umbră, legănându-se. De când le murise mama, Ocheşel ăl bătrân îşi scumpise vorbele şi cu ei.

Cămui lăsă crucea la poartă şi se duse lângă magazie, de unde se vedea bine în curtea lui Ocheşel. Îl strigă, şi omul veni lângă gard.

— Lucrezi şi tu la fântână, zise Cămui. Ţi-am arătat aia de la notar… Aşa au zis vrăjitoarele. Se mută Păunică în casă nouă, fără uşi, fără ferestre, la umbră deasă şi adâncă. Eu îl îngrop pe socoteala mea, cu lăutari îl duc. Să nu ţi-o ia altu' înainte, Ocheşele* m-am gândit la tine, să nu rămâi în urmă…

— Cum să rămân? nu înţelese Ocheşel.

— Ce, strică zece băniţi de grâu?

— Ce băniţi?

— Mai gândeşte-te… Deci cade o sapă în cap, sentâmplă, că oamenii nu prea au puteri… Şi la înghesuială… Ţi-aş da chiar deseară două băniţi de porumb, da' cred că n-ai nevoie, ai făcut rost din altă parte…

— N-am făcut.

— Ei, poate ai nevoie… Mai gândeşte-te, ai copii mici, zise Cămui şi plecă.

Intră în magazie şi îşi umplu sânul cămăşii cu boabe. Veni în drum. Invalizii nu plecaseră şi nici copiii.

— Au rămas văile sterpe, se uită Cămui spre câmp. Şi se prăpădesc oamenii, dacă s-au dat cu comuniştii…

— Ce-au comuniştii cu seceta? întrebă Friţă.

— Au, că de-aia nu picură Dumnezeu. Umblă moartea din pom în pom şi roade frunzele, le înnegreşte, din nuc în nuc, din iarbă-n iarbă, de la copil la copil, trece pe sub prag, nechemată, intră-n casă şi se pune la masă, în capu' mesii, şi ia lingura a mare. Aşa spunea şi vrăjitoarea, şi aşa e. Din ăştia ce pier poate-o creşte iarbă grasă la vară, să fâşâie

coasa prin ea. Asta e pedeapsă de la Dumnezeu, să -moară ăia ce s-au dat cu comuniştii. Păunică de ce credeţi voi că-l ia Dumnezeu la el? Să-i lege gura, să nu se mai ţină de nedreptăţi.

— Aşa vorbeşti ca o babă, zise Firaiche. Păi are, crezi tu, cineva mintea aia să te-asculte? Te băgaşi în Păunică, nu-ncapi de el? I-ai făcut şi cruce, să râdă lumea de tine. Crezi că toţi sunt ca Ocheşel, să creadă în vrăjitoare?

— Ba şi eu cred, zise Românu' ăl mic.

— Şi eu, zise frati-său.

— Eu nu verau să moară – vorbi Cămui – doamne-fereşte, dar aşa e scris, aşa a spus vrăjitoarea. Mai are două zile dezlegate.

Şi Cămui băgă mâna în sân şi începu să arunce boabe la păsărele, în drum. Se repeziră vrăbiile şi graurii, fără să se teamă de oameni, să ciugulească. Anghelache aruncă din nou, multe, şi atunci se repeziră şi copiii. Adunau boabele din ţărână, le băgau în gură, le spărgeau între dinţi şi le înghiţeau. Se împingeau, se îmbrânceau.

— De ce-ţi baţi, mă, joc de ei? îi zise Firaiche lui Cămui.

— Eu?! Tu eşti nărod, Firaiche. Ce, n-are omu" drept s-arunce boabe la păsărei?

14

Ea stătuse lipită de nuc, văzuse şi auzise totul. Venise prin grădină, din sat, şi stătuse pitulată după nuc. Aproape i se oprise sângele când citise ce era scris pe cruce. Anghelache voia să le bage oamenilor în urechi că vrăjitoarea nu minte şi că el e om de suflet, de pomană îi face crucea. Voia să-i cumpere pe toţi, şi unul să-i ţină calea lui Păunică, ori să lase în fântână hârdăul peste el, să se rupă lanţul din greşeală. Oamenii voiau să mănânce, şi pământul n-avea ce să le dea.

Zorina începu să drăcuie pământul, stând lipită de nuc. Cămui mai aruncase boabe la copii şi nimeni nu zisese nimic. Firaiche zisese, şi ea se bucură. Era un om care n-avea să-l jupoaie pe Păunică, nici să scape lanţul din mâini. Pe copii era uşor să-i faci să caute prin ţărână, mai ales pe-

ai lui Ocheşel. Copiii fără mamă sunt ca merii din drum, poţi să-i baţi şi să-i rupi, că ei n-au cui spune. Şi Cămui avea inimă de pământ, nu-i păsa. Pe Zorina însă o bucurau vorbele lui Firaiche şi se uita la el ca la o nădejde vie.

Tocmai atunci Cămui se uită în bătătură şi o văzu. Ceva se răsuci în el. Se întoarse spre invalizi şi glumi:

— Lasă, mă, nu fiţi supăraţi voi d-asta… Vreţi să beţi o sticlă cu vin? Zorino, adă, fă, o kilă încoa', să dăm şi noi noroc.

Zorina plecă, convinsă că Firaiche n-o să bea. Dar bău şi el. Şi se chercheliră repede, că erau nemâncaţi. Şi atunci Cămui le spuse că le mai dă o kilă dacă fac ei, toţi patru, o întrecere, care o să ajungă mai repede lângă podul lui Ocheşel, o să ia o kilă în plus.

Cei patru se priviră nedumeriţi, dar Firaiche se ridică primul în cârji şi-i îndemnă:

— Hai, mă!

Zorina nu se mai uită la ei cum fugeau în cârji şi-şi astupă şi urechile. Cămui făcuse şi cu ei ce-i trecuse prin cap.

Îl auzi pe Anghelache pupându-l pe Firaiche – el câştigase, el ajunsese primul lângă pod. Zorina aduse vinul, îl întinse, dar nu se uită la nimeni. Ştia că nu mai e nicio scăpare, avea să-l mănânce pământul pe Păunică. Pământul, negrul, urâtul, ştirbul, pe cine încuia în el nu-l mai descuia, şi cine apuca să doarmă sub iarbă nu mai vedea vara şi iarna…

— Ce să mai facem? îl întrebă Firaiche pe Cămui. Hai să stăm într-un picior… Şi stătu, singur, bălăbănind cârja prin aer. Apoi zise: Frumoasă cruce are Păunică, şi râse.

Cămui îl bătu pe umeri şi plecă el în beci să pună vin şi să aducă şi ceva de-ale gurii.

Cei rămaşi îl priviră pe Firaiche.

— Ce-i, mă, te-mbătaşi?

— Lasă-l, lasă-l – zise Firaiche – să vedem cât poate el să-şi bată joc de noi. Să vedem până unde îi merg gândurile, mai zise şi se aşeză pe pământul încins, ştergându-şi

năduşala de pe frunte.

15

Aveau feţele arse şi crăpate. Semănau cu nişte urcioare scoase din cuptor. Obrajii păreau de pământ ars, plin de dungi, ca la urcioarele înflorate c-un vârf de cui. Stăteau toţi jos şi nu scoteau o vorbă, aşteptau. Paparudele jucaseră de pomană prin sat, stricaseră apa pe de. Nu se arătase nici măcar o zgaibă de nor pe cer. Cântase popa în biserică şi ceruse ploaie de la Dumnezeu după carte, dar degeaba. Se vede că nu era privit bine sus.

Baba Sevastiţa îi chemase în curte la ea. Îi lăsase sub dud, pe lemne, s-o aştepte. Oamenii se uitau la crengile înţepenite şi goale de dude şi înghiţeau în sec. Baba veni cu poala plină de troci, de căni de pământ, de ulcele şi de pahare cerute peste gard de la vecini. Înşiră pe pământ tot ce adusese şi plecă după cânta cu apă.

— Am să vă aduc să beţi! le zise, şi oamenii o priviră miraţi.

Copiii puseră şi ei mâna pe câte un trochiţ rămas fără stăpân. Baba veni cu canta plină şi-o aşeză în mijlocul cercului de oameni ciuciţi pe pământ.

— Beţi! le zise şi, ca să le dea curaj, băgă prima în cântă un pahar, îl umplu şi aşteptă.

Toţi făcură la fel şi baba zise, ciocnind cu ei:

— Noroc!

— Noroc de-ăl mare, răspunse Ocheşel şi ciocni şi el. Ulcica de pământ cu paharul lui Costaiche.

Apoi băură. Încet, umezindu-şi întâi buzele şi privindu-se. Înghiţiră o gură, tăcuţi, fără să lase cănile şi paharele de la buze.

— Oh, da’ bun îi! ofta de plăcere Ion ăl Mare, înghiţind primul tot ce-avusese în troc şi întinzând mâna spre cântă, să şi-l umple iarăşi.

Păunică bău şi el, ciocnind cu Licu lui Ocheşel şi cu baba. O întrebă:

— De unde cumpăraşi băutura?

— Am eu, ce, numai Cămui să aibă de toate?

— Dă-l în mă-sa de Cămui, se încruntă Costaiche, golind al doilea pahar. Nici la beţie să n-avem loc de el?

— Mă, ia nu vă întindeţi la pahare – le strigă Ocheşel copiilor – că vă ajunge damful, vă îmbătaţi ca nărozii!

Oprică şi Licu râseră şi-şi făcură cu ochiul, împrieteniţi. Baba Sevastiţa aduse altă cântă plină. În curte, pe poarta deschisă, veneau mereu bărbaţi şi femei, ca la nuntă.

— Îţi faci pomana, sau?… Întrebă o altă babă, scoţând de sub şorţ, unde-l ţinuse nevăzut, un păhărel verde, cu dungi roşiii. Şi-l umplu şi dădu noroc cu toată lumea.

— Bun… Plescăi ea din buze, aşezându-se mai aproape de cântă.

Vremea trecea şi oamenii prindeau chef de vorbă. Şi se ascuţeua limbile, golind căniţele. Unii începuseră să-şi toarne paharele pe cap şi pe piept. Dădeau noroc, ciocnind puternic cănile, mai-mai să le spargă, şi începeau să zâmbească.

Păunică trimise după clarinet. Ion ăl Mare începu să sughiţă, plin de apă. Broboane, broboane îi umpleau fruntea şi gâtul, degeaba căuta să le şteargă cu mâneca lungă a cămăşii.

— Nu eşti învăţat cu băutura, râse Păunică de el, ciocnind.

Feţele arse, ca nişte urcioare, zâmbeau strâmb. Costaiche se îmbătă primul şi se duse râzând în grădină, să se uşureze. Câinele babei se ţinea umbră după el, fără să latre, cu sclipiri calde în ochi. Costaiche îl privi cu milă şi dintr-o dată începu să plângă. Se rezimă cu mâinile de gard şi plânse aşa, sec, fără lacrimi, cutremurându-se ca apucat de friguri.

— Ce-ţi veni, mă? îl înghionti Ion ăl Mare, sughiţând. Na şi bea!

— Nu mai beau! urlă Costaiche şi se întoarse furios cu faţa spre cei de sub dud. Îl omor! îl omor! îl îngrop în pământ, îl calc în tălpi până iasă toată zama din el! îl guşoi!

— Lasă, mă – zise baba Sevastiţa – îţi trece… Te culci şi-ţi trece…

Costaiche se potoli ca prin minune, nu mai plânse. Îi privi pe toţi crunt, înspăimântat.

— Nu vă mai uitaţi aşa la mine! se înfurie din nou. Nici voi nu sunteţi mai breji!

— Ne-mbătarăm şi noi, zise Licu lui Ocheşel, cotind încoace şi încolo, dând din cap şi făcând ca oamenii beţi.

— Stai, mă, jos, îl apucă taică-său de cămaşă şifăcu să cadă în fund pe pământ.

— Noroc, ciocni Păunică, şi paharele se loviră de căni, sunând pline.

— Auziţi, mă – nu se lăsă Costaiche – sunteţi de câlţi!

— Vorbi bumb acu'…

— Şi eu sunt de câlţi, că… Ce mai! Da-l omor! Ala nu-i om, e dracu' în pielea goală! Şi noi stăm şi jucăm cum cântă el, că n-avem atâtea tărâţe în dovleac să-l luăm de izmene, cum au făcut ăştia din Năvodari cu Cămuiu lor, şi să-l atâmăm o ţâră în proţap, cu izmenele în sus, doar i-o mai veni mintea la cap! Nu, noi suntem… Ce mai! Câlţi!

— Bea, mă, şi taci, îi umplu baba Sevastiţa paharul şi ciocni cu el.

— Hâc! făcu Ion ăl Mare, râzând ca omul beat.

— Du-te dracului, matahală proastă, se răsti Costaiche la el. Om eşti tu, mă? A făcut Păunică tot frontu' cu tine, şi când a fost să faceţi un lucru' amândoi, ai fugit din brazdă… Nu ştiu, nu cunosc! Prietenie, prietenie, da' brânza-i pe bani! Nu merg, nu ascult! nu fac!

— Ho, ho, se bosumflă Ion ăl Mare. Eu nu mi-am vândut pe tata pe-o drugă de porumb.

— De ce nu mi-ai dat cu paru-n cap, dac-ai văzut că-s nebun? De ce m-ai lăsat? Ai fost mai deştept dacă m-ai lăsat? Sau ţi-a fost frică, să nu te bagi?

— Mai taci, mă, dracului, căută să-l potolească Ocheşel.

— Să tac? Nu ţi-ar pica nici ţie cald să vorbesc…

— Dacă te-mbătaşi, du-te acasă şi te culcă..

— Unde-acasă? Ce, mai am casă? Aia e casa mea? Nu mai e. Mi-a mâncat-o Cămui şi pe-aia! De un l-oi măsura cum trebuie cu păru', să crap aci!

— Lasă, nu crăpa, zise baba Sevastiţa. Mai bine bea. Noroc!

Păunică nu mai cânta. Nu-l ascultau oamenii şi acuma nici el n-avea prea mult chef să cânte. Costaiche zise:

— Intrarăm cu plugurile, împărţirăm loturile… Băurăm, ne înveselirăm, ne văzurăm stăoâni. Şi acuma, ioc, uitarăm tot. Şi frontu', şi pământu'… Dădurăm pogoanele lui Cămui, să le t'.nă în traistă…

— Şi să i le muncim noi, vorbi Păunică.

— O să-l luăm înapoi, zise Ion ăl Mare, fără să mai înghită. Cu pluguri cu tot.

— Cotu'! îi arătă Sevastiţa. Că ăla o fi prost… Are acte…

— Îl luăm! zise şi Ocheşel. N-o să ţină seceta pân-om muri, o să mai vină şi ploaia… Staţi, măi, dracului, iar nu încăpeţi unu' de altu'? se răsti la copii, făcându-le semn să se astâmpere.

— Dacă nu mă lasă Oprică să beau.

— Lasă-l, mă!

Baba Sevastiţa mai aduse, clătinându-se, o cântă şi se îmbătă de-a binelea. Se aşeză în ţărână, ca copiii, şi începu să facă muşuroaie cu palmele.

— Văruico – îi zise celeilalte babe – hai, fă, să ne jucăm de-a hoţii şi jăndarii.

— Du-te, fă! o înghionti baba ştirbă şi râse, pu~ nându-şi palmele la ochi, ca fetele mari.

Copiii lui Ocheşel se ridicară în picioare şi o luară la fugă în jurul dudului, unul după altul. Ca din greşeală trecură şi prin lubeniţele babei Sevastiţa, călcându-le. Baba nu se supără, râse şi-i ameninţă cu degetul. Apoi făcu alte muşuroaie şi începu să cânte:

***Pe sub poale de pădure Trec fetiţele la mure…***

Baba se juca în ţărână şi copiii lui Ocheşel se aşezară cuminţi lângă ea, făcând şi ei lubeniţe şi pepeni din pământ. Muşuroaiele mai lungi şi crestate erau pepenii înecăcioşi, îi învăţa baba.

Licu râdea, atotştiutor.

Oprică aduse trei păhărele pline, îi dete unul babei şi

unul lui Licu. Ciocniră toţi trei şi băură câte o gură, sătui.

— Astea rotunde sunt lubeniţe, zise Licu.

Baba îşi luase cântecul de la capăt. Oamenii vorbeau aprins între ei. Un tinerel neînvăţat cu băutura se trăsese lângă gard. Avea ameţeli, înverzise şi se clătina.

— Dacă n-ai mâneat nimic, de ce bei ca nărodu'? .1 mustră Ocheşel.

Tinerelul se strâmba. Băgă degetul în gură şi se gâdilă la înghiţitoare. Varsă apă, fără culoare.

— O să ne iasă sufletu' pe gură de ne mai uităm unii în coarnele altora... Mă Ioane, când ai venit de pe front ziceai marea cu sarea, c-o să facem şi-o să dregem... Ce-am făcut, mă? se răsti Costaiche la el.

Păunică, spune tu, ce-am făcut? Am luat pământ.. Bun. Da' încolo? Uite, asta am făcut, arătă Costaiche trei degete strânse, cu cel de la margine prin mijloc.

— De ce nu vă înscrieţi, mă, în partid?

— De ce, de ce... de deştepţi ce suntem! Că le lăsăm pe toate aşa, doar s-o semăna singur grâu şi porumb. Păunică, mă Păunică, să crăp aici dacă ri-am să viu cu tine... Când ai adus tu ălea cu camionu'. La toţi ne-a tresărit pipota... Aha, mai se gândeşte şi la opinca noastră cineva! Viu cu tine, Păunică. Da' de omorât, tot îl omor pe Cămui!

— Lasă omorâtu', îi puse Păunică mâna pe pahar. Nu cu asta facem noi casă. Dă colea mâna, aşa...

— Să dea Dumnezeu să crăp dacă noi fi om, zise Costaiche, strângându-i mâna. Şi-a bătut el joc de mine, că eram tehui... Noroc, Ioane, noroc, prostule, ciocni Costaiche paharul, crăpându-l.

Baba Sevastiţa se juca în ţărână cu copiii şi cânta. Păunică o ascultă plin de bucurie. De mult nu mai auzise în Joseni cântând pe cineva. Baba continua:

***Şi băieţii la nuiele să se-ntâlnească cu de...***

Ocheşel se rezemase cu spatele de dud şi privea cerul gol şi albastru, fix. Paharul plin îl pusese pe pământ, în dreapta. Nu mai avea chef să bea. Tinerelul ce vărsase înainte povestea ceva şi Ocheşel îl asculta, privind cerul

înalt.

— A venit la noi ieri sară, zicea tinerelul. Nu mai avea ce găsi prin bătătură. Tata, ştiţi, a fost ordonanţă la un căpitan sau maior, la Arad. Avea maioru' o privată pe cinste şi tata a zis că până nu-şi face una la fel, nu se lasă. Îl înjura pe căpitan, da' cu gindu' rămăsese la ideea aia... Şi şi-a făcut privată, anu' trecut, din blană... O ştiţi, că tot satu' a venit de-a văzut-o. Şi pe unii i-a mai lăsat şi înăuntru. Ieri sară ne-a luat-o Cămui. S-a uitat la ea şi i-a plăcut. A dezgropat-o, a pus-o în car şi-a plecat cu ea acasă...

— O fi fost beat, zise Ion ăl Mare.

— Ce beat, îi arăt eu lui beţie! dădu Costaiche cu pumnul în pământ. Nu se mai satură... Vrea să aibă satu' la el în bătătură. Da' n-o să-i meargă... Nu i-a plăcut când a venit Păunică cu camionu'... S-a făcut galben ca dovleacu' uscat. I-a trecut lui prin căpăţină că dacă se pun oamenii pe picioare, n-o să-i mai poată învârti... Dacă noi...

— Nu mai vorbi atâta! se înfurie Ocheşel. Tot baţi apa în piuă... Ce tot ne împui capul, oe, noi nu ştim? Te-ai găsit tu cu moţ să vezi tot, că noi suntem chiori. Să te văd că pui mâna şi faci, nu clănţăni din fălci, că-s sătul de vorbe!

— Luaţi-vă la bătaie acuma, râse baba ştirbă de ei.

Sevastiţa trimisese copiii lui Ocheşel să mai aducă o cântă plină. Ea cânta înainte, ascultând şi făcând gard de nisip în jurul grădinii cu lubeniţe şi pepeni:

***Foaie verde şi-o lalea,***
***Şi-o lalea şi-o micşunea,***
***De-ar veni şi mândra mea,***
***Ca să mă-ntâlnesc cu ea...***

— Trebuie să cadă ploaie, zise Păunică, privind cerul. Atunci să vezi chef. Unu' după altu'! N-o să le uite Cămui...

— De le-o apuca, zâmbi Costaiche, privind şi el cerul.

Baba Sevastiţa cânta, privind canta plină cu apă şi paharele şi cănile de pământ pline cu apă, pe care oamenii le ciocneau, ca să plouă. Nu se îmbătase nimeni, n-aveau de ce. Vorbeau mai departe, aveau multe să-şi spună, şi baba Sevastiţa îi asculta şi se juca mereu în ţărână,

cântând:

***De-ar veni şi mindra mea,***
***Mândra mea cu şorţu-n brâu,***
***De din vale de pârâu,***
***Cu buchet de lămâiţă,***
***Ca să dea neichii guriţă…***

Pop Gheorghe era un sâmbure de om. Purta o pălărie unsă cu tot felul de uleiuri şi înnegrită de funingine. Lucra în haltă, făcea trenurilor semn să se oprească ori să plece. De când fugise de acasă şi intrase fochist pe o locomotivă, nu se procopsise. Tot cu pălăria aia rămăsese. Acuma era tare ca o coajă de tufan. Pop avea sfârc la limbă, când spunea o vorbă, ţi se lipea de ureche. Şi nimeni nu ştia de unde scotea un glas aşa de gros, că pieptul era turtit, ca al fetelor albe peste tot şi necoapte de măritat.

— Mă oameni – zicea Pop, urcat pe treptele de la soclul eroilor din 1916 – vouă vă trebuie cap? De la nas în sus, că gură aveţi, pentru mâneat şi înjurat. Cap cu ochi şi cu minte vă lipseşte.

— Mă Popule, nu ni-l împrumuţi pe-al tău?

— Nu, că am nevoie de el. Îl iau cu mine unde mă duc. Dacă aş rămâne în sat, ţi l-aş împrumuta şi ţie, baremi duminica, să te fuduleşti cu el.

Oamenii râseră, şi cel care intrase neîntrebat în vorbă se dădu la umbra altuia din faţa lui.

— Mă oameni, gluma e glumă, dar adevărul e aşa: de azi înainte trebuie să aveţi un primar de-al vostru, să aibă urechi pentru voi, nu pentru cei cu două burţi, una în faţă şi una dincolo… Vă trebuie un primar cu ochi pe căşile voastre, să nu le mai curgă pereţii de pelagră, că var n-aveţi nici la Paşti să le faceţi tinere. Ei, vă trebuie un primar cu minte la cap, să nu vă lase călcaţi în horă. Asta-i f şi dacă e aşa, începând de la ora asta – zise Pop. Scoţându-şi din buzunar ceasul enorm, legat cu sfoară – ora paisprezece şi cincisprezece minute fix, adică două şi un sfert, eu zic să vă fie primar Păunică. Am vorbit la plasă şi la partidul nostru… Păunică e bun. Mă Păunică, vino lângă

mine. De la ora asta eşti primar.

— Şi cu ăla de până acuma ce facem?

Îl dăm la revizie, zise Pop. Îl vreţi pe Păunică?

— Păi de noi depinde?

— Depinde, sigur că depinde!

— Atunci să fie!

— Dar nu sunt toţi oamenii aici, sunt plecaţi la haltă.

— Se-ntorc ei, n-o să doarmă acolo. Voi sunteţi destui. Aşa, acuma să-l ajutaţi… Păunică e ca voi, nu poartă nici iama izmene, poartă chiloţi…

— Dacă n-are…

— Dar tu ai? N-ai nici tu, deşteptule.

— N-o să-l lase Cămui să fie primar. O să-l dea afară din primărie.

— Da’ ce, Cămui ăsta pe ce lume e? Şi tu, ăla de vorbişi, îl laşi? Păi de-l dă afară din primărie, te dă şi pe tine din horă când vrea. Îţi convine?

— Eu nu mă bag.

— Nici eu.

— Vă e frică, ai? Da’ când v-a dat stătu’ pământ cum v-a fost? Parcă vouă totfrică v-a fost şi atunci, nu prea vă da inima brânci să băgaţi plugul pe locu’ vostru. Şi pe urmă nu v-a pupat gaia, deştepţilor! Va să zică boieru’ nu v-a dat cu prefecţii lui în cap şi-o să vă dea Cămui cu primara’ lui şi cu neamurile lui? Cu un târâie-brâu ca alde tine o să facă ce vrea. Nu te piti, că te cunosc după fum! Cum căşti gura, cum spargi gardu’ cu oiştea.

— Ne-a luat şi pielea de pe oase Cămui.

— Şi o să vă ia şi oasele, de i le daţi! Mă oameni, mâine veniţi la primărie şi faceţi o listă cu ce-aţi vândut – şi nu mai vindeţi nimic.

— Să crăpăm de foame?

— N-o să vă lase nimeni să crăpaţi de foame! E greu al dracului, dar puneţi şi voi umărul, nu dormiţi cu burta la soare, că nu pică nimic. Aşa stă situaţia politică! Să fim una! Păunică, suite-te colea, să vadă lumea cum arată un primar.

Păunică se urcă lângă el, cam încurcat. Nimeni nu zise nimic, nici de bine, nici de rău. Se temeau de Cămui, deşi ar fi vrut să aibă un primar de-al lor, cum nu avuseseră până acum. Se mişcau când pe un picior, când pe altul şi fiecare aştepta ca vecinul să înceapă vorba.

— Mă oameni, zise Pop, nemulţumit de tăcerea ce se aşternuse. Acuma voi să nu credeţi că Păunică o să stea toată ziua în păr să vă scuture vouă pere şi voi numai să vă puneţi burta la punct! Nu-i chiar aşa. Cămui are şi-acuma, aici, vreo zece urechi. Şi vreo zece ochi. Şi vreo zece guri. Trebuie să le mai retezaţi! Dacă află, n-are de ce să vă treacă năduşelile! Timpurile sunt ale voastre, nu ale lui! El mai pesouieşte acuma în gâldău, că sunt apele cam întoarse pe dos. Asta e chestiunea politică!

— Să nu-i cânte vreo cucuvaie la noapte lui Păunică la ureche…

— Cueuvăile astea o să le mai strângem noi de… nu spun de ce, că sunt şi muieri! Dar am să-ţi spun eu ţie la ureche. Mă oameni, câte guri sunteţi voi în sat? O grămadă! Câte mâini? Sute de mâni, mă! Şi Cămui câte are? Două, şi alea de mucava!

— He, he…

— Nu te râde, Ciuşcă, să nu sughiţi… De mucava, că n-a dat cu sapa, să facă bătături ca tine, deşteptule. Are două, şi încă vreo câteva, cumpărate ca ardeii la târg: doi lei grămăjoara.

— Popule, ţie îţi convine să vorbeşti, că doar nu dai în fiecare zi nas cu Cămui! Tu, cu trenurile: Uuuu-uuuu…

— Ia mai taci, Ciuşcă, sări Ion ăl Mare cu gura la el. Ce, nu zice bine? Tocmai d-aia, că e cu trenurile! Ce, pentru el zice? Nu vezi că pentru tine?

— Da’tu de ce, Ioane, când te cheamă Păunică undeva surzeşti de amândouă urechile?

— Da’ tu eşti mai breaz, Costaiche?

Pop Gheorghe îşi frecă mâinile. Oamenii începuseră să fiarbă. Nu mai era vorba nici de beţie, nici de micile lor necazuri. Vorbeau, certându-se încă, despre ei. Şi vorbeau

gândindu-se, asta îl bucura pe Pop. Oamenii se urneau greu, ca ploile mari.

Noaptea era noapte. Anghelache dormea respirârud lin, iar Zorina, lângă el, privea pe uşă afară, să vadă luna. Streaşina casei tăia luna în două şi nicio parte nu se mărea şi nu se micşora. Era cald, păturile zăceau aruncate la picioarele patului, cocoloş. Nu se auzea ţipenie de om lălăind pe drum, nici câini scheunând la lună şi nici cocoşii parcă nu mai ştiau să citească în stele şi să cânte amiezul ori spargerea nopţii.

Pe masă, ceasul lui Anghelache mergea înainte, potolit, ca un surd. Zorina îl privi: capacul lucea argintiu. Nevasta vru să se scoale şi să meargă în curte, dar nu putu; poalele cămăşii erau sub Anghelache şi Anghelache dormea greu şi nu puteai trage aşa uşor ceva de sub el, avea oasele rotunjite şi pielea întinsă, era om ţinut la masă pe lângă polonic, nu pe lângă lingură. Şi nu mâncase niciodată cu alţii din aceeaşi strachină. Zorina nu vru să-l trezească, fiindcă îl trezea de pomană, nu era bun decât de dormit. Şi nici să-şi tragă cămaşa din răsputeri nu vru, să nu-l arunce cumva jos din pat.

Îl privi cum doarme respirând potolit, fără să sforăie şi să se zvârcolească în somn. Se strâmbă şi îşi muşcă basmaua. Când Păunică păzea caii, demult, sforăia pe cojoc şi vorbea în somn cu caii şi cu dumnezeii lor, striga şi câteodată cânta. Şi ea îl păzea să nu-l mănânce ţânţarii, îndesa focul şi îl privea cum sa zvârcoleşt’e. Toată ziua secera ori prăşea în parte şi nu prea vorbea, avea noaptea timp pentru cântat şi vorbit. Ziua nu se vedeau, ori dacă se vedeau nu se puteau privi de sus până jos, dintr-o dată. Seara el mergea cu caii, îşi alegea un loc potrivit, la marginea izlazului, împiedica iapa şi calul şi cânta din clarinet până îl apuca somnul.

Zorina avea casa la poarta satului şi ieşea seara să aducă apă, mergea la fântână fugind, zdrăgănind canta, s-o audă Păunică. El lăsa caii şi venea la fântână să-şi astâmpere setea. Ea umplea canta din două ciuturi, uita să bea apă şi

pleca înapoi, printre plutele de pe lângă grădinile satului. Zorina umplea jgheabul vacilor şi dădea fuga la fântână, zdrăngănind canta goală, s-aducă apă şi pentru, pui. Şi umplea şi piua porcilor, umplea şi postava, să se spele dimineaţa taică-său pe ochi, umplea şi urcioarele, să nu le fie sete noaptea alor săi, stropea şi florile de lângă prispă, să nu se usuce, arunca în bătătură câteva cănţi cu apă, să nu se facă praf, o ţinea într-o fugă de-acasă până la fântână şi înapoi, lovind toarta cănţii de cântă şi parcă toată noaptea eăra apă acasă. Căra toată fântână. Şi în seara a doua fântână era plină şi Zorina ieşea zdrăngănind canta, s-aducă iarăşi apă.

— Auzi cocoşii? zicea Păunică. Se uită la carul mare, şi când roţile se mişcă, dau de veste să nu fugă de pe cer, să nu-l fure zmeii.

— Minciuni...

— Ba nu, de-aia nu dorm cocoşii... Numai se prefac că dorm.

Acuma Zorina privea luna cum se îndepărtează tăiată în două de streaşina casei. Muşca basmaua şi asculta ceasul lui, respiraţia lui Anghelache. Bărbatul era lângă ea, dar ea nu se uita la el, aştepta să audă un cântec de cocoş, un hămăit de câine, orice, să nu mai fie atâta linişte şi să nu mai rămână singură în cameră. De dormit nu putea dormi şi chiar dacă punea geană pe geană nu visa niciodată ce ar fi vrut, îl visa tot pe Anghelache, când vorbind ou Porfiriu despre prăvălia ce voiau s-o deschidă, când vorbind cu oamenii lui ce umblau prin ţară şi cumpărau grâu şi-l aduceau în sat pentru el, visa până şi cum respiră noaptea potolit. Şi nu era chip să viseze măcar o dată un cântec de clarinet, şi la câte babe a fost şi-a întrebat niciuna n-a ştiut să-i spună de ce noaptea n-avea somn, iar când o prindea somnul, nu mai visa ca pe vremea când era fată, ce-i dorea sufletul. Ar fi vrut să ia canta şi să fugă până pe podeţul de la fântână, s-o umple. Dar nu-i era sete. Şi slugile umpluseră de seara jgheaburile şi piua.

Luna bătea peste Anghelache şi-i lumina faţa. Dormea

liniştit. Zorina îşi muşca basmaua, privindu-l. L-ar fi măcinat în pumni, să-l trezească, să-l facă să zbiere, să se zvârcolească şi să fugă, dar tot n-avea niciun rost, ştia că n-o s-o mai cheme Păunică la fântână. Parcă plecase din sat, aşa se îndepărtase de ea.

Deodată parcă auzi un cântec legănat, cunoscut, venind de departe. Trupul i se încordă arzând. Îşi smulse poalele de sub Anghelache şi sări jos din pat. Îşi puse în grabă o fustă şi ieşi afară, ascultând clarinetul. Luă din cârligul de la streaşină canta, vărsă apa coclită şi fugi la poartă, ieşi în drum desculţă şi o luă spre fântână.

Noaptea parcă se mai răcorise. Alerga zdrăngănind canta, cu ochii spre podeţ, respirând înviorată, cu ochii arzând. Cu cât se apropia, cântecul se îndepărta, de parcă Păunică s-ar fi jucat cu ea, dar Zorina nu se lăsa, alerga din răsputeri, să-l ajungă. Duzii de lângă fântână erau mulţi şi ea nu ştia în dosul căruia stătea pitit cel care cânta. Ajunse pe podeţ şi puse canta pe jgheabul fântânii. Dar nu veni nimeni să i-o umple cu apă. Noaptea era călduroasă. Zorina privi în jur şi văzu că podeţul era gol. Poate trecuse mai demult Păunică, sau poate nu trecuse de loc. Îl căută în jurul fântânii, crezând că glumeşte cu ea şi se ascunde, însă nu era nimeni...

Noaptea era noapte, nu se auzea ţipenie de om, şi cocoşii dormeau, şi câinii. Zorina plecă acasă cu canta goală.

Vânt de ploaie nu se mai auzise prin sat, bătind. Şi nici pe câmpuri. Ţărână era galbenă-alburie, cât priveai cu ochii. Îţi lăcrima privirea, dacă nu închideai mult timp ochii. Verdele liniştit al pământului pierise de mult, mâneat de moartea uscată ce trecea peste hotare.

Păunică privi în jur până îi lăcrimară ochii. Privi bătătura bine, şi prispele de la casă, crăpate de arşiţă, privi şi tinda ce ardea ca o vatră, privi uşile, grădina şi ieşi în drum. Închise poarta de la drum şi o privi şi pe ea, cum le privise pe toate până acum, ca şi cum n-avea să le vadă niciodată. Zorina îl pândise din spatele grădinii cum se uita la toate.

Simte că n-o să le mai pupe, se gândi, şi sări pârleazul, să-l ajungă în drum. Dar Păunică era departe, lângă fântână lui Ion ăl Mare. Oamenii îl aşteptau, rezemaţi în cazmale. Hârdăul, gol, aştepta lângă gura fântâinii. Păunică se legăna, stors de foame, ca o cârpă.

— Veniră toţi? îi întrebă el, dar nu-i răspunse nimeni şi el îi număra din privire. Erau mai mulţi, cu încă atâţia cât fuseseră până atunci.

— De dăm de apă – zise el – nu ne mai pasă… Stăm lângă fântână şi bem cu trochitu' apa rece, c-o să fie rece, acolo, la fund…! Şi-o să învieze toată verdeaţa, şi voi toţi o să prindeţi puteri, apa de jos e apă vie, neîncepută, apă cu puteri… Ce staţi aşa. Nu credeţi?

— Eu zic să nu mai scobim degeaba, zise Ion ăl Mare.

— Ţi-e frică? De ce să-ţi fie frică de pământ?

— Pământu' e uscat ca iasca, pământu' ăsta e mort, şi de pomană…

— Trebuie să fie apă – zise Păunică – dar trebuie noi s-o căutăm… Apă rece, nu boleşniţă de-asta de baltă ce se mai află prin sat… Asta de se află e plină de nămol şi mai rău te strică decât te pune pe picioare.

— E prea adânc, zise Ion ăl Mare. N-o să mai ajungă nici hârdăul până la fund…

— Am adus eu lanţuri, două, zise Păunică, aruncându-le jos de pe umeri. Le înnădim şi ajunge.

— N-are rost, eu nu mai vreau să muncim de pomană, vorbi Ion. Când o da ploaie, o da. Şi-o fi şi apă în fântâni…

— O fi, dar în fântână asta o să fie tot cea mai bună apă… Hai, ajută-mă să leg lanţurile.

Dar Ion se dădu în lături şi nu voi. Îi privi pe cei din jur şi nu voi nici în ruptul capului, oricât îl rugă Păunică. Nu voia, fiindcă se temea c-o să se rupă lanţul, ori o să scape cineva ceva în fântână… Oamenii respirau greu, aveau buzele crăpate.

— Ajută-l, zise Firaiche, şi Ion se înfurie şi mai tare, auzindu-l. Ştia că Firaiche şi ceilalţi trei invalizi se îmbătaseră cu Cămui şi nu putea să-i mai vadă. De-abia

aşteptau, toţi, să meargă la pomană.

Ocheşel se apropie de Păunică şi-i ajută să lege lanţurile. Ion îl privi: Ocheşel, se gândi, are doi copii, de-aia leagă lanţurile. Şi el avea. Dar nu voia să-şi spurce mâinile.

— Nu vă e ruşine – strigă Ion – nu vă e ruşine să-l ajutaţi?

— De ce, mă? răspunse Firaiche. Dacă nu-l ajutăm noi, satul, cine să-l ajute? Trebuie cineva să se coboare în fântână, şi el e tânăr, are şi puteri, doar nu m-oi coborî eu, în cârji.

— Să intre – zise şi Ocheşel – mi-e dor şi mie de apă rece.

Zorina îi privea de departe, de după un dud. Voia să-l vadă pe ăla de scăpa ceva în fântână, să-l ia de gât şi să-l gherăie. Acuma degeaba s-ar fi apropiat, oamenii tot n-ar fi luat-o în seamă, ba l-ar fi chemat şi pe Anghelache, s-o ducă acasă, să-şi poată ei vedea de treabă. Şi ea, dusă acasă, n-ar mai fi văzut nimic. Acum n-avea nicio putere, decât să privească. Şi privi cum intră Păunică în hârdău şi oum îi lasă la fund, încet, învârtind scripetele. Dacă i-ar fi fost’ nevastă, nu l-ar fi lăsat, dar nu-i era nimic, nici ibovnică, nimic, şi-o durea sufletul, dai’ totul era de pomană.

Ion ăl Mare se apropie şi el de gura fântânii, baremi să fie acolo, dacă tot îl lăsaseră pe Păunică să intre. Se îmbulzi şi Firaiche, printre pământul îngrămădit împrejur, să fie lângă ghizduri. Ion îl împinse cu dreapta înapoi.

— Du-te mai încolo, că ne-ncurci! zise, dar Firaiche nu se lăsă împins şi se lipi cu amândouă mâinile de gura fântânii.

Ocheşel îi privea şi se vedea pe el cum îl năclăieşte sudoarea. Se teme să nu i-o ia altul înainte, se gândi Ion. Hârdăul cobora şi deodată se izbi sec şi se opri. Se auzi glasul lui Păunică, dar nimeni nu auzi oe spune. Înţeleseră însă că ajunsese la fund.

Trecu aproape un oeas de aşteptare. Toţi se priveau, muţi. Îşi urmăreau mişcările, paşii – şi cei merşi pe loc. Păunică strigă iarăşi. Ei începură să tragă hârdăul afară. Era plin cu pământ şi roata fântânii scârţâia sub greutate, prelung. Curgea apa pe ei. Trăgea şi Firaiche, c-o mână de

lanţ, cu alta sprijinindu-se de fântână.

„Acuma, de-l scapă – se gândi Zorina – e gata...” Nimeni n-avea să-l mai scoată din fundul fântânii. Acolo îl mâncau apele şi pământul. Fântână s-ar fi închis peste el, ar fi aruncat pământ peste el, şi gata.

Lanţul parcă sorâşnea. Hârdăul ajunse la suprafaţă şi oamenii îl goliră de pământ. Apoi Licu lui Ocheşel puse în el o mână de dude negre şi oamenii îl lăsară iarăşi în fântână. Încet, până ce Păunică îl prinse în braţe, îl trecu pe lângă el, să poată săpa mai departe, să-l poată umple. Era de fapt un hârdăiaş lunguieţ, putea să lucreze bine lângă el. Păunică mâncă dudele şi privi în sus lumina rotundă de la suprafaţă. Văzu trei capete aplecându-se deodată în acea lumină; erau Ocheşel, Firaiche şi Ion. Ei nu-l vedeau de sus, degeaba le făcu el cu mâna.

Cei trei de lângă fântână îi împinseră în lături pe oamenii ce voiau să vadă şi ei în fundul fântânii, de se vedea Păunică sau nu. Oamenii se dădură în lături, mai mult de gura lui Ion, că-l ştiau cu pumnii grei ca ciocanele. Dar de acolo de unde stăteau, apoape de tot, puteau foarte uşor să prindă orice coadă de sapă... Dar nu îndrăznea nimeni să arunce o sapă, ori o lopată, în fântână. Ori o cărămidă. Toţi se măsurau din priviri, pândindu-se, ca un cumva unul mai nebun să scape ceva în fântână. Toţi îl păzeau pe Păunică, dar n-aveau glas să-şi spună ce gândeau. Fiindcă se temeau că n-au toţi acelaşi gând.

19

Oamenii ieşiseră în câmp să pipăie pământul. Dacă nu s-a muiat peste noapte. Vremea nu se întorsese, pământul rămăsese alb, de os. Stăteau la. Capetele pogoanelor lor, răsfiraţi de-a lungul drumului, şi tăceau. Loturile nu mai erau ale lor, le vânduseră lui Cămui. Razele soarelui cădeau arse deasupra lor, ca o pulbere grea. Se strânseră, muţi, şi porniră spre sat. La primărie îl găsiră pe Păunică vorbind la telefon cu Pop Gheorghe şi cu Roşianu. Despre cum trebuiau să înceapă muncia. Chiar de un s-ar urni seceta, trebuiau să intre în brazdă când o veni timpul aratului, să

intre pe loturile lor. Auzind, oamenii se luminară la faţă şi unii începuseră să se Scarpine de parc-ar fi avut râie sau păduchi. Dar ei nu-şi găseau locul, erau nerăbdători şi nu puteau sta cu mâinile blege şi cu gura căscată.

Pe drum se auzi, venind de la deal, dinspre haltă, căruţa lui Cămui, cu cai albi, graşi ca pepenii de lângă apă. Anghelache, pe saci, ţinea biciuşca pe umeri şi fluiera. Căruţa scârţâia de grea. Deşi curgea catranul pe obezi în jos, de unsă oe era. Anghelache se răfuise cu nevasta, îi spusese Ciuşcă, la haltă, că dă pe sub mână de mâncare pe la unii şi pe la alţii, ba că îi dăduse o oală de făsui şi moldoveanului ce-i bătuse la poartă mai demult. Nu-i plăcea să se încurce prea mult Zorina cu lumea, să nu iasă vorbă că e proastă şi dă de milă. Voise să-şi bată joc de ea, dar Zorina îi retezase vorba:

— Era făsui pentru porci.

Ei, dacă era pentru porci, înseamnă că nu le dăduse să-i sature, ci ca să râdă de ei. Totuşi nu trebuia să-i pună prea mult sub prag, să nu le sară ţandăra. Trebuiau ţinuţi la depărtare, să-şi cunoască lungul nasului.

— Ho, opreşte, auzi Cămui şi, când se uită mai bine, îl văzu pe Păunică apropiindu-se de căruţă.

— Ce-i? întrebă, oprind caii.

— De unde aduci grâul ăsta?

— Ce te interesează pe tine?

— Sunt primar – zise Păunică fără să se răstească

— Şi vreau să ştiu.

— De la haltă, răspunse Cămui, nevrând să se ia la harţă în drum, de faţă cu oamenii. Nu era momentul.

— Faci speculă, zise Păunică, punând mâna pe dârlogii cailor. Cumperi de unde poţi şi-l vinzi în sat, de usuci lumea. Ia sări de pe saci jos, să dai o declaraţie.

— Ce, mă, eşti nebun? N-am dreptul să fac ce vreau cu banii mei? Dii, trase el de frâne şi lovi caii cu biciuşca.

Păunică îi ţinu ţeapăn de dârlogi şi-i trase într-o parte a drumului, să nu poată s-o ia la goană, Oamenii ieşiseră în drum şi se apropiaseră de căruţă, tăcuţi. Feţele le erau

supte, nici măcar nu le mai năduşea căldura. Priveau caii ce se zbăteau în hamuri, îndemnaţi cu biciul de Cămui şi ţinuţi cu zăbala strânsă de Păunică.

— Lasă. Mă, caii!

— Dă-te jos şi dă declaraţie, n-auzi? Grâul tot nu-l duci acasă.

— Vrei să-l dau la ciori?

— Nu, îl laşi la primărie. Ţi-l confisc.

— Cine, tu?

— Eu.

— Măi oameni, puneţi mâna pe nărod şi daţi-i vreo câteva! zise înfuriat Cămui.

Dar oamenii păreau surzi. Cămui se dădu jos şi veni la Păunică, să-l dea în lături de lângă căruţă. Oamenii se adunaseră în jurul lor strâns, încingându-i ca un chimir viu. Cămui răsufla repede, ca şi cum n-ar fi avut aer destul.

— Eu sunt primar şi am puterea asta, zise Păunică. Şi-o să venim să luăm şi lucrurile oamenilor…

— Dacă-i aşa, lasă, mai vedem noi, se opri Anghelache pe loc. Nu-l prea îndemna sufletul să-l ia pe Păunică de piept, în mijlocul oamenilor. Care sunteţi, mă. Cu el?

Nu răspunse nimeni.

— De mine o să mai aveţi voi nevoie… O să vedem noi cum e şi cu confiscatu’ ăsta… Să nu…

— Du-te acasă – zise Păunică – am să-ţi trimit căruţa după ce-o golesc în primărie.

— Mă duc, vorbi el, gândindu-se că avea să-i găsească nu peste mult leacul şi lui Păunică. Care veniţi, mă, la vale? Să nu merg singur pe drum…

Care ai drum la vale?

Nimeni nu se mişcă. Anghelache simţi atunci că-i tresare biciuşca în mână. Îi privi cu ochii mici, scurt, o dată. Stătea lângă căruţă, şi el rămăsese la câţiva paşi, singur. Soarele cădea alb peste ei şi lumina părea arsă. Anghelache clipi, de parcă i-ar fi intrat ceva în ochi. Şi plecă târiind biciuşca după el.

20

Parii gardului se strâmbaseră de căldură. Crăpaţi, îndoiţi, ofiliţi ca nişte vreji de dovleac bătuţi în cuie, cu şira spinării răsucită de zăpuşeală, răsunau sec, parcă ţipau gâtuit când Oprică fugea pe lângă ei, lovindu-i cu o codorişte de bici. Copilul lui Ocheşel intră în curte, se uită atent în toate părţile, ca un hoţ. Nu văzu pe nimeni. Scoase de la rădăcina dudului, din pământ, o cârpă neagră, ca o pungă, şi intră repede în casă. Propti ţăstul cu vătraiul în lanţul de fier ce atârna din grindă şi se aşeză în faţa lui, cu cuţitul în mână. După o vreme ieşi, cu ochii strălucind de bucurie, negru pe mâini, fudul. I se făcu sete şi sorbi, băgă capul în cântă şi bău până i se umflă burta.

— Să nu faci broaşte, încercă să râdă de el Licu.

Oprică îl plesni peste şale, făcându-l să tacă.

— Ce-ai, mă? se miră Licu.

— Vezi tu ce-am, îl înjură posomorit frate-său şi-i mai trase un pumn.

— Dacă nu te-oi spune eu la tata, scânci Licu.

— Dracu-i pe tine, te umflu!

— Umfli tu pe cine-ai mai umflat! nu se lăsă ţâncul şi-l lovi şi el în cap cu codoriştea uitată de Licu lângă dud.

Atunci, Oprică se înfurie şi-l bătu bine. Apoi. Când frate-său plecă pe drum să-l găsească pe taică-său, Oprică fugi în grădină, să se pitule. Ocheşel tocmai venea acasă şi se înroşi de supărare văzându-l pe Licu, la care ţinea mai mult, plâns.

— Ce-i, tată, cine te-a bătut?

— Oprică mă toboşi, sughiţă copilul.

— Las-că-i dau eu lui! zise tatăl şi intră tăcut în curte, să nu-l audă Oprică.

Il căută prin casă, prin grajd şi prin grădină, degeaba. Când trecu pe lângă pătul, auzi pe cineva gemând. Se apropie în vârful degetelor şi se aplecă, privind printre picioarele pătulului; Oprică stătea pe vine şi gemea. Ocheşel se îngrozi, dar imediat se înveseli auzind un zgomot cum nu mai auzise de două veri. Zgomotele

oontinuară, unul după altul, spre bucuria lui.

„Sănătos băiat, se mândri. N-am auzit în tot satu' de-o grămadă de vreme o beşină ca lumea", se gândi el, zâmbind larg, din inimă şi apropiindu-se tiptil de copil.

Ajunse în spatalele lui, fără să fie auzit. Oprică gemea. Ocheşel îl mângâie pe cap şi zise, plin de bucurie:

— Bravo, tată, bravo!

Uitase că plecase după el să-l bată.

— Bravo, sănătatea e totu', eşti oel mai tare din sat! Cel mai tare om! Nimeni nu poate acum ce poţi tu, bravo!

Oprică avea lacrimi în ochi. Se ridică ruşinat şi vru să fugă. Ocheşel îl prinse de cămaşă, îngrozit. Faţa i se înverzise şi ochii se bolboiaseră. Prin copil tjrecuse negru, semn rău, semn de moarte. Îl luă de mână şi-l duse în casă, trimise pe Licu după baba Sevastiţa. Mai văzuse el aşa ceva şi toţi aceia muriseră, ieşise sângele, negru, din ei.

— Ce-ai, mă? Ce te doare? îl întrebă.

— Nimic.

— Spune, mă, ce te doare, strigă Ocheşel la băiat. Spune, că te omor! îl lovi peste bucă, tare, cu palma. Ce te doare? Spune să ştiu, striga el, îngrozit.

— Nu mă doare nimica, lăcrima copilul.

— Cum nimica, ceva trebuie să ai. Ce ai, spune-i tu lu' tat-tu ce ai, zise el duios, aproape venindu-i să plângă. Ce-ai, Oprică, ai căzut de undeva, ai mâncat ceva, te-a bătut cineva? Spune, băiatule, că nu-ţi fac nimic, spune.

— Ce să spun? Nu m-a bătut nima.

Veni baba Sevastiţa şi Ocheşel îi povesti totul. Baba văzu ce era de văzut şi îşi dete eu părerea că Oprică o fi mâneat ceva ce nu se mănâncă, doar n-o fi intrat necuratu' în el, că sânge nu era. Ocheşel prinse curaj şi-l bătu pe Oprică. Întrebându-l mereu:

— Ce-ai mâneat, mă?

— Nimic.

— Ce-ai mâneat, mă?

— Nimic, plângea copilul.

— Ce-ai mâneat, mă? striga din oe în ce mai tare

Ocheşel, lovindu-l.

— Spune, drace, că mu te omoară nima dacă spui, Ce-ai mâneat de pute aşa şi-i negru?

— Spune, mă, striga Ocheşel, speriat.

N-a spus nimic Oprică şi Ocheşel n-a dormit toată noaptea. A doua zi a vrut să-l ducă la spital, dar baba Sevastiţa l-a sfătuit să mai aştepte. A aşteptat o zi, Oprică n-a spus un cuvânt. L-a dus la spital. Doctorul Porfiriu Cămui a zis că e sănătos tun, n-are nimic, prostii de-ale lor, doar omul iese afară în toate felurile.

Ocheşel s-a întors în Joseni nemulţumit, amărit. Na mâneat nimic în ziua aceea. Ar fi vândut şi boii, orice, dacă doctorul îi spunea leacul. Se vedea însă treaba că boala era fără leac, îl pedepsise Dumnezeu că nu vânduse boii înainte, să-şi scape nevasta. Se închise în el, nu mai vorbi cu nimeni.

Într-o după-amiază Licu îl chemă şoptit, să vină după el. Ţinea degetul pe buze, să nu vorbească. Şi-i făcea Licu, repetat, cu ochiul şi-l chema după el. Uşa de la casă era deschisă. Licu îi făcu semn cu mâna întinsă, să se uite. Privi: Oprică stătea jos, în faţa ţăstului răsturnat pe spate, şi rădea cu cuţitul pământ.

Hârşt, hârşt! făcea cuţitul, dezlipind fâşii, bucăţele de pământ ars de pe ţăst. Oprică le băga în gură şi le mânca lacom. Ocheşel nu putu să îngâne un cuvânt: nu mai văzuse aşa ceva în viaţa lui. Privi şi, fără să vrea, înghiţi î, n sec. Oprică îşi umplu şi cârpa neagră cu pământ răzuit, se ridică şi băgă capul în canta cu apă.

Ocheşel se retrase după colţul uşii, să nu fie văzut. Oprică ieşi în curte, ascunse cârpa neagră la rădăcina dudului şi vru să plece în sat. Când îl chemă taică-său, avea ochii mulţumiţi, de om sătul. Ocheşel îl bătu bine, dar Oprică nu recunoscu nimic. Nici cârpa neagră plină cu pământ, de la rădăcina dudului. Ocheşel luă ţăstul în braţe şi-l încuie într-o cameră, spunându-i că dacă-l mai prinde mâneând pământ îl omoară.

— Nu mai mănânc, zise copilul, recunoscind în acelaşi

timp că mâncase.

— Eşti nebun? Eşti nebun de mănânci pământ?

— Parcă e mălai, spuse bosumflat copilul. Parcă e pâne, are gustu’ bun, de pâne.

— Îţi dau eu gust bun, grijania ta de nenorocit! Vrei să mori?

Oprică nu mai avu de unde să răzuiască pământ ars şi câteva zile fu foarte trist. Vecinii nu-l lăsau, le spusese Ocheşel că-i înjunghie de-l lasă într-o seară, după ce adormiră copiii, Ocheşel se sculă din pături, deschise uşurel, cu cheia, odaia unde închisese ţăstul, se aşeză jos şi, la lumina lunii, începu să răzuiască încet cu cuţitul, Băgă în gură fărâmituri de pământ ars şi le simţi gustul de mălai, de pâine.

— E bun, Doamne fereşte! îşi făcu el o cruce repede pe piept, înmărmurit.

21

Baba Sevastiţa, la optzeci de ani, rămăsese fără galbeni în urechi. Astă-noapte o călcaseră hoţii şi i-i rupseseră cu amici cu tot din urechi. Baba nu dormise până dimineaţa şi când răsărise soarele se închinase lui, blestemându-i de moarte pe hoţii ce-i călcaseră pragul. Trăgând de galbeni, îi spintecaseră o ureche. Sânge nu prea cursese, că era bătrână şi la anii ei sângele se mai potoleşte, nu-i aşa vioi să ţâşnească din orice înţepătură. „Să-ţi ardă casa – blestemase baba pe hoţ – să-ţi moară găinile, să rămână curtea ca palma, fără pureci. Să ţi se usuce limba şi să-ţi sece ochii, să nu-ţi poţi lua pălăria din cap, să-ţi crească unghiile cât deştele, în pământ.”

Sculase satul cu blestemele ei. Să moară ea fără galbeni, să-şi bată joc de bătrâneţea ei, arde-le-ar seceta inima, înnegri-le-ar pământu’ inima şi gându’.

Pe la amiază, când mânca, baba o văzu pe Zorina venind prin fundul grădinii, hoţeşte. Nevasta lui Cămui, fără să-i spună o vorbă, deschise palma dreaptă şi baba văzu doi galbeni strălucind, galbenii ei zimţuiţi. Zorina îi lăsase să-i cadă în palma întinsă a babei şi nu spusese la plecare decât

atât:

— El.

— Stai, fă, o oprise baba. Stai colea şi îmbucă ceva, o poftise ea.

— Nu mi-e foame.

Zorina plecase nu după mult timp. Baba aflase ce voise. Se propti în cârje şi plecă în sat, la Ion ăl Mare. Apoi trecu pe la Chiru, pe la Pălaru, bătu la poarta lui Burzulea şi la a lui Ocheşel. Lumea se strângea în jurul ei. Nu ştiau cu toţii ce voia. Tocmai atunci se întâmplă că Licu lui Ocheşel, jucându-se cu focul pe lângă gard, aprinsese gardul. Parii erau uscaţi ca pământul şi înnegriţi de soare. Luară foc unul de la altul ca paiele. Ardeau sfârîind. De parcă erau scăldaţi în gaz de lamoă.

Toţi oamenii săriră să stingă gardurile. Focul trecea de la vecin la vecin, din gard în eard, numai de o oarte a drumului, cât vedeai cu ochii la deal şi la vale. Copiii urlau de frică, alţii de bucurie, aşa ceva nu mai văzuseră.

Josenii tăiară gardurile cu securile şi rupseră focul. Unii, mai slabi de înger, crezând c-or să ardă toate casele, îşi aruncaseră ţoalele în căruţe şi voiau să iasă afară din sat. Licu, simţind căOprică o să-l pârască la taică-său, plecase pe izlaz. Ştia el că până seara se mai potoleşte bătrânul, cum se potolea mai totdeauna. Când făcea un drac, Licu pleca din sat. Nu ca Oprică.

Focul îi mai scosese pe oameni în drum, aşa că Sevastiţa nu mai bătu pe la toate porţile. Se răsti la ei:

— Mă adormiţilor, mă păcătoşilor! Femeile vă sunt sterpe, n-au sânge în vine, nu mai fac cu ochiu'. Şi voi v-aţi sleit, nu mai sunteţi buni de doi bani, v-a pierit vâna, v-au secat ouăle, v-a stat sângele» nu vă mai îndulciţi cu muierile voastre, v-a doborât seceta şi şi-a bătut joc de voi, v-a încălecat Cămui şi seceta. Nu mai ştiţi de neamuri, de prieteni, faceţi cum vă taie capu', nu vreţi să ascultaţi de nimeni, nici de Jermănaru, nici de Păunică, nici de Iorgu Căpelici, toţi vă credeţi cu mintea dospită, adormiţilor! Vi s-au mai dezlipit ochii când v-a adus Păunică ce v-a adus, da'

toţi trageţi care încotro apucaţi, nu vedeţi că soarele e sus şi Anghelache, sfântu', sărmanu', vă fură până şi ouăle din cuibar.

— Ia mai lasă-ne, babă, zise unul, dând să plece.

— Ce babă, mă, ce babă? Tu eşti babă, nu te uiţi la tine că-ţi ţâţâie turu' de frică! Tu eşti babă, auzi?! Uite colea, de un crezi ce-am zis, uite la urechile mele, n-am galbeni, la optzeci de ani, mi i-a furat hoţu', şi banditu', şi tâlharu'! Că din cauza lui nu mai dă Dumnezeu ploaie, că şi-a bătut joc şi de morţi, nu numa' de voi, l-a lăsat pe socru' lui Costaiche să pută în bătătură, să-l latre câinii ca pe urs, să-l înnegrească purecii şi muştele, să se plimbe şoarecii pe el. Că s-au plimbat şoarecii pe ochii lui, Zorina i-a văzut şi mai i-au văzut şi copiii lui Ocheşel. De foame o să muriţi, pe lângă garduri, ca câinii, dacă-l lăsaţi să-si bată joc de voi! Nu vă e de ajuns seceta, mai vă trebuie şi Anghelache! Bine. Pupaţi-l unde-ţi vrea, da' eu mă duc la el să-i sfârtec urechile, cum mi-a rupt-o el mie, şi am să-l lovesc în cap cu cârja asta a mea! Dacă voi, oamenii, nu mai sunteţi buni de nimic, am să mă duc eu! Ce vă uitaţi aşa la mine, nu m-aţi mai văzut? Vreţi să muriţi ca muştele iarna, de v-ati vândut şi plugu' din bătătură, şi pătura, şi ţăstu'?

Baba vorbea, lovindu-i uşor cu capătul cârjii, întrebându-i, înjurându-i, făcându-i vinovaţi şi chemându-i să nu se mai lase moi, de cârpe. Toţi erau convinşi, îi dădeau dreptate, dar nu toţi aveau chef să se certe cu Cămui. Le era frică de el, babelor mai ales, care o priveau pe Sevastiţa cu ură.

— Astâ-noapte mi-a furat galbenii, şi voi tăceţi, ieri i-a furat alteia, mâine alteia!

Îi mergea gura ca meliţa.

— Când a murit muierea lui Ocheşel, plângea de ţi se rupea inima, aşa aţi crezut voi! îl durea în cot de miuiarea lui Ocheşel! îi spunea să zică bogdaproste că moare, îi zicea plângând, da' el în gându' lui îşi bătea joc de ea. Plângea ca să vedeţi voi că o să muriţi toţi ca ea, dacă mu îi vindeţi lui şi căciula din cap.

— Acuma te trezeşti să ne spui?

— Da’ oe, voi n-aţi avut capu’ cu voi? Eu trebuia să vă spun, nu vedeaţi de ochi? N-auzeaţi de urechi?

— Ce vrei să-i facem acuma, să-l scopim?

— Ba să mergem să ne luăm lucrurile înapoi – zise Ion ăl Mare – să ne luăm plugurile şi păturile acasă, să mergem toţi!

— Are acte, cum o să mergem? Şi puşcă!

— Da’ noi n-avem mâini?

— Nu aşa, că dăm de lege, şi legea…

— Care lege, mă? Cum ni le-a luat, i le luăm şi noi! îi dăm când om avea oe-avem să-i dăm.

— Acuma vă treziţi?

— Da’ când?

— Buba întâi se ooace, pe urmă plesneşte!

— Şi pe iapa de Zorina s-o coţăim o ţâră!

— Ba mai bine coţăie vântul, sări la el baba Sevastiţa. Că-ţi rup cârja-n cap, n-ai loc de ea?

— Ea e dracu’ dracilor! Ea-l îmboldea, ea ne lua pogonu’ şi ne băga pe gât un sac de porumb!

Cearta se întrerupse. Gemenii lui Ocheşel veniră plângând la taică-său. Cămui îl prinsese pe Opricî răzând cărămizile de pe casă cu o custură şi aducând praful acela roşu într-o cârpă neagră. Gemenii nu mai povestiră că Oprică mânca praf de cărămidă, spuseră că Anghelache Cămui îl ajunsese tocmai când trecea pe sub gard, îl prinsese de cămaşă şi-l bătuse ca pe hoţii de cai. Şi acuma-l bătea.

— E plin de ţuică, ziseră gemenii deodată.

— Tot plin de ţuică umblă de câtăva vreme, zise Sevastiţa. E plin ca o damigeană, burtosu’, pastele, şi lingura, şi moaşa ce i-a tăiat buricu’, şi iapa ce i-a dat lapte, proţapul carului şi-al lui taică-său, lampa, grâul, grebla cu care-adună Dumnezeu stelele de pe cer, focul, apa, ştreangul, păduchii ce rod pielea, izmenele, prestelcile, Crăciunul, oala în care fierbe făsuiul! zise ea închinându-se şi pornind pe mijlocul drumului, rezemându-se în cârjă, spre casa lui Anghelache.

— Parcă-s neam, zise imul. Mergând după ea. Împreună cu toată lumea.

— Păi cine i-a tăiat buricu' lu' Anghelache? Ea!

22

Treceau paparudele pe la case, şi cum jucau în drum, pulberea se ridica şi se legăna, şi în bătaia soarelui i se vedeau toate firele, toată urzeala, toată beteala. Şi cum treceau paparudele de la o poartă la alta, pulberea obosea şi începea să se aştearnă greu pe pământ, dar mai rămânea în aer, destulă. Şi se vedea de la o casă la alta drumul bătut de paparude, urmele tălpilor, şi în aer, în bătaia razelor, pulberea, ea o funie de nisip, şerpuită.

***Paparudă, rudă,***
***Vino de ne udă cu găleata plină,***
***Ploile să vină…***

Băteau ţigăncile din palme şi jucau mărunt, pe loc, învârtimdu-se pe călcâie. Dar ploile n-auzeau, nu ieşeau. Oamenii se uitau pe sus, dar oerul rămânea mut, niciun nor nu mergea pe el, nici un sta, nici un se -vedea. Dar soarele se vedea, stând în cruce, la amiază. Şi cum dogorea, părea că toată ziua stă tot la amiază, în răscrucea zilei. Nici un creştea, nici un cobora, sta uitat şi ardea. Oamenii respirau aer cald, şi le curgea apa pe piele, sărată, lipicioasă.

***Cu găleata rasă,***
***Ploile se varsă…***

Cântau ţigăncile, fete mici de zile, şi jucau. Şi femeile aruncau pe de cănţi cu apă, aruncau încet, să nu le doboare.

Păunică era acolo, printre oameni, şi privea jocul. Ţigăncile jucau în pielea goală, negre ca pământul afumat, nişte copile negre şi slabe, de parcă cine le făcuse n-avusese destul pământ la-ndemână. Şi el, Păunică, făcuse, mai demult, fete din pământ roşu, dar nu nimerise niciuna aşa fără de putere ca ţigăncile ce jucau paparudele. Aveau pe la cingătoare aţe, şi de aţe atâmaseră bozi, să nu li se vadă faţa de către soare, şi nici cea de către pământ. Şi pe cap îşi puseseră legături de bozi, ca nişte cununii. Dar şi

bozii erau negri, de atâta soare, arşi.

***Adu, doamne, ploile,***
***Paparudiță,***
***Să creastă porumbiţe,***
***Paparudiță…***
***Cât prăjinile…***

Le dădeau femeile câte o mână de boabe fierte, ca la păsări. Şi le udau de sus în jos, să cadă ploaia cu găleata, de sus în jos, să-ntinerească pământul. Că îmbătrânise, şi se uscase, şi se făcuse mut şi surd. Nici pomii nu făcuseră flori, şi nici umbră nu făceau acuma, oamenilor. Stăteau înnegriţi, în soare, fără umbră. Îi bătea căldura în cap şi le îngropa umbra sub rădăcini, nici ei să n-o vadă. Oamenii udau paparudele şi priveau cerul, aşteptând. Şi femeile se arătau mai bune la inimă, le aduceau basmale şi şorţuri ţigăncilor şi le umpleau braţele ălora ce nu jucau, bătrânelor.

***Adu, doamne, ploile,***
***Paparudiță,***
***Să crească fasuile,***
***Paparudiță,***
***Cât aracile…***

Dar cerul nu se deschidea, ploaia nu ploua, nu pornea. Cerul rămânea sec. Paparudele jucau şi mai îndrăcit, trecând de la o poartă la alta. Jucaseră în tot satul şi acum oamenii veneau în urma lor, privindu-le şi cerând mereu apă, să le scalde. Ude, negre de foame, nu se lăsau, nu se odihneau, şi oamenilor le luceau ochii: poate că aduceau ploaia.

Păunică, privindu-le mai bine, clipi şi parcă-l trecu un rând de friguri: ţigăncile, fetele, paparudele, păreau nişte oase, nişte oase mergând şi jucând, plesnind din degete. Parcă fugiseră din cimitir şi jucau pe drum, băteau din palme. Se auzea bătaia, uscată. Dar de cântau, cântau, şi asta îl trezi pe Păunică. Cât cântau, nu putea să fie rău. Unde se auzea cântec, oamenii nu puteau să-şi piardă umbrele, ca prunii, ca merii.

— Să vă fie casa bogată şi luminată – ziceau ţigăncile cele bătrâne – să aveţi parte de copii, de rude, să vă crească norocu' în bătătură ca busuiocu'…

— Ia mai tăceţi, fă, ciorilor! Ce umblaţi cu miloaga? Pe la poarta mea să nu vă opriţi, că pun câinii şi vă searmănă lâna… Şi voi, ciorile ale mici, mai opriţi-vă ciocurile!

Se făcu linişte. Se auzea numai căldura cum bate grea pe umeri, parcă pocnind. Soarele ardea înveninat, turbat, de parcă voia să isprăvească pământul, şi cerul, şi aerul.

— Şi voi ce căscaţi gura la ciorile astea?! Vă luaţi după ce spun, ca proştii. Îşi bat joc de voi, că aduc ploaie. Dar nu ştiţi voi, mă, că ţiganii leagă norii, îi leagă să nu dea strop, că ei au nevoie de secetă, de vreme uscată, să li se întărească dublele, cărămizile… Că de dă ploaie, le face munca praf, le moaie dublele… Ţiganii ăştia trebuie legaţi şi scoşi afară din sat, bătuţi, că ei sunt de vină, leagă norii…

Cămui se şterse pe obraz, cu batista, obosit. Câţiva inşi de-ai lui le luară pe ţigănci la ciomege… Paparudele vrură să fugă, dar ei le prinseră de păr. Le căzură bozii şi rămaseră cum văzuseră lumina dintâi. Păunică parcă le auzi oasele lovindu-se unele de altele.

— Ia staţi, mă, strigă, staţi aşa! Vă puserăţi să pociţi nişte…

— Ce nişte, ce nişte? se răsti Cămui. Ăştia leagă norii şi-aduc beleaua pe capu' satului…

— Măi oameni, nu le lăsaţi, mă! strigă Păunică. Astea aduc beleaua?! Pe de s-a găsit Cămui să pună vină? Că leagă norii? Ele leagă norii şi Cămui leagă pogoanele voastre, şi viţele, şi căruţele… Şi şi-a găsit deşteptu' ţapu': fetele astea!

— Oe, mă, nu-i aşa? Ştie toată lumea, de când e lume, că astea leagă norii… Şi unele dintre de, dintre ţigăncile astea, vrăjitoarele, se urcă pe deal şi mână norii, dacă nu-i leagă, îi mână în altă parte, ridică mâinile în sus şi-i împing spre alte părţi, să se răzbune pe sat, să facă rău…

— Ce rău, Cămuiule, că doar ei aicea trăiesc, şi dublele pentru noi le fac, şi de un li le cumpără oamenii, ei din ce

trăiesc?…

— Aşa e cum zic eu! Tăvăliţi-le, mă, le făcu semn alor lui.

Ţigăncile începură să chiraie. Oamenii stăteau cu mâinile în sân. Ştiau şi ei că ţiganii leagă norii. Cămui se ştergea cu batista: să vadă oamenii că el ţine cu satul.

— Mă, asta e… Asta e… zicea Păunică şi nu găsea cuvintele care-i trebuiau… Să nu credeţi. Asta e superstiţie, mă! zise el, răstit.

— Te găsişi, zise Cămui. Dar paparudele ce-s? Ce-s, mă? Spune!

Păunică puse mâna, puse şi Ion ăl Mare, şi încă vreo dinei, şi scoaseră ţigăncile dintre pumni, le duseră lângă gard, să le apere. Paparudele tremurau.

Dar când să răsufle uşuraţi, văzură fum înalt. Şi flăcări! Priviră cu toţii spre marginea satului, spre pădure. Se ridicase o vâlvătaie grea, roşie, şi creştea, creştea, de parcă luase foc pământul. Parcă li se uscaseră la toţi beregăţile. Când priviră la ţigănci* de un mai erau. Săriseră pârleazul şi fugiseră.

## 23

Pădurea parcă crescuse de trei ori, se lungise, în sus: era numai o flacără de la o margine la alta. Ardea pădurea, ardea, şi cerul era numai un pojar, deasupra ei.

Oamenii ieşiră la marginea satului şi porniră peste câmp, spre ea. Dar dogoarea îi înspăimânta, era vie, şi alerga ca o apă peste izlaz şi-i încingea la tălpi şi la glezne, îi învăluia pe la brâie şi-i bătea peste obraji, de parc-ar fi fost la un metru focul. Ardea pădurea, se auzeau trosnind tufanii şi căzând, zvârcolindu-se. Ardeau şi salcâmii, ardeau şi brazii, atâţia câţi erau, rătăciţi şi umbroşi, ardeau şi mărăcinii, şi drumurile din pădure ardeau, nu se mai cunoştea nicio parte mai deasă ori mai goală, focul era la fel de înalt peste tot. Şi mirosea a răşină, ca într-o biserică. Şi când se prăbuşeau tufanii, şi brazii, se auzea parcă un geamăt înfundat, un strigăt, şi atunci vâlvătaia creştea pe locul acela, sărea în sus.

Oamenii văzură, apropiindu-se, pământul plin de păsări.

Zburaseră, fugiseră, dar nu se îndepărtau, se roteau amt li te de fum şi priveau pădurea cum arde şi parcă aşteptau să răsară din flăcări alte păsări, cele rămase acolo, prinse de lumina ce le topise cuiburile şi aripile. Şi ţipau păsările, ca nătânge. Şi oamenii văzură şi iepuri, şi vulpi, şi şoareci, milioane de şoa reci, fugind peste izlaz, ca nişte valuri cenuşii. O vulpe trecu printre oameni, ca şi cum nu i-ar fi văzut. Nu-i mai era frică de ei. Nimeni nu se gândi s-o prindă. Altele rămăseseră înfricoşate, între pădure şi oameni, neştiind încotro să apuce. Se dădură oamenii într-o parte, fără să se vorbească, se strânseră într-un singur pâlc, şi animalele o luară spre bălţile moarte dinspre Dunăre.

Focul începu să se întindă, ca gazul aprins, lunecând pe izlaz. Ardea rădăcinile ierbii, ardea şi pe sub pământ, pe dedesubt. Trebuia să-i pună opritori, să-l oprească, să nu intre cumva şi prin vii, ori s-ajungă în sat. Ardea pădurea, gemând şi vuind, de parc-ar fi intrat necuratul în ea şi-o chinuia. Se auzea cum suflă greu, şi cum ardea suflarea aceea neîntrerupt.

Păunică plecă într-o fugă în sat, după pluguri şi după boi. Merseră mulţi cu el. Numai Cămui rămăsese în câmp, cu muierile şi copii, şi se închina. Şi cu coada ochiului se uita cum merg oamenii după Păunică.

— Pământu' cere suflet de om, zise el. De-aia s-au aprins pădurile. O să se aprindă tot pământu', nu mai îndură ce fac acuma oamenii. Nu plouă până n-o muri ăla de-l cere pământu'…

— Pe cine-l cere, muică? întrebă Sevastiţa.

— Parcă mata nu ştii…

Trecu un stol de păsări şi Cămui le privi şi tăcu. Se întorceau oamenii din sat. Înjugară boii să tragă brazde lângă brazde, să rupă izlazul de foc. Dar boii nu se urniră, şi când se urniră, loviţi de bice, se poticniră, şi unii căzură în genunchi. Erau şi ei ca nişte păreri. Plugul nu intra în brazdă, aluneca pe pământ ca sania. Focul se apropia, nu ştia de ruşine. Şi mirosea toată eâmpia a răşină, mirosea de

parcă ar fi ars toate bisericile, mirosea ca la cununie. Aerul se mai răcorise, se umpluse de tămâie.

— E de la Dumnezeu, zise Cămui. Parcă sfinţeşte pământu'… îl tămâiază, ca pe mort înainte de-a-l înghite ţărână. Şi nu plouă, decât dacă moare om ascultat, om iubit… Aşa e datina, plouă după ăla de ţin oamenii la el… Dacă vreţi să plouă, trebuie să moară omul ăla… Să cadă ploa:. A după el, ca semn că le pare oamenilor rău după el…

Zorina îl auzi. Adică, voia să spună Anghelache, se gândi ea, oamenii să-l omoare pe ăla la care ţin, pe ăla care se zbate pentru ei. Să-l omoare ca să dea ploaie, să trăiască ei.

— Plouă numai când moaire om bun, mai zise Cămui.

— E drept – zise baba, ce privea pământul şi cerul încrucişat – e drept, dar ploaia mai cade şi când îi pică ei bine, poate să dea ploaie şi după suflet de câine, că după omul meu dintâi a plouat, şi fusese hapsân şi fără dragoste, îl lipsise Dumnezeu de dragoste, nu putea face nimic şi se înrăise…

— Uitaţi-vă, uitaţi-vă, zise Cămui.

Şi se uitară femeile la bărbaţi cum se înjugă câte patru şi câte opt la pluguri, şi cum trag, lungindu-se, opintindu-se. Trăgea şi Păunică, el se pusese întâi cu umărul la jug. Trăgeau, şi creştea în urma lor brazda, lăsând un fel de fum de pământ, aşa era ţărână de uşoară, că se ridica, umflându-se, ca un nor. Traseră toate plugurile brazde şi focul, când ajunse la loc arat, se opri, ca stâmpărat. Îşi întindea gâtul şi limbile peste brazde, dar n-avea de ce să se anine, de ce să se prindă, şi se trăgea înapoi, ca retezat. Şi oamenii trăgeau mereu brazde, şi înconjurară toată pădurea, să închidă focul. Dacă n-avea ce arde, se potolea el până la urmă, ţărână n-o putea arde, n-avea nimic de ars în ea, era arsă o dată, de soare.

Pădurea tot ardea, mai aprins, mai înalt. Şi mirosea şi a carne făcută scrum.

— O să se-aprindă şi satu' – zise Cămui – aşa, din cer,

cum s-a aprins pădurea… Dacă stau oamenii cu mâinile în sân! Cere Dumnezeu suflet de om curat… Şi-atunci o să plouă liniştit, cu săptămânile, o să-ncolţească iarba, şi apele o să umple bălţile şi şanţurile, şi-o să se adape vitele, şi-o să prindă puteri… O să cadă ape bogate, de aur, şi-o să curgă zile şi nopţi, săptămâni, ploile, până s-o îndestula pământu'…

Şi se închina Cămui. Zorina îl auzea şi-l privea. Nu mai era acum Anghelache cu limba ridicată la oameni. Vorbea moale şi pocăit. Vorbea cu muierile, ştia că de au mare putere în sat, de pot să-i facă pe bărbaţi să aducă ploile, dacă o muri omul acela… Şi Anghelache de câte ori vorbea de omul acela se uita la Păunică.

— Uite, zise el, cum se speteşte bietu' Păunică,. Parc-ar avea o mie de averi… N-are decât pielea pe el, şi numele. N-are decât numele, dar numele omului e uşor, şade pe el şi nu-l simte. N-are vreo bogăţie, vreo greutate în spinare, vreun pământ, pentru care să tragă acuma în jug, n-are, dar aşa e el, om cu suflet mare… Uite cum asudă, cum îi arde inima, ca prigoria arsă de sete… îi arde inima, dar nu se dă bătut, merge mai departe, că de s-ar da, s-ar lăsa toţi oamenii pe brazdă şi-ar trece focu' spre sat… Dar el nu se lasă, are o mie de suflete în el, c-aşa e omu' bun, are suflet… Of, de-ar da Dumnezeu o ploaie, să nu murim ca şocâţii, aprinşi în pământ şi pe pământ… Eu sunt păcătos, că mai beau şi mai mă cert cu lumea, păcătos, da, zise Cămui şi se închină de multe ori, privind în jur.

Focul arse toată noaptea, şi nopţile ce veniră. Urlau câinii la lună şi la lumină, urlau stins. Luna era învelită într-un cerc palid, galben-roşietic, spălăcit, sărac, semn de secetă multă! Pădurea ardea înalt, luminând pământul oa ziua, de puteai alege mazăre şi mac din ţărână. O lumină întinsă şi tare trecea peste sat, joasă, de parcă ardea şi cerul. Focul părea că vine acum şi de sus şi poate să cadă peste lume oricând. Aşa că oamenii stăteau pe la porţi, nu dormeau. Mirosea mai tare a răşină arsă şi totul era frumos. Asta îi îngrozea pe oameni. Şi femeile purtau vorbele lui Cămui în

toate părţile, pe toate drumurile. Ca să plouă des şi bine, trebuia să moară un om, om plâns de lume, cu suflet mare.

— Arde frumos, ca în noaptea de Paşti, zicea Cămui.

— Arde pe dracu', scuipă Firaiche. Ard lemnele noastre de la iamă, arde căldura noastră de la iarnă… Pagubă mare, aia e…

— Pagubă, pagubă, dar arde frumos, continuă Cămui.

Firaiche vedea şi el lumina şi lumina nu putea fi urâtă, dar acum nu căuta cu ochii ce era frumos.

ı se urâse se frumos.

— Dacă moare om bun, plouă…

Şi mirosea tot pământul a tămâie, oa la mort.

24

Trecură unul pe lângă altul, dar nu se întrebară, nu-şi încetiniră paşii. Ea îl petrecu mult cu ochii, când se opri, mai la vale. Aşa-i trebuia. Îi înota inima în voie rea, în urât şi-n noroc rău, ca peştele în nămol. Dar singură îşi alesese apa. Se jurase pe cer senin şi pe lună plină, pe frunza lată de fag, pe iarbă şi pe ţărână drumului, c-o să-l adaste, dar nu trecuse mult şi se dusese ca o nebună. Ori îi pieriseră minţile, ori o făcuse de necaz, ori că auzise de moartea lui, ori de ce, nici ea nu mai ştia bine, că pasul rău n-are urmă pe unde să te întorci. Acuma parcă îi crescuseră mărăcini în casă şi în pat, şi pe masă, nu-i putea ocoli şi nu-şi putea dezlega gândul de Păunică, şi nici un voia. Avea de toate, şi făină, şi beciul plin, şi porci tăiaţi, dar o umplea greaţa şi în somn de casa ei.

Oamenii se adunau lângă fântână lui Ion ăl Mare aproape fugind, şi se apropie şi ea încet. Nu vedea printre ei şi nici un le auzea bine glasurile. Plecă spre casă. Îi cântase cucul strâmb, când o făcuse mamă-sa, de n-avea parte de bine. Îi cântase numai rele, se gândi, apoi iuţi pasul. Ea şi le făcuse, relele, eu mâna ei, cu capul ei. Ar fi vrut acum să-i samene numele lui Păunică pe toate drumurile, să dea ochi cu el la toate ceasurile, să-l vadă prin toate curţile, prin toate grăd'nile, aşa cum îl ducea ea în inimă, de parcă ar fi fost cu ea peste tot, ca un izvor rece. Avea o nădejde în el,

asta o răcorea, cu asta îşi astâmpăra seceta ce-o pârjolise. Dar el nu voia s-o mai vadă, sau oe avea, nu ştia. Îl păzea cu gândul, n-avusese odihnă de când Cămui venise cu hârtia de la notar. Zilele acelea trecuseră, şi Cămui parcă turbase, văzând cum îi scapă satul printre degete. Spusese la oameni că Păunică murise la timp sorocit, şi pe ăsta de-l vedeau ei nu era el, era prostia lor din cap, că moroii umblă numai noaptea, şi mai mult pe la neamuri. Păunică, ăsta de-l vedeau ei, nu era, erau vedeniile lor, vedenii de oameni leşinaţi de foame.

Două babe crezuseră şi se pitulaseră în curte văzându-l apoi pe Păunică trecând pe drum. Cămui nu mai ştia cum să se scape de el şi nu-şi găsea liniştea nici când mânca şi bea, nici când îşi umplea curtea de carele oamenilor. Păunică îi stătea în potecă, şi el avea de gând, şi vorbea şi în somn, să-l mături, să-l termine.

Zorina îi trimisese vorbă lui Păunică, prin baba Sevastiţa, dar el nu zisese nici da, nici ba. Nepăsarea lui o întărită. L-ar fi luat de păr şi l-ar fi tăvălit prin drum, de necaz. Ar fi călcat cu picioarele pe el, să-l deştepte, l-ar fi snopit în bătăi. „Aşa i-aş faee”, îşi zise ea şi intră în curte, trântind poarta, s-o scoată din ţâţâni.

La fântână lui Ion ăl Mare, oamenii începuseră să înjure. Toţi îl priveau pe Păunică, aşteptau o vorbă de la el. Cămui le luase tot – şi ţoalele şi pământul, şi galbenii din urechile muierilor – îşi bătuse joc de ei, şi acum la întrecuse pe toate, astupase fântână. Oamenii lui aruncaseră noaptea pământ în fântână şi dărâmaseră ghizdurile înăuntru, şi popii îi băgaseră înăuntru, şi scripetele, şi lanţurile. Şi doar cu o zi înainte Păunică ajunsese la loc umed, şi pământul ce-l trăseseră afară era ud şi moale. Astăzi poate dădeau de vâna de apă, şi el, Cămui, la îngropase orice nădejde.

Ocheşel se învârtea în jurul fântânii, cu gura arsă. Îşi număra paşii. Numai la împroprietărire, la reformă, când primise pământ, îi mai dăduse lotului său atâtea ocoluri. Atunci îşi măsura în fiecare zi de trei ori pogoanele cu paşii, numărându-şi-i. Şi i se tot părea că i se micşorează totul, că

trece în totul lui Cămui de lângă el, că-nghite Cămui şi totul lui. Acuma tot Anghelache îi furase din paşi, stricând fân tâna. Trebuia să mai facă încă o grămadă de paşi, până aveau să destupe fântână. Păunică aşa zicea: de mâine să înceapă să destupe fântână.

— Până nu-l destupăm pe Cămui de putere – striga Firaiche – nu facem nimic. Ala taie şi spânzură, ca la el în bătătură… Nu mi-a zis mie să scap o lopată în fântână? De ce credeţi voi s-o scap? Ca să-i cânte numai lui cucu' toată vremea… Aşa i-o fi spus şi altuia, d-aia am stat eu lângă fântână, să nu-şi piardă vreunu' minţile… Eu zic să ne luăm pe dreptate ce-i al nostru de la el… Şi să-l punem la locu' lui…

— Dacă e tot satu', n-o să zică pâs, vorbi Ion ăl Mare.

— Să meargă întâi Păunică, zise Friţă. Să-i spună de la obraz… Noi să stăm pe drum…

— Ba Firaxhe – zise Ocheşel – ţie ţi-a spus să scapi în fântână ce-i scăpa, da' mie mi-a şi dat doi saci de p or umb…

— Şi i-ai luat? întrebă, fiert, Firaiche.

— L-am întrebat pe Păunică ce să fac. El a zis să-i iau, şi i-am luat…

— Ei, 'tui osânza lui de Cămui – înjură Ion ăl Mare – hai la el. Şi o luă-nainte.

Toţi îl urmară. Firaiche se uita la Păunică. Avea un zâmbet pe faţă.

Zorina aţâţa focul la cuptor când intră în curte Păunică. Anghelache era în grădină, aşa că nevasta sări de lângă vatră şi-l cuprinse în braţe pe Păunică Şi-l sărută pe ochi, ţinându-l strâns, puternic, fără să se mişte. Nu se putea clinti, avea mâini învârtoşate Zorina, şi nici un putea vorbi, îl muşca Zorina.

— Hei! strigă Anghelache, văzându-i – oe v-a apucat? Ce cauţi în casa mea, mă?

— Pe tine te caut.

— Te-a apucat doru' de mine, de-o înghesui pe muiere-mea? Vezi-ţi, fă, de foc şi lasă-ne-n paoe!

— Să nu strigi la mine, că nu mă duc! Uite, nu vreau! se bosumflă nevasta.

— Atunci fac eu foc, vorbeşte tu cu el, zise Anghelache şi băgă lemne în cuptor şi suflă în spuză.

— Cu tine am de vorbit, că tu îi pui pe oamenii tăi să umble noaptea prin cuibarele oamenilor, să rupă galbenii din urechile muierilor!

— Sunt prea mulţi galbeni, te pomeneşti, râse Anghelache. Dac-ar fi, nu s-ar usca ăştia de foame, i-ar vinde mie.

— Ţi i-au vândut.

— Atunci cum îi fur?

— Îi furi pe care mai sunt nevânduţi. Pe-ai babei Sevastiţa nu i-ai furat?

— Eu?

— Recunoaşte, Anghelache – îl ghionti nevasta – nici în casa ta nu eşti în stare să spui ce vrei? Şi ce dacă i-ai furat? Recunoaşte, ce, te temi de ăsta, nu-l vezi că de-abia se ţine pe tălpi? Recunoaşte, mă!

— Nu recunosc, ce să recunosc?

— Atunci recunosc eu. I-a furat, mă, şi oe mai vrei? Nu-ţi place?

— Nu-ţi place? prinse glas Anghelache.

— Ba-mi place, mor de plăcere. Şi la mine când aţi venit de ce n-aţi închis poarta? Ha?

— Ce, îţi ieşea bogăţia în drum? se înşurubă înaintea lui Zorina, bătând din picior. N-a vrut să-ţi închidă poarta, ei şi?

— N-am vrut! lovi Anghelache cu palma în registrul cu coperte verzi, în care avea trecute toate socotelile.

— Ce strigi, beşondreo? Nu striga, că mie nu miai cumpărat nimic, n-ai nicio putere, nu tremur de frica ta!

— Mă, intri la mine în casă şi mă faci cum vrei tu? puse Anghelache mâna pe cârpătorul de la cuptor.

— Lasă-l, omule, îl domoli Zorina, lovindu-l peste degete cu latul palmei.

— Ce să-l las, îi bag vătraiu’ pe gură şi i-l scot printre craci. Îl frig ca pe-un miel!

— Frigi pe dracu’ – se răsti Zorina la el – mai bine l-ai întreba ce vrea, nu vezi că omu’ a venit să vândă ceva?

— Ce să vândă? Sărăcia? Aia n-o cumpăr.

— Poate vinde altceva.

— Ce? N-am fost eu în casă la el? Nimic. Secetă în casă la el. Sărăcie nu cumpăr! se înfurie, fără să aibă de ce, Anghelache.

— Mă beşondreo. Te-a făcut mă-ta în câlţi, ca pe mâţe, să umbli numa’ după vrăbii!

— Şi după şocâţi ca tine. Se linişti Anghelache din senin, aşezându-se pe-un scaun.

— Ce vrei. Mă? îl întrebă Zorina pe Păunică. Ştiu eu ce cauţi aici. Ai venit să ne spui să nu mai jupuim oamenii, să nu-i mai exploatăm, cum ziceţi voi, comuniştii. Să nu le mai luăm pământu’ de pomană, şi plugurile, şi carele, şi privăţile, şi sufletele. Să nu mai furăm, aşa-i? Asta ai vrut să spui, aşa-i?

— Aşa-i, încuviinţă Păunică.

— Bine, dar ce vrei tu, cât să-ţi dăm să taci? Un sac de porumb îţi ajunge? Ieşi din iarnă. Nu ’. Tei un sac, atunci doi?

— Cum doi, de pomană?! se miră Cămui.

— Nu de pomană, păcătosule, să tacă. Asta trebuie să tacă, să nu scoată o vorbă. Tot satu’ l-am cumpărat, numai ăsta a rămas pe dinafară, nu cu averea, că nu prea are, cu gura. Gura, pe asta-i dau eu acuma doi saci! Vrei, mă?

— Hei, Zorino, Zorino, pământu’ ăsta alb te-a mâneat! dădu să plece Păunică.

— Stai, îl prinse de umăr femeia. Ştiam eu că nu vrei, te-am încercat, şi dac-ai fi vrut te-aş fi lăsat, mi-aş fi luat gându’ de la tine. Nu te pot cumpăra poate nici cu mine. Şi nici un vreau, n-am ce face cu tine cumpărat. Îl am pe Cămui cumpărat şi răscumpărat, vândut şi răzvândut, ca un cal de gloabă.

— Ce trăncăneşti, fă?

— Stai jos, păcătosule, beşondreo! Vine ăsta la tine-n casă. Îl vezi cu nevastă-ta în braţe, nu-i zici nimic, să nu te

pui rău cu el. Tu, cel mai al dracului din tot Joseniu’, ţi-e frică să nu se scoale satu’ împotriva ta, ca şi cum n-ai învârti toată lumea pe degete. Te face albie de porci în casa ta, şi tu-l laşi să plece întreg! Pune. Mă, mâna pe par şi fă-l chisăliţă. Vrei să mă bat eu cu el, nu-ţi aperi muierea şi casa? Scoală-te, păcătosule, ce stai?

— De ce să mă bat? îl prind eu şi-l strâng cu uşa de zice tatăl nostru cum îi spun eu, nu cum zice popa. Şi nici n-am cu cine mă pune, aşa-i de gras de parc-ar fi o muiere ce-a făcut ieri un copil. Tot satu’ e ca el. De oe să mă bat?

— Ca să-l înveţi minte, păcătosule, să nu mai vorbească Pământu’ i-l iei, mâine-poimâine, cum l-ai luat la toţi, dar ăsta trebuie să tacă, n-auzi? Înfundă-i gura!

Păunică râdea încet, adică zâmbea.

— Uite-l, râde de tine! îi strigă lui Anghelache. Nu-ţi pasă. Atunci să nu-ţi pese nici acuma, zise şi-l cuprinse pe Păunică de mijloc şi-l ridică în sus şi-l muşcă de gât, îl puse pe pământ – omul era slab şi-l îuase fără veste —în faţa cuptorului, îi rupse cămaşa şi-l muşcă He piept, fără să-l doară. Uită-te, nenorocitule! îşi îndreptă privirile spre Anghelache. Dacă eram muierea lui, ăsta nu mă lăsa aşa cum mă laşi tu, te-ar fi rupt în dinţi! Şi acuma are inima dusă la mine, şi mâine m-ar lua. Nu crezi? întreabă-l. M-ai lua, m-ai lua? îl prinse nevasta de umeri şi-l privi drept în ochi.

— Te-aş lua, bâigui Păunică.

— Auzi, m-ar lua şi pe urmă mi-ar suci gâtu’. Ăsta nu mă iartă c-am ajuns cum am ajuns. Aşa-:, mă. Că nu m-ai ierta?

— Ba te-aş ierta.

— Du-te dracului, şi tu eşti din paie! zise Zorina şi se ridică în picioare, lăsându-l jos, pe pământ. Se prefăcu şi mai supărată, aruncă lemne în foc, smulse din mâna lui Cămui registrul cu coperte verzi şi-l izbi de-un perete. Era însă foarte bucuroasă, mândră.

— Acuma de ce nu pleci?

— Aştept să vină oamenii, răspunse Păunică, ştergându-se de praf. Am vorbit cu ei să vină să-şi ia lucrurile înapoi,

că de se pun ploile la toamnă, o să putrezească de pomană la voi în bătătură.

— Ce lucruri? se interesă Cămui.

— Plugurile, carele, tot ce le-aţi luat voi.

— Cum să le ia?

— Bine, cum le-aţi adus. Încet. Să le ducă şi să aibă grijă de de, or mai trebui la primăvară, să are, să sape, să samene.

— Ce, eşti nebun? Sunt lucrurile mele, le-am cumpărat!

— O să-ţi dea-napoi ce le-ai dat.

— Nu-mi trebuie.

— Atunci n-o să-ţi dea, da' lucrurile tot şi le iau.

— Nu pot, am acte, uite-colea, am soris în registru tot, e plin de buricele deştului, de iscăliturii. Nu intră ei în averea mea, că nu mai ies!

— Cum să nu iasă? E tot satu.

— Cu. M tot satu'?

— Bine. Am mers din om îin om, eu şi încă vreo patru.

— M-ai sărăcit! urlă Anghelache şi se repezi să-l sugrume pe Păunică. Acesta îl îmbrânci, şi Cămui, lovindu-se de perete, atinse cu mâna coada cârpătorului. Îl «ridică şi lovi. Păunică se lăsa pe vine, într-o dungă, îl lovise în umăr. În cădere, puse mâna dreaptă peste frunte, să nu-i sfarme capul. Anghelache lovi din nou, şi pairtea cârpătorului pe care se pune pâinea sau mălaiul se rupse în două. Nu-l atinse pe Păunică decât peste şale, însă sângele începu să-i curgă pe nas. A treia oară, Păunică, lovit, nici un rr.ai gemu. Degeaba se repezise Zorina ă-şi oprească bărbatul, Anghelache făcuse spume la gură. Dacă-l mai lovea o dată în cap, putea să-l omoare, gândi Zorina. Împmgându-l pe Anghelache în perete şi luându-i drJ pătorul din mână. Cămui se smuci şi puse mâna pe vătrai. Fierul era în aer, când femeia, trecându-i. Pe sub ochi registrul cu coperte verzi, strigă:

— Îl bag pe foc! Dacă dai, îl ard!

Anghelache se înverzi, lăsă vătraiul, şi Zorina îl azvârli în bătătură. Cămui se repezi cu picioarele asupra lui Păunică,

şi Zorina, văzând că nu mai poate să-l potolească, aruncă în cuptor registrul.

— Ce faci, fă? se aplecă el să-l scoată, dar nevasta îl împinse mai în fundul cuptorului.

— Eşti nebună, muiere? Ai căpiat, muiere? urlă el, apucând-o de păr şi încercând s-o doboare, cu piedică, la pământ. Nu putu. Se aşeză în genunchi şi în ooate, în patru labe, şi privi registrul oe ardea. Vru să-l scoată c-un lemn, dar nevasta 1 plesni peste mâini, râzând reţinut.

— Ce, eşti de mămăligă? îi zise. O hârtie te-a făcut pe tine? Ţi-e frică?

— Te-ai înhăitat cu el – se ridică Anghelache – să mă sărăceşti! El te-a-nvăţat să-l arunci în foc, grijania mă-ti, o izbi el cu cârpătorul pe spinare.

— Domoleşte-te, nenorocitule! îi luă nevasta cârpătorul din mână. Nu m-a-nvăţat nima ce să fac, din capu’ meu am făcut ce-am făcut! Dacă era după el. Te lăsam dracului de când s-a-ntors din război, da’ eu n-am vrut să mă duc după el. Aveam cu tine o socoteală; nu ţi-o plătisem.

— Ce socoteală? strigă Anghelache, căutând -cu ochii un lemn de la gura cuptorului, să-l poată lua.

— Nu ştii? Nu ţi-am spus când m-ai luat cum m-ai luat de la’tata – că te lipiseşi ca râia, nu se mai putea scăpa nima de tine – c-am să-ţi fiu nevastă cum n-ai fi avut niciuna, nu ţi-am spus? Să ştii că ţi-am fost! Eu te-am învăţat să cumperi morţi, credeam c-o să-ţi dea cineva cu lopata pe spinare, să te schilodească, s-ajungi şi tu neputincios, dar ai avut noroc, şi tot noroc ai avut şi că nu te-ai legat de oamenii pe lângă care mă dădeam! Dar nu m-am culcat cu, nici unu’, numai cu ăsta am vrut, da’ n-a vrut el! Tot al meu o să fie, n-ai frică! Nu bolborosi şi nu te uita la lemn, că nu mă tem de tine, nu m-am temut niciodată, şi dacă nu era tata, nu te luam nici peste-o sută de ani! M-ai îmbrăcat, m-ai purtat prin lume, ai crezut că joc cum crezi tu!

— Taci, nenorooito, nu mai bate cimpii!

— Ce te uiţi, crezi c-o să scapi, că n-o să vină ăia din sat? Vin. Eu le-am dus galbenii înapoi, la toţi, şi le-am spus cine

i-a furat! Ţi i-a sculat Păunică în cap, da' şi eu! Şi tot eu te-am făcut să le cumperi pământu', să le cumperi orice, ca să le dai porumb, că prea aveai, şi ei mureau de foame, prea-! aduceai de pomană de la frate-tău. Le băgăm sacu' în bătătură să nu le moară copiii, ştiam că pământu' tot o să li-l dai înapoi, o să rup eu actele, sau o să le arunc pe foc, să nu mai fie! Registru' ăsta ce ţi l-a dat fratetău n-aveam de gând să-l ard, dar e bine că s-a dus şi el. Ai rămas cum ai fost, cu pământu' ce l-ai avut, n-ai mai mult, şi nici porumb nu mai ai în pătul, l-ai dat. Ţi-ai bătut joc destul de oameni, mai ai încă să le dai ca să te ierte! scrâşni femeia din dinţi, privindu-l cu dispreţ.

— Ei să mă ierte? Du-te dracului! o împinse el dintr-o dată. Zorina se împiedică şi căzu lângă vatră. Anghelache luă cârpătorul şi începu s-o lovească.

— Am să te omor, căţea, să te saturi să-ţi baţi joc de mine, am să vă omor pe-amândoi! zise, izbind o dată în ea, o dată în Păunică, oe nu se trezise. Am să vă omor, n-aveţi martori, am să spun ce-am să vreau, am să cumpăr toţi judecătorii din lume! zise, lovind cu sete. Şi pe ăştia din sat, dacă vin, scot puşca la ei şi cum calcă în bătătură îi trimit în cer, după voi! icnea, aşa lovea de tare, neluând în seamă gemetele nevestei. Nu ţi-a reuşit planul, căţea, n-o să te mai duci cu jigăritu' ăsta, decât în cer, n-o să mai fi a lui, căţea! Ai crezut că mă păcăleşti, căţi baţi joc de Anghelache Cămui, căţea! O să te fac să nu mai ai la cine să te gândeşti, să scapi de gânduri! Şi eu n-o să-ţi mai port grija că stai cu gândurile la Păunică, n-o să mai am griji, o să dorm aburit, n-o să-mi mai pese. Muieri găsesc eu, cumpăr toate muierile satului, n-o să duc dorn'!

Zorina, cu capul spart, plină de sânge, gemea, nu se putea ridica de sub lovituri, nici un striga, se târa mai aproape de gura cuptorului, fără să-l scape din ochi pe Cămui. Când acesta vru să-l lovească din nou pe Păunică, ea scoase repede din foc un lemn arzând. Roşu, şi-l înfipse în talpa goală a lui Cămui.

— Aaaiu, urlă Anghelache, sărind într-un picior şi

prinzându-se cu mâinile de talpă. Zorina îl împunse din nou cu lemnul ce ardea, în talpa stângă, şi Cămui, înnebunit de durere, uită de el o clipă, atât cât să se repeadă Zorina la el şi să-l strângă în braţe. O dureau însă mâinile, aşa că bărbatul o răzbi şi se tăvăliră prin cenuşă, pe pământ, de la un capăt la celălalt al camerei, trecând şi peste Păunică, ce nu se trezise încă din leşin. Anghelache întinse mâna după un lemn care ardea, voind să se scape de ea, dar femeia, înţelegând, îi cuprinse gâtul între palme, să-l izbească de pământ cu capul şi să-l ameţească. Auzi însă un horcăit şi simţi cum capul cade într-o parte, moale ca o câripă. Se îngrozi şi se închină. Tocmai atunci pătrunseră în curte sătenii, şi Zorina îl auzi pe unul strigând:

— Să-l soopim!

— Tată, strigă din băierile inimii Licu.

— Ce-ai, mă? se opri Ocheşel ca trăsnit.

— Uite colea, pe nas…

— Ce e? întrebă şi Costaiche, oprind u-se.

— Mă picură…

— Fugi d-aci, te-o fi stropit vreo pasăre, râse Oprică şi privi cerul să dea de urma păsării.

— Zău, tată! nu se lăsă Licu. Mă plesni pe vârful nasului!

Oamenii se strânseră în jurul copilului şi-l priviră. Întorcându-l în toate părţile, dar fără să se atingă de picătura de pe vârful nasului. Se uitară în sus şi mu văzură nicio umbră de nor. Baba Sevastiţa ajunsese în bucătărie la Cămui şi văzuse totul. Le spuse oamenilor şi-i chemă înăuntru. Porniră să-şi ia lucrurile şi să vadă şi ei ce se întâmplase. Dar Licu strigă iarăşi, ca lovit cu maiul:

— Tată! Mă stropi iar…

Ocheşel căscă ochii: pe obrazul ars de soare al băiatului, o picătură de apă, ca o lacrimă, tremura limpede şi proaspătă. Omul o mirosi şi se uită iarăşi, nedumerit, în sus. Câteva femei se închinară. Licu nu se mişca din loc, privea cerul şi râdea, aşteptând. Lumea se strânsese în jurul lui, neştiind ce să creadă.

— Nu e ploaie – zise Oprică – nu vedeţi că e sec ceru’,

nicio fărâmitură de nor nu e… S-a stropit el, să facă pe deşteptu'…

Lumea îl privi pe Oprică de sus, cu ochii întunecaţi. Ocheşel îşi mângâie băiatul cel mic, doar I-o mai stropi o dată vreo picătură, să vadă şi el.

— Ce vă strânserăţi ca la urs – se apropie Sevastiţa – că doar n-o fi vreo minune!

— Hai să ne luăm lucrurile acasă, zise Costaiche, desprinzându-se neîncrezător de lângă Licu.

— Tată, strigă iarăşi Licu, ca muşcat de năpircă.

Şi oamenii se buluciră în jurul lui şi văzură cum. Picături de apă cădeau rar pe fruntea şi obrajii lui pământii. Ploaia cădea albă, spălându-i ochii, şi gura. Şi oamenii priviră iarăşi în sus şi văzură o dâră de nor îngroşându-se, şi numai atunci îşi dădură seama că ploaia cădea şi peste ei, udându-i. Păşiseră cu ochii, în pământ, nu văzuseră cerul cum se umplea de apă, iar când îl auziseră pe Licu, nu le venise să creadă. Ploaia se înteţea, albă şi rece. Pătrunzându-i până la. Piele. Cu cămăşile ude, uzi leoarcă, oamenii rămăseseră în mijlocul drumului, privind în sus şi arătânduşi cu degetul fulgerele oe se aprindeau, pocnind din coadă, pe deasupra satului.

— Uite unul la deal!

— Ce lung el

— Paisprezece, cincisprezece, uite pe-al şaisprezecelea, le număra Oprică, mai mult ca să-i facă în ciudă celui mai mic, că nu ştia să numere.

Ion ăl Mare îl scosese pe Păunică din casa lui Cămui şi-l ţinea drept, rezemat de el, să-l plouă. Apaînviora aerul şi bătea pământul, înghiţind praful.

— Hai la scuteală, zise o babă, dar toţi începură să râdă să se prăpădească.

— Fugi, babo, să nu te trăsnească!

Licu căscase gura şi stropi de apă se izbeau de dintâi lui tari, spărgându-se. Căscă şi Oprică gura, să şi-o umple şi el cu apă, dar n-avu răbdare să stea cu faţa în sus, ca Licu. El voia să se sature dintr-o dată, însă ploaia nu şiroia, cădea

moale şi deasă.

Zorina ieşi tăcută în drum, dar oamenii n-o luară: în seamă. Nici un se uitară la ea. Stătea lângă gard. Lipită cu spatele de popul porţii, şi privea copiii ce se învârteau pe călcâie, cu mâinile întinse, cu faţa în sus, să-i bată ploaia. Privea oamenii ce-şi deschiseseră cămăşile până la brâu, ori le aruncaseră jos, murdare şi vărgate, şi se spălau pe piept şi pe gât cu apă de ploaie. Toţi oamenii din drum se spălau şi chicoteau, îşi frecau cu palmele late umerii negri de soare, adunau apă în pumni şi se stropeau unii pe alţii.

Păunică, ud, se aşezase pe paianta podului şi-i privea. Oprică răsări cu clarinetul în mână, şi oamenii, cum îl văzură, începură să se învârtă în jurul podului, ţinându-se de curele, în horă.

— Zi-ne, mă, una de brâu!

Şi băteau cu tălpile pământul, lăsând urme calde şi adinei. Păunică începu să cânte, şi ei, prin ploaia ce cădea străvezie, jucau jumătate dezbrăcaţi, cu pantalonii sumeşi până la genunchi, de parc-ar fi frământat pământ pentru tencuit case.

Zorina se apropie de Păunică, dar el n-o văzu şi se îndepărtă. Femeia înţelese că ochii lui n-o căutau şi rămase pironită locului, cu basmaua în mâini, sprijinindu-se mai mult pe un picior. Părea că stă aplecată, dormind în picioare. Hora se îndepărta de casa ei şi ea rămânea singură, privind în pământ.

— Păunică! strigă Zorina.

Parcă n-avea glas, n-auzea nimeni ce strigă. Se luă după el să-l ajungă. Îi întâlni privirile. Dar el parcă n-o vedea. Nevasta rămase în mijlocul drumului, apăsându-şi fruntea cu palmele ude.

— Păzea, păzea! auzi şi se dădu în lături.

Ocheşel scosese boii din grajd, să-i ploaie şi pe ei, îi mângâia cu mâna pe coaste şi-i ţesăla. Oprică şi Licu mergeau în urma lor, ţinându-i de coadă. Apa curăţa părul de pe şoldurile boilor şi balega uscată, lipită parcă de piele. Ocheşel se învârtea în jurul lor, neştiind pe care să-l mai

ţesale. Îi scoasese în drum, să-i plouă mai bine. Bătătura lui era prea strâmtă şi dudul de lângă poartă oprea apa să cadă. Zorina îl privea cum se îmbujorează la faţă de bucurie, auzea chiotul oamenilor ce jucau, ţinându-se de curele, brâul, auzea clarinetul şi lătrăturile câinilor de sub pătule, şi strigătele lui Licu, auzea ploaia cum cade lovind frunzele şi ţiglele şi nu putea să facă un pas. Nu ştia încotro s-o ia. Ploaia cădea albă şi deasă, udându-i părul. Prin şanţuri începuse să curgă pârâul. Ploaia făcea clăbuci, semn că avea să ţină mult.